

ප්‍රඥාවන්තයින් හට නැණ පහන් දැල්වන්නට

සත්කාරය දිව්‍යය ප්‍රභාණය කිරීම

පූජ්‍ය අලුවිටේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ

ප්‍රඥාචන්තයින් හට නැණ පහන් දැල්වන්නට

සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය කිරීම

පූජ්‍ය අලච්චේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ

සත්කාය දිවියේ ප්‍රභාණය කිරීම

පුස්තක අලවිවේ අනෝමදසසි ස්වාමීන් වහන්සේ

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 2022 මාර්තු මස - 10000

ISBN: 978-624-5619-02-3

ප්‍රකාශනය

රැනකෙටුවගල ආරණ්‍ය සේනාසන භාරය,
අර්ධපොල වත්ත, වදේමඩ, ඕවිලිකන්ද, මාතලේ.

කර්තෘගේ වෙනත් කෘති

- සත්‍යයෙහි අරුණෝදය
- පටිච්චසමුප්පාද විචරණය
- ප්‍රඥාවෙන් දතයුතු ත්‍රිලක්ෂණය
- බොද්ධ භාවනාවේ අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාව
- සොඳුරු දිවියට මෙන් සිත
- The Dawn of the Truth
- Three Characteristics of Existence
- තමා සොයන්න
- ධම්ම චිත්තා
- ධනවතෙකු වන්න
- බලන් කඩකුරා හැර දැසේ
- මුනි වත
- Discover Yourself

විමසීම්

ධම්ම පාරමී ආරණ්‍ය සේනාසනය, කටුකැලියාව, අනුරාධපුරය.
077-0136809 (කැකිරාව) | 071-0548449/077-3818758 (මාතලේ)
071-7633637 (නාරම්මල) | 070-3070758 (හොරණ/බත්තරමුල්ල)
071-4462150 (කුරුණෑගල) | 076-5732590 (කෑගල්ල, කොළඹ)
Web: www.anomadassi.lk

Email: alawweanomadassithero@gmail.com
Facebook, YouTube : Alawwe Anomadassi Thero

ධර්ම දානය සඳහා ආධාර මුදල් යොමුකිරීමට

සම්පත් බැංකුව, පැලවත්ත ශාඛාව (ශාඛා අංකය : 063 , SWIFT: BSAMLK LX)
ගිණුම් අංකය : 1063 - 6100 - 4022
නම : රැනකෙටුවගල ආරණ්‍ය සේනාසන භාරය

මුද්‍රණය : කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස්
17/2, පැරිවත්ත පාර, ගංගොඩවිල, නුගේගොඩ. - දු.ක: 0114 870 333

ගෞරවයෙන් පිදෙන උපහාරය යි..!

මාගේ ශාස්තෘ වූ නිලෝගුරු බුදුරජාණන් වහන්සේට න්...

සුපිරිසිදු බුදුවදන මෙය යැයි මඟ හෙළිකරමින්

මා හට පැවිදි උපසම්පදාව ලබාදුන් ගුරුදෙව්ඳුන්ට න්,

මාගේ මහෝපාධ්‍යාය අමරපුර මහා නිකායේ උන්තරීතර

මහානායක ධුරන්දුර අති පූජ්‍ය ද්‍රෝඨමිපහළ වන්දසිරි

මහානායක ස්වාමීන් වහන්සේට න්...

මා හට අර්ථයෙන් ධර්මයෙන් අනුශාසනා කළ

ගුරුභවතුන්ට න්,

ගෞතම සසුන් ලැදි ශ්‍රාවක ශ්‍රාවිකාවන්ට න්...

හැඳින්වීම

අවිද්‍යා අන්ධකාරයෙන් ආවරණය වන නිසා, යෙදෙන ලෝකය සතුවින් පිළිගැනීම ම, බන්ධනය වෙමින් ඉමක් කොතක් නොපෙනෙන සසර ගමනක සත්වයෝ සැරිසරන්නා හ. එවන් වූ සසර ගමන ඉක්මවීම සඳහා 'තම තමන්ට යෙදෙන ලෝකයේ' ආදීනවය වටහාගත් විමුක්තිකාමීන් විවිධ ධර්ම-විනයන්ට අනුකූලව ප්‍රතිපදා පුරුදු කළ හ. එනමුදු ඒ කිසිවෙකුට සැබෑවටම විමුක්ත වීමට නොහැකි විය. මන්දයත්, 'තම තමන්ගේ ලෝකය යෙදෙන්නේ' අවිද්‍යා අන්ධකාරයෙන් ආවරණය වූ නිසා බව වටහා ගැනීමට නොහැකි වීම නිසා ය. මෙසේ ධර්ම-විනයන් තුළින් ප්‍රතිපදා අනුගමනය කරන විට ඒ ඒ අවබෝධයට අදාළව විමුක්ත වේ. එවිට ඊට වැඩියෙන් සිතීමට යොමු නොවන නිසා අවිද්‍යා අන්ධකාරයෙන් වැසුණු බව වැටහීමකට යොමු නොවේ. මෙවන් වූ සමාජයක අසාමාන්‍ය මනුෂ්‍ය රත්නයක් පහළ විය. ඒ සිද්ධාර්ථ ගෞතම බෝධිසත්වයෝ ය. ඒ උතුමන් ද ගිහිගෙය අතහැර ශ්‍රමණයෙකු බවට පත් වී, 'යෙදෙන ලෝකයෙන්' ඉක්මවන ලෙස පැවැති, එකල ධර්ම-විනයන් ඉගෙන ගෙන, නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය දක්වාම ප්‍රතිපදාවන් පුරුදු කරමින්, ඒ ඒ විමෝක්ෂවලට පත්විය. එලෙසට විමුක්ත වන්නේ එම ධර්ම-විනයට අනුව විවක්ෂණය කරන විට දී ය. ඒ බව අරියපරියේසන සූත්‍රයේ (ම.නි. 1) සඳහන් වේ.

ඒ ධර්ම-විනය තුළින් සත්‍ය වශයෙන්ම විමුක්තියට පත්නොවන බව වටහාගත් බෝධිසත්වයෝ, තමා විසින්ම යෝනියෝ මනසිකාරයේ යෙදෙන්නට පටන් ගත් හ. එවිට අවිද්‍යා අන්ධකාරයෙන් ආවරණය වීමෙන් 'ලෝකය යෙදෙන ආකාරය' අවබෝධ කරගත් හ. එසේ අවබෝධ කරගෙන උතුම් සම්බුද්ධත්වයට පත් වී වසර හතළිස් පහක් පුරාවටම නුවණැති අයට සත්‍යය පෙන්වා වදාළ සේක. එම ධර්ම-විනයට අනුවම ප්‍රතිපදාව පුරුදු කිරීමට නම් ප්‍රඥාවන්තයෙක් විය යුතු ය. අනුරුද්ධ සූත්‍රය (අ.නි.) තුළ දී එය පැහැදිලි කර ඇත. ප්‍රඥාවන්තයෙකුට එම දහම ඇසෙන විට සත්‍යවාදීව විමසමින් එයට අනුවම හික්මීම සිදු වේ. එවිට ලෝකයෙන් එතෙරවීම ප්‍රතිපදාත්මකව සිදු වේ. විවක්ෂණශීලී බවින් යුතු ප්‍රඥාවන්තයෙකුට තමන්ගේ භාෂාව තුළින් අර්ථය ඉස්මතු කරන විට හුදෙක් වචනයේම ලැග ගැනීමෙන් තොරව, පෙන්වන අර්ථයට අනුගත වේ. එසේ අනුගත වීමෙන් එතෙරවීමේ ප්‍රතිපදාව සිදු වේ.

කාලයත් සමඟ ම සත්‍යවාදී ප්‍රඥාවන්තයින් අඩු වන්නට විය. එනිසා බොහෝ ශික්ෂා පද පවා පනවන්නට අවශ්‍ය විය. එනමුත් දහම අවබෝධ කර ගැනීමට අපහසු වී ඇත. ඔවුන්ට විවක්ෂණශීලී ගතිය අඩු නිසා, ඉගෙන ගන්නා ධර්මය තුළ ඇති සත්‍යය සෙවීමට යොමු නොවේ. ඔවුහු ධර්මය ඉස්මතු කිරීමට පෙන්නුම් වචන තුළ සිර වී, එම කරුණු ලබා ගැනීම සඳහා උත්සාහ කරති. මෙසේ වචන තුළ සිර වී සත්‍යය නොසොයන නිසා විවිධ ධර්ම ප්‍රතිරූපකයන් ද ඊට අදාළ ප්‍රතිපදාවන් ද බිහි වේ. එම ප්‍රතිරූපක හා ප්‍රතිපදාවන් නුවණ මඳ, විවක්ෂණශීලී ගතිය දුර්වල අය අතර ප්‍රචලිත වේ. එවිට එම කරුණු සමාජීය ව්‍යවහාරයකට යොමු වී, ඒවාම ලබාගැනීමට (සාක්ෂාත් කිරීමට) බොහෝ අය යොමු වෙති. වෙනත් සමාජයක භාෂාවකින් පෙන්නුම් ධර්මයක අර්ථය එම භාෂාවට අනුකූලව වටහා ගැනීමට නොයා, එම භාෂාවෙන් පෙන්නුම් ව්‍යවහාරය තමන්ගේ ව්‍යවහාරිකත්වයෙන් අර්ථයක් බවට පත් කර ගනී.

අද බෞද්ධ සමාජය තුළ බොහෝ පිරිසක්, වෙනත් භාෂාවකින් ව්‍යවහාර කළ දේ තමන්ගේ ව්‍යවහාරිකත්වයට යොමු කරගෙන, මොනවාදෝ ලබාගැනීමට සොයමින් සිටිති. නිවන් දකින්න, සෝත්තපන්න වෙන්න, බෝධිපාක්ෂික ධර්ම වඩන්න, බොජ්ඣංග වඩන්න, ආර්ය මාර්ගය දියුණු කරන්න, පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ, ආයතන, පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කරන්න ආදී වශයෙන් බොහෝ කරුණු බෞද්ධ සමාජයේ ව්‍යවහාර සහ අවශ්‍යතා බවට පත් වී ඇත. එමනිසා ඔවුහු, බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් ධර්මයේ අර්ථය වටහා ගැනීමට විමසීම සිදුනොකර, ඒ ඒ කරුණු පුරුදු කිරීමට හෝ එවැනි තත්වයන්ට පත්වීමට උත්සාහ කරති. මෙය දුෂ්ප්‍රාඥ කමින් යුතු අන්ධ භක්තිය නිසා සිදුවන වැඩ පිළිවෙලකි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මධ්‍ය දේශික සමාජය තුළ ව්‍යවහාර වූ මාගධී භාෂාවෙන්, අර්ථය පෙන්නීමට ධර්මයක් වදාළ හ. එම පෙන්නුම් ධර්මය වටහා ගැනීමට නම් ඒ භාෂාව ඉගෙන ගෙන, ව්‍යවහාරිකත්වය වටහා ගත යුතු වේ. එසේත් නොමැති නම් එම භාෂාව ඉගෙන ගෙන, ඒ තුළින් ව්‍යවහාරිකත්වය වටහාගෙන, ධර්මය ඉගෙනගත්, අර්ථය වටහාගත් කෙනෙකුගෙන් තම භාෂාවෙන් අර්ථය පැහැදිලි කරගැනීමක් කරගත යුතු වේ. මේ ආකාරයට මාගධී භාෂාවෙන් පෙන්නුම් ධර්මය ඒ ව්‍යවහාරිකත්වයට අනුව අර්ථය සෙවීමට යොමුවීම සඳහා අපගේ භාෂාව වන සිංහල භාෂාවේ ව්‍යවහාරිකත්වයට අනුව අර්ථකථනයක් මෙම ග්‍රන්ථය තුළින් ඉදිරිපත් කර ඇත.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මයට යොමුවන මූලික කාරණාව වන්නේ සක්කාය දිට්ඨිය දැනගෙන, ප්‍රභාණය කිරීම යි. “සක්කාය දිට්ඨිය” යන පදය මාගධී භාෂාවේ ව්‍යවහාරිකත්වයට අනුව පෙන්වුවකි. මෙසේ පෙන්වූ “සක්කාය දිට්ඨිය” පිළිබඳව සිංහල භාෂාවේ ව්‍යවහාරිකත්වයට අනුව අර්ථකථනයක් මේ ග්‍රන්ථය තුළ ඉදිරිපත් කර ඇත. මාගධී භාෂාවේ ව්‍යවහාරිකත්වයට අනුව පෙන්වූ බුදු දහමට සහ අර්ථයන්ට, කෙලින්ම යොමුවීමට දුෂ්කර අය සඳහා, උපකාරයක් ලෙස සිංහල භාෂාවෙන් ඉදිරිපත් කළ අර්ථකථනයක් බව වටහා ගන්න.

සක්කාය දිට්ඨිය පිළිබඳව සත්‍යය සොයන කෙනෙකුට උපකාර පිණිස මේ ග්‍රන්ථය සකස් කර ඇත. මෙහි දී බොහෝ බුද්ධ භාෂිතයන් උපයෝගී කරගෙන ඇත. ඒ බුද්ධ භාෂිතයන් ඉගෙනගන්නා විට වෙනත් බාහිර අර්ථකථනයකට යොමු නොවී, එම දේශනාව තුළ සිටීමින්ම, ඉගෙනගත යුතු වේ. මෙය බුද්ධ භාෂිතය තුළ ඇති ‘සක්කාය දිට්ඨිය’ පිළිබඳව අර්ථකථනය කිරීමකි. වෙනත් අර්ථකථන ඉස්මතු කිරීමක් හෝ විචේචනය කිරීමක් නොවේ. එම නිසා මූලික බුද්ධ වචනයට අනුව පමණක් මේ අර්ථකථනය වටහා ගැනීමට උත්සාහ කරන්න. වෙනත් අර්ථකථන සමඟ කිසිසේත්ම සැසඳීමකට නොයන්න. මෙය වෙනත් අර්ථකථන නිවැරදි කිරීමක් හෝ විචේචනය කිරීමක් නොවන අතර, සක්කාය දිට්ඨිය පිළිබඳව සිංහල භාෂාවේ ව්‍යවහාරිකත්වය අනුව අර්ථය පැහැදිලි කිරීමකි.

වැරදි, අඩුපාඩු සොයන අදහසකින් තොරව, සත්‍යවාදීව විචක්ෂණශීලී බුද්ධිය අවධි කරගෙන මෙම ග්‍රන්ථය පරිශීලනය කරන්න. තමන් සිතාගෙන සිටි රාමුවට නොගැළපෙන විට විචේචනයට නොයා, නැවත වරක් සත්‍යවාදීව විචාර බුද්ධියෙන් බලන්න. සත්‍යවාදී නැති, විචාර බුද්ධිය හීන, අන්ධ වූ, වචනවලට සිර වී සිටින, එයම ව්‍යවහාර කරන අය තමන්ගේ රාමුවට, මෙහි අර්ථකථන නොගැළපෙන විට විචේචනයට යොමු වෙති. එය සත්‍යවාදී, සත්‍යය රකින අයගේ ගතියක් නොවන සහ ශ්‍රද්ධාව, රූචිය, අනුශ්‍රවය, ආකාරපරිච්ඡාර්කය, දිට්ඨිනිෂ්ඨානක්ඛන්තියෙන් යුක්තව ‘මෙයම යි සත්‍ය, අන් සියල්ල බොරු’ යැයි සිතන අයගේ ගතිය බව වඩාත් සුත්‍රයේ (ම.නි. 2) සඳහන් වේ. නමුත් සත්‍යවාදී, විචාර බුද්ධියෙන් සිතන, ‘මෙයම යි සත්‍ය, අන් සියල්ල බොරු’ ලෙස නොසිතන කෙනා, නැවත නැවත කල්පනා කිරීමටම යොමු වේ. ඒ සඳහාම මේ ග්‍රන්ථය උපකාරී කරගන්න.

මේ ග්‍රන්ථය සම්පාදනය කිරීමේ දී බොහෝ අය උපකාර කළ හ. මාගධී (පාලි) භාෂාව ඉගෙන ගැනීමේ සිට ධර්ම කරුණුවල අර්ථ සෙවීමට උපකාර කළ මාගේ ගුරුභවතුන් සියලුම දෙනාට මෙය ගුරු පඬුරක් ලෙස පූජා වේවා! එමෙන්ම මෙම ග්‍රන්ථය පරිශීලනය කරමින් විවක්ෂණශීලීව ත්‍යාගත දහමට යොමුවන පාඨකයන් හට කලණ මිතුරු දහම පඬුරක් වේවා! මේ පොත රචනා කිරීමේ සිට මුද්‍රණය කොට ඔබ අතට පත්වීම දක්වාම උදව් උපකාර කළ ස්වාමීන් වහන්සේලාට, මෙහෙණින් වහන්සේලාට, ගිහි භවතුන් සියලුම දෙනාට, මෙම පින් නැවත නැවතත් ත්‍යාගත දහමට යොමු වීමට ම හේතු වාසනා වේවා!

මෙය ‘සති අග අරුණ’ පුවත්පතේ ‘අරණ’ අතිරේකයේ පළ වූ, ලිපි පෙළක් එකතු කොට සකස් කරන ලද ග්‍රන්ථයකි. එම පුවත්පතේ කර්තෘ තුමා ඇතුළු කායී මණ්ඩලයටත්, ග්‍රන්ථය මුද්‍රණය කළ මුද්‍රණාලයාධිපති ඇතුළු කායී මණ්ඩලයටත්, ග්‍රන්ථය මුද්‍රණයට ආයතන වූ සැදැහැවතුන්ටත්, මෙම ග්‍රන්ථය පරිශීලනය කරන ඔබ සැමටත් සක්කාය දිවියේ ප්‍රභාණය පිණිසම උපකාර වේවා!

තෙරුවන් සරණයි!

අලව්වේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ
බු.ව. 2565 ක් වූ නවම් මස

පූර්විකාව

මෙම ග්‍රන්ථය තුළින් සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය පිළිබඳව හේතු සහිතව පැහැදිලි කිරීමට උත්සාහ කර ඇත. 'සක්කාය දිට්ඨිය' යනු කුමක් ද? 'සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය කළ යුත්තේ ඇයි?' යන්න පැහැදිලි කරගැනීමකින් තොරව සක්කාය දිට්ඨි ප්‍රභාණය ගැන වටහාගත නොහැක. එම නිසා ඒ සඳහා ද අවධානය යොමු කරමින් මෙම පොත සම්පාදනය කර ඇත.

මෙම ග්‍රන්ථය පෙළගස්වා ඇත්තේ...

- සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය කළ යුතු වන්නේ කුමක් සඳහා ද?
- විමුක්තිකාමී සමාජයේ ස්වභාවයන් සහ එම සමාජය තුළ පැවැති ගති ලක්ෂණ
- එම සමාජය තුළ භාවිත කෙරුණු ව්‍යවහාරය හා එම ව්‍යවහාරික භාෂාව
- එම ව්‍යවහාරික සමාජය තුළ වූ භාෂාවෙන්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ ද ධර්මය විග්‍රහ කළ ආකාරය
- විමුක්තිය සඳහා ප්‍රභාණය කළ යුතුම මූලික කරුණු පිළිබඳ තර්කාදායන් වහන්සේගේ පෙන්වීම
- විමුක්තිකාමී සමාජයේ ව්‍යවහාරය අනුව විමුක්තිය පෙන්වූ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මූලික ඉගැන්වීම
- එම මූලික ඉගැන්වීම මේ දක්වා විකාශනය වූ ආකාරය
- මූලික ඉගැන්වීමට යොමු විය යුතු මූලිකම අවශ්‍යතාවය වන ශ්‍රද්ධාව සහ කල්‍යාණ මිත්‍රයාට යොමු වීම
- ශ්‍රද්ධාවෙන් යුතුව කල්‍යාණ මිත්‍රයාට යොමුවූ විට, එකල ව්‍යවහාරික භාෂාවෙන් පෙන්වූ කරුණු වර්තමාන ව්‍යවහාරිකත්වයට අනුව දැනුම ලෙස වටහා ගන්නා ආකාරය
- තම ව්‍යවහාරික භාෂාවෙන් වචන පදයන්ට කොටු නොවී අර්ථය සොයන ආකාරය

- අර්ථය සොයන විට ප්‍රතිපදාත්මකව සක්කාය දිට්ඨිය දුරු වන ආකාරය

ඉහතින් ඉදිරිපත් කළ කරුණු සඳහා අවධානය යොමු නොවූයේ නම්, අතීත ව්‍යවහාරික භාෂාවකට කොටු වී, මානසික සංකල්පයකින් පමණක් විමුක්තිය සොයන බවට රැවටී, එම ප්‍රතිපදා පුරුදු කරමින්, ‘විමුක්තියට පත්නොවීම’, විමුක්තියක් ලැබූ බව මානසිකව අත්විඳී.

එසේ නොමඟ නොයෑම පිණිස, නිවැරදිව වටහාගෙන, සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණයට යොමු කිරීමට මෙම ග්‍රන්ථය ඉදිරිපත් කර ඇත. එබැවින් මූල සිටම ඇති පිළිවෙළ අනුවම තම චින්තනය මෙහෙයවා, සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කිරීම පිණිස එම ධර්ම විනයට අනුවම ප්‍රායෝගික ප්‍රතිපදාවක් ඇති කර ගැනීමට උත්සාහ කරන්න.

පාළි පාඨය හා යොමුව

මෙම ග්‍රන්ථය ආරම්භයේ සිට අවසානය තෙක් සෑම ධර්ම කාරණාවක් විග්‍රහ කිරීමේදීම ඊට අදාළ බුද්ධ භාෂිතය හා එහි සිංහල තේරුම ගෙනහැර දක්වා ඇති බැවින් මෙය පරිශීලනය කරන පාඨක ඔබට යම් නීරසභාවයක් අලසකමක් ඇතිවීමට ඉඩ ප්‍රස්ථා ඇත. නමුත් එසේ කිරීමේ මූලික පරමාර්ථය මෙම දහම් පණිවුඩය හුදෙක් අපගේ පෞද්ගලික අදහසක් ඉදිරිපත් කිරීමක්, මානසික සංකල්පයක් ගෙනහැර දැක්වීමක් නොව බුද්ධ දේශනාවම විග්‍රහ කරදීමක් බව සනාථ කිරීමත්, බුද්ධ භාෂිතයට අනුව මෙම දහම් පරියාය විමසා බලා පිළිගැනීමට, අවශ්‍ය ප්‍රත්‍ය ඔබට සකසාදීමත්ය.

එම සූත්‍රයන් ඇතුළු සියලුම සූත්‍රයන්හි අර්ථ විවරණ www.anomadassi.lk යන වෙබ් පිටුවෙන් ශ්‍රවණය කළ හැක.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ විමුක්ති
 මාර්ගයේ දී මුලින්ම සිදු වන්නේ සක්කාය
 දිට්ඨිය ප්‍රඥාවෙන් දැනගෙන, එය ප්‍රභාණය
 කිරීමේ වැඩපිළිවෙළට අනුගත වීම ය. එලෙස
 සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රඥාවෙන් දැනගැනීම
 සඳහා විමුක්තිකාමී නොවන සමාජයක ජීවත්වන
 අපට එකල පැවැති සමාජීය පසුබිම හා
 විමුක්තිකාමී වැඩපිළිවෙළ දැනගැනීම වැදගත්
 වේ. එමගින් බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්
 වදාළ, බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක්
 ආවේණික ප්‍රතිපදාව වෙන්කර දැනගැනීමට
 පහසු වේ. මෙසේ සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රඥාවෙන්
 දැනගෙන ප්‍රභාණය කරන
 ආකාරය මෙම ග්‍රන්ථය තුළින් ඉදිරිපත් කරනු
 ලැබේ.....

1. විමුක්තිකාමී සමාජය

මේ මහා හදු කල්පයේ සිව්වැනිව ලොව පහළ වී වදාළ, ශ්‍රී ගෞතම සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ වන මාගේ ශාස්තෘන් වහන්සේට නමස්කාරය වේවා.

නූතන ලෝකයේ ජීවත් වන මිනිස්සු තම තමන්ගේ සුඛ විහරණය ඇති කරගැනීමටත් කායික හා මානසික දුක් පීඩා දුරු කරගැනීමටත් කුඩා කාලයේ සිටම අධ්‍යාපන රටාවකට අනුගත වෙමින්, නවීන විද්‍යාව සහ භෞතිකත්වය පාදක කරගෙන විවිධ කටයුතුවල යෙදෙමින් සිටිති. භෞතිකත්වය මූලික කරගෙන තම තමන් මානසිකව සිතන මට්ටම අනුව එකිනෙකා එම ආස්වාදය විවිධාකාරයෙන් භුක්ති විඳිමින් සිටිති. කොපමණ ආස්වාදයක් භුක්ති වින්ද ද එයින් කිසි ලෙසකින් කිසිවෙක් කිසි දිනෙක සෑහීමකට පත්වන්නේ ද නැත. එලෙසට සෑහීමකට පත්නොවන්නේම මානසික සැනසිල්ල භෞතිකත්වය මත පාදක කරගන්නා නිසා ය. භෞතික දේ පාදක වෙමින් කාමයන්ගෙන් ලැබෙන සැපය ද, වෛද්‍ය විද්‍යාව තුළින් කායික මෙන්ම මානසික නිරෝගීකම්වලට විවිධ ක්‍රම උපායන් යොදා ගනිමින් කරන කටයුතු වලින් ද, ස්ථීරසාර සැනසිල්ලක් ඇති නොවේ. එනමුදු නූතන මිනිසා එයම තව දුරටත් කරමින් ස්ථීරසාර සැනසිල්ලක් බලාපොරොත්තු වේ.

අතීතයේ මෙන්ම වර්තමානය තුළ ද දඹදිව සමාජය තුළ වෙනස්ම වූ ආකාරයකට සැනසීමක් සොයයි. එය එම සමාජයට ආවේණික වූ ලක්ෂණයක් නිසා ය. බඹසර විසීම, සිහිය පැවැත්වීම හා දක්ෂතාවය අතින් දඹදිව වැසියෝ අග්‍ර වන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ සේක.

“සුරා, සනීමනොතා, ඉධ බ්‍රහමචරියවාසො. ඉමෙහි බො භිකඛවෙ, තිහි යානෙහි ජමබුද්දිපිකා මනුසසා උතතරකුරුකෙ ව මනුසෙස අධිගණහනති දෙවෙ ව තාවතිංසෙති.” (යාන සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“උතුරුකුරු මිනිසුන්ට ත්, තව්නිසා දෙවියන්ට ත් වඩා ශූරත්වයෙන්, සතිමත්බවින් සහ බුන්මවරිය වාසයෙන් යන කරුණු තුනින් දඹදිව මිනිසුන් උසස් වේ.”

ලෝකයේ සියලුම මිනිස්සු භෞතික දියුණුවකින් සැනසීමක් සෙව්ව ද එය කිසිදාක ළඟා නොවන අතර කායික පහසු විහරණයක් හා කාමයන් ලබමින් අතෘප්තිමත්ව මරණයට පත්වෙති. එනමුදු ජීවිතයේ සැබෑම මානසික සැනසිල්ල භෞතික දේ තුළින් ළඟාකර ගත නොහැකි නිසා ශූරත්වයෙන්, සතිමත්බවින් සහ බුන්මවරිය වාසයෙන් අග්‍ර දඹදිව සමාජයේ ජනයා මානසික සුවය සොයන්නේ ස්ථිරසාර සැනසිල්ලක් ලැබීමට ය. ස්ථිරසාර සැනසිල්ල වන විමුක්තිය සෙවීමට ආවේණික ගති ලක්ෂණ එම සමාජය තුළ අදටත් පවතී. නූතන විද්‍යාව දියුණු වී තිබිය දීත් එම ගති ලක්ෂණ අදටත් වෙනස් නොවී පවතින්නේ එම සමාජයේ ලක්ෂණයක් නිසා ය. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මඟ පෙන්වීමක් නැතිව විමුක්තිය සොයන සමාජීය පසුබිම දඹදිව සමාජයේ හැර වෙන කිසිදු රටක දකින්නට නොලැබේ.

නොයෙක් ආකාරයට විමුක්තිය සොයන මාර්ග මෙන්ම ඒවාට අනුගත වූ බොහෝ අය දඹදිව සමාජය තුළ එදා මෙන්ම වර්තමානයේ ද දක්නට ලැබේ. දඹදිව තුළ අදටත් නිගණ්ඨයින් ඇතුළු තවත් ශ්‍රමණවරු එම ජීවිතය ගත කරන්නේ විමුක්තියක් සෙවීම සඳහා ය. එමෙන්ම වනාන්තර, ජනශූන්‍ය ප්‍රදේශ ඇසුරු කරගෙන විවිධ භාවනා ක්‍රම යොදාගනිමින් සමාධි සමාපත්තීන් උපදවාගෙන බොහෝ අය අදට ද වාසය කරන්නේ විමුක්තිය සෙවීම පිණිසම ය. මේ කිසිවෙක් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වූ මඟ අනුගමනය නොකර එම සමාජීය පසුබිම තුළින් විමුක්තිය ගවේෂණය කරති. මේ ආකාරයට වර්තමානයේත් දඹදිව සමාජය තුළ විමුක්තිය සොයන්නේ නම් අතීතයේ කෙසේ තිබෙන්නට ඇති ද?

මෙයින් වසර 2600 කට ත් එහා දඹදිව සමාජය තුළ බොහෝ අය විවිධ ක්‍රමෝපායන් භාවිත කරමින් විමුක්තිය සෙවූ හ. එලෙසට

විමුක්තිය සෙවුවෝ විවිධ ක්‍රම තුළින් විමුක්ත වූ බව ද තම තමන්ට පසක් වී තෘප්තිමත් ජීවිතයක් ගත කරමින් සැබෑම මානසික සැනසිල්ලක් ලැබූ හ. එලෙසට විමුක්තිය සොයන්න පටන් ගත්තේම අන් දෙයක් පාදක කරගනිමින් නොව, එම විමුක්ති මාර්ගයන් පෙන්වූ එකල සමාජයේ ජීවත් වූ ශාස්තෘවරුන් කෙරෙහි පැහැදීම හා විශ්වාසය පෙරදැරි කරගෙන ය. සම්පූර්ණයෙන්ම ආධ්‍යාත්මික පර්යේෂණයක් නිසා එම සියලුම ප්‍රතිපදා ආරම්භ වන්නේ පැහැදීම හා විශ්වාසය වන ශ්‍රද්ධාව පෙරදැරිවයි. ආධ්‍යාත්මික පර්යේෂණ තුළින් දුකින් නිදහස් වීමේ ක්‍රමයන් සොයා ගත් බොහෝ ශාස්තෘවරු සිටිය හ. නිගණ්ඨනාථ පුත්‍ර ඇතුළු ඡඩ් ශාස්තෘවරුන් විවිධ ක්‍රම උපායන් පෙන්වූයේත් තම තමන් ආධ්‍යාත්මිකව පර්යේෂණ කරමින් සොයාගත් විමුක්ති ප්‍රතිපදාවන් තුළින් ය. එමෙන්ම ආළාරකාලාම, උද්දකරාමපුත්ත, අසිත, බාවරී, සංජය ආදී බොහෝ ශාස්තෘවරු විවිධ සමාධි සමාපත්ති ලබමින් ඒ තුළින් ලබන විමුක්තිය පෙන්වූ හ. ඒ සඳහා ශ්‍රද්ධාව යොමු කරගත් බොහෝ අය එම ප්‍රතිපදා අනුගමනය කර එම ප්‍රතිපදාවන් අනුව විමුක්තිය ලැබූ හ. මෙසේ විමුක්තිය සොයන සමාජයකට සැබෑම විමුක්තිය පෙන්වා දෙන සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වූ හ.

ශූරත්වය, සතිමත්ඛව හා බුහුමවරියාව අතින් ශ්‍රේෂ්ඨ මිනිසුන් සිටින දඹදිව මධ්‍ය දේශය තුළ, බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වන විමුක්ති මාර්ගයෙන් තොරව ද බොහෝ විමුක්ති සොයන ප්‍රතිපදාවන් විය. ඔවුහු සිල් රැකීම, තපස් රැකීම, සමාධි සමාපත්ති ලැබීම පමණක් නොව ඉන්ද්‍රිය ධර්ම දියුණු කිරීම, බොජ්ඣංග ධර්මයන් භාවිත කිරීම ද කළ හ. පන්සිල් පමණක් නොව විකාලයේ නොවැළඳීම ආදියත් රකිමින් ඉතාම සංවර ජීවිතයක් පුරුදු කළ බව බොහෝ සූත්‍ර මෙන්ම විනයයේ ද සඳහන් වේ.

“යෙපි බො තෙ බ්‍රාහමණානං පුබ්බකා ඉසයො මනතානං කතතාරො මනතානං පචතතාරො, යෙසමීදං එතරහි බ්‍රාහමණා පොරාණං මනනපදං භීතං පවුතතං සමීහිතං තදනුගායනති, තදනුභාසනති, භාසිතමනුභාසනති, වාචිතමනුචාචෙනති සෙය්‍යථීදං: අට්ටකො,

වාමකො, වාමදෙවො, වෙසසාමිතො, යමතගහි, අඛභීරසො, භාරදවාජො, වාසෙටෙයා, කසසපො, හගු, රතතුපරතා විරතා විකාලභොජනා. තෙ එවරුපානි පානානි සාදිසිංසු. “සමණොපි ගොතමො රතතුපරතො විරතො විකාලභොජනා. අරහති සමණොපි ගොතමො එවරුපානි පානානි සාදිසිංසු”නති පඤ්ඤාං පානං පටියාදාපෙත්වා කාජෙහි ගාභාපෙත්වා යෙන හගවා තෙනුපසඛකමි.” (මහාවග්ගපාළිය - වි.පි.)

“ඒ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයෝ රාත්‍රී භෝජනයෙන් වැළකුනෝ ය. විකාලයේ භෝජනයෙන් තොර වූවෝ ය. ඔවුහු මෙබඳු පැන් ඉවසූ හ. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ ද රාත්‍රී භෝජනයෙන් වැළකුනෝ ය. විකාලයේ භෝජනයෙන් තොර වූවෝ ය. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ ද මෙබඳු පාන වර්ග ඉවසා වදාරනවා ඇත.”

එමෙන්ම උපෝසථ දවසට පිරිස එකතු වී දහම් දෙසීම ද, වස් වාසය කිරීම ද, බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වන විමුක්ති මාර්ගයෙන් තොරව ඒ විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ තිබුණු තවත් වැදගත් කටයුතු වේ.

“එතරහි ඛො අඤ්ඤාතිත්ථියා පරිබ්බාජකා වාතුදදසෙ පණණරසෙ අට්ඨමියා ච පකඛසස සනතිපතීත්වා ධම්මං භාසනති. තෙ මනුසසා උපසඛකමනති ධම්මසචණාය. තෙ ලහනති අඤ්ඤාතිත්ථියෙසු පරිබ්බාජකෙසු පෙමං. ලහනති පසාදං. ලහනති අඤ්ඤාතිත්ථියා පරිබ්බාජකා පකඛං. යනනුන අයාපි වාතුදදසෙ පණණරසෙ අට්ඨමියා ච පකඛසස සනතිපතෙය්‍යු’නති. සාධු භනෙන, අයාපි වාතුදදසෙ පණණරසෙ අට්ඨමියා ච පකඛසස සනතිපතෙය්‍යු”නති.”(මහාවග්ගපාළිය - වි.පි.)

“දැන් අන්‍යාතිර්ථක පරිබ්‍රාජකයෝ පොහෝ දිනයන්හි රැස් වී මිනිසුන්ට ධර්මය කියා දෙති. මිනිස්සු ඒ ධර්මය ඇසීමට එම තීර්ථකාරාම කරා යන්නෝ ය. එයින් ඔවුහු අන්‍යාතිර්ථක පරිබ්‍රාජකයන් කෙරෙහි ප්‍රේමයත්, ප්‍රසාදයත් ලබති. එවිට ඒ අයගේ පිරිස වැඩි වී බලවත් වේ. අපගේ ආයතීයන් වහන්සේලාත් පොහෝ

දිනයන්හි රැස් වන්නාහු නම් යහපතැ' යි බිම්බිසාර රජු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැලකළේ ය.”

“කථං හි නාම සමණා සකාපුතතියා හෙමනනමපි ගිමහමපි වසසමපි චාරිකං වරිසසනති, හරිතනති තිණනති සමමදදනනා, එකිඤ්ඤියං ජීවං විහෙදෙතනා, ඛහු බුද්දකෙ පාණේ සඛසානං ආපාදෙනා? ඉමෙ හි නාම අඤ්ඤතිථියා දුරකධාතධමමා වසසාවාසං අලලීයිසසනති. සඛකාසයිසසනති.” (මහාවග්ගපාලිය - වි.පි.)

“කෙසේ නම් ශ්‍රමණ ශාකා පුත්‍රයෝ හේමන්තයෙහි ද ගිම්හානයෙහි ද වස්සානයෙහි ද නිල් තණකොළ පාගමින් බොහෝ කුඩා සතුන් විනාශයට පමුණුවමින් චාරිකා කරත් ද? මේ අන්‍ය කීර්ථක පරිබ්‍රාජකයෝ දුරකධාත දහම් ඇතිව ද වස් විසීමෙහි ඇලෙත්, උත්සාහ රහිත ව නිතර එක් තැන්ව වසන්නාහු ය.”

මේ ආකාරයට නිවන් දැකීම සඳහා වූ බුන්මවරියාව, ශ්‍රමණත්වය සහ ප්‍රතිපදාවන් එම විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ පැවති අතර එවැනි ගුණ ධර්ම පුරන මිනිසුන් සිටින සමාජයක සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වී තථාගතයන් වහන්සේට ආවේණික වූ වැඩපිළිවෙළ ඉස්මතු කළ සේක.

2. බුදු දහමට බාහිර වූ සුන්දර ප්‍රතිපදා

ශ්‍රද්ධා, චිරිය, සනී, සමාධි, ප්‍රඥා ආදී ඉන්ද්‍රිය ධර්මයන් තුළින් සමාධි සමාපත්තීන් ලබා ගත් ආකාරය ද එම විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ වූ ලක්ෂණයක් වේ. ඒ බව බෝධිසත්වයන් වහන්සේ ගිහි ගෙයින් නික්ම විමුක්තිය සොයා ආලාරකාලාම තවුසා වෙත ගොස් එම දහම ශ්‍රද්ධාවෙන් ඉගෙන, ඉන්ද්‍රිය ධර්ම භාවිත කරමින් ආලාරකාලාම තවුසා පෙන්වූ සත්‍යය අවබෝධ කිරීමට උත්සාහ කළ ආකාරය මෙසේ අරියපරියෙසන සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.

“න බො ආලාරසෙසව කාලාමසස අත්ථි සද්ධා, මයහමපත්ථි සද්ධා. න බො ආලාරසෙසව කාලාමසස අත්ථි චිරියං, මයහමපත්ථි චිරියං. න බො ආලාරසෙසව කාලාමසස අත්ථි සනී, මයහමපත්ථි සනී. න බො ආලාරසෙසව කාලාමසස අත්ථි සමාධි, මයහමපත්ථි සමාධි. න බො ආලාරසෙසව කාලාමසස අත්ථි පඤ්ඤා, මයහමපත්ථි පඤ්ඤා. යනනුනාහං යං ධම්මං ආලාරො කාලාමො ‘සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකඤා උපසම්පජ්ජ විහරාමී’ති පච්චෙදෙති. තසස ධම්මසස සච්ඡිකිරියාය පදභෙය්‍ය”නති. (අරියපරියෙසන සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ශ්‍රද්ධාව ඇත්තේ ආලාරකාලාම හට පමණක් නොවේ. මට ද ශ්‍රද්ධාව ඇත. ආලාරකාලාම හට පමණක්ම වීයථී ඇත්තේ නොවේ. මට ද වීයථී ඇත. ආලාරකාලාම හට පමණක්ම සිහිය ඇත්තේ නොවේ. මට ද සිහිය ඇත. ආලාරකාලාම හට පමණක්ම සමාධිය ඇත්තේ නොවේ. මට ද සමාධිය ඇත. ආලාරකාලාම හට පමණක්ම ප්‍රඥාව ඇත්තේ නොවේ. මට ද ප්‍රඥාව ඇත. ආලාරකාලාම යම් ධර්මයක් තමන්ගේ විශිෂ්ට ඥානයෙන් දැන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ඊට පැමිණ වාසය කරන්නෙමි’යි කියා කියයි නම්, මම ද ඒ ධර්මය ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමට උත්සාහ කරන්නේ නම් මැනවි යි”, බෝධිසත්වයෝ කල්පනා කළ හ.”

එනමුදු එම විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ තිබූ ප්‍රතිපදා තුළින් සත්‍යය අවබෝධ කර නිවීම සාක්ෂාත් කිරීමට නොහැකි බව ද, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ භාෂිතයෙන් පිට කිසිඳු ශ්‍රමණයෙක් නොමැති බව ද

තර්කයන් වහන්සේ වදාළ සේක. එනම් සෝතාපන්න, සකාදගාමී, අනාගාමී, අරහත් යන ශ්‍රමණවරුන්ගෙන් අන්‍ය ශාසන හිස් වේ.

“ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො, ඉධ දුතියො සමණො, ඉධ තතියො සමණො, ඉධ චතුසො සමණො. සුඤ්ඤා පරපපවාදා සමණෙහි අඤ්ඤති” (චූළසීහනාද සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, පළමු ශ්‍රමණයා ද (සෝතාපන්න), දෙවැනි ශ්‍රමණයා ද (සකාදගාමී), තුන්වැනි ශ්‍රමණයා ද (අනාගාමී), සිවුවැනි ශ්‍රමණයා ද (රහතන්වහන්සේ) මේ ශාසනයෙහි පමණක්ම සිටී. අන්‍ය වාද ඇති ශාසන තුළ ශ්‍රමණයන්ගෙන් හිස් වේ.”

මෙසේ ශ්‍රමණවරුන්ගෙන් හිස් ශාසනවල සිටින උතුම් ශ්‍රමණවරුන්ට රාග, ද්වේෂ, මෝහයන් ප්‍රභාණය වූ බව තමාට ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ අතර, කාම, දිට්ඨි, සීලබ්බත යන උපාදානයන් ද දුරු වූ බව ප්‍රත්‍යක්ෂ විණි. එමෙන්ම ප්‍රපංච දුරු වී තණ්හාව දුරු වූ බවත් අත්විඳිමින් නිවීම සාක්ෂාත් කළේ යැයි මූලා වූ හ.

“තසමා තෙ භොනෙතා සමණබ්‍රාහමණා සබ්බුපාදානපරිඤ්ඤාවාදා පටිජානමානා තෙ න සමමා සබ්බුපාදානපරිඤ්ඤං පඤ්ඤාපෙනති. කාමුපාදානසස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤාපෙනති. දිට්ඨිපාදානසස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤාපෙනති. සීලබ්බතාදානසස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤාපෙනති. න අතතවාදුපාදානසස පරිඤ්ඤං පඤ්ඤාපෙනති.” (චූළසීහනාද සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඒ හවත් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයෝ, සියලු උපාදානයන්ගේ පිරිසිඳ දැකීම පනවන්නේමයි ප්‍රතිඥා දෙති. ඔවුහු මැනවින් සියලු උපාදානයන්ගේ පිරිසිඳ දැකීම පනවන්නේ නැත. කාම උපාදානයේ පිරිසිඳ දැකීම පනවති. දිට්ඨි උපාදානයේ පිරිසිඳ දැකීම පනවති. සීලබ්බත උපාදානයේ පිරිසිඳ දැකීම පනවති. අත්තවාද උපාදානයේ පිරිසිඳ දැකීම නොපනවති.”

“සමමා ව්‍යාකරමානා භික්ඛවෙ අඤ්ඤතිස්ථියා පරිබ්බාජකා එවං ව්‍යාකරෙය්‍යුං: නිපපඤ්චාරාමසසාච්චසො සා නිට්ඨා නිපපඤ්චරතිනො, න සා නිට්ඨා පපඤ්චාරාමසස පපඤ්චරතිනො’ති.” (චූළසීහනාද සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, මනාකොට ප්‍රකාශ කරන්නා වූ අන්‍යාතිර්ථක පරිබ්‍රාජකයෝ මෙසේ ප්‍රකාශ කරති. ඇවැත්නි, එනම් ප්‍රපංචයෝ ඇසුරු නොකොට ගෙන, ප්‍රපංච කිරීමට නොඇලී වාසය කිරීමයි. ප්‍රපංච කිරීම ඇසුරු කිරීම හා ප්‍රපංච කිරීමේ ඇලීම ඇති කෙනා නිෂ්ඨාවට පත් නොවෙයි.”

“සමමා ව්‍යාකරමානා භික්ඛවෙ අඤ්ඤතිස්ථියා පරිබ්බාජකා එවං ව්‍යාකරෙය්‍යුං: චීතමොහසසාච්චසො සා නිට්ඨා, න සා නිට්ඨා සමොහසසාති.” (චූළසීහනාද සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, මනාකොට ප්‍රකාශ කරන්නා වූ අන්‍යා තීර්ථක පරිබ්‍රාජකයෝ මෙසේ ප්‍රකාශ කරති. ඇවැත්නි එනම් මෝහය දුරුවුවෝ නිෂ්ඨාවට පත් වේ. මෝහය සහිත කෙනා නිෂ්ඨාවට පත් නොවෙයි.”

මේ ආකාරයට ශ්‍රමණවරුන් ගෙන් හිස් ශාසන ප්‍රතිපත්තිය ද මනහර වේ. එමෙන්ම කොපමණ සැනසීමක් ලබන්න ඇති ද? එනමුත් තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ සක්කාය නිරෝධ දහමක් ඒ තුළ ප්‍රකට වූයේම නැත. වර්තමානය තුළ මනාව සිහිය පිහිටුවාගෙන අතීතය අනාගතය අනුව නොගොස් මේ ජීවිතයේම නිවුණු බවට රැවටුණු අය ද බොහෝ සිටිය හ. මේ ප්‍රතිපදා තුළ කොපමණ වැදගත් බවක් ප්‍රකට වුව ද සැබෑම ශ්‍රමණයන්ගෙන් හිස් ම වේ.

“යදෙව තස් සුඛමිති වෙනසො ආහොගො එතෙනෙනං ඔළාරිකං අකධායති. යතො බො හො අයං අතතා සුඛසස ච පහානා දුකඛසස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනසසදොමනසසානං අස්ථගමා අදුකඛමසුඛං උපෙකධාසතිපාරිසුදධං චතුස්ථං ඝානං උපසමපජ්ජ විහරති, එතතාවතා බො හො අයං අතතා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං

පතෙතා හොතී'ති. ඉපෙට්කෙ සතො සතතසස පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පඤ්ඤාපෙනති." (බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය - දී.නි. 1)

“යම් ඒ සැප යැයි සිතෙහි නැමුණු බවක් වේ ද එය ද ගොරෝසු බව වැටහේ. යම්විටෙක ලැබුණා වූ තමාගේ සැපයේ ප්‍රභාණයෙන් ද, දුකේ ප්‍රභාණයෙන් ද, මුලින්ම සෝමනස්ස දෝමනස්ස දුරුවීමෙන් ද, දුක සැප නැති සිහිය සහිත උපේක්ෂාවේ පිරිසිදුබවින් යුතු සතරවැනි ධ්‍යානය ලබාගෙන වාසය කරයි. භවත්ති, මෙතෙකින්ම මේ ආත්මය, උතුම් දිටු දැහැමේ ලැබුණු නිවීම වේ. මෙසේ ඇතැමුන් සත්වයාට ප්‍රකටවන ලෙස උතුම් දිටු දැහැමේ නිවීම පනවති.”

“ඉධ පන හිකඛවෙ, එකවෙවා සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා පුබ්බතතානුදිට්ඨිනඤ්ච පටිනිසසගගා අපරතතානුදිට්ඨිනඤ්ච පටිනිසසගගා සබ්බසො කාමසඤ්ඤාඤාජනානං අනධිට්ඨානා පච්චෙකාය පීතියා සමතිකකමා නිරුමිසසස සුඛසස සමතිකකමා අදුකඛමසුඛාය වෙදනාය සමතිකකමා සනෙතාහමසමී නිබ්බුතොහමසමී අනුපාදානොහමසමී'ති සමනුපසසති.” (පඤ්චත්තය සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“මහණෙනි, ඇතැම් මහණෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ පූච්චිත්තානු දෘෂ්ටීන් (අතීත අනුව වූ දැකීම්) ද දුරැලීමෙන් හා අපරාත්තානු දෘෂ්ටීන් (අනාගත අනුව වූ දැකීම්) ද දුරැලීමෙන් සම්පූර්ණයෙන්ම කාම සංයෝජනයන් (කාමය හා එකතුවීම්) බැහැර කිරීමෙන් විචේකය, ප්‍රීතිය ඉක්මවීමෙන් නිරුමිස සැපය ඉක්මවීමෙන් අදුක්ඛමසුඛ වේදනාව ඉක්මවීමෙන් ‘මම’ ශාන්ත වූ බව, ‘මම’ නිවුණු බව, ‘මම’ උපාදාන නැති බව සම්මර්ශනය කරයි.”

ඉහත සඳහන් දේශනා පාඨ තුළින් විද්‍යමාන වනුයේ විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දහමින් තොරව ඇති ගම්භීර වූ ශාන්ත, සුන්දර ප්‍රතිපදා තිබූ බව ය.

තර්කයන් වහන්සේ දේශනා කොට වදාළ සැබෑම බුද්ධ වචනය නොදන්නා කෙනෙකුට මේ සියලු ක්‍රමයන් නිවන් මඟ යැයි සිතන්නට පුළුවන. එනමුදු ඒ සියල්ලම සැබෑ ශ්‍රමණවරුන් නැති ශාසන ප්‍රතිපත්තිම වේ. එපමණක් නොව තර්කයන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන නිවීමට හේතුවන ආනාපානසති විග්‍රහයෙන් තොර වූ ආනාපානසතියක් ද ඒ උතුම් විමුක්තිකාමීහු පුරුදු කළ හ. මේ සියලු ප්‍රතිපදා තුළින් අධ්‍යාත්මය තුළ සැනසීමක් ලැබෙන අතර විමුක්තියක් අත්විඳිමින්, ලෝකයෙන් නිදහස් නොවී ලෝකය තුළ සිටිමින්ම ඔවුහු සසර ගමන් කරති.

3. බුද්ධ චචනයේ විශේෂත්වය

දඹදිව විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ විමුක්තිකාමීහු විමුක්තිය සෙවීම සඳහා ලෝකයේ යථාර්ථවාදී ප්‍රතිපදාවන් ලෙස භාවනා මාර්ග පුරුදු කළ හ. ඒ අතර ආනාපානසති භාවනාව ද ප්‍රධාන ප්‍රතිපදාවක් ලෙස වැඩුණි හ.

“යථා කථං පන ත්ථං අර්ථයී, භාවෙසී ආනාපානසතිනති. අතිතෙසු මෙ භනෙන, කාමෙසු කාමච්ඡන්දො පභීනො. අනාගතෙසු මෙ කාමෙසු කාමච්ඡන්දො විගතො. අජකධතතබහිදධා ච මෙ ධමමෙසු පටිසසඤ්ඤා සුපපටිච්චිනා. සො සතොච අසසසාමී සතො පසසසාමී. එවං ඛො’හං භනෙන, භාවෙමී ආනාපානසතිනති.”
(අර්ථයී සූත්‍රය - ස.නි. 5-2)

“අර්ථයී, නුඹ කෙසේ නම් ආනාපානසතිය වඩන්නේ ද? ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්ස, අතීත කාමයන්හි මාගේ කාමච්ඡන්දය ප්‍රහීණ වූයේ ය. අනාගත කාමයන්හි මාගේ කාමච්ඡන්දය ප්‍රහාණය වූයේ ය. ආධ්‍යාත්මික බාහිර ධර්මයන් කෙරෙහි මාගේ පටිසසංඤාව මනාව ප්‍රහාණය වූයේ ය. ඒ මම සිහියෙන්ම ආශ්වාස කරමි. සිහියෙන්ම ප්‍රශ්වාස කරමි. ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මෙසේ මම ආනාපානසතිය වඩමි.”

ආනාපානසතිය පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මය ඇසීමෙන් තොරව, විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ සිට පැවිදි වූ අය ද ඒ සමාජය තුළ තිබූ ආනාපානසති භාවනාව පුරුදුකර ඇත. එය වැරදි නැති බව බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ අතර, බුදුරජාණන් වහන්සේ පමණක්ම පෙන්වන ලෝකයෙන් එතෙරවීම සඳහා වූ ආනාපානසති භාවනාව ද විස්තර වශයෙන් දේශනා කළ හ.

දක්ෂිණාවෙන්, සතිමත්ඛවින් සහ බ්‍රහ්මචරියෙන් අග්‍ර වූ විමුක්තිකාමී සමාජයක් තුළ මේ ආකාරයට උතුම් ප්‍රතිපදාවන් පුරුදු කරමින් අන්‍යශ්‍රමණවරුන් සිටීම අරුමයක් ද නොවේ.

එමෙන්ම, ඒ උතුම් අන්‍යාශ්‍රමණවරු ප්‍රඥාව දුර්වල කරන නිවරණයන් ප්‍රභාණය කිරීමත්, එලෙසට නිවරණ ප්‍රභාණ වූ විට බොජ්කඩඞ්ග ධර්මයන් භාවිත කිරීමත් හොඳින් පුරුදු කළ හ.

“අඵ බො තෙ භික්ඛු යෙන අඤ්ඤාතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිංසු. උපසඞ්කමිත්ථො තෙහි අඤ්ඤාතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සදධිං සමමාදිංසු. සමමාදනීයං කථං සාරාණීයං වීතිසාරෙත්ථො එකමනනං නිසීදිංසු. එකමනනං නිසිනෙන බො තෙ භික්ඛු තෙ අඤ්ඤාතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එතදචොවුට්ඨො: “සමණො ආවුසො, ගොතමො සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙති. “එඵ තුමෙහ භික්ඛවෙ, පඤ්චනීවරණෙ පහාය වෙතසො උපකකිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ සත්තබ්බොජ්ඣංගෙ යථාභුතං භාවෙථා”ති. මයමපි බො ආවුසො, සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙමි. “එඵ තුමෙහ ආවුසො, පඤ්චනීවරණෙ පහාය වෙතසො උපකකිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ සත්තබ්බොජ්ඣංගෙ යථාභුතං භාවෙථා”ති. ඉධ නො ආවුසො කො විසෙසො, කො අධිපපායො, කිං නානාකරණං, සමණසස වා ගොතමසස අමහාකං වා යදිදං ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසනං අනුසාසනියා වා අනුසාසනති” (පරියාය සුත්‍රය - ස.නි. 5-1)

“එකල්හි භික්ඛුහු අන්‍යාතිර්ථක පරිබ්බාජකයන්ගේ ආරාමය කරා එළඹිය හ. එළඹ ඒ අය සමඟ සතුටු සාමීචි කතාවේ යෙදී එකත් පසෙකව සිටිය හ. ඒ භික්ඛුන්ට අන්‍යපරිබ්බාජකයෝ මෙසේ කී හ: “ඇවැත්නි, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් මෙසේ ශ්‍රාවකයන්ට දහම් දෙසයි” “මහණෙනි, සිත කෙලෙසන, නුවණ දුර්වල කරන පංච නිවරණ ප්‍රභාණය කොට, සප්ත බොජ්කඩඞ්ග යථාර්ථ වශයෙන්ම වඩවි” යි. ඇවැත්නි, අපි ද ශ්‍රාවකයන්ට මෙසේ දහම් දෙසමු. “ඇවැත්නි, සිත කෙලෙසන, නුවණ දුර්වල කරන පංච නිවරණ ප්‍රභාණය කොට, සප්ත බොජ්කඩඞ්ග යථාර්ථ වශයෙන්ම වඩවි” යි. “ඇවැත්නි, ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ හා අපගේ මේ ධර්ම දේශනාවේ වෙනස කුමක් ද? විශේෂත්වය කුමක් ද?”

මේ ආකාරයට සිත කෙලෙසන, නුවණ දුර්වල කරන පංච නීවරණ ප්‍රභාණය කොට, සජ්ත බොජ්ඣංදිය යථාර්ථ වශයෙන්ම භාවිත කිරීම විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ බුද්ධ දේශනාවෙන් තොරව ද සිදු වූ භාවනාවන් ය.

මේ සියලුම කාරණා ශූරත්වය හා සතිමත්ඛවින් යුතු විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ පුරුදු කළ ප්‍රතිපදාවන් වේ. මේ ආකාරයට කොපමණ පුරුදු කළ ද එම ශාසන ශ්‍රමණයන්ගෙන් හිස්ම වේ. රූප, වේදනා, සංඥා, සංස්කාර, විඤ්ඤාණ, ධාතු පිළිබඳව සොයමින් මේ ප්‍රතිපදාවන් පුරුදු කළ මේ ශ්‍රමණවරුන්ට සැබෑම ශ්‍රමණත්වය වන මගඵල ලැබීමට නොහැකි වූයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන ඒ ගැඹුරු, ශුන්‍යතා ප්‍රතිබද්ධ ධර්මය නොඇසෙන නිසාය.

“රූපං භික්ඛවෙ, අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං අත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං අහමපි තං අත්ථිති වදාමි. වේදනා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මං අත්ථිසම්මතා ලොකෙ පණ්ඩිතානං අහමපි තං අත්ථිති වදාමි, සඤ්ඤා -පෙ- සඛධාරා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා අත්ථිසම්මතා ලොකෙ පණ්ඩිතානං අහමපි තං අත්ථිති වදාමි, විඤ්ඤාණං අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං අත්ථිසම්මතං ලොකෙ පණ්ඩිතානං අහමපි තං අත්ථිති වදාමි.” (පුළුඵ සුත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, රූපය අනිත්‍ය, දුක්ඛ, විපරිණාම ධර්මී යැයි ලෝකයේ පණ්ඩිතයන්ගේ සම්මතයක් ඇත. මම ද එය ඇතැයි වදාරමි. වේදනාව අනිත්‍ය, දුක්ඛ, විපරිණාම ධර්මී යැයි ලෝකයේ පණ්ඩිතයන්ගේ සම්මතයක් ඇත. මම ද එය ඇතැයි වදාරමි. සංඥාව අනිත්‍ය, දුක්ඛ, විපරිණාම ධර්මී යැයි ලෝකයේ පණ්ඩිතයන්ගේ සම්මතයක් ඇත. මම ද එය ඇතැයි වදාරමි. සංස්කාර අනිත්‍ය, දුක්ඛ, විපරිණාම ධර්මී යැයි ලෝකයේ පණ්ඩිතයන්ගේ සම්මතයක් ඇත. මම ද එය ඇතැයි වදාරමි. විඤ්ඤාණය අනිත්‍ය, දුක්ඛ, විපරිණාම ධර්මී යැයි ලෝකයේ පණ්ඩිතයන්ගේ සම්මතයක් ඇත. මම ද එය ඇතැ යි වදාරමි.”

මේ ආකාරයට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පෙන්වා දීමෙන් තොරව ද විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ වූ පණ්ඩිතයෝ රූප, වේදනා, සංඥා, සංස්කාර, විඤ්ඤාණ අනිත්‍ය, දුක්ඛ, වෙනස්වන ස්වභාවය පෙන්වා දුන් හ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද එකරුණු ඒ ආකාරයෙන්ම පෙන්වා වදාළේ “තමා” යන්නෙන් ශුන්‍යඛව විද්‍යමාන කරමිනි.

“කිඤ්ච ආනන්ද, සුඤ්ඤං අතෙතන වා අතතනියෙන වා: චකඛුං ඛො ආනන්ද, සුඤ්ඤං අතෙතන වා අතතනියෙන වා. රූපා සුඤ්ඤා අතෙතන වා අතතනියෙන වා, චකඛුවිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං අතෙතන වා අතතනියෙන වා, චකඛුසමඵසෙසා සුඤ්ඤා අතෙතන වා අතතනියෙන වා යමපිදං චකඛුසමඵසසපචචයා උපපජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තමපි සුඤ්ඤං අතෙතන වා අතතනියෙන වා -පෙ- යමපිදං මනොසමඵසසපචචයා උපපජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තමපි සුඤ්ඤං අතෙතන වා අතතනියෙන වා. යසමා ච ඛො, ආනන්ද, සුඤ්ඤං අතෙතන වා අතතනියෙන වා, තසමා සුඤ්ඤා ලොකොති චුචචතීති.” (සුඤ්ඤාලොක සුත්‍රය - ස.නි. 4)

“ආනන්දයෙනි, තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හෝ තමාට අයිතීත්වයෙන් හෝ කුමක් ශුන්‍ය වේ ද? ආනන්ද, ඇස තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හෝ තමාට අයිතීත්වයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ. රූප තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හෝ තමාට අයිතීත්වයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ. ඇසේ දැනගැනීම තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හෝ තමාට අයිතීත්වයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ. ඇසේ ස්පර්ශය තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හෝ තමාට අයිතීත්වයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ. ඇසේ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් උපදින සැප, දුක, අදුක්ඛමසුඛ විඳීම තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හෝ තමාට අයිතීත්වයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ. -පෙ- මනසේ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් උපදින සැප, දුක, අදුක්ඛමසුඛ විඳීම තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හෝ තමාට අයිතීත්වයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ. යම් සේ ආනන්ද තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හෝ තමාට අයිතීත්වයෙන් හෝ ශුන්‍ය වේ, ඒ හෙයින් ‘ලෝකය ශුන්‍ය’ යැයි කියනු ලැබේ.”

බුදුරජාණන් වහන්සේ 'තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) හා තමාට අයිති බවින් හිස්', යන්න පිළිබඳ වූ දහමක් ලොවට පෙන්වා දුන් හ. ඉහතින් පෙන්වූ ආකාරයේ ගැඹුරු ප්‍රතිපදාවන් සහිත විමුක්තිකාමීත්වයකින් යුතු සමාජයක පහළ වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ එම විමුක්තිකාමීන්ට අවබෝධ කිරීමට නොහැකි වූ සත්‍යය අවබෝධකළ හ. එසේ බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක් වැටහුණු ධර්මය කොපමණ ගැඹුරු ද සහ ඊට යොමුවීමට කොපමණ හැකියාවක් තිබියයුතු ද යන්න මේ අනුව මනාව වටහාගත හැකිවේ. එමනිසා මූලික බුද්ධ වචනය කුමක් ද යන්න වටහාගෙන ඒ තුළින් කියවෙන අර්ථය සෙවීමට යොමුවිය යුතු වේ.

4. මූලික බුද්ධ වචනය හඳුනාගැනීම හා ඉගෙනීම

වසර 2600කට පමණ ඉහත දී වදාළ, ඒ බුද්ධ වචනයට මේ දක්වා විවිධ අය, විවිධ අර්ථකථනයන් ඉදිරිපත් කරමින් පවත්වා ගෙන පැමිණිය හ. එලෙසට කුමන අර්ථකථන ඉදිරිපත් කළ ද මූලික බුද්ධ වචනයට කිසිඳු වෙනසක් නොකිරීමට ඔවුහු වගබලාගත් හ. මේ වන විට බුදුරජාණන් වහන්සේ ජීවමානව වැඩ නොවසන නිසා අපට බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන්ම ධර්මය ඇසෙන්නේ නැත. එසේ නම් තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ සියලු බුදුවදන් දරාගත්තේ කවුරුන් ද යන්න වග සොයා බැලිය යුතු වේ. ඒ, ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ යි. මතක තබා ගැනීමෙන් අග්‍ර වූ ආනන්දයන් වහන්සේ, තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ සියලු ධර්මය දරාගෙන වැඩ සිටි සේක.

“එතදගගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං බහුසසුතානං යදිදං ආනන්දො, එතදගගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං සතිමනතානං යදිදං ආනන්දො, එතදගගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං ගතිමනතානං යදිදං ආනන්දො, එතදගගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං ධීතිමනතානං යදිදං ආනන්දො, එතදගගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො,”
(1. 14. 4. 1-16 - අ.නි. 1)

“මහණෙනි, මාගේ ශ්‍රාවකයන් අතරින් බහුශ්‍රැතබවින් අග්‍රම ආනන්ද වේ, මහණෙනි, මාගේ ශ්‍රාවකයන් අතරින් සතිමත්බවින් අග්‍රම ආනන්ද වේ, මහණෙනි, මාගේ ශ්‍රාවකයන් අතරින් යහපත් ගති පැවතුම් අතින් අග්‍රම ආනන්ද වේ, මහණෙනි, මාගේ ශ්‍රාවකයන් අතරින් ධාරණ ශක්තිය අතින් අග්‍රම ආනන්ද වේ, මහණෙනි, මාගේ ශ්‍රාවකයන් අතරින් උපස්ථාන කිරීම අතින් අග්‍රම ආනන්ද වේ.”

මතක තබාගැනීමෙන් අග්‍ර වූ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට අසා දරාගත් එම ධර්මය මතක තබා ගැනීමට අපහසු වූයේ ද නැත.

**“දවාසීතිං බුද්ධතො ගණහිං දෙව සහසසානි භික්ඛුතො,
චතුරසීතිසහසසානි යෙ මෙ ධම්මා පවතතිනො.”**
(ආනන්දපෙර ගාථා - බු.නි.)

“අසු දෙදහසක් වූ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය දැනගතිමි.
දෙදහසක් වූ භික්ෂූන්ගේ ධර්මය දැනගතිමි. යම් ඒ අසුභාරදහසක්
වූ ධර්මය මා තුළ පවතී.”

**“බහුසසුතො ධම්මධරො කොසාරකෙධා මහෙසිනො,
චක්ඛු සබ්බසස ලොකසස පූජනීයො බහුසසුතො.”**

“බහුශුභ වූ ධර්මධර වූ මහා සෘෂිගේ ධර්ම භාණ්ඩාගාරය ආරක්ෂා
කරා වූ ඒ පූජනීය බහුශුභ භික්ෂුව සියලු ලෝකයටම ඇසක් බඳු
ය.”

**“බහුසසුතො ධම්මධරො කොසාරකෙධා මහෙසිනො,
චක්ඛු සබ්බසස ලොකසස අන්ධකාරෙ තමොනුදො.”**

“බහුශුභ වූ ධර්මධර වූ මහා සෘෂිගේ ධර්ම භාණ්ඩාගාරය ආරක්ෂා
කරා වූ ඒ භික්ෂුව අන්ධකාරයේ අඳුර දුරලන සියලු ලෝකයටම
ඇසක් බඳු ය.”

**“ගතිමනො සතිමනො ධිතිමනො ච යො ඉසී,
සද්ධම්මධාරකො ථෙරො ආනන්දො රතනාකරො.”**

“යහපත් ගති පැවතුම් ඇති, සතිමත්බව ඇති, ධාරණ ශක්තිය ද
ඇති සෘෂිවරයෙක් වන ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ රන්
ආකරයක් මෙන් සද්ධර්මය දරාගෙන සිටිති.”

තථාගතයන් වහන්සේ යමක් වදාළ ද, එය ඒ ආකාරයට ම
ක්‍රියාවෙන් සිදුකරන සේක. එය තථාගතයන් වහන්සේගේ තථාගත
ස්වභාවය යි.

“යථාචාදී භික්ඛවෙ තථාගතො තථාකාරී. යථාකාරී තථාගතො තථාචාදී. ඉති යථාචාදී තථාකාරී, යථාකාරී තථාචාදී, තසමා තථාගතොති චූචචති.” (ලෝකාවබෝධ සූත්‍රය - බු.නි.)

“මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ යම්සේ කියන්නේ ද, එසේම කරන්නේ වේ. තථාගතයන් වහන්සේ යම්සේ කරන්නේ ද, එසේම කියන්නේ වේ. මේ ආකාරයට යම්සේ කියන්නේ ද එසේම කරන්නේ වේ. යම්සේ කරන්නේ ද එසේම කියන්නේ වේ. එහෙයින් තථාගත යැයි කියනු ලැබේ.”

මේ කරුණු ගැන සලකා බලන විට තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ ධර්මයන් ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට දේශනා කර ඇති බව වටහාගත හැකි වේ. ඒ සියල්ල ඒ විදියටම ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ මතක තබාගෙන ද ඇත. මෙසේ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් ඉදිරිපත් කරන්නට යෙදුණු දේශනා මූලික බුදු වදන් බව වටහා ගත හැකි වේ. තථාගතයන් වහන්සේ පිරිනිවන් පා වදාළ පසුව පළමු ධර්ම සංඝායනාව පැවැත්වී ය. විවිධ තැන්වල දේශනා කළ ඒ සියලු ධර්මයන් එක්තරා ක්‍රමයකට සකස් කිරීම හා අන් අයට මතක තබා ගැනීම සඳහා සකස්කිරීම මේ සංඝායනාවේ දී සිදුවී ය.

ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ ඒ සියලු ධර්මයන් “එවං මෙ සුතං” (එනම් “මා විසින් මෙසේ අසන ලදී.”) ලෙස, පරියාය, නිදානය, ව්‍යංජනය ඒ ආකාරයටම ඉදිරිපත් කළ හ. ආචාර්ය පරම්පරාවෝ ඒවා ඒ අයුරින්ම මතක තබාගත් හ. ඒ මූලික බුදුවදන අදටත් පවතින්නේ ඒ නිසාම ය. වෙනත් වූ කිසිවෙකුගේ විස්තරයකින් තොරව පවතින මූලික බුද්ධ වචනය “එවං මෙ සුතං” ලෙස ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන ලදී. එම මූලික බුදුවදනට යොමු වූ විට පමණක්ම තථාගත දහම අන්‍ය වූ විමුක්තිකාමී දහමින් වෙන් කොට වටහාගත හැකි වේ. ඒ සඳහා පරියාය, ව්‍යංජනය මනාව ඉගෙන ගත යුතු වේ. එසේ නොවූන හොත් බුදුවදන විනාශ කිරීමට යොමු වන බව ද තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ සේක.

“ඉඬ හිකබවෙ, හිකබු දුගගහිතං සුතතනතං පරියාපුණනති දුනතිකබ්භෙතහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහි. දුනතිකබ්භතසස හිකබවෙ පදබ්‍යඤ්ජනසස අපොච්චි දුනනායො හොති. අයං හිකබවෙ, පඨමො ධමමො සද්ධම්මසස සමමාසාය අනතරධානාය සංචතතති.”(තතිසසද්ධම්මසම්මොස සුත්‍රය - අ.නි. 3)

“මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි හික්ෂුව පිළිවෙළකට ධර්මය උගත්තේ නොවෙයි, පද ව්‍යංජනයන් ද පිළිවෙළකට නොගත්තේ වෙයි. මහණෙනි, වැරදි ලෙස පද ව්‍යංජන ඉගෙනගත් විට අර්ථය විනාශ කරගත්තා වෙයි. මහණෙනි, සද්ධර්මය විනාශ කරන, අතුරුදහන් කරන, පළමු කරුණ මෙය වෙයි.”

ලෝකයෙන් එතෙර වන ප්‍රතිපදාව වන බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ධර්මය, ලෝකයේ ඇති වචන භාවිත කරමින් පැහැදිලි කර ඇත්තේ, එම වචනවලට රිංගා නොගෙන සියලු ව්‍යවහාරිකත්වයන් ඉක්මවීම සඳහා ය. එබැවින් ඒ තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ පද පිළිවෙළ, පරියාය යන සියල්ල නිවැරදිව ඉගෙනගත යුතු වේ. එසේ නොකළහොත් ලෝකයේ ව්‍යවහාර වන වචන භාවිත කරමින් පෙන්වා වදාළ, බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික, ලෝකෝත්තර මඟ ඉස්මතු නොවේ. එනම් බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික ලෝකෝත්තර මඟ අතුරුදහන් වේ. විනාශ වේ. එබැවින් එම ධර්මය වදාළ ව්‍යවහාරික සමාජයේ වූ භාෂාව වන මාගධී භාෂාව (පාලි) පිළිබඳව ද මනා අවබෝධයක් තිබිය යුතු වේ.

5. භාෂාව කුමක් පිණිස ද?

වසර 2600 කට පමණ පෙර දී දේශනා කරන්නට යෙදුණු බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඒ දහම ඉගෙන ගැනීම සඳහා තවත් විශේෂ කරුණක් පිළිබඳව අවධානය යොමු කළ යුතු වේ. එනම්, එකල ව්‍යවහාර වූ භාෂාව දැනගත යුතුවීමයි. යම් කරුණක් තවත් කෙනෙකුට සන්නිවේදනය වන්නේ භාෂාව හරහා ය. යම් හෙයකින් ඒ භාෂාව නිවැරදි ව දැන නොසිටියේ නම් ඒ පෙන්වන කරුණු වටහා ගත නොහැකි වේ. ලෝකය තුළ ව්‍යවහාර වන අර්ථයන් ද වටහා ගැනීමට භාෂාව පමණකුදු නොව කොමාව (,) හා නැවතීමේ තිත (.) වැනි විරාම ලක්ෂණ පවා බලපායි.

උදා: “සමන් මරන්න එපා, නිදහස් කරන්න.”

“සමන් මරන්න, එපා නිදහස් කරන්න.”

කොමාව (,) හා නැවතීමේ තිත (.) යෙදෙන තැන අනුව අර්ථය පරස්පර විරෝධී වන බව මේ උදාහරණයෙන් පැහැදිලි වේ. එබැවින් එකල ව්‍යවහාරික භාෂාව හා ඒවා යෙදුණු අවස්ථා අනුවම අර්ථයන් සෙවිය යුතු වේ.

එමෙන්ම එය ව්‍යවහාර වන පරිසරය අනුව ද අර්ථය වෙනස් වේ.

උදා:

කෝලාහලයක දී වෛරයෙන් යුතු ප්‍රකාශය:

“සමන්ගේ කොන්දට ගහන්න.”

ආහාර හිරවී හෝ පිටඋගුරේ ගිය විට මෙෙත්‍රියෙන් යුතු ප්‍රකාශය:

“සමන්ගෙ කොන්දට ගහන්න.”

මේ ආකාරයට, යෙදුණු අවස්ථා අනුව සම්පූර්ණයෙන්ම අර්ථය වෙනස් වේ. එමනිසා එකල භාෂාව පිළිබඳව මනා අවබෝධයක් තිබිය යුතුම වේ. ඉන්දියාවේ මගධ දේශයේ ව්‍යවහාර වූ භාෂාව, මාගධී භාෂාව නම් වේ. එයට පාලි භාෂාව යැයි ද වර්තමානයේ හඳුන්වනු ලැබේ. මේ භාෂාවට අනන්‍ය වූ අක්ෂරයන් නොමැත. ඉගෙන ගන්නා වූ භාෂාවට අනුව මාගධී භාෂාව ලිවීම සිදුකිරීම සඳහා ශබ්දය අනුව ඒ ඒ භාෂාවේ අක්ෂර භාවිතයෙන් පාලි හෝඩියක්, ව්‍යාකරණ රීති සම්පාදනය කළ අය විසින් සකස් කර ඇත. ගැඹුරු ව්‍යවහාර හා අරුත් ඇති ඒ භාෂාවේ යෙදීම් අනුව ඉගෙන ගෙන ඒ භාෂාමය අර්ථය ස්වකීය වූ භාෂාවට අනුව යොමු වී වටහාගත යුතුවේ. එසේ නොවුණහොත් එම ගැඹුරු ධර්මය වටහාගත නොහැකි වනු ඇත.

“ඉධ භිකඛවෙ, තදෙව එකවෙවසු ජනපදෙසු පාතීති සඤ්ජානනති. පතතනති සඤ්ජානනති. විච්චනති සඤ්ජානනති. සරාවනති සඤ්ජානනති. ධාරොපනති සඤ්ජානනති. පොණනති සඤ්ජානනති. පිසීලවනති සඤ්ජානනති. ඉති යථා යථා නං තෙසු තෙසු ජනපදෙසු සඤ්ජානනති: ඉදං කීර මෙ ආයසමනෙතා සන්ධාය චොභරනතීති. තථා තථා චොභරති අපරාමසති. එවං ඛො භිකඛවෙ ජනපදනිරුතතියා ච අනභිනිවෙසො හොති. සමඤ්ඤාය ච අනතිසාරො” (අරණවිභච්ච සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“මහණෙනි, එකම බඳුනට ඇතැම් ජනපදයන්හි ‘පාති’ යන්නෙන් හඳුන්වයි. ‘පත්ත’ යන්නෙන් හඳුන්වයි. ‘විත්ථ’ යන්නෙන් හඳුන්වයි. ‘සරාව’ යන්නෙන් හඳුන්වයි. ‘ධාරොප’ යන්නෙන් හඳුන්වයි. ‘පොණ’ යන්නෙන් හඳුන්වයි. ‘පිසීලව’ යන්නෙන් හඳුන්වයි. මෙසේ වෙනස් ආකාරයන්ට එකම බඳුනට ඒ ඒ ජනපදයන්හි හඳුනා ගනිත් ද, එපරිද්දෙන්ම ඒ ඒ ආයුෂ්මතුන් එයට ව්‍යවහාර කෙරෙයි. එපරිද්දෙන් ව්‍යවහාර කළ ද, එය දැඩිව ග්‍රහණය නොකර ගනී. මහණෙනි මෙසේ, ඒ ඒ ජනපද නිරුක්තිවලට නොබැස ගැනීම ද, ව්‍යවහාර නොඉක්මවීම ද වේ.”

යමක් කෙනෙකුට පවසන විට එම කරුණෙහි අර්ථය වටහා ගැනීම සඳහා ඔහු ව්‍යවහාර කරන භාෂාව තුළින් පෙන්වාදීම හෝ තමන් ව්‍යවහාර කරන භාෂාව ඉගැන්වීම හෝ සිදුකළ යුතු වේ. එසේ නොවුන හොත් එම අර්ථය අන් අයට සන්නිවේදනය නොවේ. ව්‍යවහාර කරන භාෂාවට රිංගා නොගෙන අර්ථය පෙන්වීම සඳහා පමණක් එම භාෂාව භාවිත වන බව අරණවිභච්ච සූත්‍රයෙහි පැහැදිලි වේ.

ශූරත්වය ත්, සතිමත්ඛව ත් ඉහළින් තිබූ විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ මාගධී භාෂාව ව්‍යවහාරික භාෂාවක් ලෙස ඉතාමත් තාත්වික ලෙසට ව්‍යවහාර කර ඇත. මේ සියලු කරුණු සැලකිල්ලට ගනිමින් මූලික බුද්ධ වචනය ඉගෙන ගැනීමට යොමුවිය යුතු වේ.

මාගධී භාෂාව ව්‍යවහාර කළ සමාජයක පහළ වූ බුදුරජාණන් වහන්සේට තමන් අවබෝධ කළ ලෝකෝත්තර ධර්මය දේශනා කිරීමට ලෝකයේ ව්‍යවහාර වන භාෂාවට අනුව ද අපහසු බව වැටහුණු සේක. අසාමාන්‍ය ආධ්‍යාත්මික හැකියාවකින් යුතු මිනිසුන් සිටින කාලයක පවා එම සමාජයේ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වී තමන් අවබෝධ කරගත් ධර්මය අන් අයට දේශනා කිරීම වෙහෙසක් පමණක්ම බව ද සිතූ සේක.

“අධිගතො ඛො මයායං ධම්මො ගමභීරො දුදදසො දුරනුඛොධො සනෙතා පණ්ණො අතකකාවචරො නිපුණො පණ්ඩිතවෙදනියො. ආලයරාමා ඛො පනායං පඡා ආලයරතා ආලයසමමුදිතා. ආලයරාමාය ඛො පන පඡාය ආලයරතාය ආලයසමමුදිතාය දුදදසං ඉදං යානං යදිදං ඉදපපච්චයතාපට්චසමුපපාදො. ඉදමපි ඛො යානං දුදදසං යදිදං සබ්බසඛධාරසමථො සබ්බුපධිපටිනිසසගෙහා තණ්හකඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අහඤ්ඤච ඛො පන ධම්මං දෙසෙය්‍යං පරෙ ච මෙ න ආජානෙය්‍යුං, සො මමසස කිලමථො, සා මමසස විහෙසාති.” (අරියපරියෙසන සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මා අවබෝධ කළ මේ ධර්මය ගැඹුරු ය. දැකීමට අපහසු ය. අවබෝධ කිරීමට අපහසු ය. ශාන්ත ය. ප්‍රණීත ය. තර්කයෙහි හැසිරීමක් නොමැත. තීක්ෂණ බුද්ධියෙන් පණ්ඩිතයන් විසින් දත යුතු ය. මේ ලෝකයා ඇලීමෙහි ඇලී, ඇලීමෙහි සතුටු වී, ඇලීමෙහි වාසය කරන්නා හ. එසේ වාසය කරන ලෝකයාට යම් මේ ඉදප්පච්චයතාව නම් වූ පටිච්ච සමුප්පාදය දකින්නට දුෂ්කර ය. යම් මේ සියලු සංස්කාර සංසිද්ධි, සියලු උපධි දුරුකිරීම, තණ්හාව දුරුවීම, රාගය දුරුවීම, නිරෝධවීම, නිවීම ද දැකීම දුෂ්කර ය. මම දහම් දෙසන්නේ නම් අන්‍ය අය එය අවබෝධ නොකරගන්නෝ ය. එය මට ක්ලාන්ත වීමකි. එය මට වෙහෙසකි.”

කිසිම කෙනෙකුට සමාන කළ නොහැකි, අසාමාන්‍ය හැකියාවෙන් යුතු වූ බුදුරජාණන් වහන්සේට ශූරත්වය හා සතිමත්ඛවින් අග්‍ර වූ විමුක්තිකාමී සමාජයේ මිනිසුන්ට ද දහම් දේශනා කිරීමට මන්දෝත්සාහී වූයේ නම්, එම දහම කෙතරම් ගැඹුරු ද යන වග මනාව පසක් වේ. අවබෝධ කිරීමට දුෂ්කර වූ, පණ්ඩිතයන් පමණක් අත්විඳින, තර්කයක හැසිරීමක් නැති, සුක්ෂම වූ ගැඹුරු ධර්මය දේශනා කිරීමට අපහසු බව සිතූණු බුදුරජාණන් වහන්සේ, ශූරත්වයෙන්, සතිමත්ඛවින් අග්‍ර විමුක්තිකාමී සමාජයේ ප්‍රඥාවන්ත මිනිසුන්ට, පහුරක් උපමාව ලෙස යෙදෙන අයුරින් ධර්මය පෙන්වා වදාළ සේක. යම් ප්‍රඥාවන්තයෙක් ඒ දහම නිවැරදිව ශ්‍රවණය කළේ නම් තථාගත දහමට අධ්‍යාත්මය තුළින් යොමුවීමේ දී, දහම පහුරක් ලෙසට ප්‍රායෝගිකත්වය අනුවම යෙදේ. එලෙසට සිදු නොවන්නේ නම් සර්පයාගේ නගුටෙන් ඇල්ලුවාක් මෙන් ඔහුව විනාශ වී යයි.

6. ඉගෙනීම හා අර්ථය පිණිස ධර්මයටම යොමුවීම

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය; නිදානය, පරියාය, පදව්‍යංජන යන ඒවා ඒ තිබෙන ආකාරයටම ඉගෙන ගන්නා විට, එම ධර්මය එතෙරවීම සඳහා උපකාර වන පහුරක් ලෙසට ප්‍රඥාවෙන් අත්දකී. එසේ නොවූයේ නම් ලෝකයේ දෙයක් ලෙසින්ම ධර්මය හමුවීම නිසා එතෙරවීමක් සිදුනොවී, එතුළට රිංගාගනිමින් තමාවම තහවුරු කරගනී.

“කුලලුපමං වො භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසීසසාමී නිඤ්ඤාණභවං නො ගහණභවං. තං සුඤ්ඤාථ, සාධුකං මනසිකරොථ.” (අලගද්දුපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, නුඹලාට මම පහුරක් උපමා කොට ධර්මය දේශනා කරමි. එය එතෙර වීම පිණිසම ය. ග්‍රහණය කරගැනීම පිණිස නොවේ. එය අසවු. මනාව මෙනෙහි කරවි.”

පහුරක් ලෙසට උපමා කරමින් පෙන්වූ ධර්මය, ප්‍රඥාව තුළින් නොදකින ආකාරයට ඉගෙන ගත්තේ නම්, එකරුණු තුළින්ම තමාව විනාශය කරාම යොමුවීමක් සිදු වේ. ධර්මය අවබෝධය කරා යොමුවීම කිසිසේත් සිදු නොවේ.

“සෙය්‍යරාපි භික්ඛවෙ පුරිසො අලගද්දඤ්ඤො අලගද්දගවෙසී අලගද්දපරියෙසනං වරමානො - සො පසෙසය්‍ය මහනතං අලගද්දං. තමෙනං භොගෙ වා නඛගුට්ඨං වා ගණෙහය්‍ය. තසස සො අලගද්දො පටිපරිච්ඡන්තිඤ්ඤා භජෙථ වා බාහාය වා අඤ්ඤාතරසමීං වා අඛගපච්චමෙග ඩසෙය්‍ය, සො තතොනිදානං මරණං වා නිගවෙජ්ජය්‍ය මරණමතතං වා දුකඛං. තං කීසස භෙතු: දුගගභීතතතා භික්ඛවෙ අලගද්දසස. එවමෙව බො භික්ඛවෙ ඉධෙකවෙච මොසපුරිසා ධම්මං පරියාපුණනති: සුතතං, ගෙය්‍යං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථං, උදානං, ඉතිවුතතකං, ජාතකං, අබ්භුතධම්මං, වෙදලලං. තෙ තං ධම්මං පරියාපුණ්ඤ්ඤා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාය අඤ්ඤා න උපපරිකඛනති. තෙසං තෙ ධම්මා පඤ්ඤාය අඤ්ඤා අනුපපරිකඛනං

න නිජකධානං බමනති. තෙ උපාරමභානිසංඝා වෙව ධම්මං පරියාපුණනති ඉතිවාදපපමොකඛානිසංඝා ච. යසස වජ්ජාය ධම්මං පරියාපුණනති තඤ්චසස අපථං නානුභොනති. තෙසං තෙ ධම්මා දුගගභීතා දීඝරතතං අභිතාය දුකඛාය සංවතතනති. තං කිසස හෙතු: දුගගභීතතතා භිකඛවෙ ධම්මානං” (අලගද්දූපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, යම්සේ පුරුෂයෙකුට සර්පයන්ගෙන් ප්‍රයෝජන ඇතිවූ විට ඔහු සර්පයන් සෙවීමෙහි යෙදුනාහු වෙයි. හෙතෙම විශාල සර්පයෙක් දකින්නේ ය. ඔහු ඒ සර්පයාගේ නගුටෙන් හෝ ශරීරයෙන් හෝ අල්ලන්නේ ය. එම සර්පයා ආපසු හැරී, ඔහුගේම අතට හෝ බාහුවට හෝ ශරීරයට හෝ දෂ්ට කරන්නේ ය. ඔහු ඒ හේතුවෙන්ම මරණයට හෝ මරණයට සමාන දුකකට පත්වන්නේ ය. මක්නිසාද යත්, සර්පයා වැරදි ලෙස අල්ලාගත් හෙයිනි. මහණෙනි, එලෙසින්ම ඇතැම් භික්ෂු පුරුෂයෝ සූත්‍ර, ගෙයා, වෙයාකරණ, ගාථා, උදාන, ඉතිවුත්තක, ජාතක, අඛිභුතධම්ම, වේදල්ල යන ධර්මයන් ඉගෙන ගනිති. ඔවුහු ඒ ධර්මය ඉගෙන ගැනීම වශයෙන් ප්‍රගුණ කළමුත්, එහි අර්ථය එම ධර්මයටම යොමුවී නොසොයති. එසේ ධර්මයටම ළංවී අර්ථ නොසොයන නිසා එම ධර්මයටම අනුගත වී බැලීම සිදුනොවේ. ඔවුහු චෝදනා කිරීමට හේතු වන ලෙස ධර්මය ඉගෙනගෙන, අන්‍යයන්ගේ වාදයෙන් මෙසේ මිඳෙමු’යි සිතා ධර්මය ඉගෙන ගනිති. යම් අර්ථයක් පිණිස ධර්මය ඉගෙන ගනී ද, එම අර්ථය සඳහා යොමු නොවේ. වරදවා ගත් ධර්මයෝ නිසා ඔවුන්ට බොහෝ කලක් අහිත පිණිස, දුක් පිණිසම පවතියි. ඒ කවරහෙයිත් ද යත්, මහණෙනි, ධර්මය වරදවා උගත් බැවිනි.”

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වූ ධර්මය ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ප්‍රතිපදාවකි. එනමුත් එම ධර්මය ඉගෙන ගැනීමෙන් ස්වකීයත්වය තහවුරු කරගෙන ඒ තුළ පිහිටා අන්‍ය අයගේ මතයන් හෙලාදක්වමින් කටයුතු කරයි. එලෙස සිදුකිරීම තුළින්ම බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මයෙන් පෙන්වන ස්වකීයත්වය ඉක්මවන අර්ථය විනාශයට පත්වී ඇත. මේ තුළින් ධර්මයේ අර්ථය පෙන්වීම පසෙකලා තව කෙනෙක් පහත් කිරීම හෝ උසස් කිරීම

සිදු වී ඇත. එසේ සිදුකිරීම ම ධර්ම දේශනා කිරීමක් නොවන බව අරණවිභඩ්ග සූත්‍රයේ (නත්‍ර භික්ඛවෙ, යා'යං උස්සාදනා ච අපසාදනා ච නො ච ධම්මදෙසනා) පෙන්වා ඇත.

තව කෙනෙක් උසස් කිරීමක් හෝ පහත් කිරීමක් හෝ සිදු නොවී ධර්මය පමණක්ම පෙන්වීමෙන් සිදුකරන දේශනාව, ධර්ම දේශනාවක් බව අරණවිභඩ්ග සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත. (උසසාදනඤ්ච ජඤ්ඤා, අපසාදනඤ්ච ජඤ්ඤා, උසසාදනඤ්ච ඤ්ඤා අපසාදනඤ්ච ඤ්ඤා නෙවුසසාදෙය්‍ය, න අපසාදෙය්‍ය. ධම්මමෙව දෙසෙය්‍යා'ති). ඒ ආකාරයටම ධර්මය ඉගෙන ගැනීම පිළිබඳව මෙසේ අලගද්දුපම සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.

“සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසො අලගද්දස්සො අලගද්දගවෙසී අලගද්දපරියෙසනං වරමානො - සො පසෙසය්‍ය මහනතං අලගද්දං, තමෙනං අජපදෙන දණ්ඨෙන සුනිගගහිතං නිගගණ්ඨය්‍ය, අජපදෙන දණ්ඨෙන සුනිගගහිතං නිගගහෙත්වා භීවාය යුගගහිතං ගණ්ඨය්‍ය; කිඤ්චාපි සො භික්ඛවෙ අලගදෙදා තසස පුරිසසස හස්ථං වා බාහං වා අඤ්ඤාතරං වා අඛගපචචඛගං භොගෙහි පලිවෙදෙය්‍ය, අථ බො සො නෙව තතොනිදානං මරණං වා නිගවෙජ්ජය්‍ය මරණමතතං වා දුක්ඛං. තං කිසස හෙතු: සුගගහිතතතා භික්ඛවෙ අලගද්දසස. එවමෙව බො භික්ඛවෙ ඉධෙකවෙච කුලපුතතා ධම්මං පරියාපුණන්ති, සුතතං, ගෙය්‍යං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථං, උදානං, ඉතිවුතතකං, ජාතකං, අබභුතධම්මං, වෙදලලං. තෙ තං ධම්මං පරියාපුණ්ඤ්ඤා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාය අස්ථං උපපරිකඛන්ති. තෙසං තෙ ධම්මා පඤ්ඤාය අස්ථං උපපරිකඛනං නිජ්ජධානං ඛමන්ති. තෙ න වෙච උපාරමභානිසංසා ධම්මං පරියාපුණන්ති න ඉතිවාදපපමොක්ඛානිසංසා ච. යසස චස්ථාය ධම්මං පරියාපුණන්ති තඤ්චසස අස්ථං අනුභොනති. තෙසං තෙ ධම්මා සුගගහිතා දීඝරතතං අස්ථාය හිතාය සුබාය සංචතතන්ති. තං කිසස හෙතු: සුගගහිතතතා භික්ඛවෙ ධම්මානං. තසමානිභ භික්ඛවෙ යසස මෙ භාසිතසස අස්ථං ආජානෙය්‍යාථ තථා නං ධාරෙය්‍යාථ. යසස ච පන මෙ භාසිතසස අස්ථං න ආජානෙය්‍යාථ අහං වා

පටිපුට්ඨතබ්බො යෙ වා පනාසසු වියතතා භික්ඛු.”(අලගද්දූපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, යම්සේ පුරුෂයෙකුට සර්පයන්ගෙන් ප්‍රයෝජන ඇති වූ විට ඔහු සර්පයන් සෙවීමෙහි යෙදුනාහු වෙයි. හෙතෙම විශාල සර්පයෙක් දකින්නේ ය. ඔහු ඒ සර්පයා කරුවක් වැනි (එළුවෙකුගේ කුරයක් වැනි) දණ්ඩක් භාවිතයෙන් මැනවින් දැඩිව අල්ලන්නේ ය. එම දණ්ඩ මැනවින් භාවිත කර, සර්පයාගේ ගෙල ප්‍රදේශය මැනවින් අල්ලාගන්නේ ය. ඒ සර්පයා ඔහුගේ අත හෝ බාහුව හෝ ශරීරයේ කොටසක් හෝ වෙළා ගන්නේය. එසේ වුවත් ඒ හේතු කොටගෙන මරණයට හෝ මරණය සමාන දුකකට පත් නොවන්නේ ය. ඒ කවර හෙයින්ද යත් මහණෙනි, සර්පයා මනාව අල්ලාගත් බැවිනි. එලෙසින්ම ඇතැම් කුල පුත්‍රයෝ සූත්‍ර, ගෙයා, වෙයාකරණ, ගාථා, උදාන, ඉතිවුත්තක, ජාතක, අබ්භුතධම්ම, වේදල්ල යන ධර්මයන් ඉගෙන ගනිති. ඔවුහු ඒ ධර්මය ඉගෙන ගැනීමේ වශයෙන් ප්‍රගුණ කොට, එහි අර්ථය එම ධර්මයටම යොමුවී සොයති. එසේ ධර්මයටම ළඟි අර්ථ සොයන නිසා එම ධර්මයටම අනුගත වී බැලීම සිදුවේ. ඔවුහු චෝදනා කිරීමට හේතු වන ලෙස ධර්මය ඉගෙන නොගෙන අන්‍යයන්ගේ වාදයෙන් මෙසේ මිදෙමු’යි සිතා ධර්මය ඉගෙන නොගනිති. යම් අර්ථයක් පිණිස ධර්මය ඉගෙන ගනී ද, එම අර්ථය සඳහා යොමු වේ. මැනවින් උගත් ධර්මයේ නිසා ඔවුන්ට බොහෝ කලක් හිත පිණිස සැප පිණිසම පවතියි. ඒ කවරහෙයින් ද යත්, මහණෙනි, ධර්මය මැනවින් උගත් බැවිනි. එහෙයින් මහණෙනි, මේ මාගේ භාෂිතයේ යම් අර්ථයක අවබෝධය කරා යොමුවේ ද, එය එසේ දරව්. මා දේශනා කළ ධර්මයේ එම අර්ථය අවබෝධ නොවේ නම් එය මගෙන් හෝ අසව්, එසේත් නැත්නම් ව්‍යක්ත භික්ෂුවකගෙන් අර්ථය අසව්.”

සර්පයන් ඇල්ලීමට යොමු වන්නේ සර්පයන්ගේ අවශ්‍යතාවක් ඇති කෙනෙක් පමණි. අන් අය යොමු නොවේ. සර්පයන්ගේ අවශ්‍යතාව තිබුණ ද ඒ පිළිබඳව අදක්ෂ නිසා සර්පයාගේ විෂ නැති නගුට ප්‍රදේශයෙන් අල්ලන විට දෂ්ට කිරීමෙන් ඔහුව විනාශ වේ. එමෙන්ම ධර්මයම සොයන කෙනෙක් ධර්මය නිවැරදිවම ඉගෙන

නොගත්තේ නම් ඔහු විනාශ වේ. ධර්මය සොයන ප්‍රඥාව අඩු අය තමන්ට වැටහෙන සරල ආකාරයට ධර්මය ඉගෙන ගනිති. මන්දයත් ඔහු එසේ කරන්නේ තමන්ට වැටහෙන ආකාරයට ධර්මය සොයන නිසාය. නමුත්, ධර්මය සොයන කෙනා තමන්ට වැටහෙන හා තමන්ට පහසුවෙන් වටහාගත හැකි දේ අනුව ඉගෙන ගැනීමට යොමු නොවේ. තමන්ට අනුව කටයුතු කරන විට තථාගත දහම මගහැරීම සිදුවීම මෙන්ම සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපක නිර්මාණය වීම ද, ඒ තුළින් අකුසල් රැස්වීම ද සිදුවේ. සර්පයාගේ නගුටෙන් පහසුවෙන් ඇල්ලීමට හැකිවනවා මෙන්, හිස් පුරුෂයා ද ධර්මය තමාට වැටහෙන ආකාරයට පහසුවෙන් පුරුදු කිරීමට යොමු වේ. නමුත්, නිවැරදිව ඉගෙන ගැනීමේදී, සර්පයා කරුවෙන් අල්ලන විට තමා වෙළාගන්නා සේ ධර්මය විසින් තමාව ඒ දෙසට යොමුකරගනී. (මෙය ධර්මයේ ඒහිපස්සික ගුණයයි. ඒ පිළිබඳව පසුව විස්තර කරනු ලැබේ.) මේ ආකාරයට මනාව පෙන්වූ සක්කාය නිරෝධ කරන දහම නිසාම බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සම්බුද්ධත්වය ඉස්මතු වීම සිදුවේ.

7. තමාගේ වැටහීම අභිභවන සත්‍ය රැකීම

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කොට වදාළ ධර්මය කෙතරම් අවධානයකින් ඉගෙනගත යුතු ද යන්න කලින් පෙන්වූ කරුණු අනුව හොඳින් ඉස්මතු විය. මේ ආකාරයට ඉතාම අවධානයෙන් ධර්මය ඉගෙනගත යුතු වන්නේ එය ලෝකයේ කිසිවෙකුට සමාන කළ නොහැකි උත්තමයාගේ පෙන්වීමක් වූ බැවිණි. සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේත් තනිවම ධර්මය අවබෝධ කරගෙන නිවීම පසක් කළ සේක. පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ තනිවම ධර්මය අවබෝධ කරගෙන නිවීම පසක් කළ සේක. මෙම කරුණ අනුව සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ සහ පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ අතර වෙනසක් නොමැත. එමෙන්ම, සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ හා රහතන් වහන්සේලා ද නිවීම පසක් කරගෙන සිටිති. ඒ කරුණ අනුව ද සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ හා රහතන් වහන්සේ අතර වෙනසක් නොමැත.

“තථාගතො භික්ඛවෙ, අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අනුප්පන්නසස මග්ගසස උප්පාදෙතා. අසඤ්ජාතසස මග්ගසස සඤ්ජනෙතා. අනකධාතසස මග්ගසස අකධාතා. මග්ගඤ්ඤ, මග්ගච්ඡ, මග්ගකොච්ඡො, මග්ගානුගා ච භික්ඛවෙ, එතර්හි සාවකා විහරනති, පච්ඡා සමනනාගතා.

අයං ඛො භික්ඛවෙ, විසෙසො අයං අධිප්පායො, ඉදං නානාකරණං තථාගතසස අරහතො සම්මාසම්බුද්ධසස පඤ්ඤාවිමුක්තෙන භික්ඛුනාති.” (සම්බුද්ධ සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, තථාගත වූ අර්හත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ නූපත් මාර්ගය උපදවන්නා හ, හටනොගත් මාර්ගය මනාව උපදවන්නා හ, ප්‍රකාශ නොකළ මාර්ගය ප්‍රකාශ කරන්නා හ, මාර්ගයෙහි දන්නා, මාර්ගයෙහි දක්ෂය, මාර්ගය විනිවිදයන නුවණින් යුතුය. මහණෙනි, මෙකල ශ්‍රාවකයෝ ඒ මාර්ගය අනුව වාසය කරති, පසුව යුක්ත වූ අය වෙති.

මහනෙති, තරාගත වූ අර්භත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සහ ප්‍රඥා විමුක්ත භික්ෂූන්ගේ ත් මෙය විශේෂය වේ. මෙය අභිප්‍රායයි. මෙය වෙනස්කම යි.”

මේ සියලු කරුණු අනුව සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ සහ රහතන් වහන්සේ අතර ‘අවබෝධය’ අනුව වෙනසක් නොමැති බව හොඳින් වැටහේ. එමෙන්ම තනිවම අවබෝධ කිරීම සමඟ බලන විට සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ හා පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ අතර ද වෙනසක් නැති බව ද පැහැදිලි වේ. මේ අවබෝධයන් අතරින් විශේෂම, ශ්‍රේෂ්ඨම වෙනස බවට පත් වන්නේ අවබෝධ කළ ධර්මය දේශනා කිරීමයි. සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ විශේෂ වන්නේ එම දේශනා කරන දහම තුළින්ම පමණයි. ඒ දහම යනු ලෝකයෙන් එතෙර වන මාර්ගය ඉස්මතු කිරීම සඳහා, ලෝකයේ සිටින ශූරත්වය හා සතිමත්බවින් වැඩි විමුක්තිකාමී සමාජයේ මිනිසුන්ට ඒ සමාජයේ ව්‍යවහාරික භාෂාව තුළින්ම පෙන්වූ විශේෂ සන්නිවේදන ස්වභාවය යි. එනම් පහුරක් ලෙස පැනවෙන, විවර කර වූ, වචනවලින් පැහැදිලි කළ ධර්මය යි. මේ ධර්මය පිළිබඳව එතරම්ම විශේෂ අවධානයක් යොමු කරමින් සුක්ෂමව අර්ථයන් සෙවීම සඳහාම ඉගෙනගත යුතු වේ. එසේ ඉගෙන නොගන්නේ නම් කිසිම විදියකින් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මයට යොමුවීමට නොහැකි වේ. එමෙන්ම, ඉන්ද්‍රියාවේ මධ්‍ය දේශයේ මිනිසුන්ගේ ගතිය වන ශූරත්වය, සතිමත්බව, බ්‍රහ්මචාරීත්වය ආදියට අනුව එකල පුරුදු කළ සීලය, බොජ්ඣංග ආදිය භාවිත කිරීම පමණක් සිදුවේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මයට යොමුවිය හැක්කේ, සත්‍යය ආරක්ෂා කරන අයට පමණක්ම වේ. සත්‍යය ආරක්ෂා කරන අය තුළ ඇති විශේෂ ලක්ෂණය වඩාත් සුත්‍රය තුළ දී පෙන්වා දී ඇත.

“සද්ධා වෙපි භාරදවාජ, පුරිසසස හොති, ‘එවං මෙ සද්ධා’ති ඉති වදං සචචමනුරකඛති, න ඤෙච තාව එකංසෙන නිට්ඨං ගච්ඡති: ‘ඉදමෙච සචචං මොසමඤ්ඤ’නති. එතතාවතා ඛො භාරදවාජ සචචානුරකඛතා හොති. එතතාවතා සචචමනුරකඛති. එතතාවතා ව

මයං සචචානුරකඛනං පඤ්ඤාපෙම. න ඤේච තාව සචචානුබොධො හොති. රුචී චෙපි භාරද්වාජ, පුරිසසස හොති, - පෙ- අනුසසචො චෙපි භාරද්වාජ, පුරිසසස හොති, -පෙ- ආකාරපරිචිතකෙකා චෙපි භාරද්වාජ, පුරිසසස හොති, -පෙ- දිට්ඨිනිජ්ඣානකඛනති චෙපි භාරද්වාජ, පුරිසසස හොති 'එචං මෙ දිට්ඨිනිජ්ඣානකඛනති'ති ඉති වදං සචචමනුරකඛති න ඤේච තාව එකංසෙන නිට්ඨං ගච්ඡති: 'ඉදමෙච සචචං මොසමඤ්ඤ'නති. එතතාවතා බො භාරද්වාජ, සචචානුරකඛනා හොති, එතතාවතා සචචමනුරකඛති, එතතාවතා ච මයං සචචානුරකඛනං පඤ්ඤාපෙම. න ඤේච තාව සචචානුබොධො හොති'ති." (චඞ්ඞි සුත්තය - ම.නි. 2)

“භාරද්වාජ, පුරුෂයෙකුට ශ්‍රද්ධාව ඇතිවූයේ වෙයි. එවිට, මෙසේ ශ්‍රද්ධාවෙන් සත්‍යය රකින්නේ යැයි කියනු ලැබේ. එසේ වුව ද එතෙකින්ම එකරුණට ඒකාන්තයෙන් “මෙය ම සත්‍යය යැයි ද, අන් ඒවා හිස් යැයි” නිෂ්ඨාවට නොයයි. එතෙකින්ම සත්‍යය ආරක්ෂා කරන්නේ වෙයි. මෙතෙකින්ම සත්‍යය ආරක්ෂා කිරීම පනවන්නේ වෙයි. මෙතෙකින්ම සත්‍යය අවබෝධ නොවේ. භාරද්වාජ, පුරුෂයෙකුට කැමැත්ත ඇතිවූයේ වෙයි... අසා දැනගත් දේ අනුව වූයේ වෙයි... කල්පනා කරන ආකාරය අනුව වූයේ වෙයි... නිෂ්ඨාව ඇති වූ දකින විධිය අනුව යොමුවූයේ වෙයි. එවිට මෙසේ නිෂ්ඨාව ඇති වූ දකින විධිය අනුව සත්‍යය රකින්නේ යැයි කියනු ලැබේ. එසේ වුව ද එතෙකින්ම එකරුණට ඒකාන්තයෙන් “මෙය ම සත්‍යය යැයි ද, අන් ඒවා හිස් යැයි” නිෂ්ඨාවට නොයයි. එතෙකින්ම සත්‍යය ආරක්ෂා කරන්නේ වෙයි. මෙතෙකින්ම සත්‍යය ආරක්ෂා කිරීම පනවන්නේ වෙයි. මෙතෙකින්ම සත්‍යය අවබෝධ නොවේ.”

යම් කාරණාවක් ශ්‍රද්ධාව අනුව එනම් තව කෙනෙක් කියන එක විශ්වාස කිරීම මත පිළිගන්නා අතර ‘එයම සත්‍යය යැයි, අන් ඒවා අර්ථ ශුන්‍ය යැයි’ යන හැඟීම ඇති නොවේ. එසේ වන්නට හේතු වන්නේ, ඔහු තුළ සත්‍යය රකින ගතිය හා ‘කිං කුසල ගච්ඡී’ යන සත්‍යය ගවේෂණාත්මක විචක්ෂණශීලීඛව තිබෙන නිසාය. යම් කරුණක් තව කෙනෙක් කෙරෙහි විශ්වාසය තුළින් පිළිගෙන, එයම

සත්‍යය යැයි බැසගත් විට තමාට යමක් හමුවී ස්වකීයත්වය සාධාරණීකරණය කරගැනීමක් ඇති වේ. එවිට විමසන බව නැතිවී, යමක් තුළ බැස ගෙන වාසය කරයි. එවැන්නකුට තමාගත දහම වූ ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ‘සක්කාය නිරුද්ධ’ වන දහමට යොමු විය නොහැකි වේ. එමෙන්ම තමන් කැමති වන විදියට යමක් හමු වූ විට එය පිළිගන්නා අතර සත්‍යය රකින්නාට ‘එයම සත්‍යය යැයි, අන් ඒවා අර්ථ ශූන්‍ය’ යන හැඟීම ඇති නොවේ. මෙම චින්තනය ඇති කෙනෙකුට ගැඹුරු වූ තමාගත දහමට අනුව විමසනය ඇති කරගත හැකි වේ.

තමන් අසා දැනගත් කරුණුවලට ගැලපෙන දහම් පරියායක් ඇසෙන විට එය පිළිගන්නා අතර, ‘එයම සත්‍යය යැයි අන් ඒවා හිස්’ යන හැඟීම ඇති නොවන්නා සත්‍යය රකින පුද්ගලයා වේ. එසේ නොවී එයටම බැස ගෙන තම තමන්ගේ ස්වකීයත්වය අනුව සතුටු වන අයට බුදුවරුන්ගේ ධර්මය කොපමණ ඇසුව ද අවබෝධ කර ගැනීමට නොහැකි වේ. තව කෙනෙක් පැහැදිලි කරන දහම් පරියායක් තමන් කල්පනා කරන රටාවටම ගැලපෙන විට ඒ කරුණු ගෙන ‘එයම සත්‍යය යයි අන් ඒවා හිස්’ යන හැඟීම ඇති නොවන කෙනාට තමාගත දහම ඇසෙන විට ඒ දහමට අනුව විමසීම සිදු වේ.

නමුත් තමන් කල්පනා කරන ක්‍රමයට ගැලපෙන විග්‍රහයක් ඉගෙන ගන්නා විට එයටම යොමුවී, බැසගෙන වාසය කරන අයට ස්වකීයත්වය හොඳින් තහවුරු වෙමින්, පිරිසිදු බුදුවදන ඇසීමට පවා කන් යොමු නොකරයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරනු ලැබුවේ ද එකල සමාජයේ ව්‍යවහාරික භාෂාවක් වූ මාගධී (පාලි) භාෂාවෙන් සහ එම සමාජය භාවිත කළ ව්‍යවහාරික අර්ථවත් වූ වචන පාදක කරගෙන ය. එම ව්‍යවහාරික අර්ථවත් වූ වචන වලින් ඇසෙන ධර්මය තුළින් ද ඒ ඒ සමාජය තුළ ඉස්මතුවන කරුණු තම තමන්ට වටහාගත හැකි වේ. එනමුදු බුද්ධ වචනයට යොමු නොවේ. මෙලෙසට යම් ධර්මයක් ශ්‍රවණය කර එයටම යොමු වී කල්පනා කරන විට තම තමන්ට නිරවුල්ව ඇතුළත් දකින විධිය අනුව එම කරුණු නිරවුල් වී එයම පිළිගනු ලැබේ. සත්‍යවාදී

නොවන කෙනා, 'එයම සත්‍ය' වශයෙන් බැසගෙන ස්වකීයත්වය තහවුරු කරගනු ලැබේ. නමුත් තථාගත දහමට යොමු නොවේ. එනමුත් සත්‍යවාදී කෙනාට එසේ තමා දකින විධියට නිරවුල් වී, පිළිගත් 'ඒ දහමම සත්‍යය, අන් ඒවා අර්ථ ශූන්‍යය' යන ලෙසින් හැඟීම ඇති නොවේ. මේ ආකාරයට '**සද්ධා, රුචි, අනුස්සව, ආකාරපරිචිතක්ක, දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්ති**' තුළින් පිළිගන්න ධර්මය සත්‍යය යැයි, අන් ඒවා අර්ථ ශූන්‍ය ය, යන හැඟීම ඇති නොවේ. 'සත්‍යය රකින', 'කුසලය කුමක් ද' සෙවීමේ චින්තනය ඇති අය සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ ගම්භීර ධර්මය වදාළ සේක. එම ගම්භීර ධර්මය මෙවැනි කෙනෙකුට ඇසෙන විට ශ්‍රද්ධාව ඇති වේ.

8. ගම්හීරබව ඉස්මතු වීමෙන් ශ්‍රද්ධාවට යොමුවීම

විමුක්තිකාමී පරිසරයක් තුළ උපදින විමුක්තිකාමී චින්තනයක් ඇති මිනිස්සු දුක් සහිත සංසාරයෙන් එතෙර වීම සඳහා විවිධ ප්‍රතිපදාවන් අනුගමනය කරති. එම සියලුම ප්‍රතිපදාවන් තමන්ම මැදිහත් වී සිදු කරන අතර එයින් තම තමන්ට ප්‍රතිඵල ලැබී, කල්ප ගණනකට රැකවරණය සලසාගනිති. එලෙස සිදුකරන සියලුම ප්‍රතිපදාවන් තුළ ඉස්මතු වන ධර්ම-විනය තම තමන්ට වැටහෙන කරුණුමය. තමන් ඉන්නා වූ ස්වභාවය ඉක්මවා ඉතාම ප්‍රණීක ස්වභාවයන්ට පත්වේ. නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන ධර්මය තම තමන්ගේ රාමුවට හමුවන්නක් නොවේ. තම තමන්ගේ රාමුවට ගෝචර නොවන පැහැදිලි කිරීමකි.

සත්‍යය සොයන, සත්‍යය රකින, චින්තනය ඇති කෙනා සද්ධා, රුවි, අනුස්සව, ආකාරපරිචිතක්ක, දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්ති තුළින් තමාට වැටහුණු කරුණුම සත්‍යය වශයෙන් බැස නොගන්නා අතර තමාගේ කෝණයට හමුනොවන ධර්මයක් ඇසුන විට එය ඔහුගේ සත්‍යය ගවේෂී චින්තනයට අනුරූප වූ වැඩපිළිවෙළක් බවට පත්වේ. තමාට ඇසෙන තම තමන්ගේ රාමුවට ගෝචර නොවන, ධර්මයට 'ගම්හීර' හෙවත් 'ගැඹුරු' යන අර්ථාන්විතබව යෙදේ. යම් ධර්මයක් තම තමන්ට වැටහෙන්නේ නම් එම ධර්මය ගැඹුරු ධර්මය ලෙස නිර්වචනය කළ නොහැක. මන්දයත් 'ගම්හීර' යන වචනයට කිසිඳු තාත්වික අර්ථයක් තම තමන්ට වැටහීම තුළින් ඉස්මතු නොවේ. එනිසා 'ගම්හීර' ධර්මයක් යනු හුදු නම් කිරීමකට පමණක් සීමාවීමක් නොවේ. එමෙන්ම එය තම තමන්ට තේරෙන විග්‍රහයක් ද නොවෙයි. අර්ථයෙන්ම ප්‍රායෝගිකවම 'ගම්හීර' ධර්මයක්ම විය යුතුය. එනම් තම තමන්ගේ රාමුවට හසුනොවී චින්තනයක් ඉදිරියට යොමුවන අර්ථාන්විත ප්‍රායෝගික පැහැදිලි කිරීමකි.

එලෙස වූ ගැඹුරු ධර්මයක් ඇසෙන විට, එය තමාට ලැබෙන්නක් නොවී, අර්ථයෙන් ප්‍රායෝගිකව ගැඹුරුබවම ඉස්මතු වී, 'තමා' යන හැඟීමට (මෙයින් අදහස් වන්නේ තමාට නොතේරෙන බව

නොවේ), දැකීමට දුෂ්කරබව හා අවබෝධ කිරීමට දුෂ්කරබව තාත්විකවම සිදුවේ. එබැවින් එම ධර්මය දුද්දස (දකින්න දුෂ්කර), දුරනුබෝධ (අවබෝධ කිරීමට දුෂ්කර) වූ දහමක් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාරන්නේ ‘සක්කාය නිරෝධ’ කරන දහමකි. මෙම දහම ඇසීමට සත්‍යවාදී නොවන ලෝකයා කන් යොමු නොකරන බවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ සේක.

“සක්කාය නිරෝධාය ධම්මෙ දෙසියමානෙ විතතං න පකබ්ඤ්ඤි, නපපසීද්ඤි, න සනතිට්ඨති, න විමුච්චති.” (මහාමාලුභිකා සුත්‍රය - ම.නි. 2)

“සක්කාය නිරෝධය පිණිස ධර්මය දේශනා කරන විට සිත එයට බැස නොගනී ද, නො පහදී ද, නො පිහිටයි ද, නො මිඳෙයි ද වෙයි.”

සක්කාය යනු ස්වකීයත්වය යි. තමාට ‘යමක් හමුවීම ම’ ස්වකීයත්වය ම වේ. ස්වකීයත්වය තහවුරු වන දහම් පරියායක් ඉදිරිපත් වන්නේ නම් එය ස්වකීයත්වය නිරුද්ධ වන දහම් පරියායක් නොවේ. එනම් සක්කාය නිරෝධය පෙන්වන දහමක් නොවේ.

සක්කාය නිරෝධය නම් වූ ස්වකීයත්වය නිරුද්ධ වන දහම් පරියායක් අසන විට තමාට වැටහෙන යමක් නොලැබීම ම ගැඹුරු ධර්මයක් වන අතර, තමාට දැකීමට හෝ අවබෝධ කිරීමට දුෂ්කර වන බැවින් දුද්දස, දුරනුබෝධ වේ.

“යෙ ඛො ත්ඨං උපාලි ධම්මෙ ජානෙය්‍යාසී “ඉමෙ ධම්මා න එකනතනිබ්බිදාය විරාගාය නිරෝධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සමෙබ්බායාය නිබ්බානාය සංචතතනති”ති, එකංසෙනුපාලි ධාරෙය්‍යාසී: නෙසො ධම්මො, නෙසෙ විනයො, නෙතං සත්ථුසාසනනති. යෙ ච ඛො ත්ඨං උපාලි, ධම්මෙ ජානෙය්‍යාසී: “ඉමෙ ධම්මා එකනතනිබ්බිදාය විරාගාය නිරෝධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සමෙබ්බායාය නිබ්බානාය සංචතතනති”ති,

එකංසෙනුපාලි, ධාරෙය්‍යාසී: එසො ධමෙමා, එසො විනයො, එතං සත්‍යසාසනනති.” (සත්‍යසාසන සූත්‍රය, අ.ති. 4)

“උපාලියෙනි, “මේ ධර්මයේ ඒකාන්තයෙන්ම නිබ්බිදාව පිණිස, විරාගය පිණිස, නිරෝධය පිණිස, සංසිද්ධිම පිණිස, විශේෂ ඤාණය පිණිස, අවබෝධය පිණිස, නිවීම පිණිස නොපවතී නම් එය ඒකාන්තයෙන්ම, ධර්මය නොවේ, විනය නොවේ, ශාස්තෘ ශාසනය නොවේ යැයි දරාගත යුතුය. මේ ධර්මයේ ඒකාන්තයෙන්ම නිබ්බිදාව පිණිස, විරාගය පිණිස, නිරෝධය පිණිස, සංසිද්ධිම පිණිස, විශේෂ ඤාණය පිණිස, අවබෝධය පිණිස, නිවීම පිණිස පවතී නම් එය ඒකාන්තයෙන්ම, ධර්මය වේ, විනය වේ, ශාස්තෘ ශාසනය වේ යැයි දරාගත යුතු ය.”

යම් ධර්ම විනයක් ඉගෙනගන්නා විට එය ඒකාන්ත වශයෙන්ම නිබ්බිදාව, විරාගය, නිරෝධය, සංසිද්ධිම, විශේෂ ඤාණය පිණිස, අවබෝධය පිණිස, නිවීම පිණිස නොපවතින්නේ නම් එය ශාස්තෘ ශාසනය ත්, ධර්ම විනය ත් නොවන බව පෙන්වා වදාළේ උපාලි ස්වාමීන් වහන්සේට ය. ලෝකයෙන් එතෙරවීම පිණිස නොපවතින, තමාට වැටහෙන යම් ධර්ම විනයක, තථාගත ධර්ම විනය ත්, ශාස්තෘ ශාසනය ත් නොමැතිබව මේ තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ. සක්කාය අනුව පවතින ධර්ම විනයන් තුළ ගැඹුරු, දකින්නට දුෂ්කර, අවබෝධ කිරීමට දුෂ්කරබව ඉස්මතු නොවන අතර තම තමන් කල්පනා කරන ආකාරයට ගෝචර වේ.

සක්කාය නම් වූ ස්වකීයත්වය අනුව කල්පනා කරන ක්‍රමය ‘තර්කය’ වෙයි. එනම්, තමාගේ රාමුව තුළ ඇති කරුණු සමඟ ගැලපෙමින් සිදුවන කල්පනාව යි. තථාගත දහම සක්කාය නිරෝධ වන පර්යායක් බැවින් තර්ක කිරීමට අවකාශය ඇති නොවේ. එනම් නිවැරදිව අවධානයෙන්, සත්‍යය ගවේෂිත්වයෙන් ධර්මය අසන විට ස්වකීය රාමුව සමඟ එක්වී, සිතීමට කිසිදු කරුණක් ඉස්මතු නොවේ. එනම් තර්කයේ හැසිරීමක් සක්කාය නිරෝධ දහම තුළ ඇති නොවේ. තර්ක නොකිරීමක් නොව තර්කයේ හැසිරීමකටම අවකාශ රහිත වේ. ‘අතක්කාවචර’ යනු තර්ක නොකිරීමක් යන

අර්ථය නොවේ. ‘තර්කයේ හැසිරීමක් නොමැත’ යන අර්ථය යි. සක්කාය නම් වූ ස්වකීයත්වය නිරෝධ ධර්මය තුළ ‘අතක්කාවචර’ අර්ථය ඉස්මතු වේ. සත්‍යය ගවේෂකයන් එම ධර්මය අසන විට ඔහුගේ වින්තන ස්වභාවය, අතක්කාවචර දහමට අනුගත වන අතර ඔහුට ‘තමාගේ’ අත්දැකීමකට එම කරුණු ගෝචර නොවේ. තමාගේ වින්තන ස්වභාවයට යමක් තුළ බැස නොගන්නා බැවින් ද, බැස ගැනීමෙන් සතුටට පත් නොවන බැවින් ද, බැස ගැනීමක් හෝ වැටහීමක්, තමන්ගේ කෝණයට ප්‍රකට නොවන දහම අසන විට එවැනි ගති ලක්ෂණයෙන් යුක්තවූවන්ට, එය ‘ශාන්ත’, ‘ප්‍රණීත’ බවම වැටහේ. එම නිසා එම දහම සන්ත, පණීත වේ. සක්කාය නිරෝධ දහම ශාන්ත, ප්‍රණීතබව සත්‍යය ගවේෂකයන්ගේ එම වින්තන ස්වභාවයට ප්‍රකටවන විට, තීක්ෂණ නුවණකට පමණක් දැකිය හැකි බවත්, මනා නුවණක් සහිත වූ පණ්ඩිතබවකට අවබෝධ කරගත හැකිබවත් වැටහේ. එබැවින් එම දහම ‘නිපුණ’ ‘පණ්ඩිත වේදනීය’ ලෙස පැහැදිලි වේ.

“යං ඛො පන අයමායසමා ධම්මං දෙසෙති. ගම්භීරො සො ධම්මො දුදදසො දුරනුබොධො සනෙතා පණීතො අතකකාවචරො නිපුණො පණ්ඩිතවේදනීයො, න සො ධම්මො සුදෙසියො මූලෙහනා’ති.

යතො නං සමනෙනසමානො විසුද්ධං මොහනීයෙහි ධම්මෙහි සමනුපසසති. අථ තසමිං සද්ධං නිවෙසෙති. සද්ධාජාතො උපසඛකමති.” (චඩ්ඪී සුත්‍රය, ම.නි. 2)

“මේ ආයුෂ්මතුන් යම් දහමක් දේශනා කරත් ද එම දහම ගම්භීර ය, දකින්නට දුෂ්කර ය, අවබෝධකිරීමට දුෂ්කර ය, ශාන්ත ය, ප්‍රණීත ය, අතක්කාවචර ය, නිපුණ ය, පණ්ඩිතයන් විසින් අවබෝධකළ යුතුය. මෝහයෙන් යුක්තවූවහුට එම දහම සුවසේ දේශනා කළ නොහැක. මෙලෙසට යමෙක් හොඳින් සොයා බලන විට මෝහ ධර්මයන් ඉක්මවන බව, මනාව ඒ අනුව දකී. එකල්හි ඔහු කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාව පිහිටුව යි. ශ්‍රද්ධාවෙන්ම ඔහු කරා යොමුවේ.”

මේ ආකාරයට සත්‍යය රකින ‘කිං කුසල ගවේසී’ සහ ‘සච්ච ගවේසී’ වින්තනය ඇති කෙනෙකුට ගම්හිර, දුද්දස, දුරනුබෝධ, අතක්කාවචර, සන්ත, පණිත, නිපුන, පණ්ඩිතවේදනීය වූ තථාගත දහම යම් කල‍යාණ මිතුරකුගෙන් ඇසෙන විට එම කල‍යාණ මිතුරා කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාව ඇති වේ. එසේ ශ්‍රද්ධාව ඇති වූ විට, එම කල‍යාණ මිතුරා කෙරෙහිම වූ යොමුවීමක් ද ඔහුගේ වචනයටම අවනත වීමක් ද සිදුවේ. සැබෑවට ශ්‍රද්ධාව තුළ පිහිටීම යනු එසේ සිදුවන ගෞරව‍ාන්විත සුභදැයිලී මෙන්ම ඔහුටම අවනත වී සිදුවන ඇසුරු කිරීමයි.

9. කලාණ මිත්‍ර සේවනය

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ගම්භීර දහම කලාණ මිත්‍රරකුගෙන්, සත්‍යය රකින ප්‍රඥාවන්තයකුට ඇසෙන විට ඔහු තුළ ඇති වින්තන ස්වභාවයට අනුරූප වී ධර්මයට අනුවම වූ මනසිකාරය වන යෝනිසෝ මනසිකාරය උපදී. එලෙසට යෝනිසෝ මනසිකාරයක් සිදුවන්නේ සක්කාය නිරෝධය නම් වූ ස්වකීයත්වය ඉක්මවන දහමටම අනුව වේ. එම ස්වකීයත්වය ඉක්මවන දහමට අනුව ප්‍රතිපදාව ද ඒ තුළින්ම අර්ථාන්විත වේ. එනම් ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ලෙසටම ප්‍රතිපදාව සිදුවේ. එනම්, ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපදාව වේ. එහි මූලිකම පටන්ගැනීම වන්නේ ස්වකීයත්වය නම් වූ තමන්ට කිසිඳු වටිනාකමක් නොදී එම දහම ඉස්මතු කළ කලාණ මිත්‍රුටම නැඹුරු වීමයි. එසේ වන්නේ, කලාණ මිත්‍රුගෙන් ඉස්මතු වන්නේ එම සක්කාය නිරෝධ ධර්මය නිසාවෙනි.

“සපුරිසසංසෙවො, සද්ධම්මසවනං, යොනිසොමනසිකාරො, ධම්මානුධම්මපටිපතති. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ, වතතාරො ධම්මා භාවිතා බහුලිකතා සොතාපතතිඵලසවඡ්ඡිරියාය සංවතතනතිති.”
(ඵල සූත්‍රය - ස.නි. 5-2)

“මහණෙනි, සත්පුරුෂ සේවනය, සද්ධර්ම ශ්‍රවනය, යෝනිසෝ මනසිකාරය, ධම්මානුධම්ම පටිපත්තිය යන මේ දහම් සතර, භාවිත බහුලිකත කිරීම සෝතාපත්ත ඵලය සාක්ෂාත් කිරීම පිණිස පවතියිති.”

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන සක්කාය නිරෝධ ධර්මයට යොමු වීමටත්, එය භාවිත කරමින් එතෙරවීම දක්වාම මුළුමනින්ම හේතුකාරක ධර්මය වන්නේ, කලාණ මිත්‍රුට යොමු වී සිටීමයි. එම ප්‍රතිපදාව, ධර්මය ඇසුණු මොහොතේ පටන් නිවීම තෙක්ම, ප්‍රායෝගිකව සිදු වන්නේ, ‘ස්වකීයත්වය නිරෝධය’ නම් වූ ප්‍රතිපදාව අර්ථාන්විත වීමයි.

“සකලමෙවහිදං ආනන්ද, බ්‍රහ්මචරියං යදිදං කල‍්‍යාණමිත්තතා කල‍්‍යාණසහායතා කල‍්‍යාණසමපවඛකතා” (උපඨඨ සූත්‍රය - ස.නි 5-2)

“ආනන්ද, කල‍්‍යාණ මිත්‍රයන් ඇති බව, කල‍්‍යාණ යහළුවන් ඇති බව, කල‍්‍යාණ මිත්‍රයාට නැමුණු බව, යම් මේ මත සම්පූර්ණයෙන්ම ආයී මාර්ගය (බ්‍රහ්මචරියාව) පවතී.”

“ඉමසස ඛො අහං භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අපපමාදෙන කරණියනභි වදාමි. තං කිසස හෙතු: අපෙපවනාම අයමායසමා අනුලොමිකානි සෙනාසනානි පටිසෙවමානො කල‍්‍යාණමිත්තෙත භජමානො ඉන්ද්‍රියානි සමනනානයමානො යසසඝාය කුලපුත්තො සමමදෙව අගාරසමා අනගාරියං පබ්බජනභි, තදනුතතරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨව ධමමෙ සයං අභිඤ්ඤා සවජ්ඣානං උපසමපජජ විහරෙය්‍යාති.” (කීටාගිරි සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“මහණෙනි, මේ භික්ෂුවට (කායසක්ඛි, දිට්ඨප්පත්ත, සද්ධාවිමුත්ත, ධම්මානුසාරී, සද්ධානුසාරී) අප්‍රමාදීව කළයුත්තක් ඇතැයි කියමි. ඒ කවර හෙයින් ද යත්: මේ ආයුෂ්මතුන් අනුලෝම සෙනසුන් සේවනය කරමින් ද, කල‍්‍යාණ මිතුරන් සේවනය කරමින් ද, ඉන්ද්‍රියයන් සමඟ අනුගතවෙමින් ද, කුලපුත්‍රයෝ ගිහි ගෙය අත්හැර පැවිදි වූයේ යම් අර්ථයක් සඳහා ද, ඒ උතුම් බ්‍රහ්මචරිය අවසානය දිටුදැහැමෙහි ම අවබෝධ කොට සාක්ෂාත් කොට වාසය කරන්නේය.”

කල‍්‍යාණ මිත්‍රයාගේ වටිනාකම ඉහත දේශනා තුළින් හොඳින් පැහැදිලි වේ.

සක්කාය නිරෝධ තථාගත දහම සත්‍යය ගවේෂකයෙකුට කල‍්‍යාණ මිතුරාගෙන් ඇසුණු විට, ඒ දහමට අනුව වූ විවක්ෂණශීලීබවින් යුතුව, ඉතාම ආදර ගෞරවයෙන් යුතුව එම කල‍්‍යාණ මිතුරාගේ ඇසුරට යොමු වේ.

“අඤ්ඤතරං වා ගරුටයානියං සබ්බමචාරීං, යථස්ස තිබ්බං හිරොත්තපපං පච්චුපට්ඨිතං හොති. පෙමඤ්ඤව ගාරවො ච, තෙ කාලෙන කාලං උපසඛකමිඤ්චා පරිපුච්ඡති, පරිපඤ්ඤති. ඉදං භනෙන, කථං? ඉමස්ස කවොති? තස්ස තෙ ආයසමනොතා අච්චටං වෙච විචරන්ති. අනුතතානීකතං ච උතතානීකරොන්ති. අනෙක විහිතෙසු කඛධායානීයෙසු ධමමෙසු කඛධං පටිච්චනොදෙනති.” (ආදිබ්බමචරියපඤ්ඤා සූත්‍රය - අ.නි. 5)

“එක්තරා වූ ගරුකටයුතු සබ්බමචාරීන්වහන්සේ කෙරෙහි, යටහත් පහත්ව අධික ලැජ්ජා භයකින් යුතුව එළඹෙන්නේ වෙයි. කලින් කලට එතුමන් කෙරෙහි ප්‍රේමයෙන්, ගෞරවයෙන් යොමුවී, මෙසේ විමසයි, මෙසේ ප්‍රශ්න කරයි. ස්වාමීනී, මේ කුමක් ද?, මෙහි අර්ථය කුමක් ද? එවිට ඒ ගුරුභවත්හු විචර නොවූව විචර කරති. ඉස්මතු නොවූව ඉස්මතු කර පෙන්වති. නොයෙක් වූ සැක ඇතිවන ස්වභාවයන්හි සැක දුරුකරවති.”

ඉතාම ගෞරවාන්විතව සුභද්‍රීලීන්වයෙන් හා විශ්වාසයෙන් යුතුව කල්‍යාණ මිතුරාට යොමු වන්නේ සත්‍යය ගවේෂී චිත්තනයට අනුරූප වූ සක්කාය නිරෝධ දහමට ප්‍රායෝගිකව අර්ථය ඉස්මතුවෙමිනි. එලෙසට සුභද්‍රීලී ඇසුර ඇති වූ විට, එම උත්තම කල්‍යාණ මිතුරා විසින් පෙන්වා දෙන තථාගත ගම්භීර දහම ම ඇසීමට මනාව කන් යොමු කරයි. එමෙන්ම විචර නොවූ අර්ථයන් විචර කර ගැනීම සඳහා ප්‍රශ්න කරමින් ගෞරවාන්විතව දහම් පිළිසඳරෙහි ද යෙදෙමින්, දහමින් යුතු ජීවිතය ගෙවයි.

සුභද්‍රීලී ඇසුරෙහි ඇති වැදගත්කම විනය පිටකයේ ඇති ආචාර්ය වත්පිළිවෙත් තුළින් මනාව ඉස්මතු වේ. තම ආචාර්යයන් වහන්සේගේ සියලුම කටයුතු කරමින් ගෞරවාන්විත ඇසුරක් ඇති වූ විට තම සිත මුළුමනින්ම ආචාර්යයන් වෙත යොමු වී ඇත. එලෙසට තමන්ගේ කටයුතුවලට වඩා සම්පූර්ණ ප්‍රමුඛඛව ආචාර්යයන් වහන්සේට ලබා දී ඇත්තේ ඉතාම ආදර ගෞරවයෙනි. එසේ සිදුකරන්නේ ගැඹුරු ධර්මයක් ඉස්මතු කරන ආචාර්යයන් වහන්සේගේ ඇති වැදගත්කම නිසාවෙනි. මෙලෙසට ජීවිතය ගත

කරන ආකාරයක් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ, ගැඹුරු තථාගත දහම ම ඇසීමට මෙන්ම, ඒ අනුව සිතීමට අවශ්‍ය ජීවිතයක් සකස් කිරීම සඳහා ය. මෙසේ ආචාර්ය වන කරමින් උපසම්පදා වී, වසර පහක් යනතුරු ආචාර්යයන් යටතේ සිටිය යුතු බව ද ධර්ම විනයේ විශාරද නොවූයේ නම්, ජීවිතාන්තය දක්වාම ආචාර්යයන් යටතේ සිටිය යුතු බව ද බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ සේක.

ඒ උතුම් දහම එකල පොත්පත්වල තිබුණේ නැත. එමෙන්ම පාලි භාෂාවට අකුරු ද නොතිබිණි. එක් වතාවක් යමක් ඇසුණු විට එය ඒ විදියටම මතක තබා ගත යුතුම වේ. එබැවින් තම තමන්ගේ අභ්‍යන්තරය තුළින්ම, දහම මනාව ඇසීමට යොමු වී තිබිණි. ඉතාම ආදර ගෞරවයෙන් ඇසුරු කරන කල‍්‍යාණ මිත්‍රයා වන තමන්ගේ ආචාර්යයන් වහන්සේ යම් ධර්මයක් දේශනා කරයි ද එම ධර්මය ඇසීමට පුදුමාකාර අවධානයක් යොමු වී තිබිණි. එමෙන්ම තම තමන්, තම ආචාර්යයන්ගේ වත්පිළිවෙත් මනාව කළ යුතු ද බැවින් සෑම අවස්ථාවකම ඇසූ ධර්මය සජ්ඣායනා කරමින් මතක තබා ගැනීමට අතපසු නොකළේය. එමෙන්ම තම ආචාර්යයන්ගේ කටයුතු සිදු කරමින් සිටින බැවින් තම ජීවිතය ගැන වැදගත්කම ප්‍රායෝගිකවම ඉස්මතු නොවූයේ අවංක වූ වැඩපිළිවෙළ නිසාවෙනි.

මේ ආකාර වූ අවංක චිත්තන ස්වභාවයකින් යුතු කෙනෙකුට, ඉතාම වැදගත් ධර්මය, හොඳින් මතකයේ තබා ගත් විට එහි අර්ථය සෙවීමට පටන් ගන්නේ තමන්ගේ වැදගත්කම ඉස්මතු කර ගැනීමට නොව ධර්මයේ වැදගත්කම ඉස්මතු කරගැනීමට ය. මෙසේ විමසන ධර්මය තුළ විචර නොවන අර්ථයන් විචරකර ගැනීම සඳහා ඉතාම ආදර ගෞරවයෙන් යුතුව ඇසුරු කරන කල‍්‍යාණ මිත්‍ර වූ තම ආචාර්යයන් වහන්සේ වෙත යටහත් පහත් ගතියෙන් යුතුව නිහතමානීකමින් යොමුවේ. මේ ආකාර වූ වැඩපිළිවෙළකින් ධර්මය අසන්නා වූ ඔහුට එම ධර්මය අවබෝධ කරගැනීමට එම වැඩපිළිවෙළම මහත් පිටිවහලක් වේ.

10. දහම ඇසීමෙන්ම අර්ථයට හා අනර්ථයට

“ජනි හිකබවෙ ධමමෙහි සමනනාගතො සුණනෙනාපි සදධමමං අභබ්බො නියාමං ඔකකමීතුං කුසලෙසු ධමමෙසු සමමතතං. කතමෙහි ඡහි:

තථාගතපපවෙදිතෙ ධමමචිනයෙ දෙසියමානෙ න සුසසුසති, න සොතං ඔදහති, න අඤ්ඤා චිතතං උපට්ඨපෙති, අනස්ථං ගණහාති, අස්ථං රිඤ්චති, අනනුලොමිකාය බනතියා සමනනාගතො හොති.”
(සුස්සුසති සුත්‍රය - අ.නි. 4)

“මහණෙනි, කරුණු සයකින් යුක්තව ධර්මය අසන විට නිවැරදිව කුසල ධර්මයන්හි බැසගැනීම අභව්‍ය වේ. කුමන සයක් ද යත්:

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ධර්ම විනය නොඅසයි, කන් යොමු නොකරයි, අවබෝධයට සිත නොපිහිටයි, අනර්ථය ගනී, අර්ථය අතහරී, ධර්මයට අනුලෝම වූ ඉවසීම නොවේ”

“ජනි හිකබවෙ ධමමෙහි සමනනාගතො සුණනෙනාපි සදධමමං භබ්බො නියාමං ඔකකමීතුං කුසලෙසු ධමමෙසු සමමතතං. කතමෙහි ඡහි:

තථාගතපපවෙදිතෙ ධමමචිනයෙ දෙසියමානෙ සුසසුසති, සොතං ඔදහති, අඤ්ඤා චිතතං උපට්ඨපෙති, අස්ථං ගණහාති, අනස්ථං රිඤ්චති, අනුලොමිකාය බනතියා සමනනාගතො හොති.”
(සුස්සුසති සුත්‍රය - අ.නි. 4)

“මහණෙනි, කරුණු සයකින් යුක්තව ධර්මය අසන විට නිවැරදිව කුසල ධර්මයන්හි බැසගැනීමට භව්‍ය වේ. කුමන සයක් ද යත්:

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ධර්ම විනය අසයි, කන් යොමුකරයි, අවබෝධයට සිත පිහිටයි, අර්ථය ගනී, අනර්ථය අතහරී, ධර්මයට අනුලෝම වූ ඉවසීම ඇති වේ”

මෙහි සියලුම කරුණු තුළින්, මනාව ධර්මය අසන ආකාරයේ වැදගත්කම ඉස්මතු වේ. ධර්මය කොපමණ ඇසුවත් තථාගතයන් වහන්සේ වදාරන සක්කාය නිරෝධය නම් වූ ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ධර්මය ඒ ලෙසටම අසන්නේ නැති නම්, ඔහු සැබෑවටම ධර්මය නොඅසන කෙනෙකි. මන්දයත්, ස්වකීයත්වය ඉක්මවන දහමෙහි ස්වකීයත්වයට අනුරූප වූ විග්‍රහයක් නොපවතී. ස්වකීයත්වය ඉක්මවන දහම අසන විට, 'ස්වකීයත්වය දැක්මට' (තමාගේ කෝණයට) අනුරූප වූ විග්‍රහයක් ලැබුණේ නම් ඔහු අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජන වේ. ස්වකීයත්වය ඉක්මවන දහම ඒ ආකාරයටම ඇසෙන විට තමන්ගේ රාමුවට අදාළ වැටහීමක් නොලැබේ. එම ඇසීම තුළම සක්කාය නිරෝධ නම් වූ ස්වකීයත්වය නිරෝධ ප්‍රතිපදාව ඉස්මතු වේ. එසේ දහම අසන කෙනාට, 'ශ්‍රැතවත් ආර්ය ශ්‍රාවක' ලෙස තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ සේක. කලායාණ මිත්‍රයා වූ තම ආචාර්යයන් වහන්සේ සමඟ ආදර ගෞරවයෙන් යුතු වූ සුභදැගීලී ඇසුරක් නොලබන විට, ඔහුට බාහිරින් ධර්මය ඇසුනත්, ස්වකීයත්වය නිරෝධ ධර්මය අර්ථාන්විතව ඇසීමට යොමු වීමක් සිදු නොවේ. මෙය උපමාවක් තුළින් වටහා ගනිමු.

උපමාව:

“කිසි දිනෙක පාත්‍රයක් නොදුටු සහ හික්ෂුන් නොදැකපු සුදු ජාතික පුංචි දරුවෙකුට කළු කරන ලද සුදුසකඩ පාත්‍රයක් දකින්නට ලැබුණේ යැයි සිතමු. එම පාත්‍රය දකින විට තමන්ගේ කෝණයට අනුව (ස්වකීයත්වය තුළ) වූ 'මුට්ටියක්' බව ඔහු වටහාගෙන මුට්ටිය භාවිතයෙන් කළ හැකි සියලුම දෑ ද කිරීමට හැකි වේ. එනම් ලිප මත තබා, සහල් දමා, වතුර දමා, රත් කරන විට බත් සකස්වන අතර එම බත් ආහාරයට ගෙන බඩ පුරවා ද ගත හැක. එම දරුවාගේ වූ ළදරුකම හා ස්වකීයත්වය තුළ වූ වටහා ගැනීම අනුව, තමන්ට මුට්ටියක් හමු වූ අතර, ඒ තුළින් ප්‍රායෝගිකව ඉවීමේ කටයුත්ත සිදු කරගෙන, ලැබුණු ආහාර අනුභව ද කරයි. මෙසේ වන්නේ ප්‍රත්‍යක්ෂව ලැබුණු මුට්ටිය තුළින් වූ කටයුත්ත සිදුවීමෙනි.

එවිට බඩගිනි ද නිවිණි. මේ වූ කාරණය බොද්ධ සැදැහැනියෙක් දකින්නේ නම් කුමක් සිතේවි ද?

පාත්‍රය යනු ගරු භාණ්ඩයකි. එය නිපදවන්නේ හික්ෂුන්ට දානය වැළඳීම සඳහා ය. එය ආරක්ෂා කර ගැනීමට විනය ශික්ෂාපද ද පනවා ඇත. මෙතරම් වූ ගරු භාණ්ඩයකට සිදුකරන අනර්ථයක තරම යැයි සිතයි. එසේ සිතීම සම්පූර්ණයෙන්ම නිවැරදි වේ. මන්දයත් එය නිෂ්පාදනය වූයේම ඒ සඳහාම ය. එවැනි ගරු භාණ්ඩයක් බව නොදැනගැනීම තුළින් සිදු වූ සියලු කටයුතු මහා අනර්ථකාරී ක්‍රියාවන්ම වේ. එහි වූ අර්ථාන්විත කටයුත්ත ද නොකරන ලදී. එනම් ගරු කිරීම, දන් වැළඳීම කිසිසේත්ම සිදු වී නැත.”

මේ උපමාව අනුව කල්පනා කරන්න. මෙහි උපමේය මෙසේ වටහාගන්න. තායිලන්තයේ නිපද වූ ‘සුදුසකඩ පාත්‍රය’ යනු සක්කාය නිරෝධය නම් වූ ස්වකීයත්වය ඉක්මවන තථාගත දහම යි. ‘පුංචි දරුවා’ යනු ස්වකීයත්වය නිරෝධය ඉස්මතු කරන ධර්මයක් අසන කල්හි තමාගේ කෝණයෙන් තේරුම් ගන්නා කෙනා වේ. ‘පාත්‍රය මුට්ටියක් ලෙස ලැබීම’ යනු ස්වකීයත්වය ඉක්මවන දහම ස්වකීයත්වයට අනුව වූ ගැලපීමකින් වටහා ගැනීම යි. ‘මුට්ටියේ සිදුවන කටයුත්ත සිදු වීම’ යනු ස්වකීයත්වයට අනුව සිල් රැකීම, පැවිදිවීම හා භාවනා කිරීම වේ. ‘මුට්ටියේ වූ කාරණාව සිදුවී ආහාර අනුභවය’ යනු තමා ඇසූ ධර්මය අවබෝධ වූ බවට වන අත්දැකීම යි. ‘පාත්‍රය මුට්ටියක් ලෙස ගෙන කටයුතු කිරීම’ යනු ස්වකීයත්වය නිරෝධ ධර්මය අසනවිට ස්වකීයත්වයට ගැලපීම යන මහා අනර්ථය යි. ‘ශ්‍රද්ධාවන්ත කෙනා’ යනු ස්වකීයත්වය නිරෝධ ධර්මය අසමින් ප්‍රතිපදාවට අනුගතවන කෙනා යි. ඔහු, ස්වකීයත්වය නිරෝධ ධර්මය අසනවිට, ස්වකීයත්වයට ගලපාගන්නා අය දකින විට ඔවුන් කරන දේ මහා අනර්ථයක් ලෙස (එම ශ්‍රද්ධාවන්ත කෙනා) දකී.

මෙම උපමාව අනුව බලන කල්හි, ස්වකීයත්වයට වැටහෙන ආකාරයට දහම අසන විට තමන්ට වැටහීම සමඟ අනර්ථය

ලබාගෙන අර්ථය අතහැර දමා ඇත. එමෙන්ම ස්වකීයත්වය නිරෝධ ධර්මය ඇසෙන විට ‘ශ්‍රවනය නොවුන’ බැවින් අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජන වේ. නමුත් ස්වකීයත්වය නිරෝධ ධර්මය අසමිත් අනර්ථය ගෙන පැවිදි ද වී, සිල් ද රකිමින්, භාවනා ද කරමින් සිටීමට පුළුවන. ඒ බව, සුනක්ඛත්ත සූත්‍රයෙන් ද, භූමිජ සූත්‍රයෙන් ද මනාව පැහැදිලි වේ.

“යෙ තෙ සුනකඛතත, භිකඛු මම සනතිකෙ අඤ්ඤං බ්‍යාකංසු ‘බිණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහමචරියං, කතං කරණියං, නාපරං ඉභ්භතායා’ති පජානාමා’ති. සනෙනපෙඨකවෙච භිකඛු සමමදෙච අඤ්ඤං බ්‍යාකංසු, සනති පනිධෙකවෙච භිකඛු අධිමානෙනපි අඤ්ඤං බ්‍යාකංසු.” (සුනක්ඛත්ත සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“සුනක්ඛත්තය, යම් භික්ෂුවක් මා සමීපයෙහි ‘ජාතිය ක්‍ෂයවූ යේ යැයි, මග බඹසර වාසය නිමවන ලද යැයි, කළයුත්ත කරන ලද යැයි, මත්තෙහි කළ යුත්තක් (තවත් කළ යුත්තක්) නැතැයි මනාව නුවණින් දන්නෙමු යැයි අරහත්බව ප්‍රකාශකළ හ. ඔවුන් අතරින් යම් භික්ෂුහු මැනැවින්ම අරහත්බව ප්‍රකාශකළ හ. ඇතැම් භික්ෂුහු අධිමානයෙන් අරහත්බව ප්‍රකාශ කළ හ.”

“සෙය්‍යථාපි භූමිජ, පුරිසො තෙලඤ්ඤො තෙලගවෙසී තෙලපරියෙසනං චරමානො වාලිකං දොණියො ආකිරිණො උදකෙන පරිපෙඨාසකං පරිපෙඨාසකං පීලෙය්‍ය, ආසඤ්ඤෙවපි කරිණො වාලිකං දොණියො ආකිරිණො උදකෙන පරිපෙඨාසකං පරිපෙඨාසකං පීලෙය්‍ය, අහබ්බො තෙලසස අධිගමාය. අනාසඤ්ඤෙවපි කරිණො වාලිකං දොණියො ආකිරිණො උදකෙන පරිපෙඨාසකං පරිපෙඨාසකං පීලෙය්‍ය, අහබ්බො තෙලසස අධිගමාය. නෙවාසං නානාසඤ්ඤෙවපි කරිණො වාලිකං දොණියො ආකිරිණො උදකෙන පරිපෙඨාසකං පරිපෙඨාසකං පීලෙය්‍ය, අහබ්බො තෙලසස අධිගමාය. තං කිසස හෙතු: අයොනි හෙසු භූමිජ, තෙලසස අධිගමාය. එවමෙච ඛො භූමිජ, යෙ හි කෙච් සමණො වා බ්‍රාහමණො වා මිච්ඡාදිට්ඨිනො

මිච්ඡාසඛකප්පා මිච්ඡාචාචා මිච්ඡාකම්මනානා මිච්ඡාආජීවා මිච්ඡාචායාමා මිච්ඡාසතී මිච්ඡාසමාධිනො, තෙ ආසඤ්ඤවපි කර්ණා බ්‍රහමචරියං චරනති, අභබ්බා ඵලසස අධිගමාය. අනාසඤ්ඤවපි කර්ණා බ්‍රහමචරියං චරනති, අභබ්බා ඵලසස අධිගමාය. ආසඤ්ඤ අනාසඤ්ඤවපි කර්ණා බ්‍රහමචරියං චරනති, අභබ්බා ඵලසස අධිගමාය. නෙවාසං නානාසඤ්ඤවපි කර්ණා බ්‍රහමචරියං චරනති, අභබ්බා ඵලසස අධිගමාය. තං කිසස හෙතු: අයොනි හෙසා භූමිජ, ඵලසස අධිගමාය.” (භූමිජ සූත්‍රය - ම.ති. 3)

“යම්සේ භූමිජ, තෙල් කැමැති, තෙල් සොයන, තෙල් සෙවීමෙහි හැසිරෙන පුරුෂයෙක් සෙක්කුවෙහි වැලි දමා වතුර ඉසිමින්, කැමැත්තෙන් යුතුව අඹරන්නේ වෙයි. එසේ කැමැත්තෙන් වුව ද කළ නමුදු තෙල් ලැබීමට අභව්‍ය වේ. කැමැත්ත නැතිව සෙක්කුවෙහි වැලි දමා වතුර ඉසිමින්, අකැමැත්තෙන් යුතුව අඹරන්නේ වෙයි. එසේ අකැමැත්තෙන් වුව ද කළ නමුදු තෙල් ලැබීමට අභව්‍ය වේ. කැමැත්ත ඇතිව හෝ නැතිව සෙක්කුවෙහි වැලි දමා වතුර ඉසිමින්, කැමැත්ත ඇතිව හෝ නැතිව යුතුව අඹරන්නේ වෙයි. එසේ කැමැත්ත ඇතිව හෝ නැතිව වුව ද කළ නමුදු, තෙල් ලැබීමට අභව්‍ය වේ. භූමිජ, ඒ කවර හෙයින්ද යත්, තෙල් ලබා ගැනීම සඳහා එය සුදුසු ක්‍රියාව නොවන හෙයින්. එසෙයින්ම භූමිජ යම් කිසි හික්ෂුවක් හෝ බ්‍රහ්මණයෙක් හෝ මිච්ඡා දිට්ඨිය ඇතිව මිච්ඡා සංකල්පය ඇතිව, මිච්ඡා වාචාව ඇතිව, මිච්ඡා කම්මන්තය ඇතිව, මිච්ඡා ආජීවය ඇතිව, මිච්ඡා වායාමය ඇතිව, මිච්ඡා සතිය ඇතිව, මිච්ඡා සමාධිය ඇතිව, කැමැත්ත ඇතිව බඹසර වසන්නේ නමුත් ඵල අධිගමයට අභව්‍ය වේ. කැමැත්ත නැතිව බඹසර වසන්නේ නමුත් ඵල අධිගමයට අභව්‍ය වේ. කැමැත්ත ඇතිව හෝ නැතිව බඹසර වසන්නේ නමුත් ඵල අධිගමයට අභව්‍ය වේ. භූමිජය ඒ කවර හෙයින්ද යත්, ඵල අධිගමයට හේතුවන කටයුතු නොකිරීම ය. ”

“සෙය්‍යථාපි භූමිජ, පුරිසො තෙලඤ්ඤො තෙලගචෙසී තෙලපරියෙසනං චරමානො තිලපිට්ඨිං දොණ්ණියා ආකිරිණා උදකෙන පරිපෙඨාසකං පරිපෙඨාසකං පීළෙය්‍ය, ආසඤ්ඤවපි

කර්ණා කිලපිට්ඨීං දොණ්ණියා ආකිර්ණා උදකෙන පරිපෙඨාසකං පරිපෙඨාසකං පිලෙය්‍ය, භබ්බො තෙලසස අධිගමාය. අනාසඤ්ඤවපි කර්ණා -පෙ- ආසඤ්ඤව අනාසඤ්ඤවපි කර්ණා -පෙ- නෙවාසං නානාසඤ්ඤවපි කර්ණා කිලපිට්ඨීං දොණ්ණියා ආකිර්ණා උදකෙන පරිපෙඨාසකං පරිපෙඨාසකං පිලෙය්‍ය, භබ්බො තෙලසස අධිගමාය. තං කිසස හෙතු: යොනි හෙසු භුමිජ, තෙලසස අධිගමාය. එවමෙව ධො භුමිජ, යෙ හි කෙවි සමණා චා බ්‍රහමණා චා සමමාදිට්ඨිනො -පෙ- සමමාසමාධිනො, තෙ ආසඤ්ඤවපි කර්ණා බ්‍රහමචරියං චරනති. භබ්බො ඵලසස අධිගමාය. අනාසඤ්ඤවපි කර්ණා -පෙ- නෙවාසං නානාසඤ්ඤවපි කර්ණා බ්‍රහමචරියං චරනති, භබ්බො ඵලසස අධිගමාය. තං කිසස හෙතු: යොනි හෙසු භුමිජ, ඵලසස අධිගමාය.” (භුමිජ සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“යම්සේ භුමිජ, තෙල් කැමැති, තෙල් සොයන, තෙල් සෙවීමෙහි හැසිරෙන පුරුෂයෙක් සෙක්කුවෙහි තල පිටි (තෙල් ලබාගන්නා පිටි) දමා වතුර ඉසිමින්, කැමැත්තෙන් යුතුව අඹරන්නේ වෙයි. එසේ කැමැත්තෙන් වුව ද කළ නමුදු තෙල් ලැබීමට භව්‍ය වේ. කැමැත්ත නැතිව සෙක්කුවෙහි තෙල් ලබාගන්නා පිටි දමා වතුර ඉසිමින්, අකැමැත්තෙන් යුතුව අඹරන්නේ වෙයි. එසේ අකැමැත්තෙන් වුව ද කළ නමුදු තෙල් ලැබීමට භව්‍ය වේ. කැමැත්ත ඇතිව හෝ නැතිව සෙක්කුවෙහි තෙල් ලබාගන්නා පිටි දමා වතුර ඉසිමින්, කැමැත්ත ඇතිව හෝ නැතිව යුතුව අඹරන්නේ වෙයි. එසේ කැමැත්ත ඇතිව හෝ නැතිව වුව ද කළ නමුදු තෙල් ලැබීමට භව්‍ය වේ. භුමිජ, ඒ කවර හෙයින්ද යත්, තෙල් ලබා ගැනීම සඳහා එය සුදුසු ක්‍රියාව වන හෙයිනි. එසෙයින්ම භුමිජ යම් කිසි හික්ෂුවක් හෝ බ්‍රහ්මණයෙක් හෝ සම්මා දිට්ඨිය ඇතිව සම්මා සංකල්පය ඇතිව, සම්මා වාචාව ඇතිව, සම්මා කම්මන්තය ඇතිව, සම්මා ආජීවය ඇතිව, සම්මා වායාමය ඇතිව, සම්මා සතිය ඇතිව, සම්මා සමාධිය ඇතිව, කැමැත්ත ඇතිව බ්‍රහ්මචර වසන්නේ ද ඵල අධිගමයට භව්‍ය වේ. කැමැත්ත නැතිව බ්‍රහ්මචර වසන්නේ ද ඵල අධිගමයට භව්‍ය වේ. කැමැත්ත ඇතිව හෝ නැතිව බ්‍රහ්මචර

වසන්තේ ද එල අධිගමයට භව්‍ය වේ. භූමිජය ඒ කවර හෙයින්ද යත්, එල අධිගමයට හේතුවන කටයුතු කිරීම ය.”

ආසී මාර්ගයේ සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවීම සඳහා නිවැරදිව ධර්ම ශ්‍රවණය කොට යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපදිය යුතු ය. එසේ සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවීම සඳහා යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපදීමට ධර්මය හොඳින්ම ඇසිය යුතු වේ. ඒ වූ සම්මා දිට්ඨියෙන් යුතු මාර්ගය භාවිතය සිදුවීම තුළින් කැමැත්තෙන් හෝ අකමැත්තෙන් බඹසර වාසය තුළින් එල අධිගම ඇතිවේ. නිවැරදිව ධර්මය ඇසීමේ වැදගත්කම මේ තුළින් හොඳින් ඉස්මතු වේ.

11. කලනයාණ මිත්‍රයාට හැමීම හා විචක්ෂණය

ලෝකය තුළ පෙන්වා දෙන යම් කරුණක් පවා වටහා ගැනීමට හොඳින් එය ඉගෙනගත යුතු වේ. ලෝකයෙන් එතෙර වන, කිසිසේත්ම තමාට ගෝචර නොවන, තථාගත දහමක් ඉගෙන ගැනීම සඳහා අධික ලෙස යොමු වූ අවධානය හා නිවරණයන්ගෙන් තොර එකඟ සිතක් අවශ්‍ය වේ. එකඟ සිතක් නොමැතිව තථාගත දහම කොපමණ ඇසුව ද, ඒ පෙන්වන දහම් කරුණු වටහා ගැනීමට කිසිසේත්ම නොහැකි වේ.

“කථං පරිභොති. කථං පරිභොති. අත්තානං පරිභොති. විකඛිතතච්චෙතො ධම්මං සුණාති අනෙකගච්චෙතො. අයෝනියො ව මනසිකරොති

ඉමෙහි ධො භිකඛචෙ පඤ්චහි ධම්මෙහි සමනනාගතො සුණනෙතාපි සද්ධම්මං අභබ්බො නියාමං ඔකකමීතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මතං.” (පළමුවැනි සම්මත්තනියාම සූත්‍රය - අ.නි. 2)

“යමෙක් ධර්මය අසන විට, ඇසෙන දෙයට පරිභව කෙරෙයි ද (කතාවට), (ධම්) කථිකයාට පරිභව කෙරෙයි ද, තමාට පරිභව කෙරෙයි ද, එකඟ නොවූ සිත් ඇතිව වික්ෂිප්ත සිතින් යුතුවෙයි ද, අයෝනියෝ මනසිකාරයෙන් යුක්තවේ ද, මහණෙනි, ඔහු ධර්මය ඇසුව ද කුසල ධර්මයන්හි සම්මත්ත නියාමයට බැසගැනීම අභව්‍ය වේ.”

එකඟ සිතකින් තොරව ධර්මය අසන විට ඒ පෙන්වන දහම් නියාමයට යොමු වීමට නොහැකි බව ඉහත දේශනාව තුළින් මනාව පිළිබිඹු වේ. එපමණක් ද නොව, අසන කරුණට පමණක් අවධානය යොමු නොකර, තම තමන් කලින් අසා වටහා ගත් කරුණු අනුව කල්පනාවට යොමු වන විට ඇති වන විසිරීම නිසා ද එම පෙන්වන දහම් න්‍යායට යොමු වීමට නොහැකිබවත් මනාව ඉස්මතු වේ. ලෝකයෙන් එතෙර වන දහම තමාගේ කෝණයට අගෝචර වන නිසා බොහෝ අය තමන්ගේ නොහැකියාවක් ලෙස සිතමින් දුක්

වෙමින් සිටිති. එය ද දහමට යොමු වීමට නොහැකි හීනමානය නම් වූ කෙලේසයක් බව පෙන්වා ඇත. එම නිසා තථාගත දහම ඉගෙන ගැනීමට ප්‍රථම එම ධර්මයේ ඉස්මතු වන්නේ කුමක් ද යන වග වටහා ගැනීම වැදගත් වේ. කලාණ මිත්‍රයාට යමෙක් නැඹුරු නොවූයේ නම් කිසිසේත්ම තථාගත දහමට යොමු නොවන බව ඉහතින් පෙන්වූ දේශනා තුළින් ද මනාව ඉස්මතු විය. එමෙන්ම මෙම දේශනාව තුළ කලාණ මිතුරාටත්, කලාණ මිතුරා කියන දෙය පිළිබඳවත් ගැටීමක් ඇති වන්නේ නම් සම්මත නියාමය නම් වූ දහම් න්‍යායට බැස ගැනීමට නොහැකි බව මනාව පෙන්වා දී තිබේ.

“සුරියසස භික්ඛවෙ, උදයතො එතං පුබ්බඛගමං එතං පුබ්බනිමිතතං යදිදං අරුණගගං. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අරියසස අට්ඨඛගිකසස මගගසස උපපාදාය එතං පුබ්බඛගමං එතං පුබ්බනිමිතතං, යදිදං කලාණමිතතතා. කලාණමිතතසෙසතං භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඛබං: අරියං අට්ඨඛගිකං මගගං භාවෙසසති, අරියං අට්ඨඛගිකං මගගං බහුලීකරිසසති.”
(කලාණමිත්‍ර සූත්‍රය - සති 5-1, සුරියපෙය්‍යාලය)

“මහණෙනි, යම් අරුණක් උදාවේ ද, උදාවන හිරුට එය පූර්ව අංගයක් වේ, පූර්ව නිමිත්ත වේ. මහණෙනි, එසෙයින්ම යම් කලණ මිතුරන් ඇති බවක් වේ ද, ඒ භික්ෂුවට ආර්යචරිත මාර්ගය ඉපදීමටම එය පූර්ව අංගයක් වේ, පූර්ව නිමිත්ත වේ. මහණෙනි, ආර්යචරිත මාර්ගය වඩන්නේ, බහුල කරන්නේ යන කරුණ, කලණ මිතුරන් ඇති භික්ෂුව විසින් කැමති විය යුතු යි.”

ගැඹුරු වූ, දකින්න දුෂ්කර, අතක්කාවචර, ශාන්ත, ප්‍රණීත, තථාගත දහම පවසන කලාණ මිත්‍රයා පිළිබඳව කිසිඳු ලෙසකින් ගැටීමක් ඇති වන්නේ නම් ඔහුට මාර්ගය නූපදින බව මෙම දෙසුම තුළින් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දී ඇත. යමෙකුට මාර්ගය නූපදින්නේම කලාණ මිත්‍රයාට ගෞරවයක් නොමැතිවීම ම බව මේ දෙසුම තුළින් මනාව ඉස්මතු වී ඇත. කලාණ මිත්‍රයාට යොමු වීමේ වැදගත්කම කොපමණ ද යන වග තම තමන් හොඳින්ම

වටහා ගතයුතු වේ. එලෙස කලාණ මිත්‍රයාට යොමුවී දහම අසනවිට යෝනියේ මනසිකාරය උපදින ආකාරය ඉදිරියේදී පැහැදිලි වේ.

නිවරණ ප්‍රභාණයකින් තොරව තථාගත දහම ඇසීමෙන්, එම ප්‍රතිපදාවට අනුගතවීමක් නොවන නිසාම, බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුපිළිවෙළ කතාවක් තුළින් සිත මෘදු, කර්මණ්‍ය කොට ධර්ම දේශනා කළ සේක. පුළුල් ප්‍රඥාවක් ඇති, විමුක්තියම සොයන, ඒ සඳහාම යොමු වූ අයට, තථාගතයන් වහන්සේට පමණක් අදාළ (අන්‍ය වූ විමුක්තිකාමීන්ට අදාළ නොවන) සාමුක්කංසික දේශනාව වදාළ සේක. අන්‍ය වූ ප්‍රඥාවන්ත අයට විමුක්තිය සෙවීමේ අවශ්‍යතාවය ත්, විනිවරණබව ත්, සෘජු වූ ගුණවත්බව ත්, ඉස්මතු කරමින් ධර්මය දේශනා කළ යුතු වේ. නමුත් ලෝකය තුළ ප්‍රඥාව නැති අයට කිසිසේත්ම නිවරණ දුරු වූ නමුදු, ගුණවත් වූ නමුදු, තථාගත දහමට යොමු විය නොහැක.

“දුපපඤ්ඤාසංවතතනිකා එසා මාණව, පටිපදා යදිදං සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා උපසඛකමිඤා න පරිපුච්ඡිතා හොති: කිං භනෙන කුසලං, කිං අකුසලං. කිං සාවඡ්ඡං, කිං අනවඡ්ඡං. කිං සෙවිතබ්බං, කිං න සෙවිතබ්බං. කිං මෙ කරියමානං දීඝරතතං අභිතාය දුකධාය හොති, කිං වා පන මෙ කරියමානං දීඝරතතං භිතාය සුඛාය හොතිති” (වුළකම්මවිභච්ච සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“මාණවකය, මෙසේ දුෂ්ප්‍රාඥබවට පමුණුවයි. එනම්, යමෙක් හික්ෂුවක් කරා හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් කරා හෝ යොමුවී මෙසේ ප්‍රශ්න නොකරයි. ‘ස්වාමීනී, කුසලය කුමක් ද?, අකුසලය කුමක් ද? නිවැරදි දේ කුමක් ද? වැරද්ද කුමක් ද? සේවනය කළ යුත්ත කුමක් ද?, සේවනය නොකළ යුත්ත කුමක් ද?, මා විසින් කුමක් කරන කල්හි බොහෝ කාලයක් දුක් පිණිස අහිත පිණිස වේ ද? මා විසින් කුමක් කරන කල්හි බොහෝ කාලයක් සැප පිණිස, හිත පිණිස වේ ද?’”

විවක්ෂණශීලී ගතිය, සිතන ගතිය ඇතිවීම ම, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය ඇසීමකින් තොරව වුව ද ලෝකය තුළ සිටින අයගේ ප්‍රඥාවන්තබවට හේතු වේ. තම තමන් වටහාගෙන ඉන්නා වූ කරුණුවලට නොව, ප්‍රශ්න කරමින් හික්මීමේ ගතිය (පටිපුච්ඡා විනිතා) ප්‍රඥාවට හේතු වේ.

“තෙ තං ධම්මං පරියාපුණ්ණවා අඤ්ඤාමඤ්ඤං පටිපුච්ඡනති, පටිච්චරනති, ඉදං කථං? ඉමසස කච්චොති? තෙ අච්චටඤ්ඤවච විචරනති, අනුතතානිකතඤ්ඤ උතතානිකරොනති. අනෙකච්චිතෙසු ච කඛධායානියෙසු ධම්මෙසු කඛධං පටිච්චනොදෙනති. අයං වුවචති හිකඛචෙ පටිපුච්ඡාවිනිතා පරිසා නො ඔකකාවිතවිනිතා.” (අ.නි. 1-2. 1. 5. 6)

“ඔවුහු ඒ ධර්මය ඉගෙනගෙන, ඇසීම් වශයෙන් පුරුදු කර, ප්‍රශ්න කරමින් විමසති. නැවත විමසති. මෙය කෙසේ ද? මෙහි අර්ථය කුමක් ද? යන ලෙසටයි. ඔවුන්ට විවර නොවූ අර්ථ විවරවෙති. ඉස්මතු නොවූව ද ඉස්මතු කරති. නොයෙක් වූ සැක සංකා ස්වභාවයන් දුරුවෙති. මහණෙනි, මෙය ප්‍රශ්න කරමින් හික්මෙන පිරිස යැයි ද, යම් කරුණක බැසගැනීමෙන් හික්මෙන්නේ නැති පිරිස යැයි ද කියනු ලැබේ.”

“සුසසුසා පරිපුච්ඡා පඤ්ඤාය ආහාරො.” (ඉට්ඨධම්ම සුත්තය - අ.නි. 6)

“ඇසීම, ප්‍රශ්න කිරීම, ප්‍රඥාවට ආහාර වේ”

විමුක්තිකාමී චිත්තනය නැති, නීවරණ සහිත, සෘජු ගති නොවන, ප්‍රඥාවන්ත අයට තථාගතයන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික සාමුක්කංසික දේශනාව කිරීමට පෙර අනුපිළිවෙළ කතාව ඉදිරිපත් කරති. එම අනුපිළිවෙළ කථාව අන්‍ය වූ විමුක්තිකාමී අයට ද ගෝචරවන විග්‍රහයකි.

12. අනුපිළිවෙළ කථාව හරහා සාමුක්කංසික දේශනාවට

බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කිරීමට මත්තෙන් අනුපිළිවෙළ කථාව සිදු කළ සේක. ඉන් පසුව ලෝකෝත්තර ධර්මය වදාළ හ.

“එකමනතං නිසිනනසස ඛො යසසස කුලපුත්තසස හගවා ආනුපුබ්බිකථං කපෙසි. සෙය්‍යථීදං: දානකථං සීලකථං සගගකථං කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සඛකිලෙසං නෙකධම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙසි. යදා හගවා අඤ්ඤාසි යසං කුලපුත්තං කලලචිතතං මුදුවිතතං විනිවරණචිතතං උදගචිතතං පසනනචිතතං, අථ යා බුද්ධානං සාමුක්කංසිකා ධම්මදෙසනා තං පකාසෙසි - දුක්ඛං සමුදයං නිරෝධං මගගං” (මහාධජධකය-වි.පි.)

“භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ එකත්පසෙකව සිටි යසකුල පුත්‍රයාට අනුපිළිවෙළ කථාව කළ සේක. එනම්, දානකථාව, සීලකථාව, ස්වභීකථාව, කාමයන්ගේ ආදීනව, කෙලෙස්වල ලාමකභාවය, නික්මීමේ ආනිශංස ප්‍රකාශකළ සේක. යම් කලෙක යසකුල පුත්‍රයාට අවබෝධවීමට සුදුසු ලෙස සිතක් ඇතිවූයේ ද, මෘදු සිතක් ඇතිවූයේ ද, නිවරණ දුරු වූ සිතක් ඇතිවූයේ ද, ඔද වැඩුණු සිතක් ඇතිවූයේ ද, ප්‍රසන්න සිතක් ඇතිවූයේ ද, එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේලාට ආවේණික ධර්ම දේශනාව වන සාමුක්කංසික දේශනය වදාළ සේක: දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මග්ග.”

“කාමා හි භො අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා තෙසං විපරිණාමඤ්ඤාචාභාවා උපපජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛධොමනසසුපායාසා. යතො ඛො භො අයං අතතා විච්චෙච ඛාමෙහි විච්චව අකුසලෙහි ධම්මෙහි සචිතකකං සච්චාරං විචෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එතතාවතා ඛො භො අයං අතතා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පතොතා භොති’ති.” (බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය - දි.නි. 1)

“භවත්ති, කාමයන් වනාහි අනිත්‍ය ය, දුක් ය, වෙනස්වෙන සුලු ය. ඒවාහි වෙනස්වීමෙන්, අන්‍යභාවයට පත්වීමෙන් සෝක, පරිදේව, දුක්ඛ, දෝමනස්ස උපදී. යම්විටෙක භවත්ති, මේ ආත්මය (තමාගේ යොමුවීම) කාමයන්ගෙන් වෙන් ව, අකුසල් දහමුත්ගෙන් වෙන්ව, විතකීසහිත, විචාරසහිත, විවේකයෙන් උපන් ප්‍රීතියත්, සැපයත් ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට සමවැදී වාසය කරයි. භවත්ති, මෙපමණකින්ම මේ ආත්මය (තමාගේ යොමුවීම) උතුම් දිටු දැහැමෙහිම නිවීමට පත් වෙයි”

“භුතපුබ්බං හිකඛචෙ, සුනෙනෙතා නාම සඤා අහොසි තිඤ්ඤා කරො කාමෙසු චිතරාගො.” (සුනෙන්ත සූත්‍රය - අ.නි. 4)

“මහණෙනි, පෙර වූවක් කියමි. සුනෙන්ත නම් තීර්ථක (වෙනත් වූ විමුක්ති මාර්ගයන්ට යොමු වූ) කාමයන්හි චිතරාග වූ ශාස්තෘවරයෙක් විය.”

විමුක්තිය සෙවීම සඳහා යොමු වීමට හේතුවන මේ විස්තරය (අනුපිළිවෙළ කථාව) අන්‍ය වූ විමුක්තිකාමීන්ට ද ගෝචර වූවක් බව තථාගත දේශනා තුළ මනාව ඉස්මතු වේ. අන්‍යවිමුක්තිකාමීන්, සීලය ආරක්ෂා කිරීම ගැන ත්, පැවිදිවීම ගැන ත්, කෙලෙස් තවන විශියෙන් අප්‍රමාදීව කටයුතු කිරීම ගැන ත්, කාමයන්ගේ ආදීනව දැකීම ගැන ත්, කාමයන්ගෙන් ඉක්මි ධ්‍යානයන්ට පත්වීම ගැන ත් තථාගත දේශනාවේ විනය පිටකය මෙන්ම සූත්‍ර දේශනා තුළ ද පැහැදිලි කර ඇත. ඒ බව පෙර කළ පැහැදිලි කිරීම් තුළින් ද ඉහත බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය තුළින් ද මනාව ඉස්මතු වේ.

ඉහත සඳහන් මේ අනුපිළිවෙළ කථාව ඉදිරිපත් කරන විට අකුසලයන් දුරු වීම ද, නිවරණ ඉක්මවීම ද සිදුවන අතර මෘදු හා සෘජු ගති පැවතුම් ද ඇති වේ. දානය පිළිබඳව පැහැදිලි කරන විට අනභරීමේ ගුණය ත් පුණ්‍ය ධර්මවල වටිනාකම ත් තුළින් සිත ප්‍රමුදිත වන අතරම හික්මීමේ ඇති අවශ්‍යතාවය ද, සීල කථාව තුළින් මනාව ඉස්මතු කරමින් දේශනා කළ හ. මෙසේ හික්මීමේ අවශ්‍යතාවය ද සුගතිය තුළ ඇති වටිනාකම ද හොඳින් ප්‍රකට වන

විට නිවරණයන් ක්‍රමයෙන් දුරු වී කලාණ මිතුරා කරාම මුළු සිතින්ම යොමු වේ. මෙසේ යොමුවත්ම කාමයන්ගේ ආදීනව ප්‍රකට කරමින් කථාකරන විට කාමයන්ට නොගොස් එම සිත් නිවරණයෙන් ක්‍රමයෙන් මිදේ. එමෙන්ම සිතුවිලි හෝ යමකට සිතුවිලිවලින් බැඳී සිටීමේ ආදීනවය ත් ඒවායින් ඉක්මවීමේ අවශ්‍යතාවය ත්, නෙක්ඛම්මයේ ඇති අනුසස් කථා කරන විට සිදු වේ. මේ ආකාරයට නිවරණයන් දුරු වී විමුක්තිය සෙවීමේ අවශ්‍යතාවය ඒ ප්‍රඥාවන්තයින් තුළ ප්‍රකට වීමෙන් තව තවත් කලාණ මිත්‍රයාට නැඹුරු වීමටත්, එම සිත මෘදු, කර්මණ්‍ය කිරීම සඳහා අධ්‍යාත්මය තුළ පවතින සියුම් වූ කෙලෙස්වල අපිරිසිදුභාවය ප්‍රකට කරමින් දේශනා කළ හ. මුළුමනින්ම තම ජීවිතය කලාණ මිත්‍රයාට යොමු කරමින් සිත සෘජු කිරීම ද කිසිදු ලෙසකින් තමන්ගේ සිතුවිලිවලට අනුගතව ක්‍රියා නොකරමින් අවංකකම ඉස්මතු වෙමින් හා කලාණ මිතුරාට නැමීමට, යොමුවීම සඳහා නිහතමානීකම හොඳින් ඉස්මතු කළ හ.

මේ ආකාරයට වූ අනුපිලිවෙළ කථාව ඉදිරිපත් කළ විට එම ප්‍රඥාවන්තයාගේ සිත මෘදු හා කර්මණ්‍ය වේ. එමෙන්ම නිවරණ ද දුරු වේ. නිවරණ දුරුවීම නිසා තථාගත දහම නම් වූ සාමුක්කංසික දේශනාව පමණක්ම මනාව සාවධානව ශ්‍රවනය කළ හැකිවේ. නිහතමානීකම, අවංකකම, සෘජු ගතිය සහ සත්‍යගවේෂී යන ගුණවත්කම් තුළින් තමන්ගේ මතයට යොමු නොවූ එම ප්‍රඥාවන්තයාගේ සිත මෘදු, කර්මණ්‍යබවට පත් වේ. එවිට ශ්‍රවනය කරන තථාගත දහම අර්ථ ව්‍යංජන ද සහිතවම ශ්‍රවණය කරගත හැකි වේ.

“සෙය්‍යථාපී නාම සුද්ධං වසං අපගතකාලකං සම්මදෙව රජනං පටිගණේහය්‍ය, එවමෙව යසසස කුලපුත්තසස තසමිංසෙව ආසනෙ විරජං වීතමලං ධම්මවකඛුං උදපාදි “යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම”නති.” (මහාබන්ධකය - වි.පී.)

“යම් සේ, කිලිටි දුරු වූ පිරිසුදු වස්ත්‍රයක් මනා ව සායම් ගන්නේ වේ ද, එපරිද්දෙන්ම යසකුල පුත්‍රයාහට ඒ ආසනයේ දී ම ‘යමක් හටගන්නා ස්වභාවයෙන් යුක්ත ද, ඒ සියල්ල නිරුද්ධ වන ස්වභාවයෙන් යුක්ත යැ’යි යන කෙලෙස් නැති, මලකඩ නැති දහම් ඇස පහළ වූයේ ය.”

පිරිසිදු වස්ත්‍රයකට සායම් පොවන විට සියලුම සායම් එම වස්ත්‍රයටම උරාගන්නා අතර වස්ත්‍රය තුළින් එම සායම්වල වර්ණය හැර වෙන කිසිදු වර්ණයක් දිස් නොවේ. එලෙසටම මෘදු, කර්මණ්‍ය හා විනිවරණබවින් යුතු ප්‍රඥාව නිසා තථාගත දහම පමණක් මුළු ජීවිතයම බවට පත් වේ. මේ ආකාරයට වූ කෙනෙකුට අර්ථ සහිත ව්‍යාඤ්ඡන සහිත තථාගත දහම දේශනා කළවිට ඒ අය උතුම් දහමට බැස ගැනීම සිදුවේ.

“න කථං පරිභොති. න කථිකං පරිභොති. න අතතානං පරිභොති. අචිකඛිතතච්චෙනා ධම්මං සුභාති එකගච්චෙනා. යොනිසො ච මනසිකරොති...”

“...පඤ්ඤවා හොති අජලො අනෙළමුගො න අනඤ්ඤාතො අඤ්ඤාතමානී හොති...”

“...අමකඛී ධම්මං සුභාති න මකඛපරියුට්ඨිනො. අනුපාරමභච්චෙනා ධම්මං සුභාති න රුක්ඛවෙසී. ධම්මදෙසකො අනාහතච්චෙනා හොති අබ්ලජානො...” (සම්මත්තනියාම සූත්‍රයන් - අ.නි. 2)

“කථාවට (දේශනාවට) පරිභව නොකරයි, කථිකයාට (දේශකයාට) පරිභව නොකරයි, තමාට පරිභව නොකරයි (හීනමානය ඇතිකර නොගනී), නොවිසිරුණු එකඟ සිතින් ධර්මය අසයි, යෝනිසෝ මනසිකාර කරයි, නුවණින් මෙනෙහි කරණුයේ ද වේ,

ප්‍රඥාවන්ත වෙයි, ජඩ නොවූ කෙළතොලු නොවූයේ වෙයි, නොදත් දැයෙහි ‘දත්ම්’ යන මානය (තමාට වැටහෙන දෙයක්බව වූ සදිස මානය) නැති වේ,

ගුණමකු නොවූයේ ගුණමකු සිතින් නොමැඩුනේ දහම් අසයි, උපාරම්භවිත්ත රහිත වූයේ (වැරදි සොයන අදහසින් තොරව) දහම් අසයි. ධර්මදේශකයා කෙරෙහි ක්‍රෝධයෙන් නොගැටුණු සිත් ඇත්තේ වෙයි, දැඩි ගති නැතිවේ වෙයි.”

මේ ආකාර වූ ගුණයන්ගෙන් යුක්තවන විට, තථාගතයන් වහන්සේට ආවේණික ලෝකෝත්තර ධර්මය ඇසීමට යොමුවේ.

13. අවබෝධ කොට ගෙනම දෙසු, මුල මැද අග සුන්දර දහම

ඉතාම කලාතුරකින් පහළවන අසාමාන්‍ය උත්තමයා වන බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ධර්මය ඉතාම වැදගත් වේ. ඒ බව එකල සිටි අන්‍යතීර්ථකයන් ද පවා දැන සිටිය හ. මජ්ඣිම නිකාය දෙවන පොත් වහන්සේ තුළ අන්තර්ගත සූත්‍රවලින් එය තහවුරු වේ. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික වූ එම ධර්මය ඉගෙනීම සඳහා සුවිශේෂී අවධානයක් යොමුකරගත යුතු වේ.

“යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣෙ කල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාපථා සවාසඤ්ජනා කෙවලපරිපුණණා පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිවදන්ති,” (නගරූපම සූත්‍රය - අ.නි. 4)

“යම් ඒ ධර්මයක් මුල සුන්දර ද වේ, මැද සුන්දර ද වේ, අවසානය සුන්දර ද වේ, අර්ථ සහිත ද වේ, ව්‍යංජන සහිත ද වේ, කේවලත්වය පිරීම ම වේ, පිරිසිදු බ්‍රහ්මචරියාව (ආර්යචාර්ය මාර්ගය) පිණිසම ද වන ලෙස හොඳින් දේශනා කර ඇත.”

ගැඹුරු ප්‍රඥාවෙන් යුතුව පෙන්වූ ඒ තථාගත දහම මෙසේ නුවණැත්තෙක් අසන්නට යොමු වූ විට ඔහු අවබෝධ කිරීම අරුමයක් නොවන්නකි. එමෙන්ම ඔහුට කල්‍යාණ මිත්‍රයා කෙරෙහි වූ අසීමිත යොමුවීම මෙන්ම තථාගතයන් වහන්සේට ද යොමු වූ ශ්‍රද්ධාව ඇති වේ. එසේ වන්නේ ඒ උතුම් ධර්මයේ ඇති ස්වාක්ඛාතබව නිසාවෙනි.

“අභිඤ්ඤායාහං භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි, නො අනභිඤ්ඤාය. සනිදානාහං භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි, නො අනිදානං. සප්පාටිභාරියාහං භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි, නො අප්පාටිභාරියං.

තසස මයහං භික්ඛවෙ, අභිඤ්ඤාය ධම්මං දෙසයතො නො අනභිඤ්ඤාය, සනිදානං ධම්මං දෙසයතො නො අනිදානං, සප්පාටිභාරියං ධම්මං දෙසයතො නො අප්පාටිභාරියං, කරණියො ඔවාදො කරණියො අනුසාසති.

අලංකාරව පන වො භික්ඛවෙ, තුට්ඨියා, අලං අත්තමනතාය, අලං සොමනසසාය “සමමාසමබ්බදෙධා භගවා, සවාකධාතො ධමෙමා, සුපපට්ඨනෙනා සඛෙසා”ති.

ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දුං. ඉමසමිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණසමිං භඤ්ඤමානෙ සහසසී ලොකධාතු අකමපිඨාති.” (3. 3. 3. 3 - අ.ති. 1)

“මහණෙනි, මම විශිෂ්ටඥානයෙන් අවබෝධ කොට ධර්මය දේශනා කරමි. අවබෝධ නොකොට නොදෙසමි. මහණෙනි, මම හේතු සහිත කොට ධර්මය දේශනා කරමි. හේතු රහිත කොට නොදෙසමි. මහණෙනි, මම ප්‍රාතිහාර්ය සහිතව දහමි දෙසමි. ප්‍රාතිහාර්ය රහිතව නොදෙසමි.

මහණෙනි, අවබෝධ කොටගෙන දහමි දේශනා කරන, අවබෝධ නොකොට නොදෙසන, හේතු සහිත කොට ගෙන දහමි දෙසන, හේතු රහිත කොට නොදෙසන, ප්‍රාතිහාර්ය සහිතව ධර්මය දෙසන, ප්‍රාතිහාර්ය රහිත කොට නොදෙසන ඒ මාගේ අවවාදය කළ යුතු ය. අනුශාසනය කළ යුතුය.

මහණෙනි, “භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්මා සම්බුද්ධ වන සේක, ධර්මය ස්වාක්ඛාත වන සේක, සංඝයා සුපට්ඨන්ත වන සේක” යැයි සතුටුවීම නිසිය. සතුටු සිත් ඇති කරගැනීම නිසිය. සොම්නස් ඇතිකරගැනීම නිසිය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය වදාළ සේක. ඒ හික්ෂුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ භාෂිතය සතුටින් අනුමෝදන් වූ හ. මේ ධර්ම පර්යාය වදාරන විට සහශ්‍රී ලෝක ධාතුචම කම්පා විය.”

“සවාකධාතො භගවතා ධමෙමා සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො ඵභිපසසීකො ඔපනයිකො පචචතතං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤහී” (මහානාම සූත්‍රය - අ.ති.6)

“භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මය, ස්වාක්ඛාත ය, සන්දිට්ඨික ය, අකාලික ය, ඒහිපස්සික ය, ඔෟපනයික ය, නුවණැත්තන් විසින් තම තමන් දත යුතුය”

විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ සිටින අන්‍ය වූ විමුක්තිකාමී ශාස්තෘන් වහන්සේලාට විෂය නොවන බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක්ම ආවේණික දහමක් පවතී. එනම් ලෝකයෙන් එතෙර වන සක්කාය නිරෝධ දහමයි. එම දහම අන්‍ය අයට දේශනා කිරීමෙන් වෙහෙසට පත්වන බව තථාගතයන් වහන්සේට වැටහී මන්දෝත්සාහී වූ බව මූලින් පැහැදිලි කළේය. ලෝකයා භාවිත කළ ලෝකයේ වචනම උපකාර කරගෙන ලෝකයෙන් එතෙර වන දහමක් කෙසේ නම් ඉදිරිපත් කරන්න ද?

එසේ වූ මහා හැකියාවටම ‘බුද්ධ’ යන නිර්වචනය ඉස්මතු වේ. අනුපිළිවෙළ කතාවෙන් පසු සිත මෘදු, කර්මණ්‍ය, විනිවරණ වීමෙන් හෝ විමුක්තිකාමී බවින් යුතු ප්‍රඥාවන්තයාට බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික එතෙර වන දහම වදාළ සේක. එම දහමට සාමුක්කංසික දේශනාව යැයි හඳුන්වනු ලැබේ. චතුරාර්ය සත්‍යය එකතු වූ එම දේශනාව බුදුවරුන්ට පමණක්ම ආවේණික වේ. චතුරාර්ය සත්‍යය තුළින් සත්‍යය සෙවීමේ ගතිය ඉස්මතු කිරීම තුළින් යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපැද්දවීම සිදුකර ඇත. යෝනිසෝ මනසිකාරය පිළිබඳව පසුව විස්තර වේ. එලෙසට යෝනිසෝ මනසිකාරය තුළින් එම දහම අනුවම සිතීම නම් වූ පිරිසිඳ සෙවීම තුළින් එහි යථාර්ථය, එතෙර වන ලෙසට ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ. පිරිසිඳ සෙවීමේ කෘත්‍ය ඉස්මතු වීමෙන් දුක නම් වූ ආර්ය සත්‍යය ද එහි යථාර්ථය ලෙස සමුදය ආර්ය සත්‍යය වශයෙන් ද වචනයට රිංගා නොගෙන ප්‍රඥාවන්තයාට මාර්ගය භාවිත වන ලෙස පැහැදිලි කර ඇත.

“යෙ තෙ ආනන්ද, ධම්මා තෙසං තෙසං අධිචුතතිපදානං අහිඤ්ඤා සචජ්ජිරියාය සංවතතනති. විසාරදො අහං ආනන්ද තනු පටිජානාමී තෙසං තෙසං තථා තථා ධම්මං දෙසෙතුං, යථා යථා පටිපනෙනා සනතං චා අත්ථී ඤ්ඤසසති, අසනතං චා නත්ථී ඤ්ඤසසති, හීනං චා

හීනනති ඤාසසති, පණිතං වා පණිතනනති ඤාසසති. ස උතතරං වා ස උතතරනති ඤාසසති, අනුතතරං වා අනුතතරනති ඤාසසති, යථා යථා වා පන තං ඤාතෙය්‍යං වා දට්ඨෙය්‍යං වා සච්ඡිකාතය්‍යං වා තථා තථා ඤාසසති වා දකඛති වා සච්ඡිකරිසසතිති වා යානමෙතං විජජති. එතදනුතතරියං ආනන්ද ඤාණානං යදිදං තස්ස තස්ස යථාභූතඤාණං, එතසමා වාහං ආනන්ද ඤාණං අඤාඤං ඤාණං උතතරිතරං වා පණිතතරං වා නස්සීති වදාමි.” (අධිච්ඡන්තිපද සූත්‍රය-අ.නි. 6)

“ආනන්දයෙනි, යම් ඒ ඒ අධිවචනපදයන් විශේෂ අවබෝධයෙන් සාක්ෂාත් කිරීම සඳහා පවතී. ආනන්දයෙනි, මම එහිලා ඒ ඒ අධිවචන පද තුළින් ඒ ඒ ධර්මයන් දේශනා කිරීමට විශාරදඛව ප්‍රතිඥා දෙමි. යම් යම් පරිදි පිළිපත් වීම ඒ ධර්මය ඇතැයි දන්නේ වේ. යම් ධර්මයක් නැත්තේ ද ඒ ධර්මය නැතැයි දන්නේ වේ. හීන ධර්මයන් හීන ධර්මයන් යැයි දන්නේ වේ. ප්‍රණීත වූ ධර්මය ප්‍රණීත ධර්ම යැයි දන්නේ වේ. උතුම් ධර්මයන් උතුම් ධර්මයන් යැයි දන්නේ වේ. ශ්‍රේෂ්ඨ ධර්මයන් ශ්‍රේෂ්ඨ ධර්මයන් යැයි දන්නේ වේ. යම් යම් අයුරකින් නුවණකින් දැනගතයුතු වේ ද, (නුවණින්) දැනගතයුතු වේ ද, (නුවණින්) සාක්ෂාත් කළයුතු වේ ද, ඒ ඒ අයුරින් නුවණින් දන්නේ ද වේ. (නුවණින්) දකින්නේ ද වේ. (නුවණින්) සාක්ෂාත් කරන්නේ ද වේ. යන මේ කරුණු ඒකාන්තයෙන් සිදුවන්නකි. ආනන්දයෙනි, ඥානයන් අතරෙන් ඒ ඒ තැන්හි යථාර්ථ වශයෙන් දකින ඥානය ශ්‍රේෂ්ඨ වේ. ආනන්දයෙනි, එම යථාභූත ඥානයට වඩා අන්‍ය වූ උත්තරීතර වූ හෝ ප්‍රණීතතර වූ ඥානයක් නැතැයි කියමි.”

ප්‍රඥාව නැති, තමාගේ මතය තුළින් යමක් හොයන අය, වචනයට රිංගාගෙන ලෝකයේ ඇති දෙයක සිදුවීමක් ආකාරයට පමණක් වටහා ගනිති. ලෝකයෙන් එතෙරවීමක් කිසිදාක සිදු නොවේ. ලෝකයේ පවතින්නක් යනු ජීවිතයේම සිදුවන අත්දැකීමකි. එය ජීවිත උදාහරණයකි. එතැන ප්‍රතිපදාවක් සිදුනොවේ. මෙසේ ජීවිත උදාහරණයක් වූ ලෝකයේ පැවැත්මක් පමණක් ලැබී එතුළින් සතුටු වී ‘දහමට යොමු නොවී’, දහමට යොමු වූ බවට දුෂ්ප්‍රාඥයා සතුටු වේ. මේ ආකාරයට සිදු වන්නේම තථාගත දහමට ශ්‍රද්ධාවෙන් යොමු නොවී ඒ පෙන්වූ දේ පමණක්ම දරා නොගන්නා නිසාවෙනි.

14. ඇසීමෙන් යෝනිසෝ මහසිකාරයට

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කොට වදාළ ධර්මය ලෝකයෙන් එතෙර වන ප්‍රතිපදාවකි. එය ලෝකයේ පවතින විග්‍රහයක් නොවේ. ලෝකයේ පැවතීම මුල්කරගෙන එතෙර වීමේ මාර්ගය ඉපැද්දවීම සඳහා ධර්මය දේශනා කොට ඇත. එබැවින් එම ධර්මය ඉගෙනගන්නා විට ලෝකයේ සිදුවීම්වලට නොගැලපිය යුතුය. එසේ නොගලපා ධර්මය ඉගෙන ගැනීමට නම් පෙන්නුම් ධර්මය ඒ ලෙසටම පද පිළිවෙළ සමඟ ඉගෙනගත යුතුය.

“කතමඤ්චාචුසො දුක්ඛං අරියසච්චං: ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, මරණමපි දුක්ඛං, සොකපරිදේවදුක්ඛදොමනසසුපායාසාපි දුක්ඛා, යමපිච්ඡං න ලහති තමපි දුක්ඛං, සංඛිතෙනන පඤ්චුපාදානකඛණ්දා දුක්ඛා.” (සච්චවිභච්ච සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“ඇවැත්නි, දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය කුමක් ද? ජාතිය ද දුක්ඛ ය, ජරාව ද දුක්ඛ ය, මරණය ද දුක්ඛ ය, ශෝක පරිදේව දුක්ඛ දොමනස්ස උපායාසයෝ ද දුක්ඛ ය, යමක් කැමතිද එය නොලැබීම ද දුක්ඛ ය, සැකෙවින් පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයෝ දුක්ඛ ය.”

මේ දුක්ඛ පැහැදිලි කරන විට එය ජීවිත උදාහරණයක් නොවී, සත්‍යය සෙවීමේ කෘත්‍යය ඉස්මතු වීමක්, එනම් පිරිසිඳ සෙවීමක් ඉස්මතු කොට ඇත. එනමුත් නිවැරදිවම ශ්‍රද්ධාවෙන් එය පිළිනොගන්නා නිසා ලෝකයට අයිති තමාගේ කරුණු ද ඇතුළත් කරගනියි. ඉපදීම, ලෙඩවීම, වයසටයාම දුක්ඛ ලෙස ඉදිරිපත් කර ඇති අතර තමන්ගේ ඉපදීම හෝ සත්වයාගේ ඉපදීම ලෙස ඉදිරිපත් කර නැත. තමන්ගේ ඉපදීම හෝ සත්වයාගේ ඉපදීම ලෙස ගත් විට එය ලෝකයට අයත් ජීවිත පැවැත්මේ උදාහරණයක් පමණක් වේ. එමෙන්ම මෙම විග්‍රහයේදී දුක්ඛ ලෙස පෙන්වා ඇතිමුත්, දුක්ඛ ‘විඳීමක්’ ලෙස ද පැහැදිලි කර නැත.

“තිසෙසා ඉමා භික්ඛු වෙදනා චුත්තා මයා. සුඛා වෙදනා, දුක්ඛා වෙදනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, ඉමා තිසෙසා වෙදනා චුත්තා මයා.

චූතනං ඛො පනෙනං භික්ඛු මයා යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛසමීනති. තං ඛො පනෙනං භික්ඛු මයා සඛබ්බාරුනඤ්ඤාද ආනිච්චතං සජ්ඣාය භාසිතං: යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛසමීනති. තං ඛො පනෙනං භික්ඛු මයා සඛබ්බාරුනඤ්ඤාද ඛයධම්මතං සජ්ඣාය භාසිතං: යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛසමීනති. තං ඛො පනෙනං භික්ඛු මයා සඛබ්බාරුනඤ්ඤාද වයධම්මතං සජ්ඣාය භාසිතං: යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛසමීනති. තං ඛො පනෙනං භික්ඛු මයා සඛබ්බාරුනඤ්ඤාද විරුගධම්මතං සජ්ඣාය භාසිතං: යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛසමීනති. තං ඛො පනෙනං භික්ඛු මයා සඛබ්බාරුනඤ්ඤාද නිරොධධම්මතං සජ්ඣාය භාසිතං: යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛසමීනති. තං ඛො පනෙනං භික්ඛු මයා සඛබ්බාරුනඤ්ඤාද විපරිනාමධම්මතං සජ්ඣාය භාසිතං: යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛසමීනති.” (රහෝගත සූත්‍රය - ස.නි. 4)

“මහණ, මේ වේදනා තුනක් මා විසින් දේශනා කරන ලදී. සැප වේදනාව, දුක් වේදනාව, අදුක්ඛමසුඛ වේදනාවන් ය. මේ වේදනා තුන මා විසින් දේශනා කරන ලදී. මහණ, යම් කිසි විදීමක් වේ ද, එය දුක්කක් යැයි මා විසින් දේශනා කරන ලදී. මහණ, සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍ය සඳහා යම්කිසි විදීමක් දුක්කක් යැයි මා විසින් වදාරන ලදී. මහණ, සංස්කාරයන්ගේ ක්ෂයවන ස්වභාවය සඳහා යම්කිසි විදීමක් දුක්කක් යැයි මා විසින් වදාරන ලදී. මහණ, සංස්කාරයන්ගේ වැනසෙන ස්වභාවය සඳහා යම්කිසි විදීමක් දුක්කක් යැයි මා විසින් වදාරන ලදී. මහණ, සංස්කාරයන්ගේ විරුග ස්වභාවය සඳහා යම්කිසි විදීමක් දුක්කක් යැයි මා විසින් වදාරන ලදී. මහණ, සංස්කාරයන්ගේ නිරෝධ ස්වභාවය සඳහා යම්කිසි විදීමක් දුක්කක් යැයි මා විසින් වදාරන ලදී. මහණ, සංස්කාරයන්ගේ වෙනස්වන ස්වභාවය සඳහා යම්කිසි විදීමක් දුක්කක් යැයි මා විසින් වදාරන ලදී.”

දුක් විදීම යනු ලෝක සත්ත්වයාගේ සිදුවන පැවැත්මක් වේ. නමුත් දුක් යනු සකස්වීම වේ. ආර්ය සත්‍යය විග්‍රහයේ දී ලෙඩවීම දුක් විදීමක් ලෙස තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දී නැත. එය දුක්කක් ලෙස පමණක් ඉදිරිපත් කර ඇත. එනම් සකස්වීමක් ලෙසයි.

කෙනෙකුට තම තමන් ලබන අත්දැකීමක් (භුක්තිවිඳින) ලෙසට පෙන්වීමක් ඉදිරිපත් කර නැත (ආර්ය සත්‍යය විග්‍රහයේ දී). මෙහි විස්තරයක් තව දුරටත් සොයාගෙන යන විට තව තවත් විවක්ෂණය පමණක්ම ඉස්මතු වේ.

“කතමාවාචුසො ජරා: යා තෙසං තෙසං සත්‍යානං තමහි තමහි සත්‍යනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිචචං පාලිචචං චලිතතචතා ආයුනො සංහානි ඉඤ්ජියානං පරිපාකො, අයං චුච්චතාචුසො ජරා.”
(සච්චවිහඪිග සුත්‍රය-ම.නි. 3)

“ඇවැත්නි, ජරාව යනු කුමක් ද? ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්ව නිකායයෙහි යම් දිරිමක්, දිරන අයුරක්, කැඩීමක්, පැසීමක්, හම රැලි වැටීමක්, ආයුෂ පිරිහීමක්, ඉන්ද්‍රියන් පැසීමක් (මේරීමක්) වේ ද, ඇවැත්නි, මෙය ‘ජරාව’ යයි කියනු ලැබේ.”

කැඩුණු දත් ගැන හෝ ඉඳුණු කෙස් ගැන හෝ රැලි වැටුණු සම ගැන හෝ බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දී නැත. ‘කැඩීම, ඉඳීම, හම රැලි වැටීම’ ලෙසින් ක්‍රියාකාරීත්වයන් (සංස්කාර ස්වභාවය) පමණක් වදාළ හ. එම ක්‍රියාව කුමක් ද යන වග සෙවීම තුළින් යෝනිසෝ මනසිකාරය පමණක් ඉස්මතු වේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ කරුණු පමණක්ම ඉගෙන නොගෙන තම තමාගේ රාමුවට ගැලපෙන ලෝකය තුළ පවතින කරුණු සමඟ වටහා ගැනීම තුළින් කෙසේනම් ලෝකෝත්තර දහම කරා යොමු වන්න ද? ඒ ලෙසින් ඉගෙන ගන්නා විට තථාගත දහම ඇසුව ද එම දහම නොඅසන බව සුස්සුසති සුත්‍රයේ ඉදිරිපත් වී ඇති ආකාරය මූලින් පෙන්වා දී ඇත. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය තුළ ඇති පද පිළිවෙළ සහ පරියාය නිවැරදිව ඉගෙන ගැනීමේ වැදගත්කම මෙයින් හොඳින්ම පැහැදිලි වේ. එලෙසම සිදුවීම පිණිස අර්ථ සෙවීමට මත්තෙන් ධර්මය ඇසිය යුතු ආකාරයද බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දී ඇත.

“පුත වපරං හිකඛවෙ හිකඛු බහුසසුනො හොති සුතධරො සුතසනනිචයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකලාණං මජ්ඣෙකලාණං

පරියොසානකල්‍යාණා සාප්තා, සබ්‍යඤ්චනා කෙවලපරිපුණණං
පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිච්ඡන්ති, තථාරූපසස ධම්මා බහුසසුතා
හොනති ධතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙකඛිතා දිට්ඨියා
සුපපට්ඨිදා. (පට්ඨම නාථකරණ සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“තචද මහණෙනි, මහණ බහුශ්‍රැත වූයේ වේ. ඇසු දේ දරන්නේ වේ. ඇසු දේ රැස්කරන්නේ වේ. ඒ මේ ධර්මය මූල සුන්දර වේ. මැද සුන්දර වේ. අවසානය සුන්දර වේ. අර්ථ සහිත ද වේ, ව්‍යංජන සහිත ද වේ. කේවලත්වය පිරිම ම වේ. පිරිසිදු බ්‍රහ්මචරියාව (ආර්යාංගික මාර්ගය) පිණිසම ද වන ලෙස හොඳින් දේශනා කර ඇත. ඔහු ඒ ස්වභාව වූ ධර්මයන් බොහෝ අසා, දරාගත්තේ වේ, වචනයෙන් ප්‍රගුණ (සජ්ඣායනා) කරන්නේ වේ, මනසින් එයම විමසීම වේ, ඒ ආකාරයටම මනාව දැකීම පිරිසිදු වේ.”

ශ්‍රද්ධාව යම් පමණකට හෝ ඇති වූ විට ධර්මය ඉගෙන ගැනීමේ මූලිකම කරුණු වන මේ සියල්ලම ඒ ආකාරයෙන්ම සිදු කිරීමට යොමුවේ. මූලිකවම කළ යුතු කරුණු සිදු නොකරන්නේ නම් තථාගත වචනයට අවනත නොවීමෙන් ශ්‍රද්ධාව ද ගිලිහී යනු ඇත. තථාගතයන් වහන්සේ ධර්ම පරියායක් දේශනා කිරීමට ප්‍රථම විධානයක් ඉදිරිපත් කරනු ලැබේ.

“සුණාථ, සාධුකං මනසිකරොථ, භාසිසසාමිති.”

“අසච්චි!, හොඳින් මනසිකාර කරච්චි!, කියන්නෙමි යි”

මේ තථාගත වචනයට කිකරු වීම තුළින්ම ඉහත පෙන්වූ ආකාරයට මූලින්ම ධර්මය ඉගෙන ගනු ලැබේ. ඉන් පසු එහි අර්ථය සෙවීමට යොමු වේ.

15. යෝනිසෝ මනසිකාරය තුළින් ගොඩනැගෙන ප්‍රඥාව

ලෝකයේ කලාතුරකින් පහළ වන බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් තථාගතයන් වහන්සේලාටම ආවේණික වන ලෝකයෙන් එතෙර වන ධර්මය දේශනා කළ සේක. එම දේශනා කරන ධර්මයට පමණක් යොමුවීමෙන් ආධ්‍යාත්මික අංගය වන යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉස්මතු වේ. එසේ සිදුවන විට දුක පිරිසිඳ සෙවීමේ කෘත්‍ය ප්‍රායෝගිකව සිදුවේ.

දුක පිරිසිඳ සොයන ආකාරයට පෙන්වමින් සිදුකරන බුද්ධ දේශනය තුළින් එලෙස යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉස්මතු වේ. එසේ යෝනිසෝ මනසිකාරය සිදුවන විට යථාර්ථය නම් වූ හේතු එළස්වභාවය ලෙසට ඉස්මතු වේ. දුක පිරිසිඳ සොයන ආකාරයට යෝනිසෝ මනසිකාරය සිදුවීම, ලෝකයේ පවතින්නක් ලෙසට නොව යෝනිසෝ මනසිකාරය තුළින් ගොඩනැගෙන ප්‍රඥාවෙන්, එතෙර වීමක් ලෙසටම ප්‍රායෝගිකව සිදුවේ. මෙසේ සිදුවීම පිණිසම තථාගතයන් වහන්සේ ධර්මය පෙන්වා දී ඇත. ලෝකයේ පවතින දෙයක් හෝ පවතින දෙයක නැතිවීමක් හෝ ලෙසින් නොව හේතු-එළ ධර්මතාවයක් ලෙස පෙන්වා දී ඇත. මේ යෝනිසෝ මනසිකාරය තුළින් උපදින ප්‍රඥාවෙන් සමුදය දැකීමත්, එම හටගන්නා හේතුව ඉක්මවීම නම් වූ නිරෝධය දැකීමත්, ඒ යෝනිසෝ මනසිකාරය තුළින් ඉස්මතු වන ප්‍රඥාවෙන් සිදුවේ. මේ ආකාරයට වූ ආධ්‍යාත්මික ප්‍රතිපදාව වන මාර්ගය ද යෝනිසෝ මනසිකාරයක් හේතුවෙන් දියුණුවීමක සිදුවීමයි.

“සො ඉදං දුකඛනති යොනිසො මනසි කරොති, අයං දුකඛසමුදයොති යොනිසො මනසි කරොති, අයං දුකඛනිරොධොති යොනිසො මනසි කරොති, අයං දුකඛනිරොධගාමිනිපට්ඨපදාති. තසස එචං යොනිසො මනසිකරොතො තිණි සංයොජනාති පභියනාති: සකකායදිට්ඨි විචිකිචණි සීලබ්බතපරාමාසො. ඉමෙ වූච්චනති භිකඛචෙ ආසවා දසසනා පභාතබ්බො.” (සබ්බාසව සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඔහු මේ දුක යැයි යෝනියෝ මනසිකාර කරයි. මේ දුක්ඛ සමුදය යැයි යෝනියෝ මනසිකාර කරයි. මේ දුක්ඛ නිරෝධය යැයි යෝනියෝ මනසිකාර කරයි. මේ දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී පටිපදාව යැයි යෝනියෝ මනසිකාර කරයි. මෙසේ යෝනියෝ මනසිකාර කරන ඔහුගේ සංයෝජන තුන ප්‍රහීණ වේ. සක්කාය දිට්ඨිය, විචිකිච්ඡාව, සීලබ්බතපරාමාසය. මහණෙනි, මේ දර්ශනයෙන් ආශ්‍රව ප්‍රභාණයවීමයි කියනු ලැබේ.”

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වූ ආර්ය සත්‍යය විග්‍රහය තුළින් යෝනියෝ මනසිකාරයම ඉදිරිපත් වේ. යෝනියෝ මනසිකාරය යනු තමන් මැදිහත් වී කරන සිතීමක් නොවන බව ඉදිරියේ දී පැහැදිලි වේ. මේ ආකාරයට චතුරාර්ය සත්‍යය දේශනාව සාමුක්කංසික දේශනය ලෙසට බුදුවරුන්ට ආවේණික දහමක් ලෙසින් ඉදිරිපත් වේ. ලෝකයෙන් එතෙර වන දහම අන්‍යවිමුක්තිකාමී ශාසන තුළ කිසිසේත්ම ඉදිරිපත් නොවේ.

ශ්‍රාවකයා යනු ශාස්තෘන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කළ අර්ථයම ඉස්මතු කරන කෙනෙක් වීනා, තමන්ගේ අදහසක් ඉදිරිපත් කරන කෙනෙක් නොවෙයි.

“යං කිඤ්චි සුභාසිතං සබ්බං තං තසස භගවතො වචනං අරහතො සම්මාසමබුද්ධසස, තතො උපාදායුපාදාය මයඤ්චකෙඤ්ඤ ච භණ්ණාමාති.” (උත්තර සූත්‍රය - අ.නි. 5)

“යම්කිසි සුභාසිතයෙක් වේ නම් ඒ හැම ඒ භාග්‍යවත් අරහත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ය. එයින්ම ගෙන අපි ද අනුන්ට කියමිහ.”

තථාගත ශ්‍රාවකයා දේශනා කරන්නේම තම ශාස්තෘන් වහන්සේගේ අදහසම ය (අර්ථය). තමන්ගේ කිසිඳු අදහසක් (අර්ථයක්) එනම් ලෝකය තහවුරු වන හෝ සක්කාය තරවන හෝ විග්‍රහයක් පෙන්වා නොදෙයි. ශ්‍රාවක යන වචනයෙන්ම ඉස්මතු වන්නේ ශාස්තෘන්ගේ අදහසම (අර්ථයම) ඉදිරිපත් කිරීම යන්නයි. සාමුක්කංසික දේශනය බුදුරජාණන් වහන්සේලාට පමණක්ම අදාළ වන අතර ඒ

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයා ද එසේම ඉදිරිපත් කරයි. සාමුක්කංසික දේශනයෙන් තොර වුවක් බුදුරජාණන් වහන්සේටම ආවේණික භාෂිතයක් ලෙසට ඉදිරිපත් වීමක් ශ්‍රාවකයා අතින් කිසිසේත්ම සිදු නොවේ. යමෙක් තම තමන්ට වැටහෙන කරුණක් සක්කාය තහවුරු වන ලෙසින් ධර්මය ආකාරයට පෙන්වා දෙන්නේ නම් ශ්‍රාවකත්වය හා ශ්‍රද්ධාව ඔහු තුළින් ගිලිහී ගොස්, බොහෝ අයට වැරදි ප්‍රතිපදාවන් ද පෙන්වා දෙයි.

“පඤ්චභි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමනනාගතො ථෙරො භික්ඛු බහුජනාභිතාය පටිපනෙනා හොති, බහුජනාසුධාය බහුනො ජනසස අනථාය අභිතාය දුක්ඛාය දෙවමනුසසානං. කතමෙහි පඤ්චභි:

ථෙරො හොති රතතඤ්ඤා චිරපබ්බජිතො. ඤාතො හොති යසසඝී ගහට්ඨපබ්බජිතානං බහුජනපරිවාරො. ලාභී හොති චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජජපරිකඛාරානං. බහුසසුතො හොති සුතධරො සුතසනනිචයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣෙකකල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාථා සච්චාඤ්ජනා කෙචලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිචදනති, තථාරුපාසස ධම්මා බහුසසුතා හොතති ධනා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙකඛිතා දිට්ඨියා සුපපටිච්චිධා. මිචණදිට්ඨිකො හොති චිපරිතදසසනො. සො බහුජනං සද්ධම්මා වුට්ඨාපෙථා අසද්ධම්මෙ පතිට්ඨාපෙති.” (ථේර සුත්‍රය - අ.නි. 3)

“මහණෙනි, ධර්ම පසකිත් සමන්වාගත ස්ථවිර භික්ෂුව බොහෝ ජනයාට අහිත පිණිස බොහෝ ජනයාට දුක් පිණිස බොහෝ ජනයාට අනර්ථය පිණිස දෙවි මිනිසුන්ට අහිත පිණිස දුක් පිණිස පිළිපන්නේ වෙයි. කවර පසෙකින් ද යත්:

පැවිදිව බොහෝ කල් ඇති, ස්ථවිර භික්ෂුවක් සිටී. ගිහි-පැවිදි අය අතරෙහි කීර්ති රාවය ඇතිව බොහෝ ජනයා පිරිවරාගෙන සිටී. සිවුරු, පිණ්ඩපාත, සේනාසන, බෙහෙත් පිරිකර ලබන සුළු ද වෙයි. බොහෝ දේ අසන ලද්දේ ද, ඇසූ දේ දරාගන්නා ලද්දේ ද, ඇසූ දේ රැස්කරන ලද්දේ ද වේ. යම් ඒ මුල සුන්දර, මැද සුන්දර, අවසානය

සුන්දර, අර්ථ සහිත වූ, ව්‍යංජන සහිත වූ, කේවලත්වයම පරිපූර්ණ වන, පිරිසිදු බඹසරම පෙන්වන ධර්මය වේ. ඒ ධර්මය ඔහු විසින් බොහෝ අසන ලද්දේ වේ. දරණ ලද්දේ වේ. වචනයෙන් ප්‍රගුණ කරන ලද්දේ වේ. සිතින් විමසන ලද්දේ වේ. දෘෂ්ටි වශයෙන් ප්‍රතිවේද කරන ලද්දේ වේ. (ඔහු) මිච්ඡා දිට්ඨික ද, විපරීත දර්ශන ද ඇත්තෙකු වේ. ඔහු බොහෝ ජනයා සද්ධර්මයෙන් ඉවත්කොට අසද්ධර්මයේ පිහිටුවයි.”

නිවැරදිවම බුදුරජාණන් වහන්සේට ආවේණික සාමුක්කංසික දේශනාව නොලැබීම තුළින් කොපමණ ආදීනවයන් සිදුවනවාද යන්න මේ සූත්‍රය තුළින් මනාව ඉස්මතු වේ. සැබෑම තථාගත වචනය වන සාමුක්කංසික දේශනාව පමණක්ම ඇසීම තුළින් යෝනියෝ මනසිකාරය සිදුවේ. එතෙර වීම පිණිස පවතින මාර්ගයට යොමු වීම සඳහා අවශ්‍ය මූලිකම කරුණ වන්නේ ද එම ධර්මය අසන්නට ලැබීම ම වෙයි.

“දෙව බො ආච්ඡො පච්චයා සම්මාදිට්ඨියා උපපාදාය: පරතො ච ඝොසො, යොනියො ච මනසිකාරො.” (මහාවේදල්ල සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඇවැත්නි, සම්මා දිට්ඨිය උත්පාදය පිණිස ප්‍රත්‍ය දෙකකි. බාහිරින් ඇහෙන දෙයත්, යෝනියෝ මනසිකාරයත් වේ.”

ධර්ම ප්‍රතිරූපකයක් ලෙස පරතෝ ඝෝසය (බාහිරින් ඇසෙන දෙය) ලැබුණේ නම් ඔහුට කිසිදු ලෙසකින් ධර්මය අවබෝධය කරා යොමු විය නොහැක. මූලා වීම පමණක්ම සිදුවේ.

එසේ ධර්මය ලෙස ධර්ම ප්‍රතිරූපකයක් ඇසීම තුළින් නිවන් මග සම්පූර්ණයෙන්ම විනාශවන බව ථේර සූත්‍රය තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ. මෙසේ ධර්ම ප්‍රතිරූපකයන් ඇසීමේ ආදීනවය පිළිබඳව වටහා ගත යුතු වේ. එවිට ධර්ම ප්‍රතිරූපකයන් බැහැර කළ හැක.

16. සද්ධර්මය සහ සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපක

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වී ලෝකයෙන් එතෙර වන ප්‍රතිපදාව ඉස්මතුවන ලෙසට ගම්භීර දහමක් පෙන්වා වදාළ සේක. එම ගම්භීර දහමට අනුගතවීම සඳහා ප්‍රඥාවන්තයන් ලෝකයේ සිටිය යුතු වේ. කාලයත් සමඟ ම ප්‍රඥාව හීන අය ලෝකයේ බහුලවන විට එම ගැඹුරු දහම වටහා ගැනීම සඳහා තම තමන්ගේ අදහස් එකතුකර ගනිමින් ලෝකයාට වැටහෙන විග්‍රයන් ඉදිරිපත් කරති. ලෝකයේ පැවැත්මට එම ඉදිරිපත්වූවු අසත්‍යයක් නොවන බැවින් අධර්මයක් ලෙසට බැහැරකිරීමක් ද සිදු නොවේ. එනමුත් එය ලෝකයෙන් එතෙර වන දහමක් නොවේ. ලෝකයෙන් එතෙර වන දහමක් විලසින් බුද්ධ වචනයක් ලෙසට ලෝකයාට ගැලපෙන ලෝකයේ පවතින ආකාරයකින් සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපකයන් ඉදිරිපත් වේ. එය ලෝකෝත්තර දහමක් හැටියට බාහිරින් කෙනෙකුට ඇසුණ ද ලෝකයෙන් එතෙර වන ප්‍රතිපදාවක් කිසිසේත්ම ඉස්මතු නොවේ.

“සතෙතසු භායමානෙසු, සද්ධමමෙම අනතරධායමානෙ, බහුතරාති වෙව සිකධාපදාති හොනති. අපපතරා ච භිකඛු අකදකදාය සණඨහනති.

න තාව කසසප, සද්ධමමසස අනතරධානං හොති, යාව න සද්ධමමපතිරූපකං ලොකෙ උපපජ්ජති. යතො ච බො කසසප සද්ධමමපතිරූපකං ලොකෙ උපපජ්ජති, අථ සද්ධමමසස අනතරධානං හොති. සෙය්‍යථාපි කසසප, න තාව ජාතරූපසස අනතරධානං හොති යාව න ජාතරූපපතිරූපකං ලොකෙ උපපජ්ජති. යතො ච බො කසසප ජාතරූපපතිරූපකං ලොකෙ උපපජ්ජති, අථ ජාතරූපසස අනතරධානං හොති.”
(සද්ධමමපතිරූපක සූත්‍රය - ස.නි. 2)

“සත්තියන් පිරිහෙන කල්හි, සද්ධර්මය අතුරුදන් වන කල්හි, ශික්ෂා පදයන් ඉතා බොහෝ පවතී. එවිට ඉතා අල්ප වූ භික්ෂූන් අරහත්වයට පත්වේ.

කස්සප, ලෝකයේ යම්තාක් සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපකයක් නූපදී ද, ඒ තාක් සද්ධර්මය අතුරුදහන් නොවේ. කස්සප, ලොව යම් කලෙක සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපක උපදී ද, එකල්හි සද්ධර්මය අතුරුදහන් වේ. කස්සප, යම් සේ ලෝකයේ යම්තාක් රත්‍රන් වැනි දෙයක් හට නොගනී ද, ඒතාක් රත්‍රන් අතුරුදන් වීමක් නොවේ. කස්සප, ලෝකයේ යම් කලෙක රත්‍රන් වැනි දෙයක් හටගනී ද, එකල්හි රත්‍රන් අතුරුදන් වීමක් වේ.”

සත්‍යයාගේ පිරිහීම නිසා ප්‍රඥාවෙන් යුතු හික්මීමේ ස්වභාවයක් නොයෙදෙන බැවින්, හික්මීම සඳහා ශික්ෂාපද පැනවිය යුතු වේ. එනමුදු ප්‍රඥාවේ වර්ධනයක් සිදුනොවන බැවින් ලෝකයට ගැලපෙන ආකාරයට, හිත අලංකාර වන ආකාරයට නොයෙකුත් අදහස් ඉදිරිපත් වෙමින්, සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපක මතුවී ලෝකෝත්තර ධර්මය වන ඒ උතුම් බුදුවදන අතුරුදහන් වේ.

“භූතපුබ්බං හිකඛලෙ, දසාරහානං ආණකො නාම මුද්දිඛගා අහොසි. තසස දසාරහා ආණකෙ ඵළිතෙ අඤ්ඤං ආණං ඔදහිංසු. අහු ඛො සො හිකඛලෙ සමයො යං ආණකසස මුද්දිඛගසස පොරුණං පොකඛර ඵලකං අනතරධායී, ආණ්සඛසාටොව අවසිසති.

ඵවමෙව ඛො හිකඛලෙ, හවිසසනති හිකඛු අනාගතමදධානං, යෙ තෙ සුතතනාහු තථාගතභාසිතා ගමභීරු ගමභීරජථා ලොකුතතරු සුඤ්ඤතපට්ඨසංයුතතා, තෙසු හඤ්ඤමානෙසු න සුසසුසිසසනති, න සොතං ඔදහිසසනති, න අඤ්ඤාවිතතං උපට්ඨාපෙසසනති. න ඵ තෙ ධමෙම උගගභෙතබ්බං පරියාපුණ්තබ්බං මඤ්ඤිසසනති. යෙ පන තෙ සුතතනාහු කචිකතා කාවෙයහ චිතතකඛරු චිතතබ්‍යඤ්ජනා බාහිරකා සාවකභාසිතා, තෙසු හඤ්ඤමානෙසු සුසසුසිසසනති, සොතං ඔදහිසසනති, අඤ්ඤාවිතතං උපට්ඨාපෙසසනති තෙ ඵ ධමෙම උගගභෙතබ්බං පරියාපුණ්තබ්බං මඤ්ඤිසසනති. ඵවමෙනෙසං හිකඛලෙ, සුතතනාහු තථාගතභාසිතාහං ගමභීරුහං ගමභීරජථාහං ලොකුතතරුහං සුඤ්ඤතපට්ඨසංයුතතාහං අනතරධානං හවිසසති.

තසමාතිභ භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං: යෙ තෙ සුතතනතු තථාගතභාසිනා ගමභීරු ගමභීරජථා ලොකුතතරු සුඤ්ඤතපටිසංයුතතා, තෙසු භඤ්ඤමානෙසු සුසසුසිසසාම, සොතං ඔද්භිසසාම, අඤ්ඤාචිතතං උපට්ඨාපෙසසාම. තෙ ච ධමෙම උගගහෙනබ්බං පරියාපුණිතබ්බං මඤ්ඤිසසාමාති.” (ආණි සුත්‍රය - ස.නි. 2)

“මහණෙනි, පෙර වූවක් කියමි: දසාරභ නම් වූ ක්‍ෂත්‍රියන්ගේ ආණක නම් මිහිඟු බෙරයක් විය. දසාරභයෝ ඒ බෙරය පැළඹූ කල්හි ඊට අත් ඇණයක් ගැසූ හ. මහණෙනි, යම් කලෙක්හි ආණක මිහිඟුබෙරයේ පැරණි බෙර කඳ අතුරුදන් විය. ඇණ වලින් ම සැදුන බෙර කඳක් ඉතිරිවන කාලයක් වූයේ ය.

මහණෙනි, එහෙයින්ම ඉදිරි කාලයෙහි මෙබඳු හික්‍ෂුණු වන්නා හ. ඔවුන් ඒ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලද ගැඹුරු වූ, ගැඹුරු අරුත් ඇති, ලෝකයෙන් එතෙර වන, ශුන්‍යතාවයෙන් යුක්ත යම් ඒ සුත්‍රයන්, දේශනා කරනු ලබන කල්හි ඇසීමට කැමති නොවන්නා හ. ඇසීමට කන් යොමු නොකරන්නා හ. අවබෝධ කිරීම පිණිස සිත නොඑළවන්නා හ. ඒ ධර්මයන් ඉගෙන ගත යුතු යැ යි, ඉගෙන ගැනීමි වශයෙන් පුරුදුකළ යුතු යැයි නොහඟින්නා හ. ඔවුන් ඒ සිත අලංකාර කරන, කවින් විසින් කරවන ලද, විසිතුරු ව්‍යඤ්ජන ඇති, සස්තෙන් බාහිර වූ (බුදුරජාණන් වහන්සේට ආවේණික වූ ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් බාහිර) ශ්‍රාවකයන් විසින් දේශනා කරන ලද යම් ඒ සුත්‍ර ඇත් ද, ඒවා කියනු ලබන කල්හි ඔවුන් අසනු කැමති වන්නා හ. කන් යොමු කරන්නා හ. අවබෝධය (වටහාගැනීම) පිණිස සිත එළවන්නා හ. ඒ ධර්මයන් උගත යුතු යැයි ද, ඉගෙනීමි වශයෙන් පුරුදු කළ යුතු යැයි හඟින්නා හ. මහණෙනි, මෙසේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලද ගැඹුරු වූ, ගැඹුරු අරුත් ඇති, ලෝකයෙන් එතෙර වන, ශුන්‍යතාවයෙන් යුක්ත යම් ඒ සුත්‍රයන්ගේ අතුරුදහන් වීම වන්නේ ය.

මහණෙනි, එහෙයින් මෙහි මෙසේ හික්මිය යුතුය: “තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලද ගැඹුරු වූ, ගැඹුරු අරුත් ඇති,

ලෝකයෙන් එතෙර වන, ශුන්‍යතාවයෙන් යුක්ත යම් ඒ සූත්‍රයේ වෙත් ද, දේශනා කරනු ලබන කල්හි අසනු කැමති වන්නෙමු. කන් යොමු කරන්නෙමු. අවබෝධය පිණිස සිත එළවන්නෙමු. ඒ දහම් ම ඉගෙන ගත යුතු යයි, ඉගෙන ගැනීම වශයෙන් ප්‍රගුණ කළ යුතු ය යි හඟින්නෙමු යි”

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නට යෙදුන ශුන්‍යතාව යනු “තමාගෙන් (තමා කරණ කොට ගෙන) සහ තමාට අයිතීන්වයන් ශුන්‍ය යන්නයි.”

“සුඤ්ඤා ලොකො සුඤ්ඤා ලොකොති භනෙන වුවවති. කිතතාවතා නු බො භනෙන සුඤ්ඤා ලොකොති වුවවතීති? යසමා ච බො ආනන්ද, සුඤ්ඤං අතෙතන චා අතතනියෙන චා, තසමා සුඤ්ඤා ලොකොති වුවවති.” (සුඤ්ඤාලෝක සූත්‍රය, ස.නි. 4)

“භාග්‍යවතුන් වහන්ස, ලෝකය ශුන්‍ය යැයි, ලෝකය ශුන්‍ය යැයි කියනු ලැබෙයි. කෙතෙකින් ලෝකය ශුන්‍ය යැයි කියනු ලැබේ ද? යම් හෙයකින් ආනන්දයෙනි, ආත්මයෙන් (ආත්මය කරණකොට ගෙන) හෝ ආත්මය අයත් දෙයින් හෝ ශුන්‍ය වේ ද, එහෙයින් ලෝකය ශුන්‍ය යැයි කියනු ලැබේ.”

විවිධාකාර ලෙසින් ලෝකයේ පවතින සත්‍යය කරුණක් වශයෙන් සද්ධර්ම ප්‍රතිරූපකයන් ඉදිරිපත් වන විට එය ප්‍රතික්ෂේප කරමින් සැබෑම ලෝකෝත්තර බුදුවදන ඉගෙනගැනීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මහාපදේශයන් ඉදිරිපත් කරන ලදී.

“කතමෙ ව භික්ඛවෙ චතතාරො මහාපදෙසා?

ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය :

“සමමුඛා මෙතං ආවුසො භගවතො සුතං සමමුඛා පටිගගහීතං අයං ධමෙමා අයං විනයො ඉදං සඤ්ඤාසන”නති. තසස භික්ඛවෙ භික්ඛුනො භාසිතං නෙව අභිනන්දිතබ්බං. න පටිකෙකාසිතබ්බං. අනභිනන්දිතො අපපටිකෙකාසිතො තානි පදබ්‍යඤ්ඤාප්තානි සාධුකං

උගගහෙණ්ඩා සුතෙත ඔතාරෙතබ්බානි. චිනසෙ සන්දසෙසතබ්බානි. තානි වෙ සුතෙත ඔතාරියමානානි චිනසෙ සන්දසසියමානානි න වෙව සුතෙත ඔතරනති න චිනසෙ සන්දසසනති, නිට්ඨමෙඤ්ඤා ගනතබ්බං : අද්ධා ඉදං න වෙව තසස භගවතො වචනං අරහතො සමමාසමුද්ධසස. ඉමසස ව භික්ඛුනො දුගගහීතනති. ඉති ඉදං භික්ඛවෙ ඡචෙඨියාථ.

ඉධ පන භික්ඛවෙ භික්ඛු ඵචං වදෙය්‍ය : “සමමුඛා මෙතං ආවුසො භගවතො සුතං සමමුඛා පටිගගහීතං අයං ධමමො අයං චිනසො ඉදං සත්ථසාසන”නති.

තසස භික්ඛවෙ භික්ඛුනො භාසිතං නෙව අභිනන්දිතබ්බං න පටිකෙකාසිතබ්බං. අනභිනන්දිණ්ඩා අපපටිකෙකාසිණ්ඩා තානි පදබ්‍යඤ්ඤානි සාධුකං උගගහෙණ්ඩා සුතෙත ඔතාරෙතබ්බානි. චිනසෙ සන්දසෙසතබ්බානි තානි වෙ සුතෙත ඔතාරියමානානි චිනසෙ සන්දසසියමානානි සුතෙත වෙව ඔතරනති චිනසෙ ව සන්දසසනති, නිට්ඨමෙඤ්ඤා ගනතබ්බං : අද්ධා ඉදං තසස භගවතො වචනං අරහතො සමමාසමුද්ධසස. ඉමසස ව භික්ඛුනො සුගගහීතනති. ඉමං භික්ඛවෙ පඨමං මහාපදෙසං ධාරෙය්‍යාථ.

ඉධ පන භික්ඛවෙ භික්ඛු ඵචං වදෙය්‍ය : “අමුකසමීං නාම ආවාසෙ සඛෙසා විහරති සථෙරො සපාමොකෙධා. තසස මෙ සඛසසස සමමුඛා සුතං සමමුඛා පටිගගහීතං අයං ධමමො අයං චිනසො ඉදං සත්ථසාසන”නති. -පෙ-

ඉධ පන භික්ඛවෙ භික්ඛු ඵචං වදෙය්‍ය : “අමුකසමීං නාම ආවාසෙ සමබ්බුලා ථෙරා භික්ඛු විහරනති බ්‍රහ්මසස්සනා ආගතාගමා ධම්මධරා චිනයධරා මාතිකාධරා. තෙසං මෙ ථෙරානං සමමුඛා සුතං සමමුඛා පටිගගහීතං අයං ධමමො අයං චිනසො ඉදං සත්ථසාසන”නති. -පෙ-

ඉධ පන භික්ඛවෙ භික්ඛු ඵචං වදෙය්‍ය : “අමුකසමීං නාම ආවාසෙ ඵකො ථෙරො භික්ඛු විහරති බ්‍රහ්මසස්සනො ආගතාගමො ධම්මධරො චිනයධරො මාතිකාධරො. තසස මෙ ථෙරසස සමමුඛා සුතං

සමමුඛ පටිගහිතං අයං ධම්මො අයං චිත්තයො ඉදං සඤ්ඤාසන”නති. -පෙ-” (මහාපදෙසදෙසනා සූත්‍රය - අ. ති. 2)

“මහණෙනි, සතර මහාපදෙසයෝ කවරේ ද?

මහණෙනි, මේ ශාසනයේ හික්ෂුවක් මෙසේ කියන්නේ ය. “ඇවැත්නි, මා විසින් මෙකරුණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමුයෙහි අසන ලදී, හමුයෙහි පිළිගන්නා ලදී: මෙයයි ධර්මය, මෙයයි චිත්තය, මෙයයි ශාස්තෘ ශාසනය”.

මහණෙනි, ඒ හික්ෂුවගේ භාෂිතය අභිනන්දනය නොකටයුතු ය. ප්‍රතික්ෂේප නොකළ යුතුය. අභිනන්දනය ද නොකොට ප්‍රතික්ෂේප ද නොකොට, ඒ පද ව්‍යාඤ්ඡනයෝ හොඳින් ඉගෙනගෙන සූත්‍රයෙහි බහාලිය යුතු වෙයි. චිත්තයෙහි ලා සැසඳිය යුතු වෙයි. එකල්හි ඒ පද ව්‍යාඤ්ඡනයෝ සූත්‍රයෙහි බහාලන විට, චිත්තයෙහි ලා සසඳන විට, සූත්‍රයෙහි නොබැසගනිත් ද, චිත්තයෙහි ලා නොසැසඳෙත් ද, එහිදී මෙසේ නිශ්චයට යා යුතුය: ‘ඒකාන්තයෙන් මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචන නොවෙයි. මේ හික්ෂුව විසින් වරදවා ගන්නා ලද්ද කැ’යි. මහණෙනි, මෙසේ මේ භාෂිතය දුරු කරවි.

මහණෙනි, මේ ශාසනයේ හික්ෂුවක් මෙසේ කියන්නේ ය. “ඇවැත්නි, මා විසින් මෙකරුණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හමුයෙහි අසන ලදී, හමුයෙහි පිළිගන්නා ලදී: මෙයයි ධර්මය, මෙයයි චිත්තය, මෙයයි ශාස්තෘ ශාසනය”.

මහණෙනි, ඒ හික්ෂුවගේ භාෂිතය අභිනන්දනය නොකටයුතු ය. ප්‍රතික්ෂේප නොකළ යුතුය. අභිනන්දනය ද නොකොට ප්‍රතික්ෂේප ද නොකොට, ඒ පද ව්‍යාඤ්ඡනයෝ හොඳින් ඉගෙනගෙන සූත්‍රයෙහි බහාලිය යුතු වෙයි. චිත්තයෙහි ලා සැසඳිය යුතු වෙයි. එකල්හි ඒ පද ව්‍යාඤ්ඡනයෝ සූත්‍රයෙහි බහාලන විට, චිත්තයෙහි ලා සසඳන විට, සූත්‍රයෙහි බැසගනිත් ද, චිත්තයෙහි ලා සැසඳෙත් ද, එහිදී මෙසේ නිශ්චයට යා යුතුය: ‘ඒකාන්තයෙන් මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචන වෙයි. මේ හික්ෂුව විසින් නිවැරදිව ගන්නා ලද්ද කැ’යි. මහණෙනි, මෙසේ මේ භාෂිතය පිළිගනිවි.

මහණෙනි, මේ ශාසනයේ හික්ෂුවක් මෙසේ කියන්නේ ය. “අසවල් ආවාසයෙහි ස්ථවිර හික්ෂුන් සහිත සඛිසයා වාසය කරති. ඇවැත්ති, මා විසින් ඒ සඛිසයා හමුයෙහි මෙසේ අසන ලදී, හමුයෙහි පිළිගන්නා ලදී: මෙයයි ධර්මය, මෙයයි විනයය, මෙයයි ශාස්තෘ ශාසනය”. -පෙ-

මහණෙනි, මේ ශාසනයේ හික්ෂුවක් මෙසේ කියන්නේ ය. “අසවල් ආවාසයෙහි බහුග්‍රහ වූ, විනයධර වූ, ධර්මධර වූ බොහෝ ස්ථවිර හික්ෂුහු වාසය කරති. ඇවැත්ති, මා විසින් ඒ ස්ථවිර හික්ෂුන් හමුයෙහි මෙසේ අසන ලදී, හමුයෙහි පිළිගන්නා ලදී: මෙයයි ධර්මය, මෙයයි විනයය, මෙයයි ශාස්තෘ ශාසනය”. -පෙ-

මහණෙනි, මේ ශාසනයේ හික්ෂුවක් මෙසේ කියන්නේ ය. “අසවල් ආවාසයෙහි බහුග්‍රහ වූ, විනයධර වූ, ධර්මධර වූ ස්ථවිර හික්ෂුවක් වාසය කරයි. ඇවැත්ති, මා විසින් ඒ ස්ථවිර හික්ෂුව හමුයෙහි මෙසේ අසන ලදී, හමුයෙහි පිළිගන්නා ලදී: මෙයයි ධර්මය, මෙයයි විනයය, මෙයයි ශාස්තෘ ශාසනය”. -පෙ-

මේ ආකාරයට සූත්‍රයට බහා බැලීමට ත් විනයයේ සසඳා බැලීමට ත් දැන ගත යුතු විශේෂ කරුණක් සන්ථුසාසන සූත්‍රයේ පැහැදිලි වේ.

“යෙ ඛො ත්වං උපාලි ධම්මෙ ජානෙය්‍යාසී “ඉමෙ ධම්මා න එකතනනිබ්බදාය විරාගාය නිරෝධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සමෙබ්බාය නිබ්බානාය සංවත්තනනී”ති, එකංසෙනුපාලි ධාරෙය්‍යාසී: නෙසො ධම්මො, නෙසෙ විනයො, නෙතං සඤ්ඤාසනනනී. යෙ ච ඛො ත්වං උපාලි, ධම්මෙ ජානෙය්‍යාසී: “ඉමෙ ධම්මා එකතනනිබ්බදාය විරාගාය නිරෝධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සමෙබ්බාය නිබ්බානාය සංවත්තනනී”ති, එකංසෙනුපාලි, ධාරෙය්‍යාසී: එසො ධම්මො, එසො විනයො, එතං සඤ්ඤාසනනනී.” (සන්ථුසාසන සූත්‍රය - අ.නි. 4)

“උපාලියෙනි, ඔබ යම් ධර්මයන් දන්නෙහි නම් “මේ ධර්මයෝ ඒකාන්ත නිබ්බදාව(ලැග නොගැනීම) පිණිස, නොඇලීම පිණිස, නිරෝධය පිණිස, සංසිදීම පිණිස, විශිෂ්ඨ ඤාණය පිණිස, මනා

අවබෝධය පිණිස, නිවීම පිණිස නොපවතින්නා හ” යැයි. උපාලියෙනි, ඒකාන්තයෙන් දරාගන්න: මෙය ධර්මය නොවේ. මෙය විනය නොවේ. මෙය ශාස්තෘ ශාසනය නොවේ යනුවෙනි.

උපාලියෙනි, ඔබ යම් ධර්මයන් දන්නෙහි නම් “මේ ධර්මයෝ ඒකාන්ත නිබ්බිදාව(ලැග නොගැනීම) පිණිස, නොඇලීම පිණිස, නිරෝධය පිණිස, සංසිද්ධිම පිණිස, විශිෂ්ඨ ඤාණය පිණිස, මනා අවබෝධය පිණිස, නිවීම පිණිස පවතින්නා හ” යැයි. උපාලියෙනි, ඒකාන්තයෙන් දරාගන්න: මෙය ධර්මය වේ. මෙය විනය වේ. මෙය ශාස්තෘ ශාසනය වේ යනුවෙනි.”

17. නිරවුල් ශ්‍රැතය සහ නිවැරදි ප්‍රතිපදාව

විමුක්තිකාමී සමාජයක මෙන් තම තමන් සාක්ෂාත් කළ තම තමන්ට නිවැරදියැයි වැටහෙන, තමාගේ අවබෝධය පරිදි හෝ සමාජය තුළින් ඇසුණු කරුණු පාදක කරගෙන හෝ පරම්පරාවෙන් ලැබුණු දෙයක් පාදක කරගෙන හෝ තර්කානුකූලව වහන්සේ විසින් දේශිත ප්‍රතිපදාවක් යැයි සිතමින්, යම් ප්‍රතිපදාවක් පුරුදු කිරීම කෙතරම් ආදිනව සහිත ද යන්න ඉහත සූත්‍ර තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ. යම් ප්‍රතිපදාවක් පුරුදු කිරීමට මත්තෙන් ඒ ප්‍රතිපදාව කවුරුන් විසින් පෙන්වුවක් ද යන වග හොඳින් විමසා බැලිය යුතු වේ. සිල් රැකීම, සමාධි වැටීම පමණක් නොව ධර්මය ලෙස හෝ යමක් ඉස්මතු වී ඇත්නම් එය සැබෑවටම බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක්ම ආවේණික, සක්කාය නිරුද්ධ වන ලෙසින් ඒකාන්ත නිබ්බදාව, විරාගය, නිරෝධය, සංසිද්ධිම, ඥානය පිණිස, අවබෝධය, නිවීම පිණිසම ද යන බව මනාව විමසිය යුතු ආකාරය මෙතෙක් පැහැදිලි කළ කරුණු ඔස්සේ වටහා ගත හැකිවේ.

ඒ සඳහා ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද ‘එවං මෙ සුතං’ වශයෙන් ඇති සැබෑම බුදුවදන කිසිවෙකුගේ අර්ථ විචරණයකින් තොරව හා තවත් කෙනෙක් පෙන්වන ප්‍රතිපදාවකින් තොරව, මධ්‍යස්ථව, නිවැරදිව ඉගෙන ගත යුතු වේ. එසේ ඉගෙන ගැනීම ‘ශ්‍රැතය’ ලෙස බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දුන් සේක. මූල, මැද, අග පිරිසිදුබවින් යුතු දහම, පරියාය, ව්‍යංජන වශයෙන්ම ඉගෙන ගැනීමේ වැදගත්කම මූලින් පෙන්වූ කරුණු තුළින් මනාව ඉස්මතු විය. නිවැරදිවම ශ්‍රැතය ඇතිවීමේ වැදගත්කම හා වැරදි ලෙස ශ්‍රැතය ඇතිවීමේ ආදීනවය ද ථේර සූත්‍රය මගින් මනාව පැහැදිලි විය. ඒ පිළිබඳව පහත උපමාව අනුව ද වටහා ගනිමු.

උපමාව:

“උසස් පෙළ ගණිත විෂය හදාරන සිසුවෙකුට හා උසස් පෙළ අනෙකුත් විෂයන් හදාරන සිසුවෙකුට සංයුක්ත ගණිතය ප්‍රශ්න පත්‍රයක ඇති ගැටලුවක් විසඳීමට අවස්ථාවක් සැලසුණු බව යැයි

සිතන්න. ඒ දෙදෙනාම ගැටලුව විසඳීමට ප්‍රථම එම ගැටලුව දෙස හොඳින් බැලිය යුතු වේ. මෙය කුමන වර්ගයේ ගැටලුවක් ද? මේ සඳහා කුමන න්‍යායක් භාවිත කළ යුතු ද? කෙසේ මෙම ගැටලුව විසඳීමට යොමුවිය යුතු ද? යන ආකාරයත් හොඳින්ම බැලීමට අවශ්‍ය වේ. මෙසේ දෙදෙනාම එම ගැටලුව කෙරෙහි හොඳින්ම පරීක්ෂා කර බලා ගැටලු විසඳීමට උත්සාහ කරති. දෙදෙනාටම ලැබී ඇත්තේ එකම ගැටලුවක් වුවද තම තමන්ගේ කෝණය පාදක වීමෙන් දෙදෙනාට වෙන් වෙන් වශයෙන් එම ගැටලුව පෙනෙන ආකාරය නිවැරදි වේ. ගණිත විෂයය හදාරන සිසුවා එම ගැටලුව අනුකලනය ගැටලුවක් බවත්, ඒ සඳහා මේ මේ න්‍යායන් භාවිත කරමින්, ඒ මත පාදක වෙමින් එය විසඳීමට පටන් ගනී. ඔහුට එම ගැටලුව මනාව විසඳාගත හැකි වේ. ගණිත විෂයන් නොහදාරන (අනෙකුත් විෂයන් හදාරන) උසස් පෙළ සිසුවාත් එම ගැටලුව හොඳින් දකිමින් තමන් දන්නා න්‍යායන් අනුව ගැටලුව විසඳීමට උත්සාහ කළ ද එය සම්පූර්ණයෙන්ම වැරදි ලෙස වූ කටයුත්තක් වේ.

මේ ආකාරයටම පෘථග්ජන ප්‍රඥාව නැති (ලෝකයේ ප්‍රඥාව නැති, සත්‍යය ගවේෂී නොවන) කෙනෙක් තර්කානුකූල දහම අසන විට එම පරියාය තමන්ට නිරවුල් වන අතර තමන්ගේ කෝණය අනුව අර්ථ විමසමින්, ප්‍රතිපදාවන් පුරුදු කරමින් එය අන් අයට ද පෙන්වා දෙයි. ඔහු විශාල අනර්ථයක් සිදු කරන අතර අන් අයද නොමගට යොමු කරයි. නමුත් ලෝකික ප්‍රඥාව ඇති කෙනෙක්, එනම් සත්‍යය ගවේෂී කෙනෙක් (ඉහත පරිච්ඡේද වලින් විග්‍රහ කර ඇත) එම දහම් පරියායම ඉගෙනගෙන ප්‍රඥාව අනුව අර්ථය විමසා, එම ප්‍රතිපදාව පුරුදු කරමින් අන් අයටද පෙන්වා දෙයි. ඔහු විශාල යහපතක් කරන කෙනෙක් වෙයි.”

ථෙර සූත්‍රයේ සඳහන් වූ අර්ථය ඉහත උපමාව අනුව විමසා, වටහා ගන්නා විට වැරදි ලෙස ධර්මය ගැනීම තුළින් කොපමණ භයානක තත්ත්වයක් ඇතිවනවා ද යන වග පැහැදිලි වේ. අලගද්දුපම සූත්‍රයේ පෙන්වූ විග්‍රහය අනුව බලන විට ඔහුට මහා විශාල අනතුරක් ඇති බව මනාව පැහැදිලි වේ. නිවැරදිව ශ්‍රැතය ඇති වීමේ

වැදගත්කම මේ තුළින් මනාව ඉස්මතු වේ. එබැවින් යම් ප්‍රතිපදාවක් පුරුදු කිරීමට ප්‍රථම තර්කාගමයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ සක්කාය නිරෝධයම පෙන්වන පිරිසිදු බුදුවදන ඉගෙන ගැනීම අනිවාර්ය වේ. එසේ නොකර, පුරුදු කරන සිල් රැකීම, භාවනා කිරීම, විදර්ශනා කිරීම යන සියල්ලම අන්‍යවිමුක්තිකාමීන් පුරුදු කළ ඒවා (ශාසනයෙන් බැහැර) අනුවම සිදුවේ. එබැවින් අන්‍යශාසනයක පුරුදු කරන ප්‍රතිපදාවක් පුරුදු කරන බැවින් ඔහු අන්‍යශ්‍රාවකයෙක් පමණි. තර්කාගත ශ්‍රාවක උණුසුමවත් ඔහුට ලැබිය නොහැක. ඒ බව කීටාගිරි සූත්‍රය, මහා තණ්හාසංඛය සූත්‍රය, මහා ගෝවින්ද සූත්‍රය තුළ මනාව පැහැදිලි වේ.

“සාපි නාම භික්ඛවෙ, සද්ධා නාහොසි. තමපි නාම භික්ඛවෙ, උපසඛකමනං නාහොසි. සාපි නාම භික්ඛවෙ, පයිරුපාසනා නාහොසි. තමපි නාම භික්ඛවෙ, සොනාවධානං නාහොසි. තමපි නාම භික්ඛවෙ, ධම්මසවනං නාහොසි. සාපි නාම භික්ඛවෙ, ධම්මධාරණා නාහොසි. සාපි නාම භික්ඛවෙ, අත්ථුපපරිකඛා නාහොසි. සාපි නාම භික්ඛවෙ, ධම්මනිජ්ඣධානකඛනති නාහොසි. සොපි නාම භික්ඛවෙ, ඡන්දො නාහොසි. සොපි නාම භික්ඛවෙ, උසසාහො නාහොසි. සාපි නාම භික්ඛවෙ, තුලනා නාහොසි. තමපි නාම භික්ඛවෙ, පධානං නාහොසි. විපපට්ඨනනා’ඤ්ඤා භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපට්ඨනනා’ඤ්ඤා භික්ඛවෙ. කීවද්දරෙවිමෙ භික්ඛවෙ, මොසපුරිසා අපකකනනා ඉමසමා ධම්මවිනයා.” (කීටාගිරි සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“මහණෙනි, ඒ ශ්‍රද්ධාව ද නුඹලාට (අස්සජී, පුනඛබසුක) නැත. මහණෙනි, ඒ යොමුවීම ද නුඹලාට නැත. මහණෙනි සුභද්දීලි ඇසුර ද නැත. මහණෙනි, කන් යොමු කිරීම ද නැත. මහණෙනි, ධර්මශ්‍රවණය ද නැත. මහණෙනි, ඒ ධර්මය දරාගැනීම ද නැත. මහණෙනි, අර්ථ විමසීම ද නැත. මහණෙනි, ඒ ධර්මය නිවැරදිභාවය අනුව විමසීම ද නැත. මහණෙනි, ඡන්දය ද නැත. මහණෙනි, උත්සාහය ද නැත. මහණෙනි, ධර්මයට අනු වූ තුලනය ද නැත. මහණෙනි, පධන් වීඨි ද නැත. මහණෙනි, වැරදි ප්‍රතිපදාවක් ඇත. මහණෙනි, මිථ්‍යා ප්‍රතිපදාවක් ඇත. මහණෙනි, මේ හිස් පුරුෂයෝ මේ ධර්ම විනයෙන් කොපමණ දුර ඉක්ම ගියාහු ද?”

“තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ, අපි නයං සාති භික්ඛු කෙවට්ටපුතො උසමීකතොපි ඉමසමීං ධම්මවිනයෙති. “කිං හි සියා භනෙන, නො හෙතං භනෙන”ති” (මහාතණ්හාසච්චිය සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, කුමක් හඟිවී ද? මේ කේවට්ටපුත්ත වූ සාති භික්ෂුව මේ ධර්ම විනයෙහි උණුසුමවත් ලබා තිබේද? ස්වාමීනි, කෙසේ වන්නද ? ස්වාමීනි, නැත ම ය”

තථාගත ශාසනයේ සැබෑම උණුසුම ලැබීමට ද, සැබෑම ශුද්ධාව ලැබීමට ද බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් පමණක්ම පෙන්වන සක්කාය නිරෝධ ධර්මය මනාව ඉගෙන ගත යුතු වේ. එසේ සිදු නොවන්නේ නම් ඔවුන් පැවිදි වුවද තථාගත ශාසනයට අයිති නැත. නිවැරදිවම තථාගත ශාසනයට ඇතුළු වූයේ නම් ඔවුන් එම ප්‍රතිපදාවට යොමුවන්නේම ය.

“ඉති ඛො පන සබ්බසං යෙව තෙසං කුලපුත්තානං අමොඝා පබ්බජ්ජා අහොසි අවඤ්ඤා සඵලා සඋදයා”ති.” (මහාගෝවිඤ්ඤ සූත්‍රය - දී.නි. 2)

“මෙසේ ඒ සියලුම කුල පුත්‍රයන්ගේ පැවිද්ද හිස්නොවේ ය, වඳනොවේ ය, එල සහිත ය, වැඩිමි සහිත ය.”

මේ සූත්‍ර දේශනා අනුව තථාගත ශාසනයට නිවැරදිව ඇතුළු වීමට නම් සක්කාය නිරෝධය පෙන්වන තථාගත දහම පිරිසිදුව ඉගෙනගෙන, ශ්‍රැතය නිරවුල් කරගත යුතු වේ. එසේ සිදුනොවී කොපමණ කාලයක් පැවිදිව සිටිය ද ඔවුන් තථාගත ශාසනයන් බොහෝ දුර වේ.

18. ශ්‍රැත ධනයෙන් සක්කාය නිරෝධ ප්‍රතිපදාවට

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළ වී ලෝකයාට භාෂාවක් උගන්වන්නේ නැත. ව්‍යවහාර කරන භාෂාව තුළින් ලෝකයෙන් එතෙරවීම නම් වූ සක්කාය නිරෝධ දහමක් පෙන්වා දෙයි. එලෙසට ලෝකයේ තාත්වික ව්‍යවහාරික වචන තුළින් පෙන්වන ධර්ම පර්යායන් බොහෝ ඉගෙන ගත්ත ද, සක්කාය නිරෝධ වන ලෙසට එකඳු හෝ දහම් පදයක් නිවැරදිව බහුශ්‍රැත වශයෙන් නිරවුල් නොවූයේ නම් එම දහම අවබෝධ කරගත නොහැක. එක් දහම් පදයක් කෙරෙහි හෝ ශ්‍රැත ධනය මනාව නිරවුල් කරගන්නේ නම් ඔහුට ඒ දහමට අනුව ප්‍රතිපදාවට යොමු විය හැකි වේ.

“බහු බො හිකඛු මයා ධම්මා දෙසිතා: සුතතං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිච්ඡතකං ජාතකං අබ්භතධම්මං වේදලලං. චතුපපදාය වෙපි හිකඛු ගාථාය අප්ඵකදාය ධම්මකදාය ධම්මානුධම්මපටිපනෙනා හොති බහුසසුතො ධම්මධරොති අලං වචනායාති.” (බහුස්සුත සුත්‍රය- අ.නි. 2)

“මහණ, මා විසින් සුත්ත, ගෙය්‍ය, වෙය්‍යාකරණ, ගාථා, උදාන, ඉතිච්ඡතක, ජාතක, අබ්භතධම්ම, වේදලල යන බොහෝ ධර්මයන් දේශනා කරන ලද හ. මහණ, සතර පද ගාථාවක වුව ද අර්ථය නුවණින් දැන, ධර්මය නුවණින් දැන, ධම්මානුධම්මපටිපන්න වෙයි ද, ඔහුට බහුශ්‍රැත යැයි, ධර්මධර යැයි කියන්නට සුදුසු වේ.”

බොහෝ දහම් කරුණු ඉගෙන නොගන්නේ නමුත් පර්යාය, පද පිළිවෙළ, මූල, මැද, අග පිරිසිදුබවින් යුතුව එක් දහම් පර්යායක් හෝ ඉගෙන ගන්නේ නම් ඔහු බහුශ්‍රැතයෙක්ම වේ.

“ඉධ හිකඛවෙ හිකඛු ධම්මං පරියාපුණාති: සුතතං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිච්ඡතකං ජාතකං අබ්භතධම්මං වේදලලං. තසස තෙ ධම්මා සොනානුධතා හොනති වචසා පරිචිතා මනසානුපෙකඛිතා. දිට්ඨියා සුපපටිච්ඡධා. සො මුට්ඨසසති කාලං කුරුමානො අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං උපපජ්ජති. තසස තප්ඵ

සුඛිනො ධම්මපදාපිලපනති දර්ශො භික්ඛවෙ සතුපපාදො. අථ සො සතෙතො ඛිපපං යෙව විසෙසගාමී හොති” (සොනානුධත සූත්‍රය - අ.නි. 2)

“මේ ශාසනයේ භික්ෂුව සුත්ත, ගෙයා, වෙය්‍යාකරණ, ගාථා, උදාන, ඉතිවුත්තක, ජාතක, අබිභූතධම්ම, වේදල්ල යන ධර්මයන් ඇසීම වශයෙන් පුහුණු කරයි. ඔහු විසින් ඒ ධර්මයෝ, කණින් අසා ධාරණය කරගන්නා ලදී. වචනයෙන් පුරුදු කරණා ලදී. මනසින් එයම විමසා, දිවියා සුප්පට්ච්ඡිධා බවට පත්වේ. ඔහු සිහිමුලා වී කලුරිය කොට අන්‍යදේවතියාකට එළඹෙයි. එහිදී සැපසේ ඔහුට ධර්ම පදයන් වැටහෙයි. මහණෙනි, සෙමින් ඔහුට සිහිය උපදී. එකල්හි ඒ සත්‍වයා ඉක්මනින්ම විශේෂත්වයකට පත්වේ.”

බහුශ්‍රැත කෙනෙක් සිහි මුලා වී කලුරිය කළ ද, ඔහුට සැබෑම රැකවරණය සැලසෙන බව මේ බුදුවදන තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ. එසේනම් මේ මූලික කරුණ කිරීම සඳහා කොපමණ උත්සාහවත් විය යුතු ද?

බහුශ්‍රැතභාවය යනු ධර්මය නොවේ. ධර්මය යනු ස්වාක්ඛාත ආදී ගුණයෙන් යුතු එතෙර වන ප්‍රතිපදාවයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ විශේෂ වන්නේ ධාතු, ආයතන, පටිච්චසමුප්පාදය, ස්කන්ධ ආදී දේවල් දේශනා කිරීමට නොවේ, එම කරුණු පාදක කරගෙන එතෙර වන මාර්ගය ඉස්මතු කිරීම නිසාවෙනි. එම ඉස්මතු කළ මාර්ගය තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය වේ. එම ධර්මය පිලිබඳව ඉදිරියේ දී පෙන්වා දෙන්නෙමු.

“තථාගතො භික්ඛවෙ, අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අනුපපන්නසස මගගසස උපපාදෙතා. අසඤ්ජාතසස මගගසස සඤ්ජනෙතා. අනකඛාතසස මගගසස අකඛාතා. මගගඤ්ඤ, මගගච්ඡ, මගගකොච්චො, මගගානුගා ච භික්ඛවෙ, එතරහි සාවකා විහරනති, පච්ඡා සමනනාගතා.” (සම්බුද්ධ සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, තථාගත වූ අර්හත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ නූපත් මාර්ගය උපදවන්නා හ, ප්‍රකට නොවූ මාර්ගය ප්‍රකට

කරන්නා හ, ප්‍රකාශ නොකළ මාර්ගය ප්‍රකාශ කරන්නා හ. මාර්ගය දන්නා හ. මාර්ගය අවබෝධකළ හ. මාර්ගයේ දක්ෂ ය. මහණෙනි, මෙකල ශ්‍රාවකයෝ එම මාර්ගය අනුව යෙදෙමින් වාසය කරති.”

මග්ගඤ්ඤ චූ චූචුරජාණන් වහන්සේ ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, පටිච්චසමුප්පාදය පාදක කරගෙන එතෙර වන ප්‍රතිපදාවක් වූ ධර්මය පෙන්වා දුන් සේක. එසේ පෙන්වූ කරුණු ගැලපීම අනුව, පරියාය, නිදානය, පද ව්‍යංජන අනුව සුතය වශයෙන් වටහාගැනීම බහුශ්‍රැතභාවය වේ. එම බහුශ්‍රැතභාවය නැතිව ධර්මයට යොමු විය නොහැක.

මෙම බහුශ්‍රැතභාවය තිබුනද ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපදාවට අනුගත නොවූයේ නම් සක්කාය නිරෝධ මාර්ගයට යොමුවිය නොහැක. සුතය අල්ප වශයෙන් ඇතිව වුවද සුතයෙන් උපන් අර්ථය, ධර්මය වැටහීමෙන් සක්කාය නිරෝධ මාර්ගයට යොමුවේ.

“කථඤ්ච භික්ඛවෙ, පුගගලො අපපසසුතො හොති සුතෙන උපපනෙනා? ඉධ භික්ඛවෙ, එකච්චසස පුගගලසස අපපකං සුතං හොති සුතතං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිච්චතකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදලලං. සො තසස අපපකසස සුතසස අප්ඵමඤ්ඤාය ධම්මඤ්ඤාය ධම්මානුධම්මපටිපනෙනා හොති. එවං ඛො භික්ඛවෙ, පුගගලො අපපසසුතො හොති, සුතෙන උපපනෙනා.

කථඤ්ච භික්ඛවෙ, පුගගලො බහුසසුතො හොති සුතෙන අනුපපනෙනා? ඉධ භික්ඛවෙ, එකච්චසස පුගගලසස බහුං සුතං හොති සුතතං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිච්චතකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදලලං. සො තසස බහුකසස සුතසස න අප්ඵමඤ්ඤාය න ධම්මඤ්ඤාය න ධම්මානුධම්මපටිපනෙනා හොති. එවං ඛො භික්ඛවෙ, පුගගලො බහුසසුතො හොති සුතෙන අනුපපනෙනා.” (අප්පස්සුත සූත්‍රය - අ.නි. 2)

“මහණෙනි, කෙසේනම් පුද්ගලයෙක් ශ්‍රැතයෙන් උපන්න අල්පශ්‍රැතයෙක් වේ ද? මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි ඇතැම්

පුද්ගලයෙකු විසින් සුන්ත, ගෙයා වෙයාකරණ, ගාථා, උදාන, ඉතිවුත්තක, ජාතක, අබ්භුතධම්ම, වේදල්ල, යන මෙය, හෙතෙම අල්ප වූ ශ්‍රැතයෙන් යුක්තව, අර්ථ ප්‍රඥාවෙන් දැනගෙන, ධර්මය ප්‍රඥාවෙන් දැනගෙන, ධම්මානුධම්මපටිපත්ත වෙයි. මහණෙනි, මෙසේ පුද්ගලයා ශ්‍රැතයෙන් උපන් අල්පශ්‍රැතයෙක් වෙයි.

මහණෙනි, කෙසේනම් පුද්ගලයෙක් ශ්‍රැතයෙන් නූපන්න බහුශ්‍රැතයෙක් වේ ද? මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි ඇතැම් පුද්ගලයෙකු විසින් සුන්ත, ගෙයා, වෙයාකරණ, ගාථා, උදාන, ඉතිවුත්තක, ජාතක, අබ්භුතධම්ම, වේදල්ල, යන මෙය, හෙතෙම බොහෝ සෙයින් ශ්‍රැතයෙන් යුක්ත වේ. එසේ ඇසුවද අර්ථ ප්‍රඥාවෙන් නොදැනගනී, ධර්මය ප්‍රඥාවෙන් නොදැනගනී, ධම්මානුධම්මපටිපත්ත නොවෙයි. මහණෙනි, මෙසේ පුද්ගලයා ශ්‍රැතයෙන් නූපන් බහුශ්‍රැතයෙක් වෙයි.”

බහුශ්‍රැතභාවය සහ ප්‍රඥාව යන කරුණු දෙක වෙන වෙනම වටහාගත යුතු බව මේ දේශනා තුළින් හොඳින් පැහැදිලි වේ.

“සජ්ඣායකිරියා බහුසච්චසස ආහාරො. සුසසුසා පරිපුච්ඡ පඤ්ඤාය ආහාරො. අනුයොගො පච්චවෙකඛනා ධම්මානං ආහාරො.” (ඉට්ඨධම්ම සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“සජ්ඣායනා කිරීම බහුශ්‍රැත බවට ආහාර වේ. ඇසූ දෙය ප්‍රශ්න කරමින් විමසීම ප්‍රඥාවට ආහාර වේ. යෙදුනෙහි අනුව ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කිරීම ධර්මයට ආහාර වේ.”

ධර්මය, බහුශ්‍රැතභාවය හා ප්‍රඥාව වෙන් වෙන් වූ කරුණු බවත් ඒවාට වෙන වෙනම ආහාර (ප්‍රත්‍ය) අවශ්‍ය බවත් මේ සූත්‍රය තුළින් හොඳින් ඉස්මතු වේ. ප්‍රඥාව පිළිබඳව ඉහතින් පෙන්වූ සූත්‍ර තුළින් ද ඉස්මතු විය. ධර්මය පිළිබඳ කරුණු ඉදිරියේ දී පැහැදිලි වේ. බහුශ්‍රැතභාවය පිළිබඳව වෙන වෙනම විමසා බලමු. බහුශ්‍රැතභාවය පිළිබඳව කරුණු පහක් ඇති බව ඉහත පෙන්වූ සූත්‍රයන් අනුව පැහැදිලි විය. එම කරුණු පහ ඇති කරගැනීමට යොමුවීමට ප්‍රථම එම අසන ධර්මය තුළ ඉස්මතු වන කරුණු මුලින්ම විමසා බලමු.

19. සුපිරිසිදු බුදුවදහිත් විමුක්තිය කරා

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළ වී පෙන්වා වදාරන, ඒ ලෝකයෙන් එතෙර වන උතුම් දහම කිසිදු අඩු වැඩියකින් තොරව මනාව පෙන්වා දී ඇත.

“කිඤ්ච පසසං න පසසති?ති: එවං සබ්බාකාරසමපනනං සබ්බාකාරපරිපූරං අනුනං අනධිකං සවාකබාතං කෙවලපරිපූරං බ්‍රහ්මචරියං සුපපකාසිතනති, ඉති හෙතං පසසති ඉදමෙඤ්ඤ අපකඨෙඨියය, එවං තං පරිසුද්ධතරං අසසාති, ඉති හෙතං න පසසති. ඉදමෙඤ්ඤ උපකඨෙඨියය, එවං තං පරිසුද්ධතරං අසසාති ඉති හෙතං න පසසති. ඉදං වුවච්චි පසසං න පසසති.” (පාසාදික සූත්‍රය - දී.නි. 3)

“කුමක් දකින විට නොදකී ද? මෙසේ සියලු ආකාරයෙන් යුක්ත සියලු ආකාරයෙන් පරිපූර්ණ, අඩු ත් නැති, වැඩි ත් නැති, මනාකොට දේශනා කළ කේවලත්වය පිරෙන, බ්‍රහ්මචරිය වූ නිවන් මඟ හොඳින්ම ප්‍රකාශ කරන ලදී. මෙසේ යමෙක් දකී (තථාගත දහම) ‘මේ කොටස ඉවත්කළ යුතු යි, මෙය වඩාත් පිරිසිදු යැයි කියා නොදකී. මේ කොටස එකතු කළ යුතුය, මෙය වඩාත් පිරිසිදු යැයි’ මෙසේ නොදකී. මෙය දකින විට නොදකිනු යැයි කියනු ලැබේ.”

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ධර්මයේ කිසිදු ආකාරයකින් අඩු වැඩිබවක් නොපවතින බව හා මනාවම අංග සම්පූර්ණව දේශනා කළ බව පාසාදික සූත්‍රයේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දී ඇත.

“බ්‍රහ්මසස්සතො ඛො පන අයමායසමා සුතධරො සුතසනනිචයො යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣෙකකල්‍යාණා පරියොසානකල්‍යාණා සාථං සබ්බඤ්ඤානං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිච්චනති, තථා රූපසස ධම්මා බ්‍රහ්මසස්සතා හොනති. ධතා වචසා

**පරිච්ඡා මනසානුපෙකඛිතා දිට්ඨියා සුපපට්ඨිදා”
(ආදිබ්‍රහ්මවරියපඤ්ඤා සූත්‍රය - අ.නි. 5)**

“මේ ආයුෂ්මත් වනාහි බහුශ්‍රැත වූයේ ය, ශ්‍රැතධර වූයේ ය, ඇසු දේ රැස්කරන ලද්දේ වෙයි, ඒ මේ ධර්මය මූල සුන්දර වූ, මැද සුන්දර වූ, අවසානය සුන්දර වූ අර්ථ සහිත, ව්‍යාඤ්ජන සහිත, කේවලත්වයම පිරෙන, පිරිසිදු වූ බ්‍රහ්මවරිය (නිවන් මඟ) දේශනා කර තිබේ. එබඳු ධර්මයන් බොහෝ අසන ලද්දේ වේ. ධාරණය කරගනී. වචනයෙන් ප්‍රගුණ කරන්නේ ය, මනසින් කල්පනා කරන්නේ ය, දැකීම් පිරිසිදු වන්නේ ය (සුතය වශයෙන්).”

බහුශ්‍රැත විය යුත්තේ කුමන ධර්මයක් පිළිබඳව ද යන වග මේ දේශනා තුළින් හොඳින් ඉස්මතු වේ. ධාරණය කර ගත යුතු වන්නේ, එකතු කළ යුත්තේ බුදුරජාණන් වහන්සේලාට පමණක්ම ආවේණික දහමයි. එම දහමේ ස්වභාවය වන්නේ මූල, මැද හා අවසානය සුන්දර බවයි. එමෙන්ම අර්ථ ඇති බවත් ඉස්මතු වී ඇත. එම නිසා ඇසු ධර්මය අනුව අර්ථ විමසීමකට යොමු වේ. එමෙන්ම ව්‍යංජන පිළිවෙළක් ඇත. ධාතු, ආයතන, ස්කන්ධ, පටිච්චසමුප්පාදය ආදිය පාදක කරගෙන පෙන්වන දහම, එතෙර වන මාර්ගයක් ඉස්මතුවීම සඳහා පෙන්වා ඇත. එනිසා එම පද පිළිවෙළ විශේෂයෙන්ම වැදගත් වේ. මේ බව එකල අන්‍යතීර්ථකයන් ද දැන සිටිය හ. අන්‍යතීර්ථකයන් පවා දැන සිටි කරුණු යමක් නොදන්නේ නම් අන්‍යතීර්ථකයන්ටත් වඩා පහළ මට්ටමකින් බුදුවදන ගැන ඔවුහු කල්පනා කරති.

“තං ඛො පන භගවනතං ගොතමං එචං කලයාණො කිතතිසදෙදා අබ්භුගගතො: ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සමමාසමබුදෙධා විජ්ජාවරණසමපනෙනා සුගතො ලොකවිදු අනුතතරො පුරිසදමමසාරථී සභා දෙවමනුසසානං බුදෙධා භගවාති. සො ඉමං ලොකං සදෙවකං සමාරකං සබ්බමකං සසසමණබ්‍රාහමණිං පජං සදෙවමනුසසං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡකඤා පචෙදෙති. සො ධමමං දෙසෙති ආදිකලයාණං මජ්ඣකලයාණං පරියොසානකලයාණං සාථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණණං පරිසුදධං බ්‍රහ්මවරියං

පකාසෙනි. සාධු ඛො පන තථාරූපානං අරහතං දසසනං හොති'ති”
(සේල සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“ඒ හවත් ගෞතමයන් වහන්සේට මෙසේ සුන්දර කීර්ති රාවයක් පැතිරී ඇත. මෙසේ ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අරහං ය, සම්මා සම්බුද්ධ ය, විජ්ජාවරණසම්පන්න ය, සුගත ය, ලෝකවිදු ය, අනුත්තර පුරුෂදම්මසාරථී ය, සත්ථා දේවමනුස්සානං ය, බුද්ධ ය, භගවා යැයි. ඔහු මේ දෙවියන්, මරුන්, බ්‍රහ්මයන්, ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් සහිත ලෝකයේ, දෙවිමිනිස් ප්‍රජාවට තමාම අවබෝධ කොට, සාක්ෂාත් කොට ප්‍රකාශ කරති. ඔහු මූල සුන්දර වූ, මැද සුන්දර වූ, අවසානය සුන්දර වූ අර්ථ සහිත, ව්‍යඤ්ජන සහිත, කේවලත්වයම පිරෙන, පිරිසිදු වූ බ්‍රහ්මචරිය (නිවන් මඟ) ඉස්මතු වන ධර්මය දේශනා කරති. එවන් රහතන් වහන්සේලා දර්ශනය කොතරම් හොඳ ද?”

අන්‍යාකීර්ථකයන් පවා අසාමාන්‍ය ලෙස පැහැදීමක් ඇතිකරගන්නේ මේ දහමේ ඇති අර්ථාන්විත සුන්දරත්වය නිසාවෙනි. එමෙන්ම මෙම දහම නිවීම ම ඉලක්ක කර ඇත. එනම් විමුක්තියම හරය කොට පෙන්වා දී ඇත.

“විමුක්තියාරු සබ්බ ධම්මා'ති” (කිංමූලක සූත්‍රය - අ.නි. 5)

“සියලු ධර්මයන්ගේ හරය විමුක්තිය යි”

“නෙ පන සමිද්ධි, කිං සාරාති? විමුක්තියාරු භනෙතති.” (සමිද්ධි සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“සමිද්ධි, එහි (ධර්මය) හරය කුමක් ද? ස්වාමීනී, විමුක්තිය යි හරය”

විමුක්තියම සාරය කොට පෙන්වා ඇති, උතුම් තථාගත දහම ප්‍රතිපදාත්මකවම ඒ බව ප්‍රකට කර ඇත. පිරිසිදු වූ බ්‍රහ්මචරියාවම එම ධර්මය තුළ ඉස්මතු වේ. බ්‍රහ්මචරියාව යනු එතෙර වන මඟ වන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යි.

“කතමඤ්ච භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියං: අයමෙව අරියො අට්ඨච්ඡිකො මගො” (බ්‍රහ්මචරිය සූත්‍රය - ස.නි. 5-1)

“මහණෙනි, බ්‍රහ්මචරියාව යනු කුමක් ද? ඒ මේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යි.”

මේ ආකාරයට ඉස්මතු වන ධර්මයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ බව දැනගෙන මුලින්ම එය ඉගෙන ගත යුතු වේ. අර්ථ විමසීමට පෙර එහි තිබෙන ස්වභාවය නිවැරදිව ඉගෙන ගැනීම මූලිකම කරුණ වේ.

තමන්ගේ අදහස් වලින් තොරව ධර්මයේ තිබෙන කරුණු එලෙසටම ඉගෙනගැනීමට අවධානයෙන් ඇසිය යුතු ය. ඒ බව සෝතානුධත සූත්‍රය තුළින් පෙන්වා දී ඇත. එම අසන දහමෙහි කිසිඳු පදයක් හෝ අකුරක්වත් අතනොහැරෙන ලෙස මතක තබා ගත යුතුමය. එසේ නොවුණ හොත්, මුලින් පෙන්වූ කරුණුවලට යොමුවීමට නොහැක. යම් හෙයකින් හෝ එක් අකුරක්, එක් පදයක් මගහැරුනේ නම් පෙන්වූ දහම් පරියායේ අර්ථය ඉස්මතු නොවී අනර්ථයකට යොමුවේ. එබැවින් කිසිඳු අකුරක් හෝ වචනයක් මගනොහැරීම පිණිස සජ්ඣායනා කිරීම අනිවාර්යම වේ. මෙය ශ්‍රැතයටම අදාළ කරුණක් බව තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ සේක. එමෙන්ම ශ්‍රැතයට ආහාරය වන්නේ ද සජ්ඣායනාවම බව ඉට්ඨධම්ම සූත්‍රයේ දී ද සඳහන් විය. එසේ නොකර එම දහම් පරියායේ පිළිවෙළ කල්පනා කිරීමට යා නොහැක.

20. සද්ධර්ම අධිමානය

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ ධර්මය ඉගෙන ගැනීමේ දී මුලින්ම එම ධර්මය අසා දරාගෙන, වචනයෙන් පුරුදුකළ යුතු වේ. වචනයෙන් පුරුදු කිරීම නම් වූ සජ්ඣායනාව තුළින් ඇසූ දේ කිසිඳු අඩුවකින් තොරව මතකයේ රඳවා ගත හැක. එසේ මතක තබාගෙන ඇති පිළිවෙළ අනුව එහි පද ගැලපීමේ ස්වභාවය, නිදානය, පරියාය පවතින ආකාරය යන කරුණු තමාගේ මනස පාදක කරගෙන සෙවීමට යොමු වේ. මේ ආකාරයට තමාගේ මනස පාදක කර කරගෙන සිදුකළ යුතු වන්නේ අර්ථ සෙවීම නොව, ශ්‍රැතය පිරිසිදු කර ගැනීමයි. මුලින්ම ශ්‍රැතයට අදාළ කාරණා සම්පූර්ණ නොකොට, ඉගෙන ගන්නා පදයන්හි අර්ථය විමසීමට යාමේදී සද්ධර්ම අධිමානයකට පත් වේ.

“බහුසසුතො ඛො පන අයමායසමා සුතධරො සුතසනනිවයො, යෙ තෙ ධම්මා ආදිකල්‍යාණො, මජ්ඣෙකල්‍යාණො, පරියොසානකල්‍යාණො සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං කෙවලපරිපුණණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිචදනති. තථාරුපාසස ධම්මා බහුසසුතා භොනති ධතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙකඛිතා දිට්ඨියා සුපපට්චිද්ධා. තසමා අයමායසමා අධිමානිකො අධිමාන සචේවා අපපතෙත පතතසඤ්ඤී අකතෙ කතසඤ්ඤී අනධිගතෙ අධිගතසඤ්ඤී අධිමානෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති ‘බිණො ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතකරණියං නාපරං ඉත්ථතතායාති පජානාමී’ති.” (අධිමාන සුත්‍රය - අ.නි. 6)

“මේ ආයුෂ්මතුවන් වනාහි බහුශ්‍රැත වූයේ ය, ශ්‍රැතධර වූයේ ය, ඇසූ දේ රැස්කරන ලද්දේ වෙයි, ඒ මේ ධර්මය මුල සුන්දර වූ, මැද සුන්දර වූ, අවසානය සුන්දර වූ අර්ථ සහිත, ව්‍යාඤ්ජන සහිත, කේවලත්වයම පිරෙන, පිරිසිදු වූ බ්‍රහ්මචරිය (නිවන් මඟ) දේශනාකර තිබේ. එබඳු ධර්මයන් බොහෝ අසන ලද්දේ වේ. ධාරණය කරගනී. වචනයෙන් ප්‍රගුණ කරන්නේ ය, මනසින් කල්පනා කරන්නේ ය, දැකීම් පිරිසිදු වන්නේ ය.

එබැවින් මේ ආයුෂ්මකුන් අධිමානය ඇතියේ වේ. අධිමානය සත්‍යය කොට ඇතියේ වෙයි. නොපැමිණි දේට පැමිණියේ යැයි හඳුනාගෙන ඇත. නොකළ දේ කළේ යැයි හඳුනාගෙන ඇත. පත්නොවූවට පත්වූයේ යැයි හඳුනාගෙන ජාතිය ක්ෂය කළේ යැයි, කළ යුත්ත කළේ යැයි, නැවත කළයුත්තක් නැති බව දන්නේ යැයි ලෙස අරහත්වය පවසයි.”

මේ ආකාරයට සද්ධර්ම අධිමානයකට යාම තුළින් අධිගම අධිමානය පවා ඇතිවේ. මෙය ශාසනය තුළ සිදුවන මහා අනතුරකි

“සද්ධමමෙසු වා අධිමානිකො හොති” (අක්කොසක සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“සද්ධර්මය කෙරෙහි හෝ අධිමානය වේ.”

ආර්ය උපවාද කිරීමේ දී සිදුවන මහා ව්‍යාසනවල කරුණක් ලෙසට ද මෙම සද්ධර්ම අධිමානය පෙන්වා වදාරා ඇත්තේ එහි ඇති භයානකකම නිසාවෙනි. තම තමන් ඇසූ කරුණුවල අර්ථ විමසමින් තම තමන්ගේ කෝණයට අනුව එනම් ස්වකීයත්වයට අනුව එම ඇසූ ධර්මය ගැලපෙන විට යෝනියෝ මනසිකාරයට අවකාශයක් නොලැබේ. එමෙන්ම ශ්‍රද්ධාව අනුව පැවතීමට ද අවකාශය නොලැබේ. නිවැරදි ආකාරයට ශ්‍රද්ධාව ද නොපිහිටයි. තමන් ද දන්නා බව, තමන්ට වැටහෙන බව හමුවේ. ශාස්තෘන් වහන්සේ කරා යොමුවීමට හෝ ශාස්තෘ දහම පෙන්වන කල්‍යාණ මිතුරාට නැමීම සිදු නොවේ.

“සඤ්ඤා භගවා, සාවකොභමසමි. ජානාති භගවා, නාභං ජානාමිති.” (කීටාගිරි සූත්‍රය- ම.නි. 2)

“භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශාස්තෘ වන සේක. මම ශ්‍රාවකයා වෙමි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දන්නා සේක. මම නොදනිමි. ”

මේ සා භයානක අනතුරක් සිදුවන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ මූලික කරුණු සිදු නොකිරීම නිසාවෙනි. බිජ්ජාභිඤ්ඤා වූ

දාරුවීරිය හා මහා ප්‍රඥා ඇති උපනිස්ස පරිබ්‍රාජකයා වැනි අයට ධර්මය අසන විටම මෙම සියලුම කරුණු සහිතව අර්ථ විමසීම ද සිදු වී මාර්ගය ඉස්මතු විය. එනමුදු සමස්තයක් ලෙස සියලු දෙනාටම එසේ සිදු නොවේ. එබැවින් සමස්තයක් ලෙස සියලු දෙනාටම පොදු ලෙස පෙන්වූ කරුණු මූල සිටම සිදු කිරීම අවශ්‍ය වේ. එසේ නොවූණු හොත් ඇසුණු පදයන් උතුම් ලෙස ගෙන ශ්‍රද්ධාව හා යෝනියෝ මනසිකාරය ඉක්මවා සද්ධර්ම අධිමානයට පත්වේ.

“උග්ඝට්ඨකඤ්ඤා, විප්පට්ඨකඤ්ඤා, නෙය්‍යා, පදපරමො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ චතතාරො පුගගලා සනෙතා සංවිජ්ජමානා ලොකසමීනති.”
(නෙය්‍යපුග්ගල සූත්‍රය - අ.නි. 2)

“උග්ඝට්ඨකඤ්ඤා ය, විප්පට්ඨකඤ්ඤා ය, නෙය්‍යා ය, පදපරම යි. මහණෙනි, ලෝකයෙහි මේ පුද්ගලයෝ සතර දෙන විද්‍යමාන ය.”

උග්ඝට්ඨකඤ්ඤා, විප්පට්ඨකඤ්ඤා වැනි අය ඉතාම කලාතුරකින් පහළ වේ. එවැනි අයට අසන විටම අර්ථය විමසීමට තරම් හැකියාවක් ඇත. අප ද ඒ අය මෙන් සිතූ විට එතෙර වන මඟ ඉස්මතු නොවී, සද්ධර්ම අධිමානයකට පත් වී පදපරමඛවට පත්වේ. එනම් ඇසූ පදය උතුම් ලෙස සැලකීමයි. එසේ වන්නේම එතෙර වීමක් සිදු නොවී තම තමන්ටම එම පදය නිරවුල් වී, එයම තමාට (ස්වකීයත්වයට) උතුම් වීමයි. නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාව ඒ ආකාරයටම පිළිවෙළට කිරීමට උත්සාහ කිරීමේ දී, නෙය්‍යා අය ලෙස, තථාගත දහම පෙන්වන කල්‍යාණ මිත්‍රයාට යොමුවී එතෙර වන ලෙස මාර්ගය ඉස්මතුවීම සිදුවේ.

ඇසුණු ධර්මය මනසින් කල්පනා කරන විට එතෙර වන ප්‍රතිපදාවක් වූ ස්වකීයත්වය නිරෝධය ලෙස පෙන්වූ දහම ඒ ලෙසටම මනා ලෙස සුතය වශයෙන් නිරවුල්ව දැකීමක් ඇති වේ. එනම් දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිද්ධා වේ. මෙය අවබෝධයක යෙදීමක් නොවේ. තමන්ගේ මතය තහවුරු වීමක් ද නොවේ. සත්‍යය වූ දහම, ගම්භීර, අතක්කාවචර, දුද්දස, දුරනුබෝධ, සන්ත, පණිත, නිපුත,

පණ්ඩිත වේදනීය ලෙස ඉස්මතු වීමයි. මේ ආකාරයට දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිද්ධා වන විට එම කරුණුවල අර්ථ විමසීමට යොමු වී නැත. එනමුදු එම කරුණු ස්වකීයත්වයට නොවැටහෙන සත්‍යයක් බවත්, එම සත්‍යය සෙවිය යුතු බවත් සත්‍යගවේෂී කෙනාට ඉස්මතු වේ. මේ බව වඩිකී සූත්‍රය තුළ ද සඳහන් වේ. එම දේශනාව කලින් ඉදිරිපත් කරන ලදී.

සත්‍යය වූ ගැඹුරු ධර්මයක් බව සත්‍යගවේෂී කෙනාට ඉස්මතු වීම ද, ස්වකීයත්වයට හසු නොවීම ද යන කරුණු මත එම සත්‍යය පෙන්වූ උත්තමයන් අනුව යෙදීමට අනුගත වේ. එසේ අනුගතවීම ම තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ දහමෙහි අර්ථ විමසීමෙහි පටන් ගැනීම යි. මෙසේ ඔහු තුළ සිදුවූණු ක්‍රියාවලිය නොහොත් භොයන ආකාරය ‘අනිත්‍ය සම්මර්ශනය’ ලෙස පැහැදිලි වේ.

එමෙන්ම ‘අනිත්‍ය සම්මර්ශනය’ සිදුවූ ලෙසටම, දුක් ලෙස, අනාත්ම ලෙස, නිවීම සැප ලෙස, සම්මර්ශනය වීම ප්‍රතිපදාත්මකවම සක්කාය නිරෝධ මාර්ගයට අනුගතවීම වේ.

21. සංස්කාර සම්මර්ශනය

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ලෝකෝත්තර ධර්මය ඉගෙන ගැනීමට යොමුවිය යුත්තේ ඉතාම වැදගත්, සත්‍යය වූ, තමන්ගේ විෂයට ගෝචර නොවන, සුන්දර වූ ධර්මයක් බව වැටහීමෙනි. මේ ආකාරයට යොමුවන විට සම්පූර්ණයෙන්ම තම අත්දැකීමේ නිස්සාරත්වය ඉස්මතු වී, අසාමාන්‍ය පැහැදීමකින් යුතු නැමීමක් ඇතිව, සාවධානව, මනාව කන් යොමුකිරීමක් ඇතිවේ. මේ ආකාරයට යොමුවන විට සිදුවන ප්‍රායෝගික වැඩපිළිවෙළ වන්නේ සංස්කාරයන් අතිත්‍ය, දුක්ඛ, සහ ධර්මයන් අනාත්ම ලෙසට සම්මර්ශනය සිදුවීමයි. නික්මීම නම් වූ නිවීමේ සුන්දරත්වය සැප සහගත බවට යොමුවීමක් ද සිදුවේ. ඒ පිළිබඳව පහත සඳහන් සූත්‍රවල මනාව පැහැදිලි වේ.

“සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු කඤච්චි සඛධාරං නිචචතො සමනුපසසනො අනුලොමිකාය ඛනතියා සමනනාගතො භවිසසතී’ති නොතං යානං විජජති. අනුලොමිකාය ඛනතියා අසමනනාගතො, සමමතතනියාමං ඔකකමිසසතී’ති නොතං යානං විජජති. සමමතතනියාමං අනොකකමමානො සොතාපතතිඵලං වා සකදාගාමිඵලං වා අනාගාමිඵලං වා අරහතතං වා සච්ඡිකරිසසතී’ති නොතං යානං විජජති.

සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්බසඛධාරං අනිචචතො සමනුපසසනො අනුලොමිකාය ඛනතියා සමනනාගතො භවිසසතී’ති යානමොතං විජජති. අනුලොමිකාය ඛනතියා සමනනාගතො සමමතතනියාමං ඔකකමිසසතී’ති යානමොතං විජජති. සමමතතනියාමං ඔකකමමානො සොතාපතතිඵලං වා සකදාගාමිඵලං වා අනාගාමිඵලං වා අරහතතං වා සච්ඡිකරිසසතී’ති යානමොතං විජජතී’ති.” (අනිචච සූත්‍රය - අ.නි. 4)

“මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් කුමන හෝ සංස්කාරයක් නිත්‍ය වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරන්නේ නම් අනුලෝම බන්තියට සමන්වාගතවීම සිදු වන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන

නොවේ. අනුලෝම බන්ධනයෙන් සමන්විත නොවූවිට සම්මත නියාමයට බැස ගන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. සම්මත නියාමයට බැස නොගන්නාවිට සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් ඵලයන් පසක් කරන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ.

මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් සියලු සංස්කාරයන් අතිත්‍ය වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරන්නේ නම් අනුලෝම බන්ධනයට සමන්විතවීම සිදු වන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. අනුලෝම බන්ධනයෙන් සමන්විත වූ විට සම්මත නියාමයට බැස ගන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. සම්මත නියාමයට බැස ගන්නාවිට සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් ඵලයන් පසක් කරන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ.”

“සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු කඤ්චිසඛධාරං සුධතො සමනුපසසනොං -පෙ- නෙතං යානං විජජති.

සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු සඛඛසඛධාරං දුක්ඛතො සමනුපසසනොං -පෙ- යානමෙතං විජජති.” (දුක්ඛ සූත්‍රය - අ.නි. 4)

“මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් කුමන හෝ සංස්කාරයක් සැප වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරන්නේ නම් අනුලෝම බන්ධනයට සමන්විතවීම සිදු වන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. අනුලෝම බන්ධනයෙන් සමන්විත නොවූවිට සම්මත නියාමයට බැස ගන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. සම්මත නියාමයට බැස නොගන්නාවිට සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් ඵලයන් පසක් කරන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ.

මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් සියලු සංස්කාරයන් දුක් වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරන්නේ නම් අනුලෝම බන්ධනයට සමන්විතවීම සිදු වන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. අනුලෝම බන්ධනයෙන් සමන්විත වූ විට සම්මත නියාමයට බැස ගන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. සම්මත නියාමයට බැස ගන්නාවිට සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් ඵලයන් පසක් කරන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ.”

“සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු කඤ්චිධමමං අත්තතො සමනුපසසනොං -පෙ- නෙතං යානං විජජති.

සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්බධමමං අත්තතො සමනුපසසනොං -පෙ- යානමෙතං විජජති.” (අනත්ත සූත්‍රය - අ.නි. 4)

“මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් කුමන හෝ ස්වභාවයක් ආත්ම වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරන්නේ නම් අනුලෝම ඛන්තියට සමන්විතවීම සිදු වන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. අනුලෝම ඛන්තියෙන් සමන්විත නොවූවිට සම්මත්ත නියාමයට බැස ගන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. සම්මත්ත නියාමයට බැස නොගන්නාවිට සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් ඵලයන් පසක් කරන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ.

මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් සියලු ස්වභාවයන් අනාත්ම වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරන්නේ නම් අනුලෝම ඛන්තියට සමන්විතවීම සිදු වන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. අනුලෝම ඛන්තියෙන් සමන්විත වූ විට සම්මත්ත නියාමයට බැස ගන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. සම්මත්ත නියාමයට බැස ගන්නාවිට සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් ඵලයන් පසක් කරන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ.”

“සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු නිබ්බානං දුක්ඛතො සමනුපසසනොං අනුලොමිකාය ඛන්තියා සමනනාගතො භවිසසතී’ති නෙතං යානං විජජති. අනුලොමිකාය ඛන්තියා අසමනනාගතො සමමතතනියාමං ඔකකමීසසතීති නෙතං යානං විජජති. සමමතතනියාමං අනොකකමමානො සොතාපතතිඵලං වා සකදාගාමීඵලං වා අනාගාමීඵලං වා අරහතතං වා සච්ඡකරිසසතීති නෙතං යානං විජජති.

සො වත භික්ඛවෙ භික්ඛු නිබ්බානං සුඛතො සමනුපසසනොං අනුලොමිකාය ඛන්තියා සමනනාගතො භවිසසතී’ති යානමෙතං විජජති. අනුලොමිකාය ඛන්තියා සමනනාගතො සමමතතනියාමං

**ඔකකමීසසතී'ති යානමෙතං විජජති. සමමතතනියාමං
ඔකකමමානො සොනාපතතිඵලං වා සකදාගාමීඵලං වා
අනාගාමීඵලං වා අරහතතං වා සවජ්ජකරීසසතී'ති යානමෙතං
විජජතීති.” (තිබ්බාන සුත්තය - අ.නි. 4)**

“මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් නිවීම දුක් වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරන්නේ නම් අනුලෝම බන්ධියට සමන්විතවීම සිදු වන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. අනුලෝම බන්ධියෙන් සමන්විත නොවූවිට සම්මත්ත නියාමයට බැස ගන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. සම්මත්ත නියාමයට බැස නොගන්නාවිට සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් ඵලයන් පසක් කරන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන නොවේ.

මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් නිවීම සෑප වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරන්නේ නම් අනුලෝම බන්ධියට සමන්විතවීම සිදු වන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. අනුලෝම බන්ධියෙන් සමන්විත වූ විට සම්මත්ත නියාමයට බැස ගන්නේ ය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. සම්මත්ත නියාමයට බැස ගන්නාවිට සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් ඵලයන් පසක් කරන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ.”

මේ සූත්‍ර දේශනා හතර තුළින්ම හමුවන විශේෂ වචනයක් තිබේ. එනම් “සමනුපස්සති” යන වචනය යි. එය ව්‍යවහාරය අනුව ඒ ඒ තැන්හි යෙදෙන ආකාරයෙන් පැහැදිලි වේ. එසේම සක්කාය දිට්ඨිය විග්‍රහ කරන තැන්හි ද එම වචනය ඉස්මතු වේ. එය ඉදිරියේ දී හමුවේ. මෙම “සමනුපස්සති” යන වචනය හා තවත් සුවිශේෂී වචනයක් ලෙස “පජානාති” යන වචනය, එකට විස්තර වීමක් වූළුසුඤ්ඤාන සූත්‍රයේ දී හමුවේ. සමනුපස්සති වචනයේ අදහස හා තථාගතයන් වහන්සේ එය ඉස්මතු කර ඇති ආකාරය ගැන පැහැදිලි කර ගැනීමට පජානාති යන වචනය ද උපකාර කර ගනිමු.

22. ව්‍යවහාරික වචන තුළින් ඉස්මතුකළ ධර්මය

ලෝකයේ මිනිසුන් ජීවත්වන විට එකිනෙකා කෙරෙහි සන්තිවේදනයක් ඇතිකරගැනීම සඳහාත්, තම තමන්ට යමක් වටහා ගැනීමේ පහසුව සඳහාත් ඒ ඒ සමාජය තුළ ඊට ආවේණික වූ ව්‍යවහාරික භාෂාවක් පවතී. එම ව්‍යවහාරික භාෂාව මුල්කරගෙනම ඒ සමාජයට යමක් සන්තිවේදනය කිරීමට පුළුවන. බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වන්නේ ද මෙවැනිම වූ සමාජයක වේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද සමාජය තුළ ජීවත්වීමේ දී ඒ සමාජයේ ව්‍යවහාර කරන වචනම භාවිත කරන සේක. එමෙන්ම එම ව්‍යවහාරික වචනම භාවිත කරමින් බුදුරජාණන් වහන්සේලාට ආවේණික එතෙර වන දහම පෙන්වීම ද සිදුවේ. එසේ සිදුකරන විට, එය ව්‍යවහාරික භාෂාවේ වචනවලට අදාළ වුවත්, එතෙර වීම සඳහා උපකාර වන ලෙසට තීව්‍ර අර්ථ ඉස්මතු කරමින් පැහැදිලි කර ඇත. එබැවින් බුදුරජාණන් වහන්සේ ව්‍යවහාර කරන වචනවල අර්ථ වටහාගැනීමේ දී එම කරුණු ගැන හොඳින් අවධානය යොමුකළ යුතු වේ. කලින් ඉදිරිපත් කිරීමට යෙදුණු ‘සමනුපස්සති’ යන වචනයේ අර්ථය වටහා ගැනීම සඳහා ‘පජානාති’ වචනය ද උපකාර කරගනිමින් පහත සූත්‍රය ඇසුරින් විමසා බලමු.

“සො සුඤ්ඤමිදං සඤ්ඤාගතං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤායාති පජානාති. සුඤ්ඤමිදං සඤ්ඤාගතං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤායාති පජානාති. අපථී වෙවිදං අසුඤ්ඤතං යදිදං ඉමමෙව කායං පටිච්ච සලායතනිකං ජීවිතපච්චයාති. ඉති යං හි බො තඤ්ඤා න හොති. තෙන තං සුඤ්ඤං සමනුපසසති. යං පන තඤ්ඤා අවසිට්ඨං හොති. තං සනතමිදං අපථීති පජානාති.” (චූළසුඤ්ඤත සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“ඔහු ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සංඥා පිළිබඳව වූ සංඥාගතය ශුන්‍ය යැයි පජානාති වේ. නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥා පිළිබඳව වූ සංඥාගතය ශුන්‍ය යැයි පජානාති වේ. නමුත් මේ අශුන්‍යතාවයක් ද ඇත. එනම්, මේ කය නිසා වූ සලායතනික ජීවිත ප්‍රත්‍ය යැයි.

මෙසේ යමක් එහි නැද්ද, එයින් එය ශුන්‍ය යැයි සමනුපස්සති වේ. යමක් එහි ඉතිරිව ඇත් ද, ප්‍රකට වන එය ඇතැ' යි ප්‍රජානාති වේ”

“ප්‍රජානාති ප්‍රජානාතිති ඛො ආවුසො, තසමා පඤ්ඤාවාති වුවචති. කිඤ්ච ප්‍රජානාති? ඉදං දුක්ඛනාති ප්‍රජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති ප්‍රජානාති, අයං දුක්ඛනිරොධොති ප්‍රජානාති, අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති ප්‍රජානාති. ප්‍රජානාති ප්‍රජානාතිති ඛො ආවුසො, තසමා පඤ්ඤාවාති වුවචති.” (මහාවෙදල්ල සූත්‍රය, ම.නි-1)

“ඇවැත්නි, ප්‍රජානාති ප්‍රජානාති වෙයි ද, ඒ හෙයින් ප්‍රඥාවන්ත යැයි කියනු ලැබේ. කුමක් ප්‍රජානාති වේ ද? ‘මේ දුක් යැයි ප්‍රජානාති වේ. මේ දුක් හටගැනීම යැයි ප්‍රජානාති වේ. මේ දුක් නිරෝධය යැයි ප්‍රජානාති වේ. මේ දුක් නිරෝධ ගාමිනී පටිපදාව යැයි ප්‍රජානාති වේ’ යන මෙකරුණෙන්, ඇවැත්නි ප්‍රඥාවන්ත වේ යැයි කියනු ලැබේ.”

ප්‍රජානාති යන වචනයට තථාගත දහම තුළ දී ඇති අර්ථය මහා වේදල්ල සූත්‍රයෙන් මනාව පැහැදිලි වේ. එනම් එතෙර වන මාර්ගයේ වූ මූලික අංගය වන සම්මා දිට්ඨිය යි. ලෝකයෙන් එතෙර වන (ස්වකීයත්වය සහ ස්වකීයත්වය නිරෝධය ප්‍රඥාවෙන් දකින විදිය යි.) ආකාරයට නිවැරදිව දකින විදිය යි. තථාගතයන් වහන්සේට ආවේණික දහම වන ලෝකෝත්තර ධර්ම විග්‍රහය (සක්කාය නිරෝධ දහම) තුළ, ප්‍රජානාති යන වචනය යෙදෙන විට ඉහත අරුත ඉස්මතු වන ලෙස පැහැදිලි කර ඇත. එනමුදු මෙය ද ලෝකය තුළ ව්‍යවහාර වූ වචනයකි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයට අලුතින් වචන හඳුන්වා දුන්නේ නැත. ඒ ඒ සමාජය ව්‍යවහාර කරන වචන තුළින් එතෙර වන මාර්ගය ඉපැද්ද වූ සේක. ‘සමනුපස්සති’ යන වචනය ද ලෝකය තුළ ව්‍යවහාර වූ වචනයකි. එහි තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දුන් (එතෙර වන ආකාරයට) අර්ථය වටහාගැනීමට ප්‍රථම ලෝකයේ අර්ථයන් ද විමසා බලමු. ‘ප්‍රජානාමි’ යන වචනය යෙදෙන්නේ උත්තම පුරුෂ ඒක වචන ක්‍රියාපදයක් ලෙසිනි. එය ලෝකය තුළ සිටින කෙනෙක්, තමා

සිදුකරන ක්‍රියාවකි. එය ලෝකයා ව්‍යවහාර කළ අතර ලෝකය තුළ සිටින බුදුරජාණන් වහන්සේ ද, රහතන් වහන්සේලා ද ඵලෙස ව්‍යවහාර කළ හ.

“පජානාති” ලෙස යෙදෙන්නේ ප්‍රථම පුරුෂ ඒක වචන ක්‍රියාවකි. එය ද ලෝකය තුළ වූ තවත් කෙනෙකුගේ ක්‍රියාවක් ව්‍යවහාර කිරීමකි. මෙම වචනය ද බුදුරජාණන් වහන්සේ ත්, රහතන් වහන්සේලා ත් ලෝකය තුළ දී ඔවුනොවුන් පිළිබඳව ව්‍යවහාර කිරීමට භාවිත කළ සේක.

උදා: අහං පජානාමි, අගගඤ්ඤාලාහං හගගව පජානාමි.

සමණො පජානාති, ...යථාකමමුපගෙ සතෙත පජානාති.

මේ ආකාරයටම “සමනුපස්සති” වචනය ද, “සමනුපස්සති” සහ “සමනුපස්සාමි” ලෙස ලෝකයේ ව්‍යවහාර කර ඇත. බුදුරජාණන් වහන්සේ සහ රහතන් වහන්සේලා ද ලෝකය තුළ දී ඵලෙස ව්‍යවහාර කර ඇත.

උදා: අහං සමනුපස්සාමි

“නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකරූපමිපි සමනුපස්සාමි”

සමණො සමනුපස්සති.

“භික්ඛු එවං සීලසම්පන්නො න කුතොවි භයං සමනුපස්සති”

ඉහත පෙන්වූ වචන දෙක, ඵලෙස වෙන් වෙන් වූ ආකාර තුළින් තථාගතයන් වහන්සේ ඇතුළුව සියලුම දෙනා ලෝක ව්‍යවහාරයෙන් භාවිත කර ඇත. තථාගතයන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික වූ සක්කාය නිරෝධ ධර්මය, ප්‍රතිපදාව ලෙසට පෙන්වන විට දී “පජානාමි”, “සමනුපස්සාමි” ලෙස භාවිත නොවේ. (සතිපට්ඨාන සූත්‍ර ආදී දේශනා තුළ දී ලෝකෝත්තර මාර්ගයට එළඹීම සඳහා ලෝකය තුළ තම තමන්ට ප්‍රත්‍යක්ෂ වන කරුණක් ඇති බව ගැනීම සිදුවේ. එසේ ලෝකය ප්‍රකටවන කරුණක් පාදක

කරගෙන මාර්ගය ඉස්මතු කර ඇත. උදා: ‘ගච්ඡන්තො වා ගච්ඡාමිති පජානාති’. එසේම දහම් කරුණක් ලෝකයේ සිටින අයට පෙන්වාදෙන විට, තථාගතයන් වහන්සේ ‘පජානාමි’, ‘සමනුපස්සාමි’ ලෙස පැහැදිලි කරති. එහි දී ලෝකයේ සිටින අයට බුදුරජාණන් වහන්සේ යමක් පෙන්වා දුන් හ. එනමුදු දහම් කරුණු තුළ වූ අර්ථය ප්‍රායෝගිකව සිදුවීම විස්තර කරන විට ‘පජානාමි’, ‘සමනුපස්සාමි’ ලෙස පැහැදිලිකර නැත.) මන්දයත් එහි සක්කාය තහවුරු වීමෙන් “තමා” (මම) කතෘ ලෙස ඉස්මතු වේ. එය ලෝකයේම වේ. යෝනියෝ මනසිකාරයට හේතුවන ලෙස ලෝකෝත්තර ධර්ම විග්‍රහය පෙන්වන සියලු තැන්හි “පජානාති” සහ “සමනුපස්සති” ලෙස පෙන්වා ඇති අතර එහි යෙදීම අනුව, ව්‍යාකරණ රීතිය අනුව ප්‍රථම පුරුෂයෙන් ඉදිරිපත් කර ඇත.

සක්කාය නම් වූ ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ධර්මයක් දේශනා කරන විට “තමා” (මම) ප්‍රධානව පවතින ක්‍රියාවක් තහවුරු වූයේ නම් එය සක්කාය නිරෝධ දහමක් නොවේ. ලෝකෝත්තර දහම පෙන්වන විට “පජානාති” අර්ථය මහාවේදල්ල සූත්‍රයෙන් මනාව පැහැදිලි විය. එම කරුණ හා සම්බන්ධ කරගෙන වූලසුඤ්ඤත සූත්‍රය තුළින් “සමනුපස්සති” වචනයේ අර්ථය වටහා ගැනීමට උත්සාහ කරමු.

වූලසුඤ්ඤත සූත්‍රය පුරාවටම ඒ ඒ මනසිකාරය අනුව සුඤ්ඤතාවය සිදුවන ආකාරය ගැන ‘සමනුපස්සති’ ලෙස පෙන්වා දී ඇත. එමෙන්ම ලැබූවා වූ සුඤ්ඤතාවයේ ඇති සුඤ්ඤතාවය ත් අසුඤ්ඤතාවය ත් පිළිබඳව ‘පජානාති’ ලෙස පැහැදිලි කර ඇත. ලෝකයෙන් එතෙර වන සක්කාය නිරෝධ මාර්ගයේ, මනාව දකින ආකාරයෙන් සකස් වූ සුඤ්ඤතාවය ද අසුඤ්ඤතාවය ද පජානාති වේ. ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය ඇති වූ ආසී ශ්‍රාවකයාට කිසිදිනෙක පෘථග්ජන ලෙස දකින ආකාරයක් නැත.

23. පාඨග්ජන සහ සේධ දැක්ම

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වන මාර්ගයට යොමු වූ ආර්ය ශ්‍රාවකයා, පාඨග්ජනයා දකින ආකාරයෙන් වෙන්ව වෙනස්ම ආකාරයකින් දැකීම සිදුවේ. එය මූලපරියාය සූත්‍රය තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ.

“ඉධ භික්ඛවෙ අසසුතවා පුට්ඨජනො අරියානං අදසසාවී අරියධමමසස අකොවිදො අරියධමෙම අවිනිතො, සපපුරිසානං අදසසාවී සපපුරිසධමමසස අකොවිදො සපපුරිසධමෙම අවිනිතො පඨවිං පඨවිතො සඤ්ජානාති. පඨවිං පඨවිතො සඤ්ඤාතො පඨවිං මඤ්ඤාති. පඨවියා මඤ්ඤාති. පඨවිතො මඤ්ඤාති. පඨවිං මෙති මඤ්ඤාති. පඨවිං අභිනාදාති. තං කිසස හෙතු? අපරිඤ්ඤාතං තසසාති වදාමි.” (මූලපරියාය සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, මෙහිලා “අශ්‍රැතවත් පාඨග්ජනයා, ආයථියන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, ආයථිධමීයේ අදක්‍ෂයා, ආයථිධමීයෙහි නොහික්මෙන්නා, සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, සත්පුරුෂධමීයේ අදක්‍ෂයා, සත්පුරුෂධමීයෙහි නොහික්මෙන්නා, (ඔහු) පඨවිය පඨවි වශයෙන් හඳුනාගනී. පඨවිය පඨවි වශයෙන් හඳුනාගෙන පඨවි ලෙස හඟියි. පඨවියෙහි යැයි හඟියි. පඨවියෙන් යැයි හඟියි. පඨවිය මගේ යැයි හඟියි. පඨවිය අභිනන්දනය කෙරේ. ඒ කවර හෙයින්ද යත් පිරිසිඳු නොදත් හෙයින් යැයි වදාරමි.”

“යොපි සො භික්ඛවෙ භික්ඛු සෙධො අපපතතමානසො අනුතතරං යොගකෙධමං පඨයමානො විහරති. සොපි පඨවිං පඨවිතො අභිජානාති. පඨවිං පඨවිතො අභිඤ්ඤාය පඨවිං මාමඤ්ඤාති. පඨවියා මාමඤ්ඤාති. පඨවිතො මාමඤ්ඤාති. පඨවිං මෙති මාමඤ්ඤාති. පඨවිං මාභිනාදාති. තං කිසස හෙතු? පරිඤ්ඤායං තසසාති වදාමි.” (මූලපරියාය සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් සේධ වේ ද, අනුත්තර වූ නිවීම අපේක්ෂාවෙන්, ප්‍රාර්ථනාවෙන් වාසය කරයි. ඔහු පඨවිය පඨවි වශයෙන් අභිජානාති වේ. පඨවිය පඨවි වශයෙන් විශේෂයෙන්

අවබෝධ කරගෙන පයවි ලෙස මාමඤ්ඤි (පයවි හැඟීමේ වැරද්ද දැක හික්මෙයි) වෙයි. පයවියෙහි යැයි මාමඤ්ඤි වෙයි. පයවියෙන් යැයි මාමඤ්ඤි වෙයි. පයවිය මගේ යැයි මාමඤ්ඤි වෙයි. පයවිය මාහිනන්දි (පයවි අහිනන්දනයේ වැරද්ද දැක හික්මෙයි) වේ. ඒ කවර හෙයින් ද යත් පිරිසිඳ දත් හෙයින් යැයි වදාරමි.”

ආර්ය ශ්‍රාවකයාට පෘථග්ඡනයාගෙන් වෙනස්ම වූ ආකාරයට සංඛ්‍යාය (සකස් වූ) පිළිබඳව දැක්මක් ඇත. එම දැක්ම පිළිබඳව විස්තරය, එතෙර වන මාර්ග අංගයෙන් දැකීම (සම්මා දිට්ඨියෙන්) සිදුවන ආකාරය මූලපරියාය සූත්‍රය තුළ පැහැදිලි විය.

“කිත්තවතා පන භනෙන, යානායානකුසලො හිකඛුති අලං වචනායාති.

ඉධානන්ද, හිකඛු: අට්ඨානමෙතං අනවකාසො, යං දිට්ඨිසම්පනෙනා පුද්ගලලො කඤ්චි සඛධාරං නිවචතො උපගච්ඡෙය්‍ය, නෙතං යානං විජ්ජති’ති පඡානාති. යානං ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුද්දුජ්ජනො කඤ්චි සඛධාරං නිවචතො උපගච්ඡෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති’ති පඡානාති.” (බහුධාතුක සූත්‍රය-ම.නි. 3)

“ස්වාමීනි, කෙතෙකින් යාන අට්ඨාන කුසල හික්ෂුව යැයි කීමට සුදුසු වේ ද?

“ආනන්ද, මෙහිලා හික්ෂුව ඒකාන්තයෙන්ම සිදුනොවන්නක් ලෙස මෙසේ මනාව දැනගනී. යම් දිට්ඨි සම්පන්න පුද්ගලයෙක් (සෝතාපන්න) කුමන හෝ සංස්කාරයක් නිත්‍ය වශයෙන් ගැනීමකට පැමිණේ යැයි යන කරුණ කිසිඳු ලෙසකින් විද්‍යමාන නොවේ. යම් පෘථග්ඡන පුද්ගලයෙක් කුමන හෝ සංස්කාරයක් නිත්‍ය වශයෙන් ගැනීමකට පැමිණේ යැයි යන කරුණ ඒකාන්තයෙන් විද්‍යමාන වන්නක් යැයි මනාව දැනගනී.”

සම්මා දිට්ඨියෙන් යුතු සේබ පුද්ගලයෙක් කිසිඳු ලෙසකින් නිත්‍ය, සැප, ආත්ම වශයෙන් හඳුනානොගන්නා බව ද, යොමුනොවන බව ද පැහැදිලි වේ. එසේ වූ ආර්ය ශ්‍රාවකයා තථාගත දහමට අනුව

නිවීමේ වැඩපිළිවෙළ පුරුදු කරන විට තම තමන්ට ගෝචර වන සංඛත ලෝකය, දකින ආකාරය වන සම්මා දිට්ඨියෙන් පජානාති වේ. මේ පජානාති යන වචනයෙන් ඉදිරිපත් වන අර්ථය, ලෝකෝත්තර මාර්ග අංගය වන සම්මා දිට්ඨියේ කෘත්‍ය වේ. එය ලෝකයෙන් එතෙර වන මාර්ග අංගය වේ.

“සෙය්‍යථාපි හිකඤ්ඤා රඤ්ඤා පචචනතිමං නගරං දළඤ්ඤාදදාපං දළභ පාකාරතොරණං ඡද්ධාරං. තත්‍රසස දොචාරිකො පණ්ඩිතො ව්‍යතොතො මෙධාවී අඤ්ඤාතානං නිවාරොතා ඤාතානං පචෙසෙතා. පුරුස්මාය දිසාය ආගනාති සීසං දුතයුගං තං දොචාරිකං එවං වදෙය්‍ය: “කහස්මෙහා පුරිස, ඉමසස නගරසස නගරසාමී”ති? සො එවං වදෙය්‍ය: එසො හනෙන මජ්ඣෙකෙ සිංසාටකෙ නිසිනෙනාති.”

“මහණ, යම්සේ රජෙකුගේ දැඩි පවුරු සහිත, මනා උපකාර ඇති පවුරු තුළ දොරවල් හයක් ඇති නගරයක් වේ. එහි, නොහඳුනන අය වළක්වන, හඳුනන අය ඇතුළු කරවන පණ්ඩිත වූ, ව්‍යක්ත වූ, නුවණැති දොරටු පාලකයෙක් වේ. ශීඝ්‍රමත් ඇති දුත යුවළක් පෙරදිගින් ඇවිත් ඒ දොරටු පාලකයාගෙන් මේ නගර ස්වාමියා කොහි දැයි විමසන්නේ ය. ඔහු මෙසේ පවසයි. ස්වාමිනි, නගර ස්වාමියා නගර මැද වූ සිවුමංසලෙහි සිටියි.”

“අථ ඛො තං සීසං දුතයුගං නගරසාමීසස යථාභුතං වචනං නිය්‍යාතොති යථාගතමගගං පටිපජ්ජෙය්‍ය. පච්ඡමාය දිසාය ආගනාති සීසං දුතයුගං -පෙ- උතතරාය දිසාය ආගනාති සීසං දුතයුගං -පෙ- දකඛිණාය දිසාය ආගනාති සීසං දුතයුගං තං දොචාරිකං එවං වදෙය්‍ය: “කහස්මෙහා පුරිස ඉමසස නගරසස නගරසාමීති? සො එවං වදෙය්‍ය: “එසො හනෙන මජ්ඣෙකෙ සිංසාටකෙ නිසිනෙනා”ති. අථ ඛො තං සීසං දුතයුගං නගරසාමීසස යථාභුතං වචනං නිය්‍යාතොති යථාගතමගගං පටිපජ්ජෙය්‍ය.”

“එකල්හි ඒ ශීඝ්‍ර දුත යුවළ නුවර ස්වාමියාට ඇති සැටි වූ වචනය පවරා දී ආ මගටම පිළිපන්නේ ය. ශීඝ්‍ර දුත යුවළක් පැළදිගින් ඇවිත් ... උතුරුදිගින් ඇවිත් ... දකුණුදිගින් ඇවිත් ඒ ඒ දොරටු

පාලකයාගෙන් මේ නගරයේ නගරහිමියා කොහි දැයි විමසන්නේ ය. ඔහු මෙසේ පවසයි. ස්වාමීනී, ඔහු (නගර ස්වාමියා) නගර මැද වූ සිවුමංසලෙහි සිටියි. එකල්හි ඒ ශීඝ්‍ර දූත යුවල නගර ස්වාමියාට ඇති සැටි වූ වචනය පවරා දී ආ මඟට ම පිළිපන්නේ ය.”

“උපමා බො මායාං භික්ඛු කතා අත්ථසස විඤ්ඤාපනාය. අයඤ්ඤවත් අපොඨා: නගරනති බො භික්ඛු ඉමසෙසනං වාතුමහාභුතිකසස කායසස අධිවචනං. මාතාපෙතතිකසමභවසස ඔදනකුමමාසුපවයසස අනිච්චවජුදන පරිමදදන හෙදන විදධංසන ධම්මසස. ඡදවාරනති බො භික්ඛු, ඡනෙනතං අජ්ඣතතිකානං ආයතනානං අධිවචනං. දොවාරිකොති බො භික්ඛු සතියා එතං අධිවචනං. සීසං දුතයුගනති බො භික්ඛු සමථවිපසසනානෙනං අධිවචනං. නගරසාමීති බො භික්ඛු විඤ්ඤාණසෙසනං අධිවචනං. මජ්ඣෙක සිඛසාටකොති බො භික්ඛු චතුනෙනතං මහාභුතානං අධිවචනං: පඨවිධාතුයා ආපොධාතුයා තෙපොධාතුයා වායොධාතුයා. යථාභුතචචනනති බො භික්ඛු නිබ්බානසෙසනං අධිවචනං. යථාගතමගෙහති බො භික්ඛු අරියසෙසනං අට්ඨඛිතිකසස මගගසස අධිවචනං සෙය්‍යථීදං: සමමාදිට්ඨියා -පෙ-සමමාසමාධිසසාති.” (කිංසුකෝපම සූත්‍රය - ස.නි. 4)

“මහණෙනි අර්ථ පෙන්වීම පිණිස මා විසින් මේ උපමාව දේශනා කරන ලදී. ඒ මේ අරුත යි. මහණෙනි, නුවර යනු මවුපියන්ගෙන් හටගත්, බතින් ව්‍යංජන වලින් වැඩුණු, අනිත්‍ය වූ, ඉලීම, පිරිමැදීම, බිඳීම, වැනසීම් ස්වභාව කොට ඇති සතර මහාභුතමය වූ මේ සිරුරට නමකි. මහණ, සය දොර යනු ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයට නමකි. මහණෙනි, දොරටුපල්ලා යනු සිහියට මේ නමකි. මහණ, ශීඝ්‍රදූත යුවලය යනු සමථ විපස්සනාවන්ට මේ නමෙකි. මහණ, නුවරහිමියා යනු විඤ්ඤාණයට නමකි. මහණ, මැද සිවුමංසල යනු පඨවි ධාතුවට ද, ආපෝ ධාතුවට ද, තේජෝ ධාතුවට ද, වායෝ ධාතුවට ද යන සතර මහාභුතයන්ට නමෙකි. මහණෙනි, ඇති සැටි වූ වචනය යනු නිවනට නමකි. මහණෙනි, ආ මග ය යනු ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයට නමකි. එනම් සම්මා දිට්ඨිය ... සම්මා සමාධිය ලෙස යැයි.”

මේ දේශනාව තුළින් මාර්ගය හා මාර්ගය තුළ වූ සමථ විපස්සනාවන් කෙනෙකුට අයිති නැති බව හොඳින්ම පැහැදිලි වේ. පුද්ගලයා, සත්වයා, තමා යන බව, දොරටු සහිත නගරයට උපමා කොට ඇත. නගරයට අයිති නැතිබවකින් සමථ විපස්සනා හා එය සිදුවන මාර්ගය පැහැදිලි කර ඇත. එසේවූ සමථ විපස්සනා සහිත මාර්ගයේ වන කෘත්‍ය 'පජානාති' වේ. එය පුද්ගලයෙකුගේ දැනගැනීමක් නොවේ. එම එතෙර වන මාර්ග අංගය වූ සම්මා දිට්ඨියෙන් සුඤ්ඤතාවය ත්, අසුඤ්ඤතාවය ත් මනාව දැනගන්නා ආකාරය වූලසුඤ්ඤත සුත්‍රයේ දී පැහැදිලි විය. නමුත් එම සුඤ්ඤතාවය සිදුවීමේ ක්‍රියාව 'සමනුපස්සති' ලෙස පැහැදිලි වේ. ඉහතින් පෙන්වූ අනිත්‍ය ආදි සුත්‍ර තුළත් 'සමනුපස්සන්තො' ලෙස පැහැදිලි විය. සක්කාය දිට්ඨිය විස්තර කරන විට ත් 'රූපං අත්තතො සමනුපස්සති' ලෙස පැහැදිලි වේ. මේ පිළිබඳව වැඩි විස්තර පසුවට ඉදිරිපත් වේ. මෙසේ සක්කාය දිට්ඨිය යෙදෙන ආකාරය පෙන්වීමේ දී ත් එම සංදර්භය සමඟ 'සමනුපස්සති' ලෙස පැහැදිලි කර ඇත.

24. සමනුපස්සති හා පජානාති අර්ථවත්වීම

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන ලෝකෝත්තර ප්‍රතිපදාවේ මූලිකම යොමුවන වැඩපිළිවෙළ ඉස්මතු කරන විට ‘සමනුපස්සති’ යන යෙදීමක් පැහැදිලි කර ඇත. එනම් අනිත්‍ය, නිත්‍ය, දුක, සැප, අනාත්ම, ආත්ම, නිබ්බාන සුඛ, නිබ්බාන දුක්ඛ ආදී සම්මර්ශනයන් යෙදෙන ආකාරය පෙන්වීමේදී ත් එම සංදර්භයන් සමඟ ‘සමනුපස්සති’ ලෙස පැහැදිලි කර ඇත.

එම යෙදෙන ආකාරය ‘පජානාති’ වීම යනු එතෙර වන මාර්ග අංගයේ සම්මා දිට්ඨියේ කෘත්‍ය වේ.

සක්කාය දිට්ඨිය ද ඒ ආකාරයටම ‘පජානාති’ වීමෙන් සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවන ප්‍රතිපදාවට යොමුවන බව මහාමාලුඛිකා සූත්‍රයේ පැහැදිලි වේ. එය ද ඉදිරියේ දී පැහැදිලි කරනු ලැබේ.

මේ ‘සමනුපස්සති’ යන වචනය පැහැදිලි කරගැනීම සඳහා පහත උපමාව යොදාගනිමු.

උපමාව:

“අනුරාධපුර නගරයේ සිට කොළඹ නගරයට යම් පිරිසක් වාහනයකින් ගමන් කරන බව සිතන්න. එවිට කොළඹ නගරයේ සිටින පිරිසට තමන් අනුරාධපුරයේ සිට පැමිණි බව එක පුද්ගලයෙක් පවසයි. එය ව්‍යවහාරික ලෝකය තුළ සත්‍යකි. නමුත් එම පුද්ගලයා කිසිදු ලෙසකින් තමන්ගේ ගමන් කරන ක්‍රියාවෙන් (ඇවිදීමින්) අනුරාධපුර සිට කොළඹට පැමිණියේ නැත. ඔහු වාහනය තුළ සිටියා පමණි. වාහනය අනුරාධපුරයේ සිට කොළඹට පැමිණියේ ය. මෙසේ කෙනෙක් පැහැදිලි කරන විට සත්‍යය බව පිළිගනී.

වාහනයේ පැමිණි තව කෙනෙක් මෙසේ පවසයි. ‘මම පැමිණියේ නැත, වාහනය පැමිණියා’ පෙර කියූ ව්‍යවහාරිකත්වයට වඩා මෙය සත්‍යය වේ. එනමුදු වාහනය ගමන් කිරීමේ ක්‍රියාකාරිත්වය පිළිබඳව

ඔහු තුළ කිසිදු වැටහීමක් නැත. නමුත් තමන්ට වැටහෙන දේ අනුව පවසයි. එයත් තවත් වූ සිතීමකින් සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරිකත්වයට එහා ගිය වෙනත් ව්‍යවහාරිකත්වයකි.

වාහනයේ පැමිණි, වාහනයේ ක්‍රියාකාරීත්වය මනාව දන්නා ඉංජිනේරුවරයෙකු ද, වාහනය මේ ආකාරයටම පැමිණි බව පවසයි. එය ඔහු පවසන්නේ හුදු ව්‍යවහාරයකින් තොරව සත්‍යය වූ සිදුවීම දැන ඒ අනුවම ය. මේ ඉංජිනේරුවරයාට ගමන් කිරීමේ සත්‍යය ඒ ආකාරයටම වැටහී ඇත. එනමුදු ඔහු ද ගමන් කිරීම නැමැති සිද්ධියට සම්බන්ධ නොවේ. එය සිදුවන්නේ වාහනයෙනි. නමුත් වාහනය එය නොදනී. නමුත් ගමන් කිරීම සිදුවේ.”

- අනුරාධපුරයේ සිට කොළඹට තමන් පැමිණි බව පැවසීම සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරික ලෝකය යි.
- අනුරාධපුරයේ සිට කොළඹට වාහනය ගමන් කිරීම නිසා පැමිණි බව වැටහීම සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරික ලෝකය ඉක්මවා තවත් ලෝක ව්‍යවහාරයකම යෙදීමකි. මන්දයත් වාහනයේ ගමන් කිරීමේ කෘත්‍ය නිවැරදිව නොදන්නා බැවිනි.
- වාහනය ගැන දන්නා ඉංජිනේරුවරයා ඒ ඒ කොටස්වල ක්‍රියාකාරීත්වය මනාව සෙවීම තුළින් සම්පූර්ණයෙන්ම වාහනය ගමන් කරන බව මනාව අවබෝධ කරගනී. එසේ අවබෝධ කරගන්නා ඔහු, වාහනය ද නොවේ. ඔහු ගමන් කිරීමේ ක්‍රියාවට ද අදාළ නැත. නමුත් ගමන් කිරීමේ ක්‍රියාව මනාව දැනගැනීම සිදුවී ඇත. එම ගමන් කිරීමේ ක්‍රියාවෙන් ඉක්ම වී ඔහු ගමන් කිරීමේ ක්‍රියාව අවබෝධ කරගෙන ඇත. එය වාහනයට ද අදාළ නැත.
- ගමන් කිරීමේ සිදුවීම වාහනයේ සිදුවේ. එනමුදු වාහනය එය නොදනී.

මේ උපමාවට මෙසේ උපමේය වටහාගන්න. ‘සමනුපස්සති’ යනු වාහනයේ ගමන් කිරීමේ ක්‍රියාව වේ. අනුරාධපුරයේ සිට කොළඹට තමා පැමිණි බව පැවසීම ව්‍යවහාරික ලෝකයේ ‘පජානාති’ සහ ‘සමනුපස්සති’ අර්ථය වේ. අනුරාධපුර සිට කොළඹට වාහනය

ගමන් කළ නිසා පැමිණි බව පැවසීම 'සමනුපස්සති' බව නොවැටහී, වැටහුණු බවට ඒ ඒ කෙනා කරන ව්‍යවහාරය වේ. ඉංජිනේරුවරයා වාහනයේ ක්‍රියාව මනාව අවබෝධ කරගැනීම ලෝකෝත්තර මාර්ග අංගය වන සම්මා දිට්ඨියෙන් දැකින ආකාරය වන 'පජානාති' බව වේ.

ලෝකයෙන් එතෙර වන ලෙසට පෙන්වූ ධර්මය තුළ, සිදුවන ක්‍රියාකාරීත්වයන් ගැන පැහැදිලි කරන 'සමනුපස්සති' බව මනාව අවබෝධවන්නේ 'පජානාති' වීමෙනුයි. එසේ 'පජානාති' නොවී තම තමන් 'සමනුපස්සති' බව වටහාගැනීමට යාමේදී 'සමනුපස්සති වටහා ගත්තා යැයි' විශාල මූලාවකට පත්වේ. මෙය පිළිබඳව ඉදිරියේ දී සක්කාය දිට්ඨිය විග්‍රහ කරන විට තවත් හොඳින් පැහැදිලි වේ.

තම තමන්ගේ සිදුවන ක්‍රියාකාරීත්වය 'නිත්‍ය, සැප, ආත්ම' ලෙස වන්නේ නම් (සමනුපස්සති) ඔහුට ආයී මාර්ගයට පැමිණීමට නොහැකි බව අනිත්‍ය ආදී සූත්‍ර තුළ පෙන්වා දී ඇත. තම තමන් කල්පනා කිරීමෙන් තම තමන්ට යමක් නිරවුල් වූ විට එය තවත් ලැබීමකි. එය පිහිටීමකි. එය බැසගැනීමකි. එය තමන්ට අයිති දෙයකි. එය සක්කායකි. එනම් ඔහුගේ යෙදීම 'නිත්‍ය, සැප, ආත්ම, නිබ්බාන දුක්ඛ' සම්මර්ශනයකි (සමනුපස්සති). එබැවින් තථාගත දහම් මඟට බැසගැනීමක් සිදු වී නොමැත.

'අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනත්ත, නිබ්බාන සුඛ' සම්මර්ශනය (සමනුපස්සති) සිදුවීමට නම්, තම තමන්ගේ ලෝකයේ (සිතන, කල්පනා කරන, වැටහෙන) සියලුම කරුණු නිස්සාරබව වැටහී සත්‍යය පෙන්වන කෙනාට නැඹුරුවිය යුතු ය. ඔහු පෙන්වන ගම්හීර තථාගත දහම පමණක් තම තමන්ගේ ලෝකයේ සිතන විදියෙන් තොරව මනසිකාර කළ යුතුයි. මෙසේ සිදුවන විටදීම නොලැබීම, නොපිහිටීම, තමා බව නොයෙදීම, ඉක්මවීමේ සැපය ලෙසට සම්මර්ශනය (සමනුපස්සති) සිදුවේ. එනම් 'අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනත්ත, නිබ්බාන සුඛ' ලෙස සම්මර්ශනය වේ. සම්පූර්ණයෙන්ම ඔහුගේ චින්තන ස්වභාවය සිදුවන්නේ, ගම්හීර තථාගත දහම සමඟ

පමණක්ම වේ. ඒ සඳහා ශ්‍රද්ධාව ඇතිවිය යුතුයි. එනම් මනා පිළිගැනීමක් තිබිය යුතුයි. මෙසේ කල්පනා කරන විට නිස්සාර වූ තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකය සමඟ කිසිසේත්ම ගැලපීම, විමසීම සිදුනොවේ. මන්දයත් ඒ නිස්සාර අර්ථ ශූන්‍යත්වය නිසාම ශ්‍රද්ධාව ඇතිවී පිළිසරණකට යොමුවන බැවිනි. එසේ සිදු නොවන්නේ නම් ශ්‍රද්ධාව ත්, සරණ ත් ඇති නොවේ. තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකය පමණක් තහවුරු වේ. ‘නිත්‍ය, සැප, අත්ත, නිබ්බාන දුක’ ලෙසට සම්මර්ශනය සිදුවේ.

මෙසේ වූ අවාසනාවකට යොමු නොවී ලැබුණා වූ උතුම් මොහොත තුළින් සැබෑම ප්‍රයෝජනය ගැනීම සඳහා ශ්‍රද්ධාවෙන් යුක්තව අනුගතවීම සිදුවිය යුතු වේ. මූලිකව එසේ සිදුවීම ශ්‍රද්ධානුසාරී නම් වේ. ලෝකෝත්තර දහම නම් වූ සක්කාය නිරෝධ ධර්මයට ප්‍රතිපදාත්මකවම යොමුවීමේ මූලික වැඩපිළිවෙළ ශ්‍රද්ධානුසාරී වේ.

25. නිවන් මගට මුල් වන ශුද්ධාව

ඉතාම කලාතුරකින් ලෝකයට පහළවන බුදුරජාණන් වහන්සේ සක්කාය නම් වූ ලෝකයෙන්, එතෙර වන ප්‍රතිපදාව පෙන්වාදුන් සේක. එම ප්‍රතිපදාවට යොමුවීම සඳහා තීක්ෂණ නුවණකින් යුක්තවීම හා ගුණවත්බවින් පෝෂණය වීම අත්‍යාවශ්‍යම වේ. එලෙස හැකියාවෙන් යුතු කෙනෙකුට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය ඇසෙන විට එම ප්‍රතිපදාව වන සක්කාය නිරෝධ ප්‍රතිපදාවට අනුගත වේ. එම අනුගතවීමේ මූලිකම සිදුවීම වන්නේ ශුද්ධානුසාරී වීමයි. එලෙස ශුද්ධානුසාරී වීම පිළිබඳව සංයුක්ත නිකාය තුන් වන පොත් වහන්සේ තුළ ඔක්කන්ති සංයුක්තය පුරාවටම ඉස්මතුකර ඇත.

“වකඛුං භික්ඛවෙ, අනිච්චං විපරිනාමී අඤ්ඤාථාහාචී, සොනං අනිච්චං විපරිනාමී අඤ්ඤාථාහාචී, සානං අනිච්චං විපරිනාමී අඤ්ඤාථාහාචී, ජීවහා අනිච්චා විපරිනාමී අඤ්ඤාථාහාචී, කායො අනිච්චො විපරිනාමී අඤ්ඤාථාහාචී, මනො අනිච්චො විපරිනාමී අඤ්ඤාථාහාචී.”

යො භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධමමෙ එචං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං චුච්චති සද්ධානුසාරී ඔකකනෙතා සමමතතනියාමං සපපුරිසභුමිං ඔකකනෙතා විතිවතෙතා පුපුජ්ජනභුමිං, අභබ්බො තං කමමං කාතුං යං කමමං කඪා නිරයං චා නිරවඡානායොතිං චා පෙතතිවිසයං චා උපපජ්ජෙය්‍ය. අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපතතිඵලං සචජ්ජරොති.” (වකඛු සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, ඇස අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අත්‍යස්චහාවී වේ. කණ අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අත්‍යස්චහාවී වේ. නාසය අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අත්‍යස්චහාවී වේ. දිව අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අත්‍යස්චහාවී වේ. කය අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අත්‍යස්චහාවී වේ. මනස අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අත්‍යස්චහාවී වේ.

මහනෙති, යමෙක් මේ ධර්මයන් කෙරෙහි මෙසේ අදහසි, (ශ්‍රද්ධාව වේ) නිශ්චයකට යේ, මේ ශ්‍රද්ධානුසාරී යැයි කියනු ලැබේ. නිවැරදි වූ නියාමයට (ප්‍රතිපදාවට) බැසගත්තේ වේ. සත්පුරුෂ භූමියට බැසගත්තේ වේ. පෘථග්ජන භූමිය ඉක්මවූයේ වේ. යම් කර්මයක් කොට නිරයේ හෝ තිරිසන් යෝනියේ හෝ ප්‍රේත විෂයේ හෝ උපදී ද, එම කර්ම කිරීම අභව්‍ය වේ. ඔහු සෝතාපන්න ඵලය සාක්ෂාත් නොකොට කඵරිය කිරීම ද අභව්‍ය වේ.”

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාරන, ලෝකයෙන් එතෙර වන ධර්මයට යොමු වීමේ මූලාරම්භය වන්නේ ශ්‍රද්ධාව ඇතිවීමයි. අනුපිළිවෙළ කථාවෙන්, තම තමන්ගේ ජීවිත පැවැත්ම නම් වූ ලෝකයේ නිස්සාරඛව ප්‍රකට කරවූ විට, එලෙසට ඉස්මතු කළ, කල්‍යාණ මිත්‍රයා පෙන්වන, බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ගම්භීර දහම පිළිබඳව මනා වූ පැහැදීමක් ඇති වේ. එලෙස ගම්භීර තථාගත දහමට පැහැදීම ඇති වූ විට එම ශ්‍රද්ධාව අනුවම සිතීමේ ක්‍රමය වන යෝනිසෝ මනසිකාරය ඇති වේ. එමෙන්ම ඒ සිතන ආකාරය තුළ තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකය (සිතන, කල්පනා කරන, වැටහෙන ආදිය) ඉක්මවන ප්‍රතිපදාව සිදුවේ. එය අනිත්‍ය සම්මර්ශනය නම් වේ. මෙසේ ශ්‍රද්ධාව තුළ පිහිටීමෙන්, ඒ අනුව සිතන ආකාරය ඉස්මතු වීම පිළිබඳව මෙසේ ඔක්කන්ති සංයුක්තයේ සූත්‍ර ගණනාවකම පැහැදිලි වේ.

ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන ආදී සියලුම කරුණු මගින් පෙන්වන ධර්මයට ශ්‍රද්ධාව ඇතිවීම පිළිබඳව ඒ ඒ සූත්‍ර මගින් පැහැදිලි කර ඇත. ඒ ඒ ගෝචරඛව අනුව තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකය වැරදිඛව පෙන්වා, තථාගත ගැඹුරු ධර්මය ඉස්මතු කරන විට, ඒ අනුව සිදුවන මනසිකාරය සමඟ ශ්‍රද්ධාවටම අනුගත වේ. එලෙස සිදුවන ආකාරය අනිත්‍ය සම්මර්ශනය නම් වේ. එමෙන්ම ඒ තථාගත දහම අනුව ඉවසීමකට (අනුලෝමඛන්තියට) යොමු වී ඇත.

මේ දහම තමාගේ අත්දැකීම් ලෝකය හා රිංගා ගැනීමක් ඉස්මතු නොකිරීමකි. එනම් තම තමන්ගේ ජීවිතයේ සිදුවන ක්‍රියාවලිය විස්තර කිරීමක් ද නොවේ. තම තමන්ගේ ජීවිතයේ සිදුවන

ක්‍රියාවලිය තහවුරු කරමින් සක්කාය පෝෂණය කරන දහමක් ද නොවේ. තම තමන්ගේ ‘අත්දැකීම් ජීවිතය’ විනාශ වන දහමක් ද නොවේ. තම තමන්ගේ ‘අත්දැකීම් ලෝකයෙන්’ ඉවත් වන දහමක් ද නොවේ. තම තමන්ගේ ‘අත්දැකීම් ලෝකයේ’ ඇති නිස්සාර බව ප්‍රකට වූ විට සත්‍යයට යොමු වීම පමණක් ශ්‍රද්ධාව තුළින් සිදුවේ. එවිට ඔහු සත්‍යයට යොමුවී සත්‍යය රැකීමේ වැඩ පිළිවෙලට අනුගත වේ.

“තසස සා විමුක්ති සචෙව ධීනා අකුප්පා හොති. තං හි භික්ඛු මුසා, යං මොසධමමං. තං සචචං, යං අමොසධමමං නිබ්බානං. තසමා එවං සමනනාගතො භික්ඛු ඉමීනා පරමෙන සචචාධිට්ඨානෙන සමනනාගතො හොති. එතං හි භික්ඛු, පරමං අරියසචචං යදිදං අමොසධමමං නිබ්බානං.” (ධාතුවිභවිග සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“ඔහුගේ ඒ විමුක්තිය සත්‍යය වූ ස්ථිරව පිහිටි වූ නොසැලෙන්වේ. මහණ, යම් මුසා ස්වභාවයක් වේ ද එය මුසා වේ. යම් මුසා නොවන ස්වභාවය නිවීම වේ ද එය සත්‍යය වේ. එහෙයින් මෙසේ සමන්වාගත භික්ෂුව මේ උතුම් සත්‍යය අධිෂ්ඨානයෙන් සමන්විත වෙයි. මහණ, ඒ උතුම් ආයී සත්‍යයි. එනම් මුසා නොවන ස්වභාවය වන නිවීමයි.”

මේ පෙන්වා දුන් සත්‍ය, ලෝකය තුළ හමුවීමක් හෝ ලබාගෙන සතුවූ වීමක් නොවේ. මෙම දහම තුළින් එතෙර වීම නම් වූ නිවීම පමණක්ම ඉස්මතු වේ. එබැවින් මෙම දහම පහුරකට උපමා කොට ඇත.

“කුලුපුපමං චො භික්ඛචෙ ධමමං දෙසිසසාමී නිඝරණථාය නො ගහණථාය. තං සුණංථ, සාධුකං මනසිකරොථ. භාසිසසාමීති. එවමහනෙතති බො තෙ භික්ඛු භගවතො පචචසෙසාසුං. භගවා එතදචොච:

සෙය්‍යථාපි භික්ඛචෙ පුරිසො අදධානමගගපටිපනෙනා - සො පසෙසය්‍ය මහනතං උදකණණචං, ඔරිමං තීරං සාසඛකං සපපටිභයං, පාරිමං තීරං බෙමං අපපටිභයං, න වසස නාවා සනතාරණී උතතරසෙතු වා අපාරාපාරං ගමනාය; තසස එවමසස: “අයං බො

මහා උදකණණවෙහි ඔරිමං තීරං සාසඛකං සප්පට්භයං. පාරිමං තීරං බෙමං අප්පට්භයං. නඤ්ච ච නාවා සනතාරණී උතතරසෙතු ච අපාරාපාරං ගමනාය. යනනුනාහං තිණකට්ඨසාධාපලාසං සංකඩඪීඪා කුලලං බජධීඪා තං කුලලං නිසසාය හජෙඪ්ඪි ච පාදෙඪ්ඪි ච වායමමානො සොජ්ඪීනා පාරං උතතරෙය්‍යනඪ්ඪි.”

අථ බො සො භිකඪවෙ පුරිසො තිණකට්ඨසාධාපලාසං සංකඩඪීඪා කුලලං බජධීඪා තං කුලලං නිසසාය හජෙඪ්ඪි ච පාදෙඪ්ඪි ච වායමමානො සොජ්ඪීනා පාරං උතතරෙය්‍ය. තසස පුරිසසස උතතිණණසස පාරං ගතසස ඵචමසස: ‘බහුකාරො බො මෙ අයං කුලලො. ඉමාහං කුලලං නිසසාය හජෙඪ්ඪි ච පාදෙඪ්ඪි ච වායමමානො සොජ්ඪීනා පාරං උතතිණණණ. යනනුනාහං ඉමං කුලලං සීසෙ ච ආරොපෙඪා බජෙධි ච උචචාරෙඪා යෙන කාමං පකකමෙය්‍ය’නඪ්ඪි. තං කිං මඤ්ඤථ භිකඪවෙ, අපි නු සො පුරිසො ඵචංකාරී තසමීං කුලලෙ කිචචකාරී අසසාති? ‘නො හෙතං හනෙන’.

කථංකාරී ච සො භිකඪවෙ පුරිසො තසමීං කුලලෙ කිචචකාරී අසස? ඉධ භිකඪවෙ තසස පුරිසසස උතතිණණසස පාරං ගතසස ඵචමසස: බහුකාරො බො මෙ අයං කුලලො, ඉමාහං කුලලං නිසසාය හජෙඪ්ඪි ච පාදෙඪ්ඪි ච වායමමානො සොජ්ඪීනා පාරං උතතිණණණ. යනනුනාහං ඉමං කුලලං ඵලෙ ච උසසාදෙඪා උදකෙ ච ඔපිලාපෙඪා යෙන කාමං පකකමෙය්‍යනඪ්ඪි. ඵචංකාරී බො සො භිකඪවෙ පුරිසො තසමීං කුලලෙ කිචචකාරී අසස. ඵචමෙච බො භිකඪවෙ කුලලුපමො මයා ධමෙමො දෙසිතො නිජරණණණාය නො ගහණණණාය. කුලලුපමං වො භිකඪවෙ ධමමං දෙසිතං ආජානනෙනඪ්ඪි ධමමාපි වො පහාතබ්බා, පගෙච අධමමා.” (අලගද්දුපම සුත්‍රය - ම.ති. 1)

“මහණෙනි, තොපට මම පහුර උපමා කොට දහම් දෙසන්නෙමි. එය ඵතෙර වීම පිණිස ය. ග්‍රහණය කරගැනීම පිණිස නොවේ. එය අසච්. මැනැවින් මනසිකාරය කරව්. කියන්නෙමි යි. ‘එසේ යැ’යි ස්වාමීනි, ඒ භික්ෂුහු භාග්‍යචතුන් වහන්සේට පිළිවදන් දුන් හ. භාග්‍යචතුන් වහන්සේ මෙය වදාළ සේක:

මහණෙනි, දීර්ඝ ගමනකට පිළිපත් පුරුෂයෙක් යම් සේ වේ ද, ඔහු සැක සහිත වූ බිය සහිත වූ මෙතෙර ද, සැක රහිත, බිය රහිත එතෙර ද, මහත් වූ ජලකඳ ද දක්නේ ය. ඔහුට මෙතෙරින් එතෙර යාමට නැවක් හෝ පාරුවක් නොවන්නේ ය. ඔහුට මෙවැනි අදහසක් ඇතිවන්නේ ය: “මේ මහා ජලකඳකි. මෙගොඩ සැක සහිත ය. බිය සහිත ය. එතෙර උවදුරු රහිත ය. භය රහිත ය. මෙතෙරින් එතෙර යාම සඳහා නැවක් හෝ පහුරක් හෝ නැත. මම තණකොළ, ලී දඬු, අතුකොළ කඩා එකතු කොට පහුරක් බැඳ ඒ පහුරින් අතින් හා පයින් උත්සාහ කරමින් සුව සේ එතෙර වන්නෙමි නම් මැනැව්” කියා යි.

මහණෙනි, ඉක්බිති ඒ පුරුෂයා තණකොළ, දඬු, අතුකොළ කඩා පහුරක් බැඳ ඒ පහුරින් අතින් හා පයින් වැයම් කරමින් සුවසේ එතෙර යන්නේ ය. එතෙර වූ පරතෙරට ගිය ඒ පුරුෂයාට - ‘මට මේ පහුර බොහෝ උපකාරී වී ය. මම මේ පහුර නිස තබාගෙන හෝ කර තබාගෙන හෝ කැමැති මගකින් යන්නෙමි නම් මැනැවැ’යි මෙබඳු අදහසක් වන්නේ නම්, මහණෙනි, ඒ කුමක් හඟින්නේ ද, මෙසේ කරන්නා වූ ඒ පුරුෂයා ඒ පහුරට කළ යුතු දෑ කරන්නෙක් වන්නේ ද? ‘ස්වාමීනි, එසේ නොවේම ය’...

මහණෙනි, ඒ පුරුෂයා ඒ පහුරට කුමන කටයුත්තක් කළ යුතු වන්නේ ද? මහණෙනි, මෙහි එතෙර වූ පරතෙරට පැමිණි ඒ පුරුෂයාහට මෙවැනි අදහසක් වන්නේ ය: ‘මට මේ පහුර බොහෝ උපකාර විය. මම මේ පහුර නිසා අතින් ද පයින් ද වැයම් කරමින් සුවසේ එතෙර වූයෙමි. මම මේ පහුර ගොඩට පමුණුවා හෝ දියෙහි පා කොට යවා හෝ කැමැති මගකින් යන්නෙමි නම්, මැනැවැ’යි. මහණෙනි, මෙසේ කරන ඒ පුරුෂයා ඒ පහුරට කළ යුතු දෑ කරන්නෙක් වන්නේ ය. මහණෙනි, එපරිද්දෙන් මා විසින් පහුර උපමා කොට ධර්මය දේශනා කරන ලදී. එය එතෙර වීම පිණිස ය. ග්‍රහණය කරගැනීම පිණිස නොවේ. මහණෙනි, පහුර උපමා කොට තොපට දෙසන ලද ධර්මය දන්නා වූ තොප විසින් ධර්මයේ ද පහකළ යුත්තා හ. අධර්මයේ ගැන කවර කතා ද?”

26. බුදු හිමි වදාළ අනන්තම දර්ශනය

විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ බොහෝ අය විවිධ ධර්ම විනයන් තුළින් විමුක්තවීම සඳහා වැඩපිළිවෙළ භාවිත කළ හ. ඒ ඒ අය ඒ ඒ ධර්ම විනයන් තුළින් භාවිත කළ ප්‍රතිපදාවන් නිසා විමුක්ත වූ බව සිතූ හ. එනමුත් ඒ කිසිවෙකුත් සැබෑවටම විමුක්ත වූයේ නැත. එම සමාජය තුළම බුදුරජාණන් වහන්සේ පහළ වී සැබෑම විමුක්තිය පෙන්වා දුන්සේක. එලෙස එතෙරවීම පෙන්වන ධර්මය ලෝකයේ සිටින අයට ලෝකයේ ව්‍යවහාරික වචන භාවිත කරමින්ම පෙන්වූ හ. එතෙරවීම පිණිස ධර්මය පෙන්වන විට ලෝකයේ ඇති ව්‍යවහාරික වචන භාවිත කරන අතර එය අත්දැකීම් ලෝකය හා සම්බන්ධ කරගෙන තහවුරු කිරීමක් නොකරගත යුතුය. එය එතෙරවීමේ වින්තනය ඉස්මතු කරමින් පෙන්වන සත්‍යයක් පමණි. ලෝකයේ ව්‍යවහාර කරන කරුණු පාදක කරගන්නා නිසා ඒවාට රිංගා ගෙන තම තමන්ගේ ලෝකය සත්‍යබව සිතාගෙන එය ඉවත් කිරීමක් තර්කානුකූල දහම තුළින් සිදු නොවේ. තම තමන්ගේ ලෝකය ප්‍රභාණය කොට තමන් නැතිවන බවට (ආත්මයක් නැති බව) සිදුවන වැඩපිළිවෙළක් තුළින් තර්කානුකූලව වහන්සේට වෝදනාවක් එල්ල වේ.

“වකඛුං බො මාගන්දිය රූපාරාමං රූපරතං රූපසමමුදිතං. තං තර්කානුකූල දහමං ගුණතං රකඛිතං සංවුතං. තසස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති. ඉදං නු තෙ එතං මාගන්දිය සන්ධාය භාසිතං: ‘භුනභු සමණො ගොතමො’ති. (මාගන්දිය සුත්‍රය- ම.නි. 2)

“මාගන්දිය, ඇස, රූපය ආරාම (වාසස්ථානය) කොට ඇත. රූපයේ ඇලුණේ ය. රූපයේ සතුටු වන ලද ය. තර්කානුකූලව වහන්සේ එය දමනය කරන ලදී, ආරක්ෂා කරන ලදී, රක්තා ලදී, සංවර කරන ලදී. එය සංවරය පිණිස ධර්මය දෙසන සේක. මාගන්දිය තොප විසින් මේ සඳහා මෙකරුණ කියන ලදී ‘ශ්‍රමණ ගොතමයන් විනාසය පනවන ලද්දෙක් යැයි’ යනුවෙනි.”

ලෝකයේ ව්‍යවහාර කරන වචනයන් උතුම් කොට නොගෙන (පද පරම), සත්‍යය සෙවීමේ වින්තන වැඩපිළිවෙළ ඉස්මතු කරගත යුතු වෙයි. තමා ඉන්නා බව ඇති හැඟීම නිසා ධර්මය තුළ පෙන්වන ව්‍යවහාරික වචන තුළින් තමන්ගේ ලෝකය වැරදිබවත් එයින් ඉක්ම විය යුතු බවත් සිතීමට පුළුවන. එය දහම නොවේ. මන්දයත් තමන් සිටින බව වූ සක්කාය තහවුරු වීම ත් (ශාස්වත ත්), එය නැති වීම නිසා උච්ඡේදය ත් යන දෘෂ්ටිත්ට අනුගත වේ.

**“අනතතනි අතතමානිං පසස ලොකං සදෙවකං,
නිව්ටං නාමරූපසමිං ඉදං සචචනති මඤ්ඤති.”**
(ද්වයතානුපස්සනා සූත්‍රය - සු.නි.)

“අනාත්ම වූව ආත්ම වශයෙන් ගෙන සිටින සියලු ලෝකයා දෙස බලවී. නාම රූපයෙහි රිංගාගෙන මෙය සත්‍යය යැයි හඟියි.”

ආත්ම බව ගැනීම නිසාම නාම රූපයට රිංගාගෙන ජීවත් වේ. එම අත්දැකීම වැරදිබව සිතූණු විට විමුක්තවීම සඳහා විවිධ සිතන රටාවන්ට යොමු වේ. නමුත් එම වැඩපිළිවෙළ විමුක්තවීමක් නොව, ආත්ම විනාශයකි. එමෙන්ම එය එතෙරවීමේ මඟ හෝ සත්‍යය ගවේෂණය නොවේ.

**“යදා සවාහං ආචුසො සනතිට්ඨාමි. තදාසසු සංසීදාමි. යදා සවාහං
ආචුසො ආයුහාමි තදාසසු නිබ්බයහාමි. එවං බවාහං ආචුසො
අපපතිට්ඨං අනායුහං ඕසමතරීනති. (ඕසතරණ සූත්‍රය - ස.නි. 1)**

“ඇවැත්නි, මම යම් විටෙක පිහිටා සිටීම ද එකල්හි ගිලෙමි. ඇවැත්නි, මම යම් විටෙක වීඨි කෙරෙමි ද එකල්හි ඉල්පෙමි. ඇවැත්නි, මෙසේ මම නොපිහිටමින් ද වීඨි නොකරමින් ද ඕසය තරණය කළෙමි.”

**“කථඤ්ඤව භික්ඛවෙ ඔලීයනති එකෙ? හවාහමා භික්ඛවෙ
දෙවමනුසසා හවරතා හචසමමුදිතා. තෙසං හවනිරොධාය ධමෙම
දෙසියමානෙ විතතං න පකඛන්දති න පසීදති න සනතිට්ඨති
නාධිමුච්චති. එවං බො භික්ඛවෙ ඔලීයනති එකෙ.**

කථාකූල හිකඩවෙ අතිධාවනති එකෙ? හවෙනෙව ඛො පනෙකෙ අට්ඨසමානා හරායමානා ජගුවජමානා විහවං අහිනඤ්ඤාති 'යතො කීර හො අයං සත්තො කායසස හෙදා පරමමරණො උච්ඡ්ඡති විනසසති න හොති පරමමරණො. එතං සනතං එතං පණිතං එතං යථාවනති. එවං ඛො හිකඩවෙ අතිධාවනති එකෙ.' (දිට්ඨිගත සූත්‍රය, ඉතිවු.)

“මහණෙනි, ඇතැම් කෙනෙක් කෙසේනම් ඇලෙන්නේ (ලැගගන්නේ) වේද?

මහණෙනි, දෙවිමිනිසුන් හවයෙහි නිරත වූවාහු ය (වාසස්ථානය), හවයෙහි ඇලුනාහු ය, හවයෙහි මැනැවින් සතුටු වූවාහු වෙත් ද, ඔවුන්ට හවනිරෝධය පිණිස දහම් දෙසනු ලබන කල්හි සිත එහි බැස නොගනී, නොපහදීයි, නොපිහිටයි, නිශ්චයට නොපැමිණෙයි. මහණෙනි, මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් ඇලෙන්.

මහණෙනි, ඇතැම් කෙනෙක් කෙසේනම් ඉක්මවා දුවත් ද?

ඇතැමෙක් හවයෙන්ම පෙළනු ලබන කල්හි, ලජ්ජිත වෙන කල්හි, පිළිකුල් කරන කල්හි, නොපැවැත්මෙහි සතුටු වෙති. හවත්ති, යම් හෙයකින් මේ සත්වයා කය බිඳී මරණින් මතු සිඳේ ද, නැසේ ද, මරණින් මතු නොවේ ද වේ. එය ශාන්ත ය, එය ප්‍රණීත ය, ඒ එසේම වන්නේ ය, වශයෙනි. මහණෙනි, මෙසේ ඇතැමෙක් ඉක්මවා දුවත්.”

“යෙ හි කෙවී සමණො වා බ්‍රාහමණො වා හවෙන හවසස විපපමොකඛමාහංසු සබ්බෙ තෙ අවිපපමුත්තා හවසමාති වදාමී. යෙ වා පන කෙවී සමණො වා බ්‍රාහමණො වා විහවෙන හවසස නිසසරණමාහංසු සබ්බෙ තෙ අනිසසටා හවසමාති වදාමී.” (ලොකවොලොකන සූත්‍රය, උදාන)

“යම්කිසි මහණ කෙනෙක් හෝ බමුණු කෙනෙක් හෝ පැවැත්මෙන් පැවැත්මේම නිදහස්වීමක් යැයි කීහු ද, ඒ සියල්ලෝම නොමිදුණාහු ය. පැවැත්මේ ම යැයි වදාරමි.

යම්කිසි මහණ කෙනෙක් හෝ බමුණු කෙනෙක් හෝ නොපැවැත්මෙන් පැවැත්මේ නිදහස්වීමක් යැයි කිහු ද, ඒ සියල්ලෝම නොමිදුණාහු ය. පැවැත්මේ ම යැයි වදාරමි.”

පිහිටීමෙන් හෝ ඉක්මවීමෙන් තොරව සත්‍යය ආරක්ෂා කරමින් සිදුවන ප්‍රතිපදාව පෙන්වීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ පහළ වී ධර්මය වදාළ සේක. එතෙරවීමට අනුව වූ චින්තනය ඇති වීම සඳහා ලෝකය තුළ ව්‍යවහාර වන ව්‍යවහාර හා සියලුම ව්‍යවහාරයේ පැවැත්ම ඉක්මවීමට පෙන්වන දහමේ වූ ව්‍යවහාරිකත්වයන් ද ‘කියවීමක් පමණක්ම’ බවට සිදුවිය යුතු යි. එසේ ප්‍රතිපදාවට බැස ගැනීම තුළින්ම පහුරක් බවට ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ.

**“අකෙබය්‍ය සඤ්ඤිනො සත්තා අකෙබය්‍යසමිං පතිට්ඨිතා,
අකෙබය්‍යෙ අපරිඤ්ඤාය යොගමායනති මචචුනො.
අකෙබය්‍යෙ ච පරිඤ්ඤාය අකබාතාරං න මඤ්ඤති,
තඤ්ඤි තසස න භොතිති යෙන නං වජ්ජා න තසස අපථී”**
(සමිද්ධි සූත්‍රය - ස.නි. 1)

“කියවීම ම හඳුනාගැනීමෙන් යුත් සත්වයෝ කියවීම කෙරෙහි පිහිටා ඇත. කියවීම පිරිසිඳ නොදැකීමෙන් ඔවුන් මාර වසඟයේ යෙදුනාහු වෙති. කියවීම ද පිරිසිඳ දැක, කියවීමෙහි හැඟීමක් ද නැතිවිට, එයින්ම ඔහු නොවේ. ඔහුට වැරදි වූවක් නැත.”

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මය ව්‍යවහාරික තාත්වික භාෂාවෙන් ඉස්මතු කළ හ. එසේ පෙන්වන ලද වචන තුළින් ප්‍රායෝගිකව එතෙර වීමක්ම සිදුවේ. කිසිදු ලෙසකින් ලැගගැනීමකට ඉඩක් දී නැත. එමනිසා ඒ සියල්ලක්ම කියවීමක්ම පමණක් වේ. මේ ආකාර වූ ගම්භීර දහමකට යොමුවීම සඳහා ජීවිතය තුළ නිස්සාරභාවය මුලින්ම වැටහිය යුතු වේ.

27. අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාව

තමන්ගේ ජීවිත අත්දැකීම් තුළ ඇති නිස්සාරඛව අනුපිළිවෙළ ආදී කතා තුළින් අවබෝධ වුණු විට එසේ ගැඹුරු දහම පෙන්වන උත්තමයාට යොමු වී ඒ පෙන්වන දහම ඉගෙන ගැනීමට යොමුවේ (සුඛා, ධතා...). මේ පිළිබඳව පෙර විස්තර කරන ලදී. මේ ආකාරයට නිවැරදිව ඉගෙනගත් විට එය තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකයට ගෝචර නොවන්නකි. එනිසා එසේ අසා දරාගත් දේ තුළින් සත්‍යය සෙවීමට යොමු වේ. එය ශ්‍රද්ධානුසාරී වීමයි. මෙය සිදුවන ආකාරය පිළිබඳව කීටාගිරි සූත්‍රයේ ද වඩිකී සූත්‍රයේ ද හොඳින් පැහැදිලි කර ඇත.

“කථංඤච භික්ඛවෙ, අනුපුබ්බසිකධා අනුපුබ්බකිරියා අනුපුබ්බපට්ඨපදා අඤ්ඤාරාධනා හොති: ඉධ භික්ඛවෙ, සද්ධාජානො උපසඛකමති, උපසඛකමනො පයිරුපාසති, පයිරුපාසනො සොතං ඔදහති, ඔභිතසොනො ධමමං සුණාති, සුඤ්චා ධමමං ධාරෙති, ධතානං ධමමානං අඤ්චං උපපරිකඛති, අඤ්චං උපපරිකඛතො ධමමා නිජ්ජධානං ධමනති, ධමමනිජ්ජධානකඛනතියා සති ඡඤ්ඤා ජායති, ඡඤ්ඤානො උසසභති, උසසභිඤ්චා තුලෙති, තුලෙඤ්චා පදහති, පභිතතො සමානො කායෙන වෙච්ච පරමං සච්චං සච්ඡිකරොති; පඤ්ඤාය ච නං පට්ඨිජ්ජං පසසති.” (කීටාගිරි සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“මහණෙනි, අනුපූර්ව භික්ෂුමෙන්, අනුපූර්ව ක්‍රියාවෙන්, අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාවෙන් අවබෝධයට පත්වීම කෙසේ වෙයි ද? මහණෙනි, මෙහි භික්ෂුව ශ්‍රද්ධාව උපදවාගෙන එළඹේ. යොමුවීමෙන් සුභද්‍රැවිලි ඇසුරුකරයි. සුභද්‍රැවිලි ඇසුරුකිරීමෙන් කන් යොමුකරයි. කන් යොමුකරමින් ධර්මය අසයි. ඇසූ ධර්මය දරා ගනී. දරාගත් ධර්මයෙහි අර්ථ උපපරික්ෂණය කරයි. අර්ථ උපපරික්ෂණය කිරීමෙන් ධර්ම නිෂ්ඨාවේ ඉවසයි. ධර්ම නිෂ්ඨාව ඇති කල්හි කැමැත්ත උපදී. කැමැත්ත උපදීමෙන් උත්සාහ කරයි. උත්සාහ කිරීමෙන් (දහම සමඟ) තුලනය වේ. තුලනය වීමෙන් දැඩි වීඪි

කරයි. දැඩි විධියෙන් යුතුව පරම සත්‍යත්වය සාක්ෂාත් කරයි. ප්‍රඥාවෙන් ද අවබෝධ කරයි.”

ශ්‍රද්ධාවෙන් ඵලාභී ම සඳහා සත්‍යය රකින ගතිය තිබිය යුතු බව කලින් විස්තර කළ වඩකී සූත්‍රය අනුව හොඳින් පැහැදිලි වෙයි. ඉතාම ගෞරවයෙන් කල‍්‍යාණ මිතුරා කෙරෙහි ඵලාභී සුභදශීලී ඇසුරක් ඇති කරගෙන, එම පෙන්වන දහම කන් යොමාගෙන මනාව ශ්‍රවණය කළයුතු වේ. එය ශ්‍රවණය කොට දරා ගන්නා ආකාරය (සුතා, ධතා...) කලින් විස්තර කරන ලදී. එලෙස දරා ගන්නා ලද ධර්මය තුළින්ම ශ්‍රද්ධාව අනුවම යෙදෙමින් අර්ථයන් සෙවීමට පටන් ගනියි. එනම් අර්ථ උපපරීක්ෂණය කරයි. එසේ එම ධර්මයට ළං වී අර්ථය සෙවීම සිදුවේ.

ශ්‍රත්‍ය තුළ ඇති දිට්ඨියා සුඵපටිච්චදා වීම සඳහා මනසින් කල්පනා කිරීම ත්, මෙතන පෙන්වන අර්ථ උපපරීක්ෂණය ත් හාත්පස වෙනස් කරුණු දෙකකි. තථාගත දහම මූල, මැද, අග පිරිසිදුභාවය, පද පිළිවෙළ, පරියාය, නිදානය නිවැරදිව මනසින් විමසීම, මනසානුපෙක්ඛති වේ. එවිට, පෙන්වූ ඒ කරුණු තථාගත දහම විදියටම සුත්‍රය අනුව මනාව දකී.

එසේ නොකර අර්ථ විමසීමට යෑමේ දී තමන්ගේ ලෝකයේ කරුණු සමඟ ගැලපී, තමන්ගේ කෝණයට අනුව දිට්ඨියා සුඵපටිච්චදා වේ. එලෙස සිදුවීමෙන් සද්ධර්ම අධිමානය වේ. ඔහුට අධිගම අධිමානයක් ද ඇති විය හැක. එමෙන්ම මිච්ඡා ප්‍රතිපදාවකට ද යොමු වේ. තම තමන්ගේ ගෝචර ලෝකයේ සත්‍යය හමුවීමෙන් සක්කායම තහවුරු වෙයි. තථාගත දහමින් බොහෝ දුර වෙයි. තථාගත දහම යනු සක්කාය නිරෝධ වන ප්‍රතිපදාවයි.

දිට්ඨියා සුඵපටිච්චදා නිවැරදි වූ විට තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකයට කිසිසේත් නොගැලපෙන සත්‍යයක් නිසා, ශ්‍රද්ධාව අනුව සිතීමට පටන් ගනී. එය ශ්‍රද්ධානුසාරීවීම ත්, යෝනිසෝ මනසිකාරය සිදුවීම ත් වේ. මේ ආකාරයෙන් සිදු වන්නේ එම දහමට ළං වී අර්ථ සොයන විට දී ය. එවිට තථාගත දහමේ ප්‍රතිපදාව ප්‍රායෝගිකව සිදු

වේ. එනම් අනිත්‍ය සම්මර්ශනය ප්‍රතිපදාත්මකවම සිදුවේ. තම තමන්ගේ ලෝකයක් හමුනොවේ. දහමට ළං වී අර්ථය සෙවීම පමණක්ම සිදු වේ. එසේ ප්‍රතිපදාව සිදුවන විට සක්කාය දුරුවීම ප්‍රායෝගික වන බැවින් කෙසේනම් තම තමන්ට යමක් වැටහුණු බව ලැබෙන්න ද? කුමක නම් සත්‍යය යැයි රිංගා ගන්න ද? එය සක්කාය දුරු කරන ප්‍රායෝගික ප්‍රතිපදාවම වේ.

“තථා තථා භික්ඛවෙ, භික්ඛු උපපරිකෙඛය්‍ය, යථා යථාසසු උපපරිකඛතො ඛහිද්ධා වසස විඤ්ඤාණං අවිකඛිතතං අවිසටං අජ්ඣධතතං අසණ්ඨිතං අනුපාදාය න පරිතයෙසය්‍ය.”
(උද්දේසවිභව්භ සූත්‍රය- ම.නි. 3)

“මහණෙනි, භික්ෂුවක් යම් යම් ආකාරයට උපපරීක්ෂණය කරයි ද, ඒ ඒ ආකාරයට උපපරීක්ෂණය කරන විට, බාහිර දැනගැනීමේ ද නොවිසිරේ, වික්ෂිප්ත නොවේ. අධ්‍යාත්මයේ පිහිටියේ නොවේ. උපාදාන නොවීමෙන් පසුනොතැවේ.”

උපපරීක්ෂණය සිදුවන විට යෙදෙන වැඩපිළිවෙළ මේ උද්දේස විභංග සූත්‍රයෙන් මනාව පැහැදිලි වේ. බාහිරට විසිරීමක් සිදු නොවන විට එතෙර වන ප්‍රතිපදාව ප්‍රායෝගිකව ඉස්මතු වී ඇත. උපපරීක්ෂණය වීම තුළින් එය සිදුවන ආකාරය පෙන්වා දී ඇත. ඒ තුළින් මනස මුල් කරගෙන (අරමුණුවලට යෑමක්) හෝ දැන ගැනීමක් සිදු නොවන ආකාරයට සක්කාය නිරෝධ වීමේ ප්‍රතිපදාව සිදුවේ. එමෙන්ම මේ ආකාරයට උපපරීක්ෂණය සිදු වන විට සිතෙහි විසිරීමක් නොවී සමාහිත බවට පත්වේ. සිත සමාහිත නොවී අඩුම තරමින් ධර්මය ඇසීමටවත් නොහැකි බව අනුපිළිවෙළ කථාව තුළින් හා සම්මත්තනියාම සූත්‍ර තුළින් පැහැදිලි විය.

නිවැරදිවම අර්ථය උපපරීක්ෂණය කරන විට ලෝකය තුළින් එසේ සිදුවීම සමාහිත සිතක් බව පැහැදිලි කර ඇත. එනමුත් එය තම තමන්ගේ අත්දැකීමක් නොවන බව උද්දේස විභංග සූත්‍රයේ ‘අධ්‍යාත්මයේ බැස නොගන්නා’ ආකාරය පිළිබඳ පැහැදිලි කිරීමෙන්

ඉස්මතු වේ. ධ්‍යානයන්ට පත්වුව ද එම ධ්‍යාන අංග දැනගැනීමෙන් යුක්ත නොවන බව ඉතාම හොඳින් පැහැදිලි කර ඇත.

“ඉධාවුසො භික්ඛුනො චක්ඛුනා රූපං දිසවා රූපනිමිතතානුසාරී විඤ්ඤාණං හොති. -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය ධම්මනිමිතතානුසාරී විඤ්ඤාණං හොති. ධම්මනිමිතතසසාදගථීතං ධම්මනිමිතතසසාදවිනිබ්දධං ධම්මනිමිතතසසාදසංයෝජනසංයුතතං බහිද්ධා විඤ්ඤාණං විකඛිතතං විසට්ඨනි වුවචති. එවං ඛො ආවුසො බහිද්ධා විඤ්ඤාණං විකඛිතතං විසට්ඨනි වුවචති.”
(උද්දේසවිභවිත සූත්‍රය- ම.නි. 3)

“මෙහිලා ඇවැත්ති, ඇසින් රූප දැක, රූප නිමිත්ත අනුව ගිය දැනගැනීම වේ. -පෙ- මනසින් අරමුණු දැන, අරමුණු නිමිත්ත අනුව ගිය දැනගැනීම වේ. අරමුණු නිමිත්ත ආස්වාදයෙන් පිහිටියා වූ, අරමුණු නිමිත්ත ආස්වාදයෙන් බැඳුණා වූ, අරමුණු නිමිත්ත ආස්වාදයෙන් සංයෝජන වී එකතුවනා වූ, බාහිර දැනගැනීම විකෂිප්ත යැයි, විසිරුණ යැයි කියනු ලැබේ. ඇවැත්ති, මෙසේ වනාහි බාහිර දැනගැනීම, විකෂිප්ත යැයි, විසිරුණ යැයි කියනු ලැබේ.”

“සුත චපරං ආවුසො, භික්ඛු සුඛසස ච පහානා දුක්ඛසස ච පහානා සුඛෙබ්ව සොමනසසදොමනසසානං අත්ඵගමා අදුක්ඛං අසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුස්ථං ඝාතං උපසමපජ්ජ විහරති. තසස අදුක්ඛමසුඛධානුසාරී විඤ්ඤාණං හොති. අදුක්ඛමසුඛසසාදගථීතං අදුක්ඛමසුඛසසාදවිනිබ්දධං අදුක්ඛමසුඛසසාදසංයෝජනසංයුතතං අජ්ඣතතං විතතං සණ්ඨිතනි වුවචති. එවං ඛො ආවුසො, අජ්ඣතතං විතතං සණ්ඨිතනි වුවචති.”

“තවද ඇවැත්ති, මහණ සැපයේ ප්‍රභාණයෙන්, දුකේ ප්‍රභාණයෙන් මුලින්ම සෝමනස්ස, දෝමනස්ස දුරුවීමෙන්, නොදුක් නොසුව උපේක්ෂාසති පාරිශුද්ධියෙන් හතරවැනි ධ්‍යානය උපදවා වාසය කරයි. ඔහුට අදුක්ඛමසුඛ අනුව යන දැනගැනීම වෙයි. අදුක්ඛමසුඛ ආස්වාදය අනුව පිහිටියේ, අදුක්ඛමසුඛ ආස්වාදය අනුව බැඳුණේ,

අදුක්ඛමසුඛ ආස්වාදය අනුව සංයෝජනයෙන් එකතුවූයේ අධ්‍යාත්මයෙහි සිත පිහිටියෙහි යැයි කියනු ලැබේ. ඇවැත්ති, මෙසේ වනාහි අධ්‍යාත්මයෙහි සිත පිහිටියෙහි යැයි කියනු ලැබේ.”

එලෙස ධ්‍යාන අංගයන් අත්විඳීමක් නොවන බව තුළින් සක්කාය නිරෝධ කිරීමේ ප්‍රතිපදාව ප්‍රායෝගිකව ඉස්මතු වී ඇත. ධ්‍යානයක් ඇති බව එම අංග තුළින් ප්‍රත්‍යක්ෂ වන්නේ නම් එයින් සක්කායම තහවුරු වෙයි. එය තථාගත දහමට ආවේණික (බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික) ප්‍රතිපදාව නොවේ. අන්‍ය වූ විමුක්තිකාමීන් ද පුරුදු කළ ප්‍රතිපදාවක් වෙයි. එමෙන්ම එසේ වඩන ධ්‍යාන යමෙකුට දිටුදැහැමෙහිම සැපසේ වාසය කිරීමට උපකාරී වේ. ලෝකය තුළ ඉන්නා වූ කෙනෙකුට කාමයන්ගෙන් ලැබෙන පීඩාවෙන් වෙන්වී සැපසේ වාසය කළ හැක.

මේ ආකාරයට ලෝකය තුළ පවතින්නක වාසය කිරීමක් සිදුනොවන ආකාරයට බුදුරජාණන් වහන්සේ අර්ථ උපපරීක්ෂණය පැහැදිලි කර ඇත. අර්ථ උපපරීක්ෂණය සිදුවන විට එතෙර වන ප්‍රතිපදාව අනුව ඉවසීමකට යොමුවී සක්කාය නිරෝධ වීම සිදුවේ. එලෙසට සිදුනොවන්නේ නම් ලෝකය තුළ ‘යම්කිසි ස්වභාවයක්’ අත්දැකීම සිදුවේ. එයම සක්කායකි. එසේ වූ සක්කායේ දී ලෝකය දකින ආකාරයේ හොඳ නරක අනුව ජීවත් වේ. එසේ ලෝකය තුළ යහපත්ව ජීවත් වීමේ දී සැපසේ වාසය කිරීම සඳහා ධ්‍යාන උපකාර වේ. එය බුදුරජාණන් වහන්සේට ආවේණික, එතෙර වන දහම නොවේ.

28. බුද්ධ ශාසනයේ ධ්‍යාන

විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ යථාර්ථවාදී ධර්ම විනයක් තුළින් ලෝකයෙන් විමුක්තවීමක් සොයන අය මධ්‍ය දේශික සමාජය තුළ සිටිති. ඒ ඒ අය සොයන විමුක්තිය තුළ ද හික්මීමේ වැඩපිළිවෙළකින් ඒ ඒ ධර්ම විනයට අනුව ලෝකය තුළ සමාධි සමාපත්ති ලබති. ඒ සියලුම සමාධි සමාපත්ති, ලෝකය තුළ ලබන විමුක්තිකාමී සමාජයට අවේණික උතුම් සමාධි සමාපත්ති වේ. එම සමාජයේ පහළවන බුදුරජාණන් වහන්සේ එම සමාපත්ති විවේචනය නොකළ අතර ඒවා සියල්ල තුළින් සැපයේ වාසය කළ හැකි බව පෙන්වා දී ඇත.

“ධ්‍යානං ඛො පනෙනං චුඤ්ඤ විජජති - යං ඉධෙකචෙවා භික්ඛු විච්චෙවච කාමෙහි විච්චච අකුසලෙහි ධමමෙහි සචිතකකං සච්චාරං විචෙකජං ජීතිසුඛං පයමං ඝඛානං උපසම්පජජ විහරෙය්‍ය. තසස ඵචමසස: සලෙලබෙන විහරුමීති. න ඛො පනෙනෙ චුඤ්ඤ අරියසස විනයෙ සලෙලධා චුචචනති. දිට්ඨධමමසුඛවිහාරා ඵනෙ අරියසස විනයෙ චුචචනති.” (සල්ලේඛ සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“චුඤ්ඤ, මේ ශාසනයෙහි යම් හික්මුවක් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව අකුසලධර්මයන්ගෙන් වෙන්වම විතකී සහිත විචාර සහිත විවේකයෙන් හටගත් ප්‍රීතිය හා සැපය ඇති ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි යන යම් කාරණයක් වේ ද, එය විද්‍යමාන වෙයි. ඔහු හට කෙලෙස් ක්ෂය වීමෙන් යුක්තව වාසය කරමි’යි විය හැක. චුඤ්ඤ, මෙය ආයඝී විනයයෙහි කෙලෙස් ක්ෂය වීමක් යැයි කියනු නොලැබේ. මෙය ආයඝී විනයයෙහි දිට්ඨභූතමෙහිම සැප විහරණයක් යැයි කියනු ලැබේ.”

“ඉධ භික්ඛචෙ, භික්ඛු විච්චෙවච කාමෙහි -පෙ- චතුඝං ඝඛානං උපසම්පජජ විහරති. අයං භික්ඛචෙ, සමාධිභාවනා භාවිතා බහුලීකතා දිට්ඨධමමසුඛවිහාරාය සංචිතතති.” (සමාධි භාවනා සූත්‍රය - අ.නි. 2)

“මහණෙනි, මෙහි හික්ෂුව කාමයන් කෙරෙන් වෙන්ව -පෙ- ... වතුඪී ධ්‍යානයට සමවැද වාසය කරයි. මහණෙනි, වඩන ලද බහුල කරන ලද මේ සමාධි භාවනාව දිට්‍රදැහැමෙහිම සැප විහරණයක් පිණිස පවති යැයි කියනු ලැබේ.”

“කතමා ච හිකඛචෙ සුඛා පට්ඨපදා දජධාහිඤ්ඤා? ඉධ හිකඛචෙ හිකඛු විච්චෙචච කාමෙහි විච්චච අකුසලෙහි ධමෙමහි සවිතකකං සච්චාරං විචෙකජං පීතිසුඛං පඨමං කධානං උපසමපජජ විහරති. - පෙ- වතුඪී ධ්‍යානයට උපසමපජජ විහරති. සො ඉමානි පඤ්ච සෙඛබලානි උපනිසසාය විහරති: සදධාබලං හිරිබලං ඔත්තපපබලං විරියබලං පඤ්ඤාබලං. තසස්මානි පඤ්චච්ඤියානි මුද්දනි පාකුභවනානි: සදධිච්ඤියං විරියච්ඤියං සතිච්ඤියං සමාධිච්ඤියං පඤ්ඤිච්ඤියං. සො ඉමෙසං පඤ්චනනං ඉච්ඤියනං මුද්දනා දජධං ආනන්තරියං පාපුණානි ආසවානං බයාය. අයං චුචචති හිකඛචෙ සුඛා පට්ඨපදා දජධාහිඤ්ඤා. (තතියපට්ඨපදා සූත්‍රය - අ.ති. 2)

“මහණෙනි, සැප ප්‍රතිපදාවෙන් සෙමෙන් අවබෝධ වෙනවා යනු කුමක් ද? මහණෙනි, මෙහි හික්ෂුවක් කාමයන්ගෙන් වෙන්වම අකුසල් දහමින් වෙන්ව විතකී සහිත වූ විචාර සහිත වූ විචේකයෙන් උපන් ප්‍රීති හා සුඛ ඇති ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයි. - පෙ- වතුඪී ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයි. ඔහු මේ ශ්‍රද්ධා බල, හිරි බල, ඔත්තප්ප බල, විරිය බල, ප්‍රඥා බල යන පඤ්ච සේඛ බලයන් ඇසුරු කොට වාසය කරයි. ඔහුට මේ ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය, විරිය ඉන්ද්‍රිය, සති ඉන්ද්‍රිය, සමාධි ඉන්ද්‍රිය, ප්‍රඥා යන ඉන්ද්‍රිය පහ මාදු වශයෙන් පහළ වේ. ඔහු මේ පඤ්ච ඉච්ඤියයන්ගේ මාදු භාවයෙන් ආසුච්ඤිය පිණිස ආනන්තරිකත්වය සෙමෙන් පිරේ. මහණෙනි, මේ සුඛා පට්ඨපදා දජධාහිඤ්ඤා යැයි කියනු ලැබේ.”

මේ ආකාරයට යම් කෙනෙකුට සැපසේ වාසය කිරීම සඳහා ධ්‍යාන අංගයන් භුක්ති විඳීමින් ලෝකය තුළ ජීවත්විය හැක. එතෙර වන මාර්ගය සිදුවන විට ලෝක ව්‍යවහාරයෙන් ධ්‍යානයන් කතා කළ ද ඒවා අත්විඳීමක් නොයෙදේ. මන්දයත් එතෙර වන ප්‍රතිපදාවේ දී, අත්විඳින්නෙක් යෙදීමක් සිදු නොවේ. ස්වකීයත්වය නම් වූ

සක්කාය දුරුවන ප්‍රතිපදාවේ දී අත්විඳීමක්, අත්විඳින්නෙක්, ලැබීමක් හෝ තම තමන් බව යන හැඟීමක් හෝ නොයෙදේ. නමුත් ලෝකයාට ප්‍රතිපදාව විස්තර කරන විට ලෝකයේ ඇති උතුම් කරුණු වන ධ්‍යාන ආදිය ගැන පැහැදිලි කරමින් එතෙර වන ප්‍රතිපදාව ඉස්මතු කර ඇත.

“කතමො වාචුසො, සම්මාසමාධි: ඉධාචුසො, හිකඤ්චිච්චෙචච කාමෙහි චිච්චච අකුසලෙහි ධමෙමහි සචිතකකං සචිචාරං විචෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඝොනං උපසමපජජ විහරති. -පෙ- වතුඝථං ඝොනං උපසමපජජ විහරති.” (සච්චචිභච්චිග සුත්‍රය - ම.නි. 3)

“ඇවැත්නි, සම්මා සමාධිය කුමක් ද? ඇවැත්නි, මෙහි හික්ෂුචක් කාමයෙන් වෙන්ව, අකුසල් දහමින් වෙන්ව විතකී සහිත විචාර සහිත විචෙකයෙන් හටගත් ප්‍රීතිසුඛ ඇති පළමු වන ධ්‍යානය උපදවාගෙන වාසය කරයි. -පෙ- සතරවන ධ්‍යානය උපදවාගෙන වාසය කරයි.”

“සො එචං පජානාති: ‘ඉමං චෙ අභං උපෙකඛං එචංපරිසුද්ධං එචංපරියොදාතං ආකාසානඤ්චායතනං උපසංහරෙය්‍යං, තදනුධම්මඤ්ච චිතතං භාවෙය්‍යං, සඛ්ඛිතමෙතං. -පෙ- නෙචසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසංහරෙය්‍යං, තදනුධම්මඤ්ච චිතතං භාවෙය්‍යං, සඛ්ඛිතමෙතනති. සො නෙච තං අභිසඛ්ඛරොති, නාභිසඤ්චනයති භවාය වා විභවාය වා. සො අනභිසඛ්ඛරොනෙතා අනභිසඤ්චනයනෙතා භවාය වා විභවාය වා න කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති.” (ධාතුච්චිගංග සුත්‍රය - ම.නි. 3)

“ඔහු මෙසේ නුවණින් දැනගනී: ‘ඉදින් මම මෙසේ පිරිසිදු වූ මෙසේ පරියෝදාත වූ මේ උපේක්ෂාව ආකාසානඤ්චායතනයට යොමුකරන්නේ නම්, ඒ ස්වභාවයේ සිත භාවිත කරන්නේ නම් එය ද සඛ්ඛිතයක්ම ය. -පෙ- නේචසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට යොමුකරන්නේ නම්, ඒ ස්වභාවයේ සිත භාවිත කරන්නේ නම් එය ද සඛ්ඛිතයක්ම යි. ඔහු එය පැවැත්ම පිණිස හෝ නොපැවැත්ම පිණිස හෝ අභිසංස්කරණ ද නොකෙරෙයි, අභිසඤ්චෙතනා ද

නොකෙරෙයි. ඔහු පැවැත්මේ හෝ නොපැවැත්මේ හෝ අභිසංස්කරණ නොකරන්නේ ද අභිසංස්කරණ නොකරන්නේ ද ලෝකයේ කිසිවක් උපදාන නොකෙරේ.”

උද්දේස විභංග සූත්‍රයට අනුව උපපරීක්ෂණය සිදුවන විට කිසිඳු ආකාරයකින් සක්කාය ඉස්මතු නොවී සක්කාය නිරෝධ ප්‍රතිපදාව සිදුවී අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනත්ත, නිබ්බාන සුඛ (සක්කාය නිරෝධ) සම්මර්ශනය යෙදී ඇත.

එමෙන්ම තම තමන් දහමට අනුව සිදුකරන ප්‍රතිපදාවක් තුළින් අර්ථය ත් ධර්මය ත් ඉස්මතු වන ආකාරය පිළිබඳව තවත් දේශනා තුළ පැහැදිලි වේ.

“ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛුනො සඝා ධම්මං දෙසෙති අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්බමචාරී. යථා යථා භික්ඛවෙ තසස භික්ඛුනො සඝා ධම්මං දෙසෙති, අඤ්ඤතරො වා ගරුට්ඨානියො සබ්බමචාරී තථා තථා සො තසමීං ධම්මෙ අඝට්ඨසංවෙදී ව හොති, ධම්මපට්ඨසංවෙදී ව. තසස අඝට්ඨසංවෙදිනො ධම්මපට්ඨසංවෙදිනො පාමොජ්ජං ජායති. පමුදිතසස පීති ජායති. පීතිමනසස කායො පසසමභති පසසදධකායො සුඛං වෙදෙති. සුඛිනො චිත්තං සමාධියති. ඉදං භික්ඛවෙ පට්ඨං විමුක්තායතනං.” (විමුක්තායතන සූත්‍රය - අ.නි. 3)

“මහණෙනි, මෙහි භික්ෂුවකට ශාස්තෘන් වහන්සේ හෝ වෙනත් ගුරු වූ සබ්බමචාරීන් වහන්සේ නමක් හෝ ධර්මය දේශනා කරත්. යම් යම් ආකාරයට ද ශාස්තෘන් වහන්සේ හෝ වෙනත් ගුරු වූ සබ්බමචාරීන් වහන්සේ නමක් හෝ ධර්මය දේශනා කරත්, ඔහු ඒ ඒ ආකාරයට එම ධර්මයේ අර්ථය ද ප්‍රතිවේද කරයි. ධර්මය ද ප්‍රතිවේද කරයි. ඔහුට අර්ථය ප්‍රතිවේද කිරීමෙන් ධර්මය ප්‍රතිවේද කිරීමෙන් ප්‍රමුදිතභාවය උපදී. ප්‍රමුදිතයාට ප්‍රීතිය උපදී. ප්‍රීතියෙන් යුත් සිත් ඇත්තාගේ කය සැහැල්ලු වේ. කය සැහැල්ලුවීමෙන් සැප විඳී. සැප සහිත සිත සමාධිමත් වේ. මෙය මහණෙනි, පළමු විමුක්තායතනයයි.”

මෙම සූත්‍රයේ සඳහන් පරිදි සජ්ඣායනා කිරීම, ධර්ම දේශනය, ධර්මය සිතීම, භාවනා කිරීම යන කරුණු තම තමන් සිදුකරන විට ශ්‍රද්ධාව ඉස්මතු වෙමින් සිදු කරන උපපරීක්ෂණයෙන්, අර්ථය තුළින් එතෙර වන ප්‍රතිපදාව වන ධර්මය, ප්‍රායෝගිකව සිදුවන ආකාරය ද පැහැදිලි කර ඇත.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ධර්මය, සක්කාය නිරෝධ වන, ලෝකයෙන් එතෙර වන ප්‍රතිපදාවකි. එම ප්‍රතිපදාව ඒ ඒ අය ඉහතින් විස්තර කළ ක්‍රමවලින්, යෝනියෝ මනසිකාරය ඉපදීමෙන්, උපදවා ගනී. මේ ආකාරයට යමෙකුට බුදුවරුන්ට ආවේණික ධර්මය ඇසෙන විට එම දහමේ එතෙරවන, ප්‍රතිපදාත්මක ගුණය මනාව ප්‍රඥාවට දර්ශනය වේ.

29. ලෝකයේ එතෙර කරවන ධර්මය

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයට පහළ වී සැබෑම එතෙර වන මඟ පෙන්වා වදාළ සේක. එලෙස පෙන්වූ දහම බුදුරජාණන් වහන්සේටම ආවේණික දහමකි. බුදුරජාණන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික දහම සාමුක්කංසික දේශනය වේ. එහි අර්ථාන්විතභාවය ගුණ සයකින් ඉස්මතු කර ඇත.

“ඤා මහානාම ධම්මං අනුසසරෙය්‍යාසී, ‘සවාකධානො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො ඵ්භිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චන්තං වේදිතබ්බො විඤ්ඤාහී’ති” (මහානාම සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“මහානාම, නුඹ ධර්මය සිහිකරහි, ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මය ස්වාකධාන ය, සන්දිට්ඨික ය, අකාලික ය, ඵ්භිපස්සික ය, ඔපනයික ය, පච්චන්තං වේදිතබ්බො විඤ්ඤාහී’ති ය.”

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය අර්ථාන්විත වීම යනු ලෝකයේ ව්‍යවහාරික වූ වචනයන් නොවේ. ධාතු, ආයතන, ස්කන්ධ, පටිච්චසමුප්පාදය, බොජ්ඣංග, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය, ඉන්ද්‍රිය ධර්ම යනු ලෝකය තුළ ව්‍යවහාරික වූ අර්ථාන්විත වචන වෙයි. මේ වචනම භාවිත කරමින් අර්ථයන් ඉස්මතු කරමින්, විමසීමේ චින්තනයක් ඇති කරවීමට උපකාර වන ලෙසට, සක්කාය නිරෝධ වන දහමක් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ සේක. සක්කාය නිරෝධ වන ආකාරය එසේ පෙන්වූ වචන තුළින් මනාව ප්‍රකටව ඇත. එමෙන්ම එය ප්‍රතිපදාවක් ලෙසට ඉස්මතුවන ආකාරය ද කාලයකට අයිතිබව ඉක්මවීම ද ප්‍රායෝගිකව සිදු වේ. කාලයක් පැනවෙන්නේම ස්වකීයත්වය වන සක්කාය නිසාම ය. සක්කාය නිරෝධ වන විට කාලයක පැනවීම ද නොයෙදේ. ඒ බව නිරුත්තිපට සූත්‍රයේ දී ඉස්මතු වේ.

“යං රූපං අතිතං නිරුද්ධං විපරිණතං, ‘අහොසී’ති තසස සඛධා, ‘අහොසී’ති -පෙ-”

“යං භික්ඛවෙව, රූපං අජාතං අපාකුභුතං ‘භවිසසතී’ති තසස සඛධා, ‘භවිසසතී’ති තසස සමඤ්ඤා, ‘භවිසසතී’ති තසස පඤ්ඤානති, න තසස සඛධා ‘අපථී’ති, න තසස සඛධා ‘අභොසී’ති. යා වෙදනා - පෙ- යා සඤ්ඤා -පෙ- යෙ සඛධාරා -පෙ- යං විඤ්ඤාණං අජාතං අපාකුභුතං ‘භවිසසතී’ති තසස සඛධා, ‘භවිසසතී’ති තසස සමඤ්ඤා, ‘භවිසසතී’ති තසස පඤ්ඤානති. න තසස සඛධා ‘අපථී’ති, න තසස සඛධා ‘අභොසී’ති.”

“යං භික්ඛවෙව, රූපං ජාතං පාකුභුතං, ‘අපථී’ති තසස සඛධා, ‘අපථී’ති -පෙ-” (නිරුත්තිපථ සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, යම් රූපයක් අතීත ද, නිරුද්ධ ද, විපරිණාම ද, එයට අභෝසි වූයේ යැයි ගිනිමට යයි. -පෙ-”

“මහණෙනි, යම් රූපයක් හටනොගත්තේ ද, පහළ නොවූයේ ද, එයට වන්තේය යැයි ගිනිමට යයි. එයට ‘වන්තේය’ යැයි හැඳින්වීමකි. එයට ‘වන්තේය’ යැයි ප්‍රඥප්තියකි. එයට තිබේ යැයි ගිනිමක් නැත. එයට අභෝසි වූයේ යැයි ගිනිමක් නැත. යම් වේදනාවක් -පෙ- යම් සංඥාවක් -පෙ- යම් සංස්කාරයක් -පෙ- යම් විඥානයක් හටනොගත්තේ ද, පහළ නොවූයේ ද, එයට වන්තේය යැයි ගිනිමට යැයි. එයට ‘වන්තේය’ යැයි හැඳින්වීමකි. එයට ‘වන්තේය’ යැයි ප්‍රඥප්තියකි. එයට තිබේ යැයි ගිනිමක් නැත. එයට අභෝසි වූයේ යැයි ගිනිමක් නැත.”

“රූපුපාදානකඛජෙධා, වෙදනුපාදානකඛජෙධා,
 සඤ්ඤුපාදානකඛජෙධා, සඛධාරූපාදානකඛජෙධා,
 විඤ්ඤාණුපාදානකඛජෙධා. ඉමෙ ඛො ආවුසො විසාඛ
 පඤ්චුපාදානකඛජෙධා සකකායෙ වුතොහා හගවතාති.” (චූළවේදල්ල
 සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ආවුත් විශාඛයෙනි, රූප උපාදානස්කන්ධය, වේදනා උපාදානස්කන්ධය, සංඥා උපාදානස්කන්ධය, සංඛාර උපාදානස්කන්ධය, විඤ්ඤාණ උපාදානස්කන්ධය යන පංච

උපාදානස්කන්ධයේ සක්කාය යැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක.”

සක්කාය යනු පංච උපාදානස්කන්ධයේට නමකි. එනම් ‘සක්කායක පැවැත්ම’ ‘කාලය යෙදීම ම’ බව නිරුත්තිපථ සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි වේ. (කාලය සමඟ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යෙදීම සක්කාය වේ. දහමෙන් සක්කාය ඉක්මවන විට කාලයක පැනවීම ද නොයෙදේ.) තථාගත දහම තුළ එම කාලය ඉක්මවීම හොඳින්ම ඉස්මතු වී ඇත. එමෙන්ම එම දහම තුළටම යොමුවීමේ ස්වභාවයක්, ශ්‍රද්ධාව පාදක වීමෙන් හා සත්‍යය ගවේෂිතවින් සිදුවේ. ‘එව බලව’ ඇවිත් බලන්න යන වග, ප්‍රායෝගිකව දහම තුළින් ප්‍රතිපදාවට අනුගත වීමෙන් සිදු වේ. එම දහමටම පමණක් ළං වී බැලීම, උපපරීක්ෂණ යන කරුණන් ද හොඳින් පැහැදිලි ය. එය දහමේ ඇති ගුණයකි. ප්‍රඥාව ඇති අයට පමණක් ඒ ඒ නුවණ ඇති ආකාරයට දැකිය හැකි ලෙස දහම යෙදී ඇත. මෙය ද වචන තුළට කොටුවී එය උතුම් ලෙස නොගැනීමකි (පදපරම). ධර්මය තුළින් පෙන්වන ව්‍යවහාරික ලෝකයේ වචනයන්, එනම් ‘අධිවචන පද’ උතුම් වන කිසිවෙකුට එතෙර වන ප්‍රතිපදාවට කිසිදාක යොමුවිය නොහැක.

අර්ථය උපපරීක්ෂණය කරන විට මේ ආකාරයට වන ප්‍රතිපදාවක් ධර්මය තුළින් ඉස්මතු වී එතෙර වන මාර්ගය ප්‍රායෝගිකවම සිදුවේ. ඉතාම ගරුකරන, තථාගත ගම්හීර ධර්මය පවසන ආචාර්ය උතුමන් ළඟට ගොස්, නොවැටහෙන අර්ථය විමසන විටදී, මේ ආකාරයට ධර්මය තුළින්ම සක්කාය නිරෝධ ප්‍රතිපදාව, ප්‍රායෝගිකව ඉස්මතු වේ.

අර්ථය උපපරීක්ෂණය කිරීම යනු සම්පූර්ණයෙන්ම එතෙරවෙත ප්‍රතිපදාවට බැස ගැනීම බව ඉහත පෙන්වූ කරුණු තුළින් පැහැදිලි වේ. මෙසේ සිදුවන අර්ථ උපපරීක්ෂණය ‘යෝනිසෝ මනසිකාරය’ වේ. යෝනිසෝ මනසිකාරය පිළිබඳව විස්තරයට ප්‍රථම එහි ඇති වැදගත්කම පිළිබඳව පහත සූත්‍ර තුළින් වටහා ගනිමු.

“පරතො ච ඝෝඝො, යෝනිඝො ච මනසිකාරො. ඉමො ඛො ආචුඝො දොච පචචයා සමමාදිට්ඨියා උපපාදායාති.” (මහා වේදල්ල සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඇවැත්නි, අනුන්ගෙන් ඇසෙන ශබ්දය ත් (සද්ධර්ම ශ්‍රවණය), යෝනිඝෝ මනසිකාරය ත් යන මේ කරුණු දෙක ප්‍රත්‍යයෙන් සම්මා දිට්ඨිය උපදී”

“සුරියසස භිකඛචො, උදයතො එතං පුබ්බඛගමං එතං පුබ්බනිමිතතං, යදිදං අරුණගගං; එචමෙච ඛො භිකඛචො, භිකචුනො අරියසස අට්ඨඛිතිකසස මගගසස උපපාදාය එතං පුබ්බඛගමං එතං පුබ්බනිමිතතං යදිදං යෝනිඝොමනසිකාරසමපදා.” (යෝනිඝෝ සූත්‍රය - ස.නි. 5-1)

“මහණෙනි, යම් අරුණෝදයෙක් වේ ද, හිරු උදාවීමට පෙර මේ පූර්ව අංගය වෙයි, පූර්ව නිමිත්ත වෙයි. මහණෙනි, එසෙයින්ම යම් යෝනිඝෝ මනසිකාර සම්පත්තියක් වේ ද, හික්ෂුවකට ආශී අෂ්ටාංගික මාර්ගය ඉපදීමට මේ පූර්ව නිමිත්ත වේ.”

“සදධමමසචනං පරිපුරං සදධං පරිපුරෙති, සදධා පරිපුරා යෝනිඝොමනසිකාරං පරිපුරෙති, යෝනිඝොමනසිකාරො පරිපුරො සතිසමපජඤ්ඤං පරිපුරෙති” (අවිජ්ජා සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“සද්ධර්ම ශ්‍රවණය පිරීමෙන් ශ්‍රද්ධාව පිරේ. ශ්‍රද්ධාව පිරීමෙන් යෝනිඝෝ මනසිකාරය පිරේ. යෝනිඝෝ මනසිකාරය පිරීමෙන් සතිසමපජඤ්ඤය පිරේ.”

ඉහතින් පෙන්වා ඇති සූත්‍ර අනුව ධර්ම මාර්ගයට අවශ්‍ය ප්‍රධානම කාරණය වන්නේ යෝනිඝෝ මනසිකාරය බව පැහැදිලි වේ. එම නිසා යෝනිඝෝ මනසිකාරය පිළිබඳව සවිස්තරව පැහැදිලි කරගත යුතු වේ.

30. යෝනිසෝ සහ අයෝනිසෝ මනසිකාරය

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ධර්මයට ප්‍රායෝගිකව යොමුවීම සඳහා වන ආධ්‍යාත්මික පූර්ව ප්‍රතිපදාව වන්නේ යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපදීම යි. එබැවින් එම යෝනිසෝ මනසිකාරය කුමක් ද යන්න මනාව වටහාගත යුතු වේ. ඒ සඳහා මේ කරුණු සලකා බලමු.

යෝනිසෝ මනසිකාරය උපදින්නේම බාහිරින් ඇසෙන තථාගත දහම ම පාදක වීමෙනි. එයට වෙන කිසිම පාදකත්වයක් නැත. එසේ නම් යෝනිසෝ මනසිකාරය යන වචනයට තාත්වික අර්ථය ඉස්මතු විය යුත්තේම තමාට අයිති නැති තථාගතයන් වහන්සේට පමණක් අයිති බාහිරින් ඇසෙන දේ තුළින් පමණි.

යෝනිසෝ මනසිකාරය යන වචනය 'යෝනි + සෝ + මනසිකාරය' ලෙසට විසන්ධි කිරීමට පුළුවන. ධර්මය බාහිර අංගය වන අතර යෝනිසෝ මනසිකාරය ආධ්‍යාත්මික අංගය වේ. ධර්මය බුදුරජාණන් වහන්සේට අයිති බැවින් බාහිර වේ. ඒ බව සමස්ථ දේශනාවේම විග්‍රහ වේ. ධර්මය දැකීම යනු තථාගතයන් වහන්සේ හමුවීම යි. එනම් කිසිම විදියකින් කිසිම ආකාරයකට එම දහම වෙන කිසිවෙකුට අයිති නැත. ඒ දහම යනු වචන ටිකම නොවේ. වචන පෙළ ගැසීම ම නොවේ. වචන වල අර්ථම නොවේ. ඒ සියල්ල සමාජයේ ද ව්‍යවහාර වේ. ඒ සියලු ව්‍යවහාර මගධ සමාජය සතියි. තථාගතයන් වහන්සේට අයිති කෘත්‍ය වන්නේ ඒ වචන ටික පෙළගස්වා ඇති අයුරින් හා එම වචන වල අර්ථ තුළින් ගැබ් වී පවතින අර්ථය ත්, ධර්මය ත් වේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වන ධාතු, ආයතන, ස්කන්ධ, පටිච්චසමුප්පාද, බෝධි අංග ආදියෙහි තාත්වික අර්ථයන් මිස, හුදෙක්ම එහි කිසිවක් "මට" අයිති ද නැත. ගැලපෙන්නේ ද නැත. හමුවන්නේ ද නැත. නමුත් එය ඇසෙන විට මට අයිති කටයුත්තක් ඇත. එය නම් යෝනිසෝ මනසිකාරය යි. එය යෝනිසෝ මනසිකාරය යන වචනය තුළම ගැබ් වී ඇත. මෙයත් පෙන්වූයේ තථාගතයන් වහන්සේ ය. එම නිසා දහම අසන කෙනෙකුට අයිති වන ලෙස යෝනිසෝ මනසිකාරය විග්‍රහ කර

ඇත. එය කිසිදු විදියකට බුදුරජාණන් වහන්සේට අයිති නැත. එය අයිති දහම අසන කෙනාටයි.

“යෝනි” යනු කුමක් ද? එනම් යෝනි ලෙස ඔහු මෙනෙහි කරන්නේ කෙසේ ද? “යෝනි” යනු හටගන්නවා කියන අදහස නොවේ. හටගන්නවා, යනු ක්‍රියාවකි. සමුදය, උප්පාදය, උදය යන සියලුම විග්‍රහයන් හටගැනීම ලෙස විග්‍රහ වේ. එමෙන්ම ඒවා නිරෝධය, වය, අස්ථංගමය යන වචනයන් සමඟ ද පැහැදිලි කර ඇත. හටගැනීම තනිව කලා කර නැත. එලෙසටයි හටගන්න-නැතිවන ස්වභාවයන් පැහැදිලි වන්නේ. ඒවා සංඛත, පටිච්චසමුප්පන්න ධර්ම වශයෙනි. ඒ විග්‍රහය තුළත් හටගැනීම-නැතිවීම යුතු වූ ස්වභාවය යන නිර්වචනය පැහැදිලි වේ. මේ සියල්ලම දකින්නේ සෝතාපන්න කෙනා යි. දහම දැකපු කෙනා යි. නමුත් යෝනියෝ මනසිකාරය ඉපදීමෙහි දහම දකින්නේ. එබැවින් “යෝනි” යන වචනයට ඉහත කිසිවක අර්ථයක් පෙන්විය නොහැක. එමෙන්ම ඉහත සියල්ලම විස්තර වන්නේ දර්ශනයකට ය. එලෙස දර්ශනය වන විට අධ්‍යාත්ම බාහිර යන්නේ වැරැද්ද හමුවී ඇත. එතෙරවීම සිදුවීමේ දැක්ම ඇත. යමක් ලෙස විග්‍රහ කළ නොහැක. නමුත් යෝනියෝ මනසිකාරය උපදින විට “යමක්” යන්නෙන් එතෙරවීම සිදුවී නැත. ආධ්‍යාත්මික බාහිර තුළ වැරැද්ද හමුවී නැත. එමෙන්ම බාහිරින් ඇහෙන දෙයක් ද මේ සඳහා අවශ්‍ය වේ. එසේ නම් කිසිසේත්ම ඉහත පැහැදිලි කිරීම, “යෝනි” යන අර්ථයට නොගැලපේ. එසේ නම් මනසිකාර කරන්නේ කෙසේ ද?

“යෝනි” යනු කුමක් ද? අයෝනි යනු කුමක් ද? “යෝනි” “අයෝනි” යන්න ලෝකය තුළ කරන නිර්වචන තුළටත් අදාළ විය යුතු යි. මන්දයත් රාගය දුරුවීමට, ද්වේෂය දුරුවීමට යෝනියෝ මනසිකාරය ද, ඒවා ඇතිවීමට අයෝනියෝ මනසිකාරය ද පෙන්වා ඇත. හුදෙක්ම “යෝනි” යන්නත් “අයෝනි” යන්නත් තවත් කරුණක් මතම පාදක විය යුතුයි. මෙෙහි නිමිත්ත, අසුභ නිමිත්ත, පටිස නිමිත්ත, සුභ නිමිත්ත, සද්ධර්මය, අසද්ධර්මය යන මෙවා හා සබැඳියාවකින් යුතු වූවක් ලෙස “යෝනි” හා “අයෝනි” ඇති වේ. ඔහු ඒ දේට අනුව මනසිකාර කරයි. තථාගත දහම තුළ ද

වෙනත් ක්‍රමයකට ද “යෝනි” යන තනි වචනය පැහැදිලි වේ. එනම් සමාජයේ ව්‍යවහාර වන තාත්වික වචනයක් හමු වේ. අණ්ඩප්‍රයෝනි, ජලාබුජ්‍යෝනි, සංසෙදප්‍රයෝනි, ඕපපාතික යෝනි ලෙසයි. එමෙන්ම යෝනි, අයෝනි ලෙස වෙන් වන්නේම බාහිර දේන් සමඟ යි. බාහිර දෙයක් ගැනීම අදාළ වන්නේත් යෝනි, අයෝනි ලෙසයි. කුණුවන මළකුණක් “අයෝනි” ලෙස ද ලස්සන රූපය “යෝනි” ලෙස ද, පිළිබඳ විග්‍රහය රාජදත්ත හා නාගසමාලා ථේර ගාථා කුළ හමුවේ. එසේ කුණුවන මළකුණ “අයෝනි” ලෙස මනසිකාරයෙන් රාගය ද, ලස්සන රූපය “යෝනි” ලෙස මනසිකාරයෙන් රාගය දුරුවීම ද එම ථේර ගාථා කුළින් ඉස්මතු වේ. එය හුදෙක් බාහිරම නොවේ. පටිස නිමිත්ත හා මෙත්‍රී නිමිත්ත යෙදෙන්නේත් “යෝනි”, “අයෝනි” අනුව යි. එමෙන්ම වැරදි දහමක් ඇසෙන විට ඔහු කුළ “අයෝනි” ලෙස මනසිකාරය සිදු වුවද ඔහු එය නොදනී. මන්දයත් එකරුණ වැරදි බව නොදන්නා නිසාවෙනි. නමුත් එය වැරදි දෙයක් බැවින් “අයෝනි” ලෙස මනසිකාර කරයි. මුලින් කළ රාග, පටිස ලෙස විග්‍රහයන් ලෝකයේ පැවැත්ම සමඟ වේ. ධර්මය සමඟ කරන විග්‍රහය එතෙර වීම වේ.

වැරදි දහමක් යමෙකුට ඇසුනහොත් ඔහු එය වැරදි ලෙස වටහා ගෙන “අයෝනි” ලෙස මනසිකාර නොකරයි. නමුත් එලෙසට වැටහුනේ නැති නම් “අයෝනි” ලෙස මනසිකාර කරයි. එලෙස සැබෑම තථාගත දහම අසන විටත් එයින් ද වැරදි ලෙස මනසිකාර කරයි. එනම් අයෝනි වේ. නිවැරදිව අසන විට “යෝනි” ලෙස මනසිකාර කරයි. බාහිර පවතින දෙය වැරදි දෙයක් වුව ද නුවණ ඇති කෙනාට “අයෝනි” ලෙස නූපදී. බාහිර වුවද සත්‍යය නමුත් නුවණ මඳ කෙනාට “යෝනි” ලෙස නූපදී.

“යෝනි” යනු “උපදින තැන” ලෙස යෝනි හතර විග්‍රහ කරන විට ඉස්මතු වේ. එනමුත් උපදින තැන, උපදින ආකාරයක් ගැන හෝ නැති වන ආකාරයක් අදාළ නොවේ. එය විමසමින් වටහාගැනීමක් ද නොවේ. එය ගෝචර ද කරගත නොහැක. නමුත් සමුදය අස්ථංගමය දකින විට එලෙසට ‘යමක්’ හමු නොවේ. සංඛත ධර්මයක ද යමක් හමු නොවේ. නමුත් “යෝනි” ලෙස විග්‍රහ කරන

විට, නම් කළ හැකි ස්වභාවයක් හමුවේ. එමෙන්ම, ඔහු කරන ඒ මනසිකාරය ඒ පැන නැගීමේ ස්වභාවයෙන් යුතු දේ නොඉක්මවයි. මන්දයත් ඒ ඔහුගේ මනසිකාරය සිදු වන්නේම පැන නැගෙන්නා වූ ස්වභාවයට අනුවම ය. ඒ බාහිර පැන නැගීමේ නිවැරදිත්වය අනුවම ඔහු මනසිකාර කරයි. එනම් යෝනියෝ මනසිකාරය සම්පූර්ණයෙන්ම බාහිර වූව හා සබැඳී පවතී. නිමිත්ත කුණු වූව හෝ ලස්සන වූව හා සබැඳුණු විට “ඒ තුළින් පැන නැගෙන සත්‍ය” අනුවම ඔහු විමසන විට එය අසුභ නිමිත්තක් වේ. වැරදි වර්ගාව හා නිවැරදි වර්ගාව හා සබැඳුණු විට “ඒ තුළින් පැන නැගෙන සත්‍ය” (කෙලෙස් නිසා ලෝක සත්වයා වැරදි කරයි. නිවැරදි වූව කරයි ලෙස වූ) අනුවම ඔහු විමසන විට එය මෙහි නිමිත්තක් වේ. කුණු වූව හෝ ලස්සන වූව හා සබැඳීම “ඒ තුළින් පැන නැගෙන සත්‍යය අනුව නොමැතිව” ඔහු විමසන විට එය සුභ නිමිත්තක් වේ. වැරදි වර්ගාව හා නිවැරදි වර්ගාව හා සබැඳීම “ඒ තුළින් පැන නගින සත්‍යය අනුව නොමැතිව” (කෙලෙස් ස්වභාවය නොදැක හුදු වැරදිම පෙනීම) ඔහු විමසන විට එය පටිස නිමිත්ත වේ. මේ සියල්ලම ලෝකයේ පවතින සත්‍යය අනුව සිදුවුණු පැවැත්ම වේ. ලෝකයෙන් එතෙර වීම සඳහා යොමුවන විට සිදුවන ආකාරයත් විමසා බලමු.

- වැරදි ධර්මයක් ඇසෙන විට “ඒ තුළින් පැන නගින සත්‍ය” අනුවම විමසන විට එය වැරද්දක් ලෙස බැහැර කරයි. “අයෝනි” ලෙස නූපදී. “යෝනි” ලෙස එතෙර වන මඟක් හමු නොවේ.
- වැරදි ධර්මයක් ඇසෙන විට ඒ තුළින් පැන නගින විග්‍රහය අසත්‍යය බැවින් එය අසත්‍යබව නොදන්නා නිසා, ‘එහි අසත්‍යය නම් වූ සත්‍යය අනුව නොමැතිව’ විමසන විට අයෝනියෝ මනසිකාරය ඇති වේ.
- තථාගත දහම ම ඇසෙන විට “ඒ තුළින් පැන නගින සත්‍යය අනුව නොමැතිව” විමසන විට අයෝනියෝ මනසිකාරය උපදී.

- තරාගත දහම බාහිරින් ඇසෙන විට “ඒ තුළින් පැන නගින සත්‍ය” අනුව ඔහු විමසන විට එය යෝනියේ මනසිකාරය වේ. එය බාහිරට අයිති නැත.

31. ධර්මයට අනුලෝම වූ ඉවසීම

යෝනිසෝ මනසිකාරය යන අර්ථය මේ ආකාරයට පැහැදිලි කරනු ලැබුවේ එහි ඇති වැදගත්කම නිසාය. යමෙකුට යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපදුනේ නම් ඔහු අනිවාර්යෙන්ම සම්මා දිට්ඨියට පත්වේ. ඇසූ ධර්මය නිවැරදිව 'දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිද්ධා' දක්වාම නිරවුල් වූ විට අර්ථ උපපරීක්ෂණය ඇතිවේ. එනම් දහමට අනුව විමසීමක් වන යෝනිසෝ මනසිකාරය ඇතිවේ. එය සිදුවන්නේම ශ්‍රද්ධාව අනුවමය. එනම් සද්ධානුසාරී වේ. මේ ආකාරයට සිදුවන්නේම ධර්මය සම්පූර්ණයෙන් නිවැරදි බව හා තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකය සම්පූර්ණයෙන් නිස්සාර බැවිනි. එලෙස ධර්මයට අනුව ඉවසීමේ කෘත්‍යයන් සිදුවේ. එම ඉවසීම ධර්මයට අනුලෝමව සිදුවන්නකි. ධර්මයට අනුව වූ නිෂ්ඨාවට (දහමේ යථාර්ථය අනුව) ඉවසීමත්, (ධර්මයට) අනුලෝම වූ (දහමේ යථාර්ථය අනුව) ඉවසීමත් සිදුවේ. එනම් ධම්මනිජ්ජකධානක්ඛන්තිය, අනුලෝමඛන්තිය වේ.

ධම්මනිජ්ජකධානක්ඛන්තිය පිළිබඳව කීටාගිරි සූත්‍රය, වඩකී සූත්‍රය තුළ පැහැදිලි කර ඇත. අංගුත්තර නිකාය හතරවන පොත්වහන්සේ තුළ, අනිච්ච, දුක්ඛ, අනත්ත, නිබ්බානසුඛ සූත්‍රයන්හි අනුලෝමඛන්තිය පිළිබඳව සඳහන්ව ඇත. එනම් යෙදීම අනිච්ච, දුක්ඛ, අනත්ත, නිබ්බානසුඛ (සක්කාය නිරෝධ) බව නම්, එය ධර්මයට අනුව ඉවසීම වේ. එනම් ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ප්‍රතිපදාවට අනුගත වීම වේ. මෙලෙස සිදුවන විට සෝතාපන්න, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් වේ. මේ 'ඉවසීම' යන වචනය තව දුරටත් පැහැදිලි කර ගැනීම සඳහා ලෝකයේ උදාහරණයක් විමසා බලමු.

“කවුරු හෝ අභූතයෙන් බණින බව සිතන්න. තමන්ගේ කයට ලොකු වේදනාවක් දැනෙන බවත් සිතන්න. මේ උදාහරණ දෙක තුළින් ඉවසීම සිදුවන ආකාරය තේ, ඉවසීමේ කෘත්‍යය තේ ගැන විමසා බලමු. කවුරු හෝ තමන්ට බණින විට තමන්ගේ අත්දැකීම් ජීවිතයට සම්පූර්ණයෙන් විරුද්ධ දෙයක් සිදුවේ. ඉවසීම සිදු නොවන්නේ නම්, ඔහුට පෙරලා බැනීම හෝ තම සිත තුළ ගැටීම

ඇතිවේ. නමුත් ඉවසීම සිදුවන විට එයට ප්‍රතිචාරයක් නොදක්වයි. ඇතුළතින් හෝ බාහිරෙන් ප්‍රතිචාර නොදක්වයි. තමාගේ ලෝකයට සම්පූර්ණ පටහැනි දෙයක් 'බැනීම' තුළින් සිදු වූ අතර එය ඉක්මවා යාම සඳහා කිසිදු ප්‍රතිචාරයක් නොදක්වයි. එවිට සැබෑවටම ඉවසීමේ කෘත්‍ය සිදුවේ.

තම කයට දුක් වේදනාවක් දැනෙන විටදී ද එසේම ඉවසීම සිදුවේ. තම අත්දැකීම් ලෝකයට අකමැති වේදනාවක් දැනේ. නමුත් සිත තුළ එයට ගැටීමක් ඇතිවීම හෝ බාහිරින් එය වෙනස් කිරීමට ප්‍රතිචාර නොදැක්වීම තුළින් ඉවසීමේ කෘත්‍ය තාත්විකවම සිදුවේ. මේ ආකාරයට ඉවසීමේ කෘත්‍ය නිවැරදිවම සිදුවීමට කරුණු දෙකක් අදාළ වේ.”

1. තමන්ගේ යෙදීමට (බැනුම් ඇසීමට අකමැතිකම, දුක් වේදනාවට අකමැතිකම) සම්පූර්ණ විරුද්ධ දෙයක් සිදුවීම.
2. එසේ සිදුවන කාරණාව ඉක්මවීම සඳහා ප්‍රතිචාර නොදක්වා සිටීම.

තථාගත ගම්භීර ධර්මය අසන විට ද මේ ආකාරයටම සිදුවේ. එනම් තමන්ගේ ලෝකයට (ස්වකීයත්වයට) ගෝචර නොවන සත්‍යබවක් හමුවේ. එලෙසට එය සත්‍යබවක් වන්නේ දිවියා සුප්පටිවිද්ධා ලෙසට සුත්‍ය නිවැරදි ලෙස නිරවුල් වීම ඇතිවූ බැවිනි. එමෙන්ම එම සත්‍යය ධර්මය අභිභවනය නොකරයි. එනම් එය ඉක්මවා යන්නේ නැත. එලෙසට ඉක්මවා නොයන ගතිය නිසා එම සත්‍යයට අනුගත වීමක් සිදුවේ. එනම් සත්‍යය ආරක්ෂා කිරීම ජීවිතය තුළ තාත්වික වේ. මේ ඉවසීමේ කෘත්‍ය, ධර්මයේ නිවැරදිභාවය හා ධර්මය අනුව සිදුවන නිසා ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්ති, අනුලෝමඛන්ති ලෙස ප්‍රායෝගිකවම එතෙර වන ප්‍රතිපදාවක් ලෙසටම සිදුවේ. සක්කාය නම් වූ ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ප්‍රතිපදාවක් බවට පත්වේ. මේ වූ වැඩපිළිවෙළ තුළින් සක්කාය දිවිය ප්‍රභාණය වීම සිදුවේ.

[දෙවියා:]

**“සතතියා විය ඔමටෙයා ඩයහමානොව මඝථකෙ,
කාමරාගපපහාණාය සතො හිකඤ්ච පරිබබ්ඡෙ’ති.”**

“ආයුධයකින් පහර ලැබුවකු මෙන්, හිස ගිනිගත්තෙකු මෙන් හික්ෂුව කාමරාගය ප්‍රහාණය සඳහා සිහියෙන් යුතුව වෙසෙන්නේ ය.”

[භාග්‍යවතුන් වහන්සේ:]

**“සතතියා විය ඔමටෙයා ඩයහමානොව මඝථකෙ,
සකකායදිට්ඨිපපහානාය සතො හිකඤ්ච පරිබබ්ඡෙ’ති.” (සත්ති සූත්‍රය
- ස.නි. 1)**

“ආයුධයකින් පහර ලැබුවකු මෙන්, හිස ගිනිගත්තෙකු මෙන් හික්ෂුව සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රහාණය සඳහා සිහියෙන් යුතුව වෙසෙන්නේ ය.”

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන්නේ ජරා-මරණ වලින් පීඩිත වූ අය සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රහාණය කළ යුතු බවයි. නමුත් ලෝකයාට එය එසේ හමුනොවේ.

ලෝකයක් ඇති බව ලැබීම ම, ආත්මයක් යන හැඟීම ම වේ. එලෙස තම තමන්ගේ ගෝචර ලෝකය තුළ ප්‍රකට වන ජාති, ජරා, මරණ දුකින් නිදහස්වීමට ලෝකයා විවිධ ක්‍රම අනුගමනය කරති.

“කිම්පනෙසො සමම සාරථී ජිණේණා නාමා?”ති. එසො ඛො දෙව ජිණේණා නාම: න’දානි තෙන චිරං ජීවිතබ්බං හවිසසති”ති. කිම්පන සමම සාරථී අහමපි ජරාධමෙමා ජරං අනතීතො?’ති. “ඝඤ්ච දෙව මයඤ්චමහා සබ්බෙ ජරාධමෙමා ජරං අනතීතා”ති. -පෙ- ව්‍යාධි -පෙ- මරණ -පෙ-” (මහාපදාන සූත්‍රය - දී.නි. 2)

“යහළුව රථාවාසීණනි, දිරනවා කියන්නේ කුමක් ද?” යි “දේවයිනි (කුමරුනි), ඔහුට බොහෝ කල් ජීවත් විය නොහැක්කේ ය, මෙසේ වූ තැනැත්තා දිරපු කෙනා නම් වේ”. “යහළුව රථාවාසීණනි, මමත් ඒ ආකාරයට දිරන ස්වභාවයට පත්වෙනවා ද? දිරන ස්වභාවය

ඉක්මවා නැද්දේ?” “දේවයිනි (කුමරුනි), නුඹ ද, අපි ද සියල්ලෝම දිරන ස්වභාවයෙන් යුක්තයි. දිරන ස්වභාවය ඉක්මවා නැත. -පෙ-ලෙඩවෙන, -පෙ- මරණ -පෙ-.”

ලෝකයේ සිටින දෙවි මිනිසුන් සියලු දෙනාම ජරාමරණ ධර්මයන් ඉක්මවා නැති බව වටහාගෙන, එයින් නිදහස් වීම සඳහා විමුක්තියක් සොයති. එලෙසට සොයන විමුක්ති ප්‍රතිපදා තුළින් කාමරාගය ප්‍රභාණය වූ විට විමුක්තිය ලැබූ බවට කල්පනා කළ උතුම් ශ්‍රමණවරු පිළිබඳව මුලින් ඉදිරිපත් කරන ලදී. සීහනාද, බ්‍රහ්මජාල, පඤ්චත්තය සූත්‍ර තුළ එය මනාව ඉස්මතු විය. ලෝකය තුළ ජීවත් වන දෙවි මිනිසුන්ට, ජරාමරණයෙන් ලැබෙන පීඩාව ඉක්මවීම සඳහා කළ හැකි එකම කරුණ වන්නේ තම තමන් භුක්ති විඳින කාමරාග පීඩාව ඉක්මවීම යි.

නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ වෙනස්ම වූ ප්‍රතිපදාවක් පෙන්වා දුන් සේක. මෙසේ සමාජය තුළ පැවති විමුක්ති ප්‍රතිපදාවන් ද අනුගමනය කොට, එහි සැබෑම විමුක්තියක් නැති බව වටහාගත් බෝසතාණන් වහන්සේ, තනියම සත්‍යය සෙවීමට පටන්ගත් හ. එලෙස සත්‍යය සොයන විට අන්‍යයන්ට ගෝචර නොවන ආකාරයට සිතීමේ වැඩපිළිවෙළක් ඉස්මතු වූහ. ලෝක සත්වයන් ජරාමරණයන්ට පත් වන බව කල්පනා කරමින් සිටින විට, හේතුඵල නුවණ ඇතිවීමට, යෝනියෝ මනසිකාරය පෙර නොඇසූ විරු ලෙස පහළ විය.

“තසස මයහං හිකබ්බෙ, එතදහොසි: “කිමහි නු බො සති ජරාමරණං හොති? කිමපච්චයා ජරාමරණං?”නති. තසස මයහං හිකබ්බෙ, යොනියො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අහිසමයො: “ජාතියා බො සති ජරාමරණං හොති. ජාතිපච්චයා ජරාමරණං”නති.” (ගොතම සූත්‍රය - ස.නි. 2)

“මහණෙනි, එකල්හි මාහට මෙසේ අදහස ඇතිවිය. “කුමක් ඇති කල්හි ජරාමරණ වේ ද?, කුමක් ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ ද?”. මහණෙනි, ඉක්බිති මාහට “ජාතිය ඇති කල්හි ජරාමරණ වේ. ජාති

ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ” යැයි යෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් ප්‍රඥාව ඇති විය: “ජාතිය ඇති කල්හි ජරාමරණ වේ. ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ” යැයි”

තම තමන් කොටුකරගත් රාමුව අනුව මේ සියලුම ප්‍රශ්න ගොඩනැගෙන බව වැටහී, එසේ කොටුවන ස්වකීයත්වය ඉක්මවා උතුම් සම්බුද්ධත්වය සාක්ෂාත් කළ සේක. මෙලෙස වටහා ගත් ධර්මය අසාමාන්‍ය මිනිසුන් සිටින සමාජයක දී, අසාමාන්‍ය නුවණ ඇති තරාගතයන් වහන්සේ ද දේශනා කිරීමට මන්දෝත්සාහී වූයේ එය එතරම් ම ගැඹුරු නිසාවෙනි. සහම්පතී බ්‍රහ්මයා තෙවරක් ආරාධනය කරන තෙක්ම දේශනා කිරීම ප්‍රතික්ෂේප කරනු ලැබුවේම ධර්මය පැවසීම තමන්ට වෙහෙසක්වන නිසාවෙනි.

32. ශ්‍රද්ධාවේ වැදගත්කම

බුදුරජාණන් වහන්සේ උතුම් සම්බුද්ධත්වයට පත්වී අසාමාන්‍ය හැකියාවකින් යුක්තව සිටින විට දී, අසාමාන්‍ය හැකියාවකින් යුතු අය ලෝකයේ සිටින්නේ, ධර්ම දේශනා කිරීමට මන්දෝත්සාහී වූ සේක. එය එසේ සිදුවන්නේම, එම අවබෝධ කරගත් ධර්මය, ලෝකයේ ව්‍යවහාරික වචනවලට පෙරළීමට අපහසුකමක්, ලෝකයේ සිටින අයට එය තේරුම් ගැනීමට අපහසු කමක් නිසා ය.

**“කිවෙන්න මෙ අධිගතං හලඤ්ඤානි පකාසිතුං,
රාගදොසපරෙතෙහි නායං ධමමා සුසම්බුධො.**

**පටියොනගාමී නිපුණං ගමභීරං දුද්දසං අණුං,
රාගරතතා න දකඛිනති තමොකඛජෙධන ආවුතාති.**

**ඉති හගවතො පටිසඤ්චිකඛතො අපෙපාසසුකකතාය චිතතං නමති
තො ධමමදෙසනාය.”**

“මා විසින් දුක සේ අවබෝධ කරන ලද ධර්මය දැන් පැවසීම නිෂ්ඵල ය. රාග ද්වේෂයෙන් මැඬුණු අය විසින් මේ දහම සුවසේ අවබෝධ කළ නොහැක.

රාගයෙන් රත් වූ, අඳුරෙන් (මෝහයෙන්) වැසුණු සත්වයෝ ප්‍රතිවිරුද්ධ දිශාවට ගලාගෙන යන, සියුම්, ගැඹුරු, දුක සේ දකයුතු, ඉතා සියුම් මේ දහම නොදකිති.

මෙසේ කල්පනාකරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සිත මන්දෝත්සාහී විය. දහම් දෙසීමට නොහැමිණි.”

මෙසේ සිතූණු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, සහම්පතී බ්‍රහ්මරාජයා- විසින් ධර්ම දේශනයට කළ ආරාධනයෙන් පසු ලෝකය දෙස බැලූ සේක. එවිට දහම් දෙසීම සඳහා අදහස ඇති වූ සේක.

“අපාරුතා තෙසං අමතසස දවාරු යෙ සොතවනො පමුඤ්චනතු සදධං, විහිංසසඤ්ඤී පගුණං න භාසිං ධම්මං පණිතං මනුජේසු බ්‍රහෙමති.” (ආයාචන සූත්‍රය - ස. නි. 1)

“ඔවුන්ට අමාදොර නොවැසින. යම් කෙනෙක් කන් ඇත්තාහු නම් ශ්‍රද්ධාව මුදාහරිත්වා. බ්‍රහ්මය, මිනිසුන් කෙරෙහි දහම් දෙසීම වෙහෙසක් පමණක් යැයි සිතා ප්‍රණීත වූ ධර්මය නොදෙසන ලද්දේ ය.”

ලෝකයේ නුවණැති මිනිසුන් සිටින බව බුදු ඇසින්, මහා කරුණාවෙන් දුටු විට අමාත ද්වාරය විවෘත කළ සේක. එසේ දේශනා කිරීම සඳහා, අසනු කැමති අය ශ්‍රද්ධාව මුදා හරිත්වා යැයි, ඉහත උදානය පහළ කළ සේක. මෙම විස්තර මාලාව පුරාවටම ශ්‍රද්ධාවේ වැදගත්කමත්, කල්‍යාණ මිතුරාට යොමුවීමේ වැදගත්කමත් පෙන්වූයේ ද ශ්‍රද්ධාවේ ඇති මූලිකම අවශ්‍යතාව නිසාම ය. එසේ ශ්‍රද්ධාව පිහිටුවාගෙන, එනම් එම වචනයන් හොඳින් විශ්වාස කරමින් ඇහුම්කන් දිය යුතු වේ. එසේ ශ්‍රද්ධාව ඇති වූ අයගේ චරිතය තුළ ප්‍රකට වන ප්‍රධාන ලක්ෂණයක් වන්නේම එම ධර්මය ‘දිට්ඨියා සුප්පච්චිද්ධා’ (සුතය ලෙස පිරිසිඳු වූ දැක්ම) දක්වා මනා ලෙස ඉගෙන ගැනීමයි. නිවීම දක්වාම වූ ශ්‍රද්ධාවේ ලක්ෂණයන් සුභූති සූත්‍රය තුළ හොඳින් ඉස්මතු කොට ඇත.

“ඉධ සුභූති භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොකධ සංචරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පනො අනුමතොසු චජේජසු භයදසසාවී සමාදාය සිකධති සිකධාපදෙසු. යමපි සුභූති භික්ඛු සීලවා හොති -පෙ- සමාදාය සිකධති සිකධාපදෙසු, ඉදමපි සුභූති සදධසස සදධාපදානං හොති.

සුත චපරං සුභූති භික්ඛු බහුසසුතො හොති සුතධරො සුතසනනීචයො. -පෙ-

සුත චපරං සුභූති, භික්ඛු කල්‍යාණමිතො හොති කල්‍යාණසභායො කල්‍යාණසම්පවචෙකා -පෙ-

පුන වපරං සුභුති, හිකඛු සුවචො හොති සොචචසස කරණෙහි
ධමමෙහි සමනනාගතො, ධමො පදකඛිණගගාහි අනුසාසනිං -පෙ-

පුන වපරං සුභුති, හිකඛු යාති තාති සමුභමචාරීනං උචචාවචාති,
කිඛකරණීයාති තඤ්ඤ දකෙඛා හොති අනලසො තත්තපායාය වීම්සාය
සමනනාගතො අලං කාතුං අලං සංවීධාතුං -පෙ-

පුන වපරං සුභුති, හිකඛු ධමමකාමො හොති පියසමුදාහාරො
අහිධමෙම අහිවිනසෙ උළාරපාමොජේජු -පෙ-

පුන වපරං සුභුති, හිකඛු ආරදධවීරියො විහරති -පෙ-

පුන වපරං සුභුති, හිකඛු චතුනනං ඤානානං අභිචෙතසිකානං -
පෙ-

පුන වපරං සුභුති, හිකඛු අනෙකවිහිතං පුබ්බෙතිවාසං අනුසසරති
-පෙ-” (සුභුති සුත්තය - අ.නි. 6)

“සුභුතියෙනි, මෙහි හික්ෂුව සිල්වත් වෙයි. ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංචර
සීලයෙන් සංචර වූයේ ද ආචාරගෝචර සම්පන්න වූයේ ද ලෙසට
වාසය කරයි. අණුමාත්‍ර වරදෙහි ද බිය දකිනා සුලු ව වෙයි.
ශික්ෂාපදයන්හි සමාදන්ව හික්මෙයි. සුභුතියෙනි, යම් භෙයකින්
හික්ෂුව සිල්වත් වේ ද, සමාදන්ව ශික්ෂාපදයන්හි හික්මෙයි ද,
සුභුතියෙනි, ශ්‍රද්ධාවන්තයින්ගේ මේ ශ්‍රද්ධා පදානය යි.

නැවත ද, සුභුතියෙනි, හික්ෂුව බහුශ්‍රැත වෙයි, ඇසු ධර්මය දරාගනී,
ඇසු ධර්මය රැස්කරයි. -පෙ-

නැවත ද, සුභුතියෙනි, හික්ෂුව කලාණ මිත්‍රත්වය යුතුවේ. කලාණ
යහලුත්වය යුතුවේ. කලාණ මිත්‍රයාට නැමුණේ වෙයි. -පෙ-

නැවත ද, සුභුතියෙනි, හික්ෂුව කීකරු වෙයි. කීකරු කරන
ධර්මයන්ගෙන් යුක්ත වෙයි. අනුශාසනාව පැදකුණු කොට ඉවසයි.
-පෙ-

නැවත ද, සුභුතියෙනි, හික්ෂුව යම් වූ සබ්බමචාරීන් වහන්සේලාගේ කුද්දුමහත් කටයුතු වේද, එම කටයුතු පිළිබඳව කිරීමෙහි දක්ෂ වේ. කම්මැලි නොවේ. උපායශීලී, වීමංසශීලී වේ. සංවිධාන කිරීම සහ කළයුත්ත සිදුකරයි. -පෙ-

නැවත ද, සුභුතියෙනි, හික්ෂුව ධර්මයට කැමති වෙයි. ප්‍රියබව ඇති වෙයි. අභිධර්මයෙහි, අභිවිතයෙහි පුළුල් ප්‍රමුද්‍රිත භාවයක් ඇතිවේ. -පෙ-

නැවත ද, සුභුතියෙනි, හික්ෂුව ඇරඹූ වීර්යයෙන් යුතුව වාසය කරයි. -පෙ-

නැවත ද, සුභුතියෙනි, හික්ෂුව ධාමන සතර පහසුවෙන් ලබයි - පෙ-

නැවත ද, සුභුතියෙනි, හික්ෂුව නොයෙක් වූ පෙර වාසය කිරීම් පිළිබඳව සිහිකරයි -පෙ-

මෙහි ඇති කරුණු යමෙක් තුළ ප්‍රකට වන්නේ නම් ඔහු ශ්‍රද්ධාවන්තයෙකි. එම නිසා ශ්‍රාතය ගැන වූ ලක්ෂණය තුළ ඇති වැදගත්කමත්, බොහෝ සෙයින් මේ තුළින් ඉදිරිපත් කරන ලදී. එම ශ්‍රද්ධාව නම් වූ ලක්ෂණයට ජීවයක් ලබා දෙමින් තථාගත දහමේ මූලික කරුණේ සිට එතෙරවීම දක්වාම මනාව ඉගෙන ගනිමු.

ලෝකයේ කිසිවෙකුට වටහාගත නොහැකි වූ සැබෑම ප්‍රශ්නය අවබෝධ කරගනු ලැබුවේ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්ම ය. ඒ බව දේවතාවා විසින් අසන ලද ප්‍රශ්නය තුළින් හොඳින්ම ඉස්මතු වේ. ජරා මරණ උරුම කරගෙන සිටින දෙවිමිනිස් ප්‍රජාවට ඇති ප්‍රධානම ප්‍රශ්නය සක්කාය දිට්ඨිය වේ. තථාගත බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොවට පහළවන තුරුම එය කිසිවෙකුටත් වටහාගත නොහැකි විය.

එමනිසා තථාගතයන් වහන්සේට පමණක්ම ආවේණික ධර්මය ඉගෙන ගැනීමට විශාල කැමැත්තක්, අවධානයක්, වීර්ය, තිබිය යුතු

වේ. සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය වීමෙන් තොරව, ජරා මරණ දුකින් නිදහස් වීමට කාමරාගය දුරුකිරීමේ ප්‍රතිපදාවන්, තථාගත දහම ලෙසට කොපමණ අනුගමනය කළ ද, ශ්‍රද්ධාව කිසිසේත් ඉස්මතු නොවේ. මන්දයත්, කාමරාගය දුරුකිරීම අන්‍යවිමුක්තිකාමීන් ද සිදුකළ නිසා මෙන්ම ඒ සඳහා ප්‍රතිපදාවන් ද පෙන්වා දී ඇති බැවිනි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ, ලෝකයේ සිටින නුවණැති මිනිසුන්ට ජීවිතයේ ඇති සැබෑම ප්‍රශ්නය පෙන්වා දී එයින් නිදහස් වන මඟ ද පෙන්වා වදාළ සේක. සැබෑම ප්‍රශ්නය නිවැරදිව වටහා නොගෙන කොපමණ ප්‍රතිපදාවන් අනුගමනය කළ ද එමගින් එතෙර වන මාර්ගයක් ඉස්මතු නොවේ. ධ්‍යාන සමාපත්ති ආදිය ද දියුණු කළ යුත්තේ තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ ආකාරයටම ය. අන්‍ය අය පෙන්වූ ආකාරයට ධ්‍යාන සමාපත්ති දියුණු කළ ද සැබෑම ශ්‍රද්ධාවන්ත බව ඇති නොවේ. මේ සඳහා මූලිත්ම තථාගත දහම ශ්‍රවනය කළ යුතු වේ. සුභුති සුත්‍රයේ පෙන්වා දී ඇත්තේ තථාගතයන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික දහම අසා ශ්‍රද්ධාව ඇතිවූ හික්ෂුන්ට ය.

එබැවින් මූලිත්ම කළ යුතු වන්නේ තථාගතයන් වහන්සේට පමණක් ආවේණික දහම ඉගෙන ගැනීම ම යි. ඒ සඳහා මේ දක්වා විස්තර කළ සියලුම කරුණු ඉතාම වැදගත් වේ. එය හොඳින් වටහාගෙන, තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන ජීවිතයේ මූලික ප්‍රශ්නය වන සක්කාය දිට්ඨිය ගැන ඉගෙන ගැනීමට යොමු වෙමු.

33. ස්වකීය නිරුක්තියෙන් බුද්ධ වචනය ඉගෙනීම

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වන ධර්මයේ මූලිකම කාරණය වන්නේ සක්කාය දිට්ඨිය දැනගෙන ප්‍රභාණය කිරීමයි. ‘සක්කාය දිට්ඨිය’ යනු අතීත සමාජය තුළ භාවිත කළ වචන දෙකකි. ලෝකයා අර්ථාන්විතව ව්‍යවහාර කළ වචන භාවිත කරමින් එතෙර වන ප්‍රතිපදාව ඉස්මතු වීමට අවශ්‍ය යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපැද්දවීම සඳහා බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කළ හ.

තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයාට අලුතින් වචන හඳුන්වා නොදුන් සේක. සමාජයට ව්‍යවහාර කිරීම සඳහා අලුත් භාෂාවක් ඉගැන්වූයේ ද නැත. එබැවින් මේ සියලුම වචනවල සමාජීය, භාෂාමය අර්ථය මුලින්ම වටහාගත යුතු වේ. ලෝකයේ ජීවත්වන මිනිසුන්ට යමක් සන්තිවේදනය කිරීම සඳහා ඒ ඒ අය ව්‍යවහාර කරන භාෂාව භාවිත කළ යුතු බව අරණ විභංග සූත්‍රය තුළ පෙන්වා දී ඇත. එලෙසට සිදු නොවන්නේ නම් බුදුවරු පහළ වී ලෝකයාට අලුතින් භාෂාවක් ද හඳුන්වා දිය යුතු වේ. එසේ භාෂාවක් හඳුන්වාදුන්න ද, එයට ද ඔවුන්ගේ හඳුනාගැනීමෙන් යුතුව ඒ භාෂාව ව්‍යවහාරික ලෝකයක් ලෙස අනුගත විය යුතුම වේ. එසේ භාෂාවක්, ව්‍යවහාරය ලෙස සිදුනොවන්නේ නම්, අර්ථය පෙන්වීමට, වචන තුළින් කිසිවක් සන්තිවේදනය කළ නොහැක. මන්දයත්, සඤ්ඤාවේ විපාකයක් ලෙසටයි ව්‍යවහාරය සිදු වන්නේ.

“වොහාර වෙපකකාහං භික්ඛවෙ සඤ්ඤං වදාමී. යථා යථා නං සඤ්ඤානාති, තථා තථා වොහරති එවං සඤ්ඤා අහොසිනති. අයං චූළවති භික්ඛවෙ සඤ්ඤානං විපාකො.” (නිබ්බේධික සූත්‍රය - අ.නි. 4)

“මහණෙනි, මම ව්‍යවහාරය සංඥාවේ විපාකය ලෙස වදාරමි. යම් යම් ආකාරයෙන් හඳුනාගනී ද, ඒ ඒ ආකාරයෙන් ව්‍යවහාර කෙරෙයි. මෙසේ සංඥා ඇත්තෙක් වූහ. මහණෙනි, මේ සංඥාවේ විපාකය යැයි කියනු ලැබේ.”

ඒ ඒ ලෝකයා ව්‍යවහාර කරන භාෂාව හා අර්ථය අනුව බුදුරජාණන් වහන්සේ යමක් දේශනා කළ විට මුලින්ම එය හොඳින් අසාගෙන සිටීමේ හැකියාවක්, සතිමත් සමාජයක සිටි මිනිසුන් සතු විය. එලෙස අසාගෙන සිටි කරුණු ඒ ඒ පෙන්වූ ආකාරය අනුව මුලින්ම වටහාගැනීමට යොමු වේ. එය 'ශ්‍රැතය' ලෙස බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ හ. 'දිට්ඨියා සුප්පට්චිද්ධා' දක්වා එය නිරවුල් විය යුතු වේ. ඒ බව මුලින් විස්තර සහිතව පෙන්වා දුනි.

මෙසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වූ කරුණු දිට්ඨියා සුප්පට්චිද්ධා (සුත්‍රය වශයෙන් දැක්ම නිවැරදිවීම) වූ විට, තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකයට අගෝචර සත්‍යයක් බව මනාව වැටහේ. ඒ නිසාම, එම ධර්මය අනුවම කල්පනා කිරීම වන යෝනිසෝ මනසිකාරය ඇති වේ. නිවැරදිව ධර්මය ඉගෙන ගන්නා විට දී ද තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකයට අගෝචර වූ සත්‍යයක් බව පසක් වේ. එම ධර්මය අනුව කල්පනා කිරීමට යොමු වන විට දී තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකයක ලැඟ ගැනීමකට ඉඩක් නොලැබෙන ලෙස ප්‍රතිපදාවකට (සම්මත්ත නියාමය) යොමුවේ.

“යො භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධමමෙ එවං සදදහති අධිච්චවති, අයං චුවචති සද්ධානුසාරී ඔකකනෙතො සමමතතනියාමං සප්පුරිසභුමිං ඔකකනෙතො චිතිවතෙතො පුට්ඨජ්ජනභුමිං...” (චක්ඛු සුත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, යමෙක් මේ ධර්මයන් කෙරෙහි මෙසේ අදහසි (ශ්‍රද්ධාව වේ), නිශ්චයකට යේ. මේ ශ්‍රද්ධානුසාරී යැයි කියනු ලැබේ. සම්මත්ත නියාමයට බැසගන්නා ලදී. සත්පුරුෂ භූමියට බැස ගන්නා ලදී, පෘථග්ජන භූමිය ඉක්ම වූයේ ය...”

“යො චත භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්බසංඛාරං අනිච්චතො සමනුපසසනෙතො අනුලොමිකාය ඛනතියා සමනනාගතො භවිසසතී’ති යානමෙතං චිජ්ජති. අනුලොමිකාය ඛනතියා සමනනාගතො සමමතතනියාමං ඔකකමිසසතීති යානමෙතං චිජ්ජති.” (අනිච්චසුත්‍රය - අ.නි. 6)

“මහණෙනි, හික්ෂුවක් සියලු සංස්කාරයන් අනිත්‍ය වශයෙන් ඒකාන්තයෙන්ම සම්මර්ශනය කරයි ද, ඔහු අනුලෝම බන්ධනයන් යුක්ත වේ යැයි යන කරුණ විද්‍යමාන වේ. අනුලෝම බන්ධනයන් යුක්තවන විට සම්මත්ත නියාමයට බැසගන්නේය යන කරුණ විද්‍යමාන වේ.”

මේ ආකාර වූ සම්මත්ත නියාමයට බැස ගැනීමට ප්‍රථම, පෙන්වූ ධර්මය කෙරෙහි දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිද්ධා ලෙස නිරවුල් විය යුතු වේ. එසේ නිරවුල් වීමට නම් ඒ පෙන්වූ දහම හොඳින් ශ්‍රවණය කළ යුතු වේ. අද අප එම ව්‍යවහාරික සමාජයේ ජීවත් නොවන නිසා එම ධර්මය ඇසීමට මත්තෙන්, එම සමාජය ඒ ඒ වචනවලට ව්‍යවහාර කළ අර්ථය සෙවීම අත්‍යවශ්‍යම වේ. එබැවින් ‘සක්කාය’ හා ‘දිට්ඨිය’ යන වචන දෙක එකල සමාජය ව්‍යවහාර කළ අර්ථය සොයා බලමු.

“න හික්ඛවෙ බුද්ධචචනං ඡන්දසො ආරොපෙනබ්බං. යො ආරොපෙය්‍ය ආපතති දුක්ඛට්ඨසස. අනුජානාමී හික්ඛවෙ සකාය නිරුත්තියා බුද්ධචචනං පරියාපුණ්ණනති” (චූළලවග්ගපාළි - වි.පි.)

“මහණෙනි, බුද්ධ චචනය ඡන්දසට නොනැඟිය යුතුය. යමෙක් නගන්නේ නම් ඔහුට දුකුළා ඇවැතකි. මහණෙනි, ස්වකීය නිරුත්තියෙන් බුද්ධචචනය ඉගෙන ගැනීමට අනුදනිමි”.

‘සකාය’ යනුවෙන් අදහස් වන්නේ ‘ස්වකීය’ යන අර්ථයයි. මේ සඳහා ‘තමන්ගේ’ කියන වචන අර්ථය නොගැලපේ. මන්දයත් තමන් ඇති බව හා එයට අයිති බව ඉස්මතු වේ. එනමුදු ‘ස්වකීය’ කියන විට එසේ තමන් හා තමන්ට අයිති බව විස්තර නොවේ. ‘තමන්’ යන කාරණාව පාලි භාෂාවේ ‘අත්ත’ ලෙස පැහැදිලි වේ. ‘සකාය’ යන කරුණට ‘අත්ත’ යෙදීම වැරදිබව තථාගත දහම පැහැදිලි කරන විට ඉස්මතු වේ. එකල සමාජය තුළ භාවිත කළ භාෂා ව්‍යවහාරයන්හි භාෂාමය අර්ථය මූලිකම සොයමු.

“යදා දෙවො දෙවකායා චචති ආයුසඛබ්බා, තයො සදදා නිව්ඡරනති දෙවානං අනුමොදනං” (පුබ්බනිමිත්ත සූත්‍රය - බු.නි.)

“දෙවියෙක් තම ආයුෂ ගෙවී යෑමෙන් යම් කලෙක දේවත්වයෙන් මුක්ත වේ ද, දෙවියන්ගේ අනුමෝදනාවක් ලෙස ශබ්දයෝ තිදෙනෙක් නික්මෙති:”

ඉහතින් පෙන්වූ අර්ථයන් අනුව ‘කාය’ වචනය ‘තත්වය’ ඉස්මතු කිරීමට පෙන්වා ඇති බව පැහැදිලි වේ. මෙයත් එකල සමාජය ව්‍යවහාර කළ අර්ථයකි. එබැවින් ‘සක්කාය’ යන වචනයට ඒ සමාජය තුළ වූ අර්ථාන්විත ව්‍යවහාරය වන්නේ ‘ස්වකීය තත්වය’ හෙවත් ‘ස්වකීයත්වයයි’. ‘තමා’ හෝ ‘තමාගේ’ යන අර්ථය මේ සඳහා නොයෙදේ. එයට ‘අත්ත’ හෝ ‘අත්තතො’ ලෙස පාලි භාෂාවේ පැහැදිලි වේ. ‘කාය’ යන වචනය ‘කය (ශරීරය)’ ලෙස හැඳින්වූයේ නම්, අරූප සමාධි ආදී තුළ ‘සක්කාය’ නිරුද්ධ විය යුතුය. එනම් අරහත් විය යුතුයි. එබැවින් ‘කාය’ යන්නට ‘කය’ ලෙස යෙදිය නොහැක. ‘කාය’ යන්නට ‘සමුහය’ හෙවත් ‘ගොඩක්’ ලෙස යෙදවූයේ නම් වෙන් වෙන් වූ දේවල් ඇති බව ගම්‍ය වේ. එම වෙන් වෙන් වූ දේවල් ‘සක්කාය නිරෝධයේ දී’ ප්‍රභාණය වන බවට යොමුවන විට ඇති දේවල් නැතිවන බවට ඉස්මතු වීමක් වේ. (සත්තට්ඨාන සූත්‍ර ආදී සූත්‍රයන් පැහැදිලි කරනවිට මේ පිළිබඳව තවත් විස්තර වේ.) එසේ සැලකුවහොත් තථාගත දහම ශාස්වතයෙන් උච්ඡේදයට යන බව ඉස්මතු වේ. එම නිසා ‘කාය’ යන්නට ‘සමුහය’ යන තේරුම මෙම කරුණ විග්‍රහ කරන විට දහමට නොගැලපේ. එබැවින් සක්කාය යන වචනයට ‘ස්වකීයත්වය’ ලෙස අපගේ භාෂාවෙන් ව්‍යවහාර කළ හැක. එම සමාජය තුළ සක්කාය යන වචනයට ‘ස්වකීයත්වය’ යන අර්ථයෙන් ව්‍යවහාර කර ඇති බවට මෙයින් පැහැදිලි කරගත හැක.

‘දිට්ඨි’ යන වචනය එම සමාජය තුළ ‘දැකීම’ යන අර්ථයෙන් ව්‍යවහාර කර ඇත. මෙය ඇස මුල්කර ගෙන ද කථා කළ හැක. ‘ඇසට’ ‘දැකීම’ සිදුවේ. නමුත් ‘ඇසට’ ‘දැකීම’ බව නොලැබේ. එමෙන්ම අපට ද ‘දැකීම’ බව නොලැබේ. අපට ‘පෙනෙන බව’ ලැබේ. අප ‘පෙනෙන බව’ තුළ ජීවත් වේ. ඇසට දැකීම ඇතිවේ. එම දැකීම නිසා අප පෙනීම තුළ ජීවත් වේ. නමුත් ‘ඇසට’ ‘දකින බව’ නොලැබේ.

සමනුපස්සති හා පජානාති පිළිබඳව පැහැදිලි කළ කරුණු තුළින්ද මේ බව යම් පමණකට වටහා ගත හැකිවේ.

මේ ආකාරයටම ඇසේ දැකීම සිදුවන්නාක් ලෙසටම 'ජීවිතයේ දැකීම' සිදුවීම පිළිබඳව විමසා බලමු. ඇසේ දැකීම සිදුවීම ම 'ඇසේ දැකීම' 'ඇසට දැකීමක්' ලැබීම නොවේ. එය දැකීමක ජීවත් වීමයි. එලෙසටම සක්කාය දිට්ඨියේ දී පෙන්වන 'දිට්ඨිය' ජීවිතය තුළින් සිදුවන්නකි. නමුත් එම 'දැකීම' අපට නොලැබේ. දැකීම නිසා, ඒ අනුව වූ ජීවිත පැවැත්මක් සිදුවේ.

එම දැකීම (සක්කාය දිට්ඨිය) සිදුවීම දැකීම ම, ප්‍රඥාව තුළින් දැනීම හෙවත් 'පජානාති' වේ. එවිට එතෙර වන ප්‍රතිපදාව ප්‍රායෝගිකව සිදුවේ. එය ඉදිරියේදී සාකච්ඡා කරමු. 'සක්කාය දිට්ඨිය' ලෙස එකල සමාජයේ ව්‍යවහාර කළ අර්ථය වනුයේ 'ස්වකීයත්වය දැක්ම' වේ. 'ස්වකීයත්වය දැක්ම' නම් වූ 'සක්කාය දිට්ඨිය' වටහා ගැනීමට ප්‍රථමයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ මෙම ව්‍යවහාරික වචනවලට පෙන්වූ අර්ථය සෙවිය යුතුය.

34. බන්ධ හා උපාදානක්බන්ධ

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ධර්මය තුළින් සක්කාය නිරෝධය ඉස්මතු වේ. ‘සක්කාය’ යන වචනය මධ්‍ය දේශික සමාජයේ ව්‍යවහාරිකත්වය ඉහතින් සාකච්ඡා කරන ලදී. ඒ සඳහා බුදුරජාණන් වහන්සේ දුන් අර්ථය ද විමසා බලමු.

“සකකායො සකකායොති ආවුසො සාරිපුත්ත වුවචති. කතමො නු ධො ආවුසො සකකායොති. පඤ්චමෙ ආවුසො උපාදානකඛ්ඤො සකකායො වුත්තො භගවතා. සෙය්‍යථීදං: රුපුපාදානකඛ්ඤො වේදනුපාදානකඛ්ඤො සඤ්ඤාපාදානකඛ්ඤො සඛ්ඛාරුපාදානකඛ්ඤො විඤ්ඤාණුපාදානකඛ්ඤො.” (සක්කාය සූත්‍රය - ස.නි. 4)

“ඇවැත් සාරිපුත්‍රයිනි, සක්කාය සක්කාය යැයි කියනු ලැබේ. ඇවැත්නි, සක්කාය යනු කවරේ දැ යි? ඇවැත්නි, මේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයේ සක්කාය යැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලදී. එනම්: රූප උපාදානස්කන්ධය, වේදනා උපාදානස්කන්ධය, සඤ්ඤා උපාදානස්කන්ධය, සඛ්ඛාර උපාදානස්කන්ධය, විඤ්ඤාණ උපාදානස්කන්ධය යි.”

සක්කාය යනු පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ බව බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ සේක. එබැවින් පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ පිළිබඳව මූලිකව සොයා බලමු. පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ යනු ස්වකීයත්වය බවට වූ තථාගත නිර්වචනයයි. මෙය වෙන කිසිම කෙනෙක් පෙන්වා දී නැත. රූප, වේදනා, සංඥා, සඛ්ඛාර, විඤ්ඤාණ ගැන කථා කළ ද සක්කාය ගැන කථා කළ ද සක්කාය යනු පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ බව අන්‍ය ශාස්ත්‍රාත්වහන්සේලාට නොවැටහිණි. එබැවින් සියලුම ශ්‍රාවකයන් ද සක්කායට පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ විග්‍රහ කරන විට ‘භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළා යැයි’ ලෙසටම පෙන්වා ඇත.

මෙම පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් වටහා ගැනීමට පෙර 'බන්ධ' සහ 'උපාදානක්බන්ධ' යන වචනවල අර්ථයන් තථාගත වචනයට අනුව වටහා ගනිමු.

“යං කිඤ්චි භික්ඛු, රූපං අතීතානාගතපච්චුපපනනං අජකධතතං වා බහිදධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා භීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සනතිකෙ වා, අයං රූපකඛජෙධා. -පෙ- වේදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ-.” (මහාපුණ්ණම සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“මහණ, අතීත, අනාගත, ප්‍රත්‍යුප්පන්න වූ අධ්‍යාත්ම හෝ බාහිර හෝ ගෞරෝසු හෝ සියුම් හෝ හීන හෝ ප්‍රණීත හෝ දුර හෝ ළඟ හෝ යම් කිසි රූපයක් වේ ද, මෙය රූපස්කන්ධය වේ. -පෙ- වේදනා, -පෙ- සංඥා -පෙ- සංඛාර -පෙ- විඤ්ඤාණ -පෙ-.”

“කතමෙ ව භික්ඛවෙ, පඤ්චකඛජධා: යං කිඤ්චි භික්ඛවෙ, රූපං අතීතානාගතපච්චුපපනනං අජකධතතං වා බහිදධා වා, ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා, භීනං වා පණීතං වා, යං දුරෙ සනතිකෙ වා, අයං චුච්චති රූපකඛජෙධා. -පෙ- වේදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ-.” (බන්ධ සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, පඤ්චස්කන්ධ කවරේ ද යත්: මහණෙනි, අතීත - අනාගත - ප්‍රත්‍යුප්පන්න වූ, අධ්‍යාත්ම හෝ බාහිර හෝ ගෞරෝසු හෝ සියුම් හෝ හීන හෝ ප්‍රණීත හෝ දුර හෝ ළඟ හෝ යම් කිසි රූපයක් වේ ද, මෙය රූපස්කන්ධය වේ. -පෙ- වේදනා, -පෙ- සංඥා -පෙ- සංඛාර -පෙ- විඤ්ඤාණ -පෙ-.”

“කතමෙ ව භික්ඛවෙ, පඤ්චුපාදානකඛජධා: යං කිඤ්චි භික්ඛවෙ, රූපං අතීතානාගතපච්චුපපනනං අජකධතතං වා බහිදධා වා, ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා, භීනං වා පණීතං වා, යං දුරෙ සනතිකෙ වා, සාසවං උපාදානීයං, අයං චුච්චති රූපුපාදානකඛජෙධා. -පෙ- වේදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ-.”

“මහනෙති, පඤ්චෝපාදානස්කන්ධයෝ කචරේ ද යත්: මහණ, අතිත, අනාගත, ප්‍රත්‍යුප්පන්න වූ අධ්‍යාත්ම හෝ ධාහිර හෝ ගොරෝසු හෝ සියුම් හෝ හීන හෝ ප්‍රණීත හෝ දුර හෝ ළඟ හෝ ආසුව සහිත වූ, උපාදානයට හිතකර වූ යම් කිසි රූපයක් වේ ද, මෙය රූප උපාදානස්කන්ධය වේ. -පෙ- වේදනා, -පෙ- සංඥා - පෙ- සච්චාර -පෙ- විඤ්ඤාණ -පෙ-.”

මේ ආකාරයට ඛන්ධ හා උපාදානක්ඛන්ධ ලෙස දේශනාව තුළ තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දී ඇත. මෙම වචන ව්‍යවහාර කරමින් පෙන්වූ අර්ථය වටහා ගැනීම සඳහා බොහෝ දේශනා උපයෝගී කර ගත හැක.

“ඉති රූපං ඉති රූපසස සමුදයො ඉති රූපසස අත්ථංගමො, ඉති වේදනා -පෙ- ඉති සඤ්ඤා -පෙ- ඉති සච්චාරා -පෙ- ඉති විඤ්ඤාණං ඉති විඤ්ඤාණසස සමුදයො ඉති විඤ්ඤාණසස අත්ථංගමොති”. එවං බො හිකධවෙ ජානතො එවං පසසතො ආසවානං ඛයො හොති.” (උපනිස සූත්‍රය - ස.ති. 2)

“රූපය මෙසේය. රූපයේ හටගැනීම මෙසේ ය. රූපයේ නිරෝධය මෙසේ ය. වේදනා ව මෙසේය. ... සංඥාව මෙසේය. ... සංස්කාර ය මෙසේය. ... විඤ්ඤාණය මෙසේය. විඤ්ඤාණයේ හටගැනීම මෙසේ ය. විඤ්ඤාණයේ නිරෝධය මෙසේ යැයි මහනෙති, මෙසේ දන්නනුට (ප්‍රඥාවෙන්) මෙසේ දක්නනුට (ප්‍රඥාවෙන්) ආසුවක්‍ෂය වේ.”

මෙම දේශනාව තුළ පෙන්වා ඇති ‘ඉති’ යන යෙදුම භාවිත වූයේ මන්ද යන වග විස්තර කර බලමු.

‘අයං, ඉදං, ඉමං, ඉමෙසං’ යන්නෙන් පෙන්වා දෙන්නේ ‘මේ’, ‘මෙහි’ යන අරුතයි. එලෙසට තථාගත දේශනාව තුළ දක්නට ඇත. මේ ආකාරයට පෙන්වා දෙන්නේ යම් විග්‍රහයක් දී, එම විග්‍රහයට සීමා කිරීමටයි. නැතිනම් එම විග්‍රහයම ඉස්මතු කිරීමටයි. එය ප්‍රායෝගිකත්වයක දැකීමක් (ප්‍රඥාවෙන් දැකීමක්) නොවේ. අදාළ විග්‍රහය ඉස්මතු කිරීමයි.

‘ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චං, අයං දුක්ඛ සමුදයං.....’ ලෙසට පෙන්වමින් එම විස්තරය පෙන්වා දී ඇත. එම විස්තරය ඉස්මතු කොට පෙන්වීමට ‘අයං, ඉදං’ ලෙස පෙන්වා ඇත.

‘අයං රූපස්ස අස්සාදෝ’ ලෙසත් පෙන්වන්නේ එම ආස්වාදය කුමක් ද කියා විග්‍රහ කිරීමට යි. අයං රූපස්ස ආදීනවෝ, අයං රූපස්ස නිස්සරණං ලෙසත් එම විග්‍රහයන් ඉස්මතු කිරීමට ‘අයං, ඉදං’ ලෙස පෙන්වා දී ඇත. යම් පරියායක ව්‍යඤ්ජන නිවැරදිව ගනිමින් ඉගෙන ගන්නේ නැති නම්, සත්‍යය දැකීමට යොමු නොවේ. එබැවින් එම පරියාය ඒ විදියටම පෙන්වීමට ‘අයං, ඉදං’ ලෙස පෙන්වා දී ඇත.

‘ඉති’ ලෙස පෙන්වා දෙන්නේ ‘මෙසේ’ යන්න පැහැදිලි කිරීමට යි. එවිට අවස්ථාවක් හෝ යමක් පෙන්වීම ඉක්මවා සිදුවීමක් (නොපිහිටීමක්, නොයෙදීමක්) පෙන්වා දී ඇත. එයින් ‘යමක්’ ඉස්මතු නොවේ. සත්‍යය දැකීම (ප්‍රඥාවෙන් දැකීමක්) පමණක්ම පැහැදිලි වේ.

එය ‘ඉති රූපං, ඉති රූපස්ස සමුදයෝ, ඉති රූපස්ස අත්ථංගමෝ’ ආදී ලෙස දක්වා ඇත.

‘මෙසේ රූපය යි’, ‘මෙසේ රූපයේ හට ගැනීම යි’. ‘මෙසේ රූපයේ නැතිවීම යි’ යන්නයි. නමුත් ‘මේ රූපය’ ලෙස විග්‍රහ කළොත් අර්ථය සම්පූර්ණයෙන්ම වැරදිය.

උදා:- මෙසේ කරන්න, මෙසේ යන්න, මෙසේ ඉන්න යනු දෙයක් පෙන්වීම නොවෙයි. ක්‍රියාවක් පෙන්වීමයි. ‘මෙසේ’ රූප්පනය (රූපය), ‘මෙසේ’ විඳීම (වේදනාව), ‘මෙසේ’ හඳුනාගැනීම (සංඥාව), ‘මෙසේ’ සකස් වීම (සඛ්ඛාරය), ‘මෙසේ’ දැන ගැනීම (විඤ්ඤාණය) ලෙසයි.

‘මේ’ යන්න, ‘මේ’ කරන්න ආදී ලෙස නො යෙදේ. ‘මේ’ පුටුව, ‘මේ’ පැන, ‘මේ’ පොත ලෙසට යමක් පෙන්වීම ඉස්මතු වේ. ‘මේ’ විස්තරය, ‘මේ’ පරියාය, ‘මේ’ ව්‍යාඤ්ඡනය ලෙස පැහැදිලි වේ.

‘මෙසේ පරියාය’ ඉගෙන ගන්න, ‘මෙසේ පරියාය’ දැනගන්න. එවිට ඉගෙන ගැනීමට, දැනගැනීමට ‘මෙසේ’ ඇතුළත් වේ. ‘මේ’ පරියාය ඉගෙන ගන්න, ‘මේ’ පරියාය දැනගන්න කියූ විට ‘මේ’ යන්න පරියායට ඇතුළත් වේ. රූප, වේදනා ආදියෙහි විස්තරයට ‘මේ’ යන්න පෙන්විය හැකිමුත් රූප, වේදනා ආදියට ‘මේ’ යන්න පෙන්විය නොහැක. එයට ‘මෙසේ’ ලෙස පමණක් යෙදේ.

‘මේ පාට’ හඳුනාගන්නවා.

‘මෙසේ පාට’ හඳුනාගන්නවා.

‘මේ’ ලෙස යෙදූ විට එය පාටට ඇතුළත් වේ. ‘මෙසේ’ යන්න යෙදූ විට එය හඳුනාගැනීමට ඇතුළත් වේ. පංච උපාදානස්කන්ධ උදය-වය දැකීම විග්‍රහ කරන්නේම ‘මෙසේ’ යන්නයි. එවිට ‘මේ’ යන අවස්ථාව ඉක්මවයි.

එමෙන්ම සතිපට්ඨාන සූත්‍රය තුළත් ‘ඉති අජ්ඣාතං වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, ඛිඤ්ඛා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣාතංඛිඤ්ඛා වා කායේ කායානුපස්සී විහරති.’ ලෙස විග්‍රහ වේ. එතැනත් ‘මේ’ ලෙස පෙන්වා දී නැත. ‘අයං, ඉදං , ඉමේසං’ ලෙස නොමැත. ‘මේ’ අධ්‍යාත්මය හෝ බාහිර ලෙස ගත් විට යමක් පෙන්වා ඇත. එවිට ‘මේ’ ලෙස ගත් දෙය සෙවීම පැහැදිලි වේ. නමුත් ‘මෙසේ’ යන්න යෙදූ විට එය ක්‍රියාවට අදාළ වේ.

‘මේ’ අධ්‍යාත්මයේ කයෙහි කය අනුව හෝ දකියි.

‘මෙසේ’ අධ්‍යාත්මයේ කයෙහි කය අනුව හෝ දකියි.

‘මේ’ යෙදූ විට අධ්‍යාත්මයට ළං වී යමක් පෙන්වයි. ‘මෙසේ’ යෙදූ විට කයෙහි කය අනුව ‘දැකීමට’ ළං වේ. එවිට ‘යමක්’ ඉස්මතු

නොවේ. එම දකින ක්‍රියාවම ඉස්මතු කරයි. එවිට මාර්ගයම ඉදිරිපත් වේ. මාර්ගය යනු ගමන් කිරීමකට අදාළ වේ.

උදා:- ගෙදර වාසය කරමි.
මාර්ගයේ ගමන් කරමි.

මාර්ගය යනු ගමන් කිරීමකට අදාළ වේ. ගෙදර යනු වාසය කිරීමකට අදාළ වේ. මාර්ගය ලෙස ඉස්මතු වූ විට ගමන් කිරීම ම ප්‍රකට විය යුතුයි. මාර්ගයේ වාසය නොකරයි. එබැවින් සතිපට්ඨාන සූත්‍රය තුළ මාර්ගයම ප්‍රකට කර ඇත. එහි කිසිම විටක 'යමක්' පෙන්වමින් එහි සිටීම හෝ එයින් ඉවත්වීම පෙන්වූයේ නැත. තථාගතයන් වහන්සේ මාර්ගයම පෙන්වූහ.

“ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හෝති, ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හෝති, ඉමස්ස නිරෝධා ඉදං නිරුප්පධති.”

ආර්ය න්‍යාය පෙන්වන විටත් 'ඉති' 'මෙසේ' ලෙස පෙන්වා එහි අර්ථය හැටියට 'ඉමස්මිං සති' ලෙස පැහැදිලි කර ඇත.

'මෙසේ' 'මෙය' ඇති කල්හි 'මෙය' වේ,
'මෙය' උපදින කල්හි 'මෙය' උපදී,
'මෙය' නැති කල්හි 'මෙය' නොවේ,
'මෙය' නූපන් කල්හි 'මෙය' නූපදී.

“තජ්ජස්ස විඤ්ඤාණභාගස්ස පාතුභාවෝ හෝති” යනුවෙන්ද පැහැදිලි වන්නේ එයින් හටගැනීම යන්නයි. මෙහිදී සම්පූර්ණයෙන් 'මේ' යන්න නොයෙදෙන බව ප්‍රකට කර ඇත.

මේ පැහැදිලි කිරීම් අනුව 'මෙසේ' යන්න යෙදී ඇති කරුණු තුළ ඇති වැදගත්කම හොඳින් ප්‍රකට වේ. මේ ආකාරයට බන්ධ හා උපාදානක්ඛන්ධ අතර වෙනස විමසා බලමු.

35. සංඛතයේ ලක්ෂණ

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මයෙහි ප්‍රඥාව ලෙස විග්‍රහ වන්නේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් කෙරෙහි උදය වය දැකීමයි. පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් කෙරෙහි ප්‍රඥාවෙන් උදය වය දැකීම විස්තර කරන සියලු තැන්හි ‘ඉති’ ලෙස පැහැදිලි කර ඇත. එය එතෙර වන ප්‍රතිපදාව වේ. එතෙර වන ප්‍රතිපදාවේ දී යමක් හෝ දෙයක් ලැබීම සිදු නොවේ. එය එතෙර වන මාර්ගයක් පමණි. එලෙසට මාර්ගයට යොමු වීමට නම් ප්‍රඥා ඇස ඇතිවිය යුතු වේ. එම ප්‍රඥා ඇස ඇතිවීමට බාහිරින් ඇසෙන ධර්මය යෝනිසෝ මනසිකාර කළ යුතු බව මහාවේදල්ල ආදී සූත්‍ර තුළ පැහැදිලි කර ඇත. එම නිසා මෙම පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් බන්ධ හා උපාදානක්ඛන්ධ ලෙසට පෙන්වා ඇති කරුණ විමසා බලමු.

බන්ධ යනු අතීත, අනාගත, වර්තමාන වූ හීන, ප්‍රණීත, දුර, ළඟ, ගොරෝසු, සියුම්, ආධ්‍යාත්මික, බාහිර යන යෙදීම්වල පැවැත්ම වේ. එනම් යම් සිදුවීමක විදහාපෑමකි. රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ආදිය අත්දැකීමේ යෙදීම නම් වූ පැවැත්ම සිදුවීම වේ. පැවැත්ම සිදුවීම ලෙසට තථාගත දර්ශනයේ විග්‍රහ වන්නේ ශාස්වත ලෙසට නොවේ. එසේ පැහැදිලි කරන්නේ අන්‍යශාසන තුළයි.

“යො මෙ අයං අතතා වදො වේදෙයො තත්‍ර තත්‍ර කලාණපාපකානං කම්මානං විපාකං පටිසංචේදෙති, සො ඛො පන මෙ අයං අතතා නිවේවා ධූවො සසසනො අවිපරිණාමධම්මොසසසතිසමං තථේව ය්‍යසතිති.” (සබ්බාසව සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මාගේ යම් මේ ආත්මය ඒ ඒ කලාණ පාපක වූ කර්මයන් විපාක විඳි වශයෙන් කියයි. මගේ ඒ මේ ආත්මය වනාහි නිත්‍ය ය, තහවුරු ය, ශාස්වත ය, නොපෙරෙළන ස්වභාව ඇත්තේ ය. එකරුණු එසේම සිදුවන්නේ ය.”

ඉහත දේශනා අනුව පැහැදිලි වන්නේ ඒ සියල්ලම දෘෂ්ටි ලෙසටයි. එම දෘෂ්ටි ඉක්මවීම තථාගත දහමේ දර්ශනය වේ. ඒ බව පහත දේශනාවෙන් පැහැදිලි වේ.

“උපපාදො පඤ්ඤායති, වයො පඤ්ඤායති, ධීතසස අඤ්ඤාථතනං පඤ්ඤායති. ඉමානි ඛො භික්ඛවො තීණි සංඛිධතසස සංඛිධතලකඛණානීති.” (3. 1. 5. 7 - අ.නි. 1)

“ඉපදීම පැනවේ, වැනසීම පැනවේ, පැවැත්මේ වෙනස්වීම පැනවේ. මහණෙනි, මේ තුන සංඛිධතයේ සංඛිධ ලක්ෂණයෝ ය.”

සංඛිධතය පැහැදිලි කරන විට උප්පාද වය පෙන්වා තුන්වෙනි කරුණ ලෙස අවසානයට පැවැත්මේ වෙනස්වීම පෙන්වා දී ඇත. මෙකරුණ දෙවනුවට, එසේත් නැතිනම් මැදින් සිදුවන ක්‍රියාවක් නොවේ. සංඛිධ බව ඥානය ඇතිවන්නේද ප්‍රඥාවෙන් යුතු තථාගත ශ්‍රාවකයාට වේ. මෙය හුදු කල්පනාවක් නොවේ.

“කථඤ්ඤානඤ, අරියසස විනයෙ අනුතතරා ඉන්ද්‍රියභාවනා හොති: ඉධානඤ, භික්ඛුනො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා උපපජ්ජති මනාපං, උපපජ්ජති අමනාපං, උපපජ්ජති මනාපාමනාපං. සො එවං පජානාති: ‘උපපනනං ඛො මෙ ඉදං මනාපං, උපපනනං අමනාපං, උපපනනං මනාපාමනාපං. තඤ්ඤ ඛො සංඛිධතං ඔලාරිකං පටිච්චසමුප්පනනං, එතං සනතං එතං පණිතං යදිදං උපෙකඛා’ති.” (ඉන්ද්‍රියභාවනා සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“ආනන්දය, ආයී විනයයෙහි අනුත්තර ඉන්ද්‍රිය භාවනාව කුමක් ද? ආනන්ද, මෙහි හික්ෂුවකට ඇසින් රූප දැක මනාප උපදී, අමනාප උපදී, මනාප අමනාප උපදී. ඔහු මෙසේ ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී : ‘මට මේ මනාපය උපන්නේ ය, අමනාපය උපන්නේ ය, මනාප අමනාපය උපන්නේ ය, එය සංඛිධත ය, ගොරෝසු ය, පටිච්ච සමුප්පන්න ය. මෙය ශාන්ත ය, මෙය ප්‍රණීත ය, එනම් උපේක්ෂාව යි.’”

එතෙර වන මාර්ගය භාවිත වන සෑම තැනකම මෙන් සමුදය වය දැකීමක් පමණක් විස්තර වේ. එහි පැවැත්මක දැකීමක් පැහැදිලි නොකරයි.

“සමුදයධම්මානුපසසී වා කායසමීං විහරති. වයධම්මානුපසසී වා කායසමීං විහරති. සමුදයවයධම්මානුපසසී වා කායසමීං විහරති.”
(සතිපට්ඨාන සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“කය කෙරෙහි හටගන්නා ස්වභාවය හෝ දැකීමින් (ප්‍රඥාවෙන්) වාසය කරයි, කය කෙරෙහි වැනසෙන ස්වභාවය දැකීමින් (ප්‍රඥාවෙන්) හෝ වාසය කරයි. කය කෙරෙහි හටගන්නා වැනසෙන ස්වභාවය හෝ දැකීමින් (ප්‍රඥාවෙන්) වාසය කරයි”

නමුත්, සංඛතයේ ලක්ෂණ සියල්ලම ප්‍රඥාවට හසු වන්නකි. එතෙර වන මාර්ග භාවිතයේ දී එම අවසාන ලක්ෂණය ගැන පැහැදිලි නොකරන්නේ කුමක් නිසාද යන බව වටහා ගනිමු. එතෙර වන මාර්ගය භාවිත වන විට පිහිටීමක් හෝ යම් අත්දැකීමක යෙදීමක් වන්නේ නම් එය එතෙර වන මාර්ගයක් නොවේ. පැවැත්මක් යන කියමන හා එතෙර වන මාර්ග භාවිතය යන කියමන් දෙකම එකට නොයෙදේ. එසේ යෙදෙන්නේ නම් එකරුණු හිස් ප්‍රලාපයක් පමණක් බවට පත්වේ. නිවීම සාක්ෂාත් නොවූ, මාර්ගය භාවිතයේ නොයෙදුණු අනාථපිණ්ඩික ආදී අය මෙන් ලෝකය තුළ ජීවත්වීමක් තිබේ. එම අය පෘථග්ජනව ලෝකය තුළ පිහිටමින් ජීවත් වන අය නොවේ. මෙවැනි අය සම්මා දිට්ඨියෙන් යුක්ත අය යැයි ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ. සම්මා දිට්ඨිය පිළිබඳව, ‘ඇත’ යන බව හා ‘නැත’ යන බව වන දෘෂ්ටි ඉක්මවන බව කවිවානගොත්ත සූත්‍රයේ පැහැදිලි කර ඇත.

“ලොකසමුදයඤ්ච බො කච්චාන යථාභූතං සමමපපඤ්ඤාය පසසතො යා ලොකෙ නඤ්චා, සා න හොති. ලොකනිරොධං බො කච්චාන යථාභූතං සමමපපඤ්ඤාය පසසතො යා ලොකෙ අඤ්චා, සා න හොති. උපායුපාදානාහිනිවෙසවීතිබදෙධා බවායං කච්චාන ලොකො යෙභුයොන තඤ්ච උපායුපාදානං චෙතසො අධිට්ඨානං අහිනිවෙසානුසයං න උපෙති, න උපාදියති, නාධිට්ඨාති ‘අතභා

මේකි. දුකඩමෙව උපපජ්ජමානං උපපජ්ජති, දුකඩං නිරුජ්ඣමානං නිරුජ්ඣතිති න කඩ්ඛති. න විචිකිචජති. අපරපපචචයා ඤාණමෙවසස එඤ්ඤානි. එතතාවතා ඛො කචචාන, සමමාදිට්ඨි භොති.” (කචචානගොත්ත සුත්තය - ස.නි. 2)

“කචචායන, ලෝකයේ හට ගැනීම යථාර්ථ වශයෙන්, මනා ප්‍රඥාවෙන් දකින විට ඒ ලෝකය නැත යන්න නොයෙදේ. කචචායන, ලෝකයේ නිරෝධය යථාර්ථ වශයෙන්, මනා ප්‍රඥාවෙන් දකින විට ඒ ලෝකය ඇත යන්න නොයෙදේ. කචචායනය, මේ ලෝකයා වනාහි බොහෝ සෙයින් ළංචිම්, අල්වාගැනීම්, රිංගාගැනීම්වල ගැටගසන ලද්දේ වෙයි. මොහු ළංචිම්, අල්වාගැනීම්, සිතින් දැඩිව සිටීම්, වැදගැනීම්, ලැගගැනීම්, මේ මගේ ආත්මය කියා නොඵලඹෙයි, නොගනියි, අධිෂ්ඨාන නොකරයි. උපදින්නේ නම් දුකම උපදී, නැතිවන්නේ නම් දුකම නැතිවෙයි. සැක නොකරයි, විචිකිචජා නොකරයි, පරප්‍රත්‍ය රහිත නුවණක්ම එහි වෙයි. කචචායනය, මෙතෙකින්ම සම්මා දිට්ඨිය වේ.”

මෙසේ ‘ඇත’ සහ ‘නැත’ අන්ත ඉක්මවීම සම්මා දිට්ඨිය වේ. එවැනි ආර්ය ශ්‍රවකයා ලෝකයේ පෘථග්ජනායාගේ කෝණයෙන් තොරව ජීවත් වේ.

“ඉධ භිකඩවෙ අසසුතවා පුච්චජ්ජනො අරියානං අදසසාවී අරියධම්මසස අකොච්ඤො අරියධමෙම අචිනිතො, සපපුරිසානං අදසසාවී සපපුරිසධම්මසස අකොච්ඤො සපපුරිසධමෙම අචිනිතො පඨවිං පඨවිතො සඤ්ජානාති. පඨවිං පඨවිතො සඤ්ජාඤ්ඤා පඨවිං මඤ්ඤති.” (මූලපරියය සුත්තය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි මෙහි අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනායා, ආයතීයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, ආයතීධම්මයේ අදක්‍ෂයා, ආයතීධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා, සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, සත්පුරුෂධම්මයේ අදක්‍ෂයා, සත්පුරුෂධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා පඨවිය (තද ගතිය) පඨවිය වශයෙන් හඳුනාගනී. පඨවිය (තද ගතිය) පඨවිය වශයෙන් හඳුනාගෙන, පඨවිය යැයි හඹියි.”

“යොපි යො හිකබවෙ හිකබු සෙබො අපපතමානාසො අනුතතරං යොගකෙබමං පඤ්චමානො විහරති. යොපි පඨවිං පඨවිතො අභිජානාති. පඨවිං පඨවිතො අභිඤ්ඤාය පඨවිං මාමඤ්ඤි.”

“මහණෙනි, යම් සේබ හික්ෂුවක් අනුත්තර වූ නිවන (ක්ෂේමත්චයේ යෙදීම) ප්‍රාර්ථනාවෙන් වාසය කරයි. ඔහු පඨවිය (තද ගතිය) පඨවිය වශයෙන් විශේෂයෙන් දැනගනී (ප්‍රඥාවෙන්). පඨවිය (තද ගතිය) පඨවිය වශයෙන් විශේෂයෙන් දැනගෙන (ප්‍රඥාවෙන්), පඨවී හැඟීම එපා ලෙස වේ (‘එපා’ යන විධානයක් ලෙස හැඟීම තුළ හික්මේ.)”

මූලපරියය සූත්‍රය තුළින් මෙකරුණු හොඳින්ම පැහැදිලි වේ. උදය වය දකින විට සංඛතයේ උප්පාද හා වය පමණක් දකින අතර පැවැත්මක දැකීමක් නොයෙදේ. ආර්ය උත්තමයෙක් කිසිඳු ලෙසකින් නිත්‍ය, සැප, අත්ත යන සඤ්ඤාවෙන් යුතු වූ ජීවිත පැවැත්මක නැත. ඒ බව බහුධාතුක ආදී බොහෝ දේශනා තුළ පැහැදිලි වේ. ඔවුන්ගේ සඤ්ඤාව ද සංඛතබවින් මිස ශාස්වත යන දැකීම (නිත්‍ය, සැප, ආත්ම) නොවේ. ආර්ය උතුමන් ජීවත් වන විට දී අතීත අනාගත ආදී ලෙසට රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ පැවැත්මක් සිදුවේ. එය යථාර්ථ වශයෙන් ‘සමුදය වය’ දකින විට ‘මම’ නොයෙදෙන ලෙසට, සක්කාය නිරෝධය ප්‍රඥාවෙන් දකිමින් මාර්ග භාවිතය සිදුවේ. එසේ දැකීම සඳහා යෙදීමේ පැවැත්ම ම, සංඛතයේ තුන්වන ලක්ෂණය වන ‘ධීතසස අඤ්ඤාථතතං පඤ්ඤායති’ වේ.

මෙසේ පැවැත්මේ යෙදෙන ආකාරය ද සිතීමකින් තොරව ඤාණයකට හසුවන කෝණයකි. එම පැවැත්ම ‘යෙදීමේ’ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ (පැවැත්ම) වේ. එම යෙදීම ම යනු පැවැත්මකි. එනම් සක්කායකි. එතෙරවීමක් නොවේ. එනම් පඤ්චස්කන්ධය ලෙස පැහැදිලි වන්නේ රහතත්වහන්සේ ගැන නොවේ. මන්දයත් මෙය ද පැවැත්මේ දැකීමකි. රහතත් වහන්සේගේ පැවැත්මක් ලෙස ගත්විට, එයද පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ලෙස විග්‍රහ වේ.

“අරහතාපි ඛො ආච්චියො කොට්ඨිත, ඉමෙ පඤ්චුපාදානකබ්ඪා අනිච්චතො දුකබතො රොගතො ගණධතො සලලතො අසතො

ආබාධතො පරතො පලොකතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො යෝනියො මනසිකාතබ්බො.” (සීල සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“ඇවැත් කොට්ඨිතයිනි, රහතන් වහන්සේ ද මේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයෝ අනිත්‍ය ලෙස, දුක් ලෙස, රෝග ලෙස, ගඩු ලෙස, උල් ලෙස, අස ලෙස, ආබාධ ලෙස, අනුන්ගේ ලෙස, වෙනස්වන ලෙස, ශුන්‍ය ලෙස, අනාත්ම ලෙස යෝනියෝ මනසිකාර කරයි.”

ලෝකයේ සිටින රහතන් වහන්සේ ගැන කතාකරන විට ද පංච උපාදානස්කන්ධයෝ ආශ්‍රයෙන්ම පැහැදිලි කර ඇත. පංචස්කන්ධ ලෙස රහතන් වහන්සේගේ පැවැත්මට කතා නොකරයි. යථාර්ථය දැකීමට යොමුවීම පෙන්වීමේ දී ස්කන්ධ පෙන්වා ඇත. උපාදාන කථා නොකර ධන්ධ පමණක්, පරියායක් ලෙස පැහැදිලි කරන සෑම තැනම මූලින් අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනත්ත ධර්ම පරියාය පැහැදිලි කර ඇත. එනම් දහම් නුවණ ඇතිවීමත් සමඟ පවතින ආකාරය යථාර්ථ වශයෙන් ‘නෙතං මම’ ලෙස දැකීමට යෙදීම ඉස්මතු කර පෙන්වීමයි. නමුත් මාර්ගය භාවිතවීම නොවේ. මාර්ගය භාවිත වීම යථාර්ථය දැකීම වේ.

36. ප්‍රඥාවෙන් දහයුතු පඤ්ච උපදානස්කන්ධයෝ

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ දහම තුළ සක්කාය නිරෝධය පෙන්වා දී ඇත. සක්කාය නම් වූ ස්වකීයත්වය පිළිබඳව පැහැදිලි කිරීමේ දී අතීත, අනාගත, වර්තමාන වූ ආධ්‍යාත්මික හෝ බාහිර හෝ ගොරෝසු හෝ සියුම් හෝ හීන හෝ ප්‍රණීත හෝ දුර හෝ ළඟ හෝ යෙදීමේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ආශ්‍රව උපාදාන ලෙස පැවැත්ම ම යනු උපාදානක්ඛන්ධ වේ. එනම් පැවැත්මක් තිබීම ම සක්කාය යෙදීම වේ. සක්කාය ලෙස පෙන්වන්නේ පඤ්ච උපාදානක්ඛන්ධයන්ට වේ. පඤ්චස්කන්ධයන් ලෙස පෙන්වා දී නැත. මන්දයත්, පඤ්චස්කන්ධ ලෙස විස්තර කරන්නේ මූලික වූ ධර්ම න්‍යායක් සමඟ ප්‍රඥාවෙන් දැකීම සඳහා යොමු කිරීමට ය. ඛන්ධ සූත්‍රය තුළ දී පඤ්චක්ඛන්ධ ධර්ම පරියායක් ලෙසට සහ පඤ්චඋපාදානක්ඛන්ධයෝ ධර්ම පරියායක් ලෙසට පැහැදිලි කර ඇත. සක්කාය, පඤ්චඋපාදානක්ඛන්ධයෝ ලෙස වැටහීම ම නුවණ වේ. එය ප්‍රඥාවක දර්ශනයකි. සංකල්පයක් නොවේ. දුක්ඛේ ඤාණය ලෙස ආර්ය සත්‍යය තුළදී පඤ්චඋපාදානක්ඛන්ධයන් පැහැදිලි කර ඇත.

“ඉදං ඛො පන භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසචචං: “ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාව දුක්ඛා, ව්‍යාධිපි දුක්ඛා, මරණමපි දුක්ඛං, අප්පියෙහි සමපයොගො දුක්ඛා, පියෙහි විපපයොගො දුක්ඛා, යමපිච්ඡං න ලහති තමපි දුක්ඛං, සඛබ්බෙනන පඤ්චුපාදානකඛන්ධා දුක්ඛා” (ධම්මචක්කජ්ජවත්තන සූත්‍රය, ස.නි. 5-2)

“මහණෙනි, මේ වනාහි දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය යි. ජාතිය ද දුක්ඛි. ජරාව ද දුක්ඛි. ව්‍යාධිය ද දුක්ඛි. මරණය ද දුක්ඛි. අප්‍රියත් හා එකතුවීම ද දුක්ඛි. ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීම ද දුක්ඛි. කැමති දේ නොලැබීම ද දුක්ඛි. හතුවුවා පඤ්චඋපාදානක්ඛන්ධයෝ දුක්ඛි.”

සක්කාය නම් වූ ස්වකීයත්වය ලෙසට කිසිදු ලෙසකින් පඤ්චක්ඛන්ධය යෙදිය නොහැක. එසේ සක්කාය ලෙස යෙදෙන්නේ නම් එය පැවැත්මකි. එය උපාදානයකි. එනම්

පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධයකි. “ස්වකීයත්වය පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය මිස, ස්වකීයත්වයට පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය බව සංකල්පයක් නොවේ.” ස්වකීයත්වයට සංකල්පයක් ලෙස පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය වැටහිණි නම් පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය ඉක්මවන විට ස්වකීයත්වය ඉතුරු වේ. එනම් ශාස්වත වූ ආත්ම වාදයක් ඇති වේ. අන්‍ය සියලු ප්‍රතිපදාවන් යෙදෙන්නේ ඒ ආකාරයට වේ. ස්වකීයත්වයට ලැබෙන පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධයන් ඉක්මවයි. එවිට ශාස්වත වූ ආත්ම වාදයක් ලැබේ.

රූපී අත්තා හොති අරොගො පරමමරණා අසඤ්ඤී’ති නං පඤ්ඤාපෙනති. ‘අරූපී අත්තා හොති -පෙ- රූපී ච අරූපී ච අත්තා හොති -පෙ-. නෙව රූපී නාරූපී අත්තා හොති -පෙ-’ (බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය - දී.ති. 1)

“මහණෙනි, ඇතැම් අය “ආත්මය රූපවත් ය, මරණින් පසු නොබිඳෙන්නේ ය හෙවත් නිත්‍ය යැයි , අසංඥී යැ”යි පණවත්. ඇතැම් කෙනෙක් “ආත්මය අරූපී ය, මරණින් පසු නිත්‍ය ය, අසංඥී යැ”යි පණවත්. ඇතැම් කෙනෙක් “ආත්මය රූපවත් ද රූප රහිත ද වෙයි, මරණින් පසු නිත්‍ය ය, අසංඥී යැ”යි පණවත්.”

රූපී සමාධිය ඉක්මවන විට රූප සඤ්ඤාවත් ඉක්මවා ස්වකීයත්වයට සඤ්ඤා පමණක් ලැබේ. ස්වකීයත්වය පවතී. අසඤ්ඤය තුළ දී සඤ්ඤාවත් ඉක්මවා ස්වකීයත්වය පවතී. මේ ආකාරයට සිදුවන්නේම ස්වකීයත්වයට පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය හමු වී එලෙස පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය යැයි ගත් දෙය ඉක්මවන බැවිනි. එබැවින් ස්වකීයත්වය නම් වූ සක්කාය යනු පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධ යි. මෙකරුණ අනුව කිසිඳු ලෙසකින් ස්වකීයත්වයට (තමන්ට), තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය නම් ධර්ම ස්වභාවය වැටහෙන්නේ නැති බව හොඳින්ම පැහැදිලි වේ. පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය ද ප්‍රඥාවට පමණක්ම වැටහීමකි. ප්‍රඥාව යනු එතෙර වන මාර්ගයේ දකින ආකාරය මිස ස්වකීයත්වයට අයිති දෙයක් නොවේ. පඤ්චලපාදානක්ඛන්ධය ගැන ප්‍රඥාවෙන් වැටහීමට ද ධර්මය අසා

යෝනිසෝ මනසිකාරය ඇතිවිය යුතු වේ. එලෙසට ප්‍රඥාවෙන් පඤ්චඋපාදානක්ඛන්ධය දකින විට පැවැත්මක යෙදීමක් බව අවබෝධ වේ. එනම් සංඛතයේ තුන්වන ලක්ෂණ ගතිය ප්‍රඥාවට අවබෝධ වේ. එම කෝණය අනුව ලෝකය සකස්වන ආකාරය වන නුවණ ඇති වේ. මේ සියල්ලම ප්‍රඥාවටම අදාළ වේ.

“න ඛො භික්ඛු, තඤ්ඤාව උපාදානං තෙ පඤ්චුපාදානකඛන්ධා න’පි අඤ්ඤානු පඤ්චුපාදානකඛන්ධෙහි උපාදානං, අපි ච යො තථ ඡන්දරාගො තං තථ උපාදානනති.” (මහා පුණ්ණමා සූත්‍රය - ම.නි 3)

“මහණ, එම උපාදාන ඒ පඤ්චෝපාදානස්කන්ධම නොවෙයි, උපාදානය පඤ්චෝපාදානස්කන්ධ වලින් වෙන්ව ද නොවෙයි. නමුත්, එහි යම් ඡන්ද රාගයෙක් වේ නම් එය එහි උපාදාන යි.”

පැවැත්ම සිදුවන ආකාරය වටහා ගැනීමට ඉහතින් පෙන්වූ මහාපුණ්ණම සූත්‍රය බොහෝ උපකාර වේ. කිසිඳු ලෙසකින් පැවැත්මක යෙදීම පඤ්චක්ඛන්ධ ලෙස නොයෙදෙන බවත් පඤ්චඋපාදානක්ඛන්ධ වශයෙන්ම පමණක් යෙදෙන බව ප්‍රඥාවට වැටහේ. මේ පෙන්වූ කරුණු තුළින් ඛන්ධ හා උපාදානක්ඛන්ධ ගැන දේශනාව තුළ පැහැදිලි වන ආකාරය වටහා ගත හැකි වේ. එමෙන්ම උදය වය දැකීමත්, සංඛත ලක්ෂණත් වටහා ගත හැකි වේ. මෙසේ යෙදෙන රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන පහ කෙසේ අර්ථ ගැන්වේද යන බව පහත දේශනා අනුව වටහා ගනිමු.

“රූපනීති ඛො භික්ඛවෙ, තසමා රූපනති වුවවති. කෙන රූපනති: සීතෙන’පි රූපනති, උණෙන’පි රූපනති, ජීඝවණය’පි රූපනති, පිපාසාය’පි රූපනති, ඩංසමකසවාතාතපසිරිංසපසමඵසෙසන’පි රූපනති.” (ඛජ්ජනීය සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, “රූප්පනය” වේ යැයි එහෙයින් රූපයයි කියනු ලැබෙයි, කුමකින් රූප්පනය වේද යත්: සීතලෙන් රූප්පනය වේ, උණුසුමෙන් රූප්පනය වේ, බඩගින්නෙන් රූප්පනය වේ, පිපාසයෙන් රූප්පනය

වේ, මැසි මදුරුවන්ගෙන් රූප්පනය වේ. වාතය, උණුසුම, සර්පයන්ගෙන් රූප්පනය වේ.”

“වෙදියතීති ඛො භික්ඛවෙ, තසමා වෙදනාති වුවවති. කිඤ්ච වෙදියති සුඛමපි වෙදියති, දුක්ඛමපි වෙදියති, අදුක්ඛමසුඛමපි වෙදියති.”

“මහණෙනි ‘විදින්තේ යැයි’ එහෙයින් වේදනාව යැයි කියනු ලැබේ. කුමක් විඳී ද? සැප ද විඳී. දුක් ද විඳී. අදුක්ඛමසුඛ ද විඳී”

“සඤ්ජානාතීති ඛො භික්ඛවෙ, තසමා සඤ්ජානාති වුවවති. කිඤ්ච සඤ්ජානාති: නීලමපි සඤ්ජානාති; පීතකමපි සඤ්ජානාති; ලොභිතකමපි සඤ්ජානාති; ඔදානමපි සඤ්ජානාති. ”

“මහණෙනි, හඳුනාගන්නේ යැයි එහෙයින් හඳුනාගැනීම යැයි කියනු ලැබේ. කුමක් හඳුනාගනී ද? නිල් ද හඳුනාගනී. කහ ද හඳුනාගනී. රතු ද හඳුනාගනී. සුදු ද හඳුනාගනී.”

“සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොනතීති භික්ඛවෙ, තසමා සඛ්ඛාරාති වුවවනති. කිඤ්ච සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොනති: රූපං රූපතතාය සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොනති. වෙදනං වෙදනතතාය සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොනති. සඤ්ජාං සඤ්ජාතතාය සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොනති. සඛ්ඛාරෙ සඛ්ඛාරතතාය සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොනති, විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණතතාය සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොනති.”

“මහණෙනි, සංඛතය විශේෂයෙන් සකස්කරති යැයි එහෙයින් සංඛාර යැයි කියනු ලැබෙති. කුමන සංඛතයක් විශේෂයෙන් සකස්කරති ද? රූපය රූපය පිණිස සංඛතය විශේෂයෙන් සකස්කරති. වේදනාව වේදනාව පිණිස සංඛතය විශේෂයෙන් සකස්කරති. සංඥාව සංඥාව පිණිස සංඛතය විශේෂයෙන් සකස්කරති. සංඛාරය සංඛාරය පිණිස සංඛතය විශේෂයෙන් සකස්කරති. විඤ්ඤාණය විඤ්ඤාණය පිණිස සංඛතය විශේෂයෙන් සකස්කරති.”

“විජානාතීති ඛො භික්ඛවො, තසමා විඤ්ඤාණනති චුළචති. කිඤ්ච විජානාති: අමබ්භිලමපි විජානාති, තිත්තකමපි විජානාති, කටුකමපි විජානාති, මධුරකමපි විජානාති, ධාරකමපි විජානාති, අධාරකමපි විජානාති, ලොණකමපි විජානාති, අලොණකමපි විජානාති.”

“මහණෙනි, ‘විශේෂයෙන් දැනගන්නවා’ යැයි එහෙයින් විඤ්ඤාණය යැයි කියනු ලැබෙයි. කවර කරුණක් විශේෂයෙන් දැනගනීද? ඇඹුල ද විශේෂයෙන් දැනගනී. තිත්ත ද විශේෂයෙන් දැනගනී. කටුක රස ද විශේෂයෙන් දැනගනී. මධුර රස ද විශේෂයෙන් දැනගනී. කර රස ද විශේෂයෙන් දැනගනී. කටුක නැති රස ද විශේෂයෙන් දැනගනී. ලුණු රස ද විශේෂයෙන් දැනගනී. ලුණු රස නැති බව ද විශේෂයෙන් දැනගනී.

රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන කරුණු පහේ සරලම අර්ථය බජ්ජනීය සුත්‍රය අනුව හොඳින් පැහැදිලි වේ.

37. රූපය සහ රූප උපාදානස්කන්ධය

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ සක්කාය නම් වූ පඤ්චඋපාදානධන්ධ පිළිබඳව විග්‍රහයක් ඛජ්ජනීය සූත්‍රයේ සඳහන් විය. එහි සඳහන් කරුණු පහ වෙන් වෙන්ව පැහැදිලි කරගනිමු. පළමුවෙන්ම රූපය පිළිබඳව විමසා බලමු.

රූප්පනය වෙනවා ‘රූප්පති’ යන ක්‍රියාවට රූපය ලෙස තථාගතයන් වහන්සේ අර්ථය ඉස්මතු කොට පෙන්වා දී ඇත. රූප්පනය වෙනවා යන ක්‍රියාවට සිංහල ව්‍යවහාරය තුළ ‘ඉද්දෙනවා’ (ඇදුම් කනවා) යන අරුත් ගත හැක. ලෝකයා, රූපය ලෙස වටහාගන්නේ ස්වකීයත්වයට (තමාට) දැනෙන ගතියට හා ස්වකීයත්වයට (තමාට) ගෝචර වන ගතියටයි. එබැවින් රූපය ඉක්මවූව ද ස්වකීයත්වය ඉක්මවා නොයයි. එනම් සක්කාය නිරෝධ වීම නම් වූ එතෙරවීම සිදු නොවේ. එවිට ස්වකීයත්වයට (තමාට) ගෝචර වන රූප ස්වභාවය ඉක්මවා ස්වකීයත්වයට (තමාට) සඤ්ඤා ස්වභාවය ගෝචර වේ. නමුත් ස්වකීයත්වය ඉක්මවා නොයයි.

මෙසේ ලෝකයාට (පෘථග්ජනයාට) රූපය ගැන වැටහෙන (එනම් ස්වකීයත්වයට රූපය වැටහෙන) ආකාරයත් තථාගත දහම තුළ සංඛත බව ඉස්මතු කරමින් පෙන්වන ස්වකීයත්වයෙහි විග්‍රහ වන රූපයත් අතර විශාල වෙනසක් තිබේ. එමනිසා ශ්‍රද්ධාවෙන්, ගැඹුරු දහම ඇසීමට යොමු වූ ප්‍රඥාවන්තයා, තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ රූපය කුමක්ද යන වග සෙවීමට, විමසීමට එම දහමට අනුවම පමණක් යොමු වේ. එනම් යෝනියෝ මනසිකාරය ඇති වේ. එසේ යෝනියෝ මනසිකාරයෙන් ඇතිවූ ප්‍රඥාවේ භාවිතය තුළින් (තමාට නොහොත් ස්වකීයත්වයට ගෝචර වන රූප ස්වභාවය යන වැටහීමෙන් තොරව) ස්වකීයත්වය තුළ විග්‍රහ වන රූප ස්වභාවය ඉක්මවීමෙන් ලෝකයෙන් එතෙර වේ.

“යෙ ව ඛො කෙච් භිකඛචෙ, සමණා චා බ්‍රාහ්මණා චා එවං රූපං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපනිරෝධං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපනිරෝධගාමීනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය. එවං

රූපසස අසසාදං අභිඤ්ඤාය, එවං රූපසස ආදීනවං අභිඤ්ඤාය,
 එවං රූපසස නිස්සරණං අභිඤ්ඤාය රූපසස නිබ්බිදා විරාගා
 නිරෝධා අනුපාදා විමුක්තා, තෙ සුවිමුක්තා. යෙ සුවිමුක්තා, තෙ
 කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො චට්ටං තෙසං නතී පඤ්ඤාපතාය.”
 (සත්තට්ඨාන සූත්‍රය, ස.නි. 3)

“මහණෙනි, යම් කිසි ශ්‍රමණයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ මෙසේ
 රූපය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ රූප සමුදය
 විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ රූප නිරෝධය
 විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ රූප නිරෝධගාමීනී
 ප්‍රතිපදාව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ රූපයේ
 ආස්වාදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ රූපයේ ආදීනව
 විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ රූපයේ නිස්සරණය
 විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, රූපයට යථාර්ථ වශයෙන්
 කළකිරීමේ (ලැබීමේ ලෙස නොයෙදේ). රාගය දුරුවේ. නිරෝධ වේ.
 උපාදාන රහිතව මිදේ. ඔහු මනාව මිදුනා වේ. යමෙක් මනාව
 මිදුනාහු ද ඔහු කේවලී (කිසිවක සම්බන්ධයක් නොවීමේ විග්‍රහය)
 වෙයි. යමෙක් කේවලී ද, ඔවුනට කරකැවීමක් (වට්ටයක්)
 පැනවෙන්නේ නැත.”

රූපය ගැන පමණක් භෝයන විට සක්කායෙන් එතෙර වන බව
 සත්තට්ඨාන සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි වේ. එනම් රූපය පිළිබඳව
 තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ කරුණු අනුවම යෝනියේ
 මනසිකාර කරන විට ඇති වූ ප්‍රඥාවේ භාවිතයෙන් සක්කාය
 නිරෝධය සාක්ෂාත් වේ. එම ප්‍රඥාව උදාවීම, දර්ශනය ඇතිවීම නම්
 වූ සෝතාපන්න වීමයි.

රූප්පනයවීම, ‘රූප්පති’ නම් වූ ක්‍රියාව තව දුරටත් පැහැදිලි
 කරගැනීම සඳහා සතර මහා භූත ඇසුරින් ද සොයා බලමු. එනම්
 ඒ ගති හතරෙන් එකක් හෝ ‘ප්‍රකට වීමේ’ ‘යෙදීම’ වූ
 ස්වකීයත්වයයි. (මෙහි පැහැදිලි වන්නේ ස්වකීයත්වයට ගෝචර වීම
 නොවේ.) එනම් රූප්පනය වීමයි (‘ඉද්දෙනවා’, ‘ඇදුම් කනවා’).
 මෙය පෙන්වීමට බජ්ජනීය සූත්‍රයේදී උදාහරණයක් ද පෙන්වා ඇත.

එනම් ‘කුමකින් රුප්පනය වේද?’ සීතල, උණුසුම ඇතුළු තවත් කරුණු හේතුවෙන් බව පෙන්වා දී ඇත. සීතල, උණුසුම ආදියෙන් සිදුවන ‘ක්‍රියාවේ යෙදීම’ සතර මහා භූතවල එකක හෝ යෙදීමේ ක්‍රියාවම වේ. එලෙසට රූපය බව පැහැදිලි වේ. එමනිසා තථාගතයන් වහන්සේ එතෙර වන ප්‍රතිපදාවේ දකින ආකාරය වන ප්‍රඥාවේ භාවිතයට ‘ඉති රූපං’ (මෙසේ රූපයයි) ලෙස පෙන්වා ඇත. තථාගත දහම අසා ඒ අනුව විමසන විට ‘යමක්’ ‘දෙයක්’ ලෙස ලැබීමෙන් තොරව (‘මේ’, ‘ඉදං’ ලෙස පෙන්වීමකින් තොරව) ‘මෙසේ රූපය’ රුප්පනයවීම ලෙස ප්‍රඥාවේ දර්ශනය වේ. එලෙස දර්ශනය වන විට සමුදය ද -වය ද ‘මෙසේ රූපයේ හටගැනීම (ඉති රූපස්ස සමුදයො) ‘මෙසේ රූපයේ නැතිවීම’ (ඉති රූපස්ස අත්ථගමො) ලෙසින් දර්ශනය සිදුවීම සක්කාය නිරෝධය නම් වූ එතෙරවීමේ ප්‍රතිපදාව යි.

“කතමො චාචුසො, රුප්පාදානකඛණො: චතතාරි ච මහාභූතානි චතුනනඤච මහාභූතානං උපාදාය රූපං.” (මහාහත්ථීපදොපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඇවැත්නි, කෙතෙකින් රූපඋපාදානස්කන්ධය වේද? සතර මහා භූත ද, සතර මහා භූත උපාදානයෙන් ද රූප වේ.”

රුප්පනය වීම ගැන මනසිකාර කිරීම සඳහා තව දුරටත් ධර්මය ශ්‍රවණය කරන විට ධාතු හතර ගැන ඉගෙන ගත යුතු වේ.

“කතමො චාචුසො පඨවීධාතු: පඨවීධාතු සියා අජ්ඣතතිකා සියා බාහිරා. කතමො චාචුසො අජ්ඣතතිකා පඨවීධාතු: යං අජ්ඣතතං පචචතතං කකඛලං බරිගතං උපාදිනනං - පෙ- ආපොධාතු -පෙ- තෙජෝධාතු -පෙ- වායොධාතු -පෙ-” (මහාහත්ථීපදොපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඇවැත්නි, පඨවි ධාතුව කවරක් වේද? පඨවි ධාතු ආධ්‍යාත්මික ද වේ. බාහිර ද වේ. ඇවැත්නි, ආධ්‍යාත්මික පඨවි ධාතු කවරක් වේද? යම් අධ්‍යාත්ම ද, තමාට අයත් ද, තද ද, ගොරෝසු ද, උපාදාන

කරගැනීමෙන් වූ ද තද ගතිය වේ. -පෙ- ආපොධාතු -පෙ-
තෙජොධාතු -පෙ- වායොධාතු -පෙ-”

වෙන් වෙන් වශයෙන් ධාතු සතර පිළිබඳව ධර්මයට අනුව විමසන විට දී තද, ගොරෝසුබව, ආදී ඒ ඒ ධාතුන්ට අදාළ වෙන් වෙන් ලක්ෂණබව, උපාදානයෙන් හටගන්නා ආකාරය අනුව විමසිය යුතු වේ. මේ ආකාරයට විමසන විට උපාදානය සෙවීමට තරාගත ධර්මයට තව දුරටත් යොමුවී විමසිය යුතු වේ. මේ අයුරින් විමසීමට පහසුව පිණිස, එම ගතීන් යෙදීම ලෙස උදාහරණයක් වශයෙන් ('සෙය්‍යවීදං' ලෙස) කෙස්, ලොම්, පිත, සෙම ආදිය ද පෙන්වා දී ඇත. මෙසේ විමසන විට දී 'රූප්පනයවීම' නම් වූ ක්‍රියාවේ 'උපාදාන ලෙස' (සාසවාං උපාදානියං) යෙදීම 'ස්වකීයත්වය' බවත්, එය ඒ ලෙසටම ප්‍රඥාවෙන් යථාර්ථ වශයෙන් දකින විට 'එය මම නොවේ' (නෙසොභමස්මි) වශයෙන් දකිමින් ස්වකීයත්වයෙන් එතෙර වේ.

“යං තරාභුතසස රූපං, තං රූපුපාදානකඛන්ධෙ සඛගභං ගච්ඡති.”
(මහාභත්ථීපදෝපම සුත්‍රය - ම.නි. 1)

“යම් එසේ වූ හටගැනීමේ රූපයක් වේ ද, එය රූපඋපාදානස්කන්ධය වශයෙන් එක්වීමට යයි.”

“එවං කීරමෙසං පඤ්චනනං උපාදානකඛන්ධානං සඛගභො සනතිපාතො සමවායො භොති. චුතතං බො පනෙතං හගචතා: ‘යො පටිච්චසමුපපාදං පසසති සො ධම්මං පසසති. යො ධම්මං පසසති සො පටිච්චසමුපපාදං පසසති’ති. පටිච්චසමුපපනනා බො පනිමෙ යද්දං පඤ්චුපාදානකඛන්ධා.”

“මෙසේ වනාහි මේ පස් ආකාර වූ උපාදානස්කන්ධයන්ගේ එක්වීම, එක්රැස්වීම, එකට යෑම වෙයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙය වදාරන ලදී: ‘යමෙක් පටිච්චසමුප්පාදය දකියි ද, හෙතෙම ධර්මය දකියි. යමෙක් ධර්මය දකියි ද, හෙතෙම පටිච්චසමුප්පාදය දකි’ යි කියා ය. මේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්නාහු ය (පටිච්ච සමුප්පන්නය).”

රූපය වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ කුමක් ද යන වග විමසන විට දී රූප්පනය වීම නම් වූ සකස්වීම පිළිබඳ ඥානය ඇතිවේ. එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීමත්, එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීම දැකීමත්, පටිච්චසමුප්පාදය දැකීම බව මහාහත්වීපදෝපම සුත්‍රය තුළ මනාව පෙන්වා ඇත. එලෙසම රූපය 'සංඛත ලෙසට' නුවණ ඇතිවන විට රූප්පනයවීම උපාදාන (සාසවාං උපාදානීයං) වන යෙදීමත් සමඟ වන පැවැත්ම රූපඋපාදානක්ඛන්ධය වශයෙන් ද මේ දේශනාව තුළ මනාව පැහැදිලි කර ඇත. මේ ආකාරයට රූපය පිළිබඳව තථාගත දහමට අනුව සත්‍යය ගවේෂී ප්‍රඥාවන්තයා මනසිකාර කිරීමට යොමුවේ.

38. වේදනා සහ සඤ්ඤා උපාදානස්කන්ධ

පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයේ පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාවට අනුව විශාල කරුණු ප්‍රමාණයක් පෙන්වා දුනි. එහි දී විස්තර වන රූප විග්‍රහය ඛජ්ජනිය සූත්‍රයට අනුව පැහැදිලි වන අතර වේදනාව පිළිබඳව ද එලෙසටම පැහැදිලි කර ගනිමු.

ඛජ්ජනිය සූත්‍රය තුළ දී වේදනාව ලෙස පෙන්වා දී ඇත්තේ ද ‘වේදියති’ එනම් විඳින බව පෙන්වීමයි. එනම් ස්වකීයත්වය පිළිබඳව කරන විග්‍රහයක අඩංගු කරුණකි. එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබීමක් නොවේ. එනමුදු ලෝකයේ සිටින කෙනෙකුට (පෘථග්ජනයෙකුට) එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබෙන්නක් බව වැටහේ. එම නිසා ඒ ආකාර වූ විඳීම් ඉක්මවමින් විමුක්තියක් ලබන ප්‍රතිපදාවන් අන්‍යශාස්තාවරු පෙන්වා වදාළ හ. නමුත් ස්වකීයත්වය ඉක්මවා නොයයි. මෙසේ ලෝකයාට (පෘථග්ජනයාට) වේදනාව ගැන වැටහෙන (එනම් ස්වකීයත්වයට වේදනාව වැටහෙන) ආකාරයත් තථාගත දහම තුළ සංඛත බව ඉස්මතු කරමින් පෙන්වන ස්වකීයත්වයෙහි විග්‍රහ වන වේදනාවත් අතර විශාල වෙනසක් තිබේ. එම නිසා ශ්‍රද්ධාවෙන්, ගැඹුරු දහම ඇසීමට යොමු වූ ප්‍රඥාවන්තයා, තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ වේදනාව කුමක් ද යන වග සෙවීමට, විමසීමට එම දහමට අනුවම පමණක් යොමු වේ. එවිට එම දහමට අනුව සෙවීමට මනසිකාර කරන විට දී ප්‍රඥාව ඇතිවී ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ප්‍රතිපදාවට යොමු වේ.

“යෙ ච ඛො කෙච් භිකඛවෙ, සමණො චා බ්‍රාහමණො චා එචං වේදනං අභිඤ්ඤාය එචං වේදනාසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එචං වේදනානිරොධං අභිඤ්ඤාය, එචං වේදනානිරොධගාමීනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය. එචං වේදනාය අසසාදං අභිඤ්ඤාය, එචං වේදනාය ආදීනචං අභිඤ්ඤාය, එචං වේදනාය නිසසරණං අභිඤ්ඤාය, වේදනාය නිබ්බදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුක්තා. තෙ සුවිමුක්තා. යෙ සුවිමුක්තා තෙ කෙච්චිනො. යෙ කෙච්චිනො චට්ටං තෙසං නඤ්ච පඤ්ඤාපනාය.” (සත්තට්ඨාන සූත්‍රය, ස.නි. 3)

“මහණෙනි, යම් කිසි ශ්‍රමණයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ මෙසේ වේදනාව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ වේදනා සමුදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ වේදනා නිරෝධය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ වේදනා නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ වේදනාවේ ආස්වාදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ වේදනාවේ ආදීනව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ වේදනාවේ නිස්සරණය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, වේදනාවට යථාර්ථ වශයෙන් කළකිරේ (උක්ඛිම ලෙස නොයෙදේ). රාගය දුරුවේ. නිරෝධ වේ. උපාදාන රහිතව මිදේ. ඔහු මනාව මිදුනා වේ. යමෙක් මනාව මිදුනාහු ද ඔහු කේවලී (කිසිවක සම්බන්ධයක් නොවීමේ විග්‍රහය) වෙයි. යමෙක් කේවලී ද, ඔවුනට කරකැවීමක් (වට්ටයක්) පැනවෙන්නේ නැත.”

මෙසේ විදීම ගැන තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ ආකාරයට විමසන විට ප්‍රඥාව ඇති වී සෝතාපන්න වේ. එය භාවිත කිරීම තුළින් සක්කාය නිරෝධ වී නිවීම සාක්ෂාත් කරයි.

“යා තථාභුතසස වේදනා, සා වේදනුපාදානකඛන්ධො සඛගහං ගච්ඡති.” (මහාහත්ථීපදෝපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“යම් එසේ වූ හටගැනීමේ වේදනාවක් වේ ද, එය වේදනාඋපාදානස්කන්ධය වශයෙන් එක්වීමට යයි.”

“එවං කීරමෙසං පඤ්චනනං උපාදානකඛන්ධානං සඛගහො සනතිපාතො සම්චායො හොති. චූතනං ඛො පනෙතං හගචතා: ‘යො පට්චවසමුපපාදං පසසති සො ධම්මං පසසති. යො ධම්මං පසසති සො පට්චවසමුපපාදං පසසති’ති. පට්චවසමුපපනනා ඛො පනීමො යද්දං පඤ්චුපාදානකඛන්ධා.”

“මෙසේ වනාහි මේ පස් ආකාර වූ උපාදානස්කන්ධයන්ගේ එක්වීම, එක්රැස්වීම, එකට යෑම වෙයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙය වදාරන ලදී: ‘යමෙක් පට්චවසමුප්පාදය දකියි ද, හෙතෙම ධර්මය දකියි. යමෙක් ධර්මය දකියි ද, හෙතෙම පට්චවසමුප්පාදය දකී’ යි

කියා ය. මේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්නාහු ය (පටිච්ච සමුප්පන්නය).”

විදීම වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ කුමක් ද යන වග විමසන විට දී විදීම නම් වූ සකස්වීම පිළිබඳ ඥානය ඇතිවේ. එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීමත්, එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීම දැකීමත්, පටිච්චසමුප්පාදය දැකීම බව මහාහත්ථීපඤ්චපම සූත්‍රය තුළ මනාව පෙන්වා ඇත. එලෙසම විදීම ‘සංඛත ලෙසට’ නුවණ ඇතිවන විට විදීම උපාදාන (සාසවං උපාදානියං) වන යෙදීමක් සමඟ වන පැවැත්ම වේදනා උපාදානක්ඛන්ධය වශයෙන් ද මේ දේශනාව තුළ මනාව පැහැදිලි කර ඇත. මේ ආකාරයට වේදනාව පිළිබඳව තථාගත දහමට අනුව සත්‍යගවේෂී ප්‍රඥාවන්තයා මනසිකාර කිරීමට යොමුවේ.

බජ්ජනීය සූත්‍රය තුළ දී සඤ්ඤාව ලෙස පෙන්වා දී ඇත්තේ ද ‘සඤ්ජානාති’ එනම්, හඳුනාගන්නා බව පෙන්වීමයි. එනම් ස්වකීයත්වය පිළිබඳව කරන විග්‍රහයක අඩංගු කරුණකි. එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබීමක් නොවේ. එනමුදු ලෝකයේ සිටින කෙනෙකුට (පෘථග්ජනයෙකුට) එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබෙන්නක් බව වැටහේ. එමනිසා ඒ ආකාර වූ හඳුනාගැනීම් ඉක්මවමින් විමුක්තියක් ලබන ප්‍රතිපදාවන් අත්‍යශාස්තාවරු පෙන්වා වදාළ හ. නමුත්, ස්වකීයත්වය ඉක්මවා නොයයි. මෙසේ ලෝකයාට (පෘථග්ජනයාට) සඤ්ඤාව ගැන වැටහෙන (එනම් ස්වකීයත්වයට සඤ්ඤාව වැටහෙන) ආකාරයත් තථාගත දහම තුළ සංඛත බව ඉස්මතු කරමින් පෙන්වන ස්වකීයත්වයෙහි විග්‍රහ වන සඤ්ඤාවත් අතර විශාල වෙනසක් තිබේ. එමනිසා ශ්‍රද්ධාවෙන්, ගැඹුරු දහම ඇසීමට යොමු වූ ප්‍රඥාවන්තයා, තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ සඤ්ඤාව කුමක් ද යන වග සෙවීමට, විමසීමට එම දහමට අනුවම පමණක් යොමු වේ. එවිට එම දහමට අනුව සෙවීමට මනසිකාර කරන විට දී ප්‍රඥාව ඇති වී ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ප්‍රතිපදාවට යොමු වේ. සඤ්ඤාව පිළිබඳ තථාගත දහමට අනුව විමසීමට පහසුවන ලෙස උදාහරණයක් පෙන්වා දී ඇත. එනම් පාට

වර්ගයන් හඳුනාගන්නා බවයි. හඳුනාගැනීම නම් වූ ක්‍රියාව පෙන්වීමට එකරුණු උදාහරණ ලෙසට පමණක් පෙන්වා ඇත.

“යෙ ව ධෝ කෙවි හිකබ්වෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං සඤ්ඤා අභිඤ්ඤාය එවං සඤ්ඤාසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං සඤ්ඤානිරෝධං අභිඤ්ඤාය, එවං සඤ්ඤානිරෝධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය. එවං සඤ්ඤායඅසසාදං අභිඤ්ඤාය, එවං සඤ්ඤාය ආදීනවං අභිඤ්ඤාය, එවං සඤ්ඤාය නිසසරණං අභිඤ්ඤාය, සඤ්ඤාය නිබ්බදා විරාගා නිරෝධා අනුපාදා විමුක්තා. තෙ සුචිමුක්තා. යෙ සුචිමුක්තා තෙ කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො වට්ටං තෙසං නපටී පඤ්ඤාපනාය.” (සත්තට්ඨාන සූත්‍රය, ස.නි. 3)

“මහණෙනි, යම් කිසි ශ්‍රමණයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ මෙසේ සඤ්ඤාව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සඤ්ඤා සමුදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සඤ්ඤා නිරෝධය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සඤ්ඤා නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සඤ්ඤාවේ ආස්වාදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සඤ්ඤාවේ ආදීනව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සඤ්ඤාවේ නිස්සරණය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, සඤ්ඤාවට යථාර්ථ වශයෙන් කළකිරේ (ලැබීම ලෙස නොයෙදේ). රාගය දුරුවේ. නිරෝධ වේ. උපාදාන රහිතව මිදේ. ඔහු මනාව මිදුනා වේ. යමෙක් මනාව මිදුනාහු ද ඔහු කේවලී (කිසිවක සම්බන්ධයක් නොවීමේ විග්‍රහය) වෙයි. යමෙක් කේවලී ද, ඔවුනට කරකැවීමක් (වට්ටයක්) පැනවෙන්නේ නැත.”

මෙසේ හැඳිනීම ගැන තර්කයන් වහන්සේ පෙන්වූ ආකාරයට විමසන විට ප්‍රඥාව ඇති වී සෝතාපන්න වේ. එය භාවිත කිරීම තුළින් සක්කාය නිරෝධ වී නිවීම සාක්ෂාත් කරයි.

“යා තර්භුතසස සඤ්ඤා, සා සඤ්ඤාපාදානකබ්භෙධ සඛගහං ගච්ඡති” (මහාහත්ථිපලෝපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“යම් එසේ වූ හටගැනීමේ සඤ්ඤාවක් වේ ද, එය සඤ්ඤාඋපාදානස්කන්ධය වශයෙන් එක්වීමට යයි.”

“එවං කීරමෙසං පඤ්චනනං උපාදානකඛන්ධානං සඛගභො සනතිපාතො සම්චායො භොති. චූතනං ඛො පනෙතං හගචතා: ‘යො පට්චවසමුපපාදං පසසති සො ධමමං පසසති. යො ධමමං පසසති සො පට්චවසමුපපාදං පසසති’ති. පට්චවසමුපපනනා ඛො පනීමෙ යද්දං පඤ්චුපාදානකඛන්ධා.”

“මෙසේ වනාහි මේ පස් ආකාර වූ උපාදානස්කන්ධයන්ගේ එක්වීම, එක්රැස්වීම, එකට යෑම වෙයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙය වදාරන ලදී: ‘යමෙක් පට්චවසමුප්පාදය දකියි ද, හෙතෙම ධර්මය දකියි. යමෙක් ධර්මය දකියි ද, හෙතෙම පට්චවසමුප්පාදය දකි’ යි කියා ය. මේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්නාහු ය (පට්චවසමුප්පන්තය).”

හැඳීනීම වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ කුමක් ද යන වග විමසන විට දී ‘හැඳීනීම’ නම් වූ සකස්වීම පිළිබඳ ඥානය ඇතිවේ. එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීමත්, එසේ සකස්වීම හටගැනීම දැකීමත්, පට්චවසමුප්පාදය දැකීම බව මහාහත්ථීපඥෝපම සූත්‍රය තුළ මනාව පෙන්වා ඇත. එලෙසම හැඳීනීම ‘සංඛත ලෙසට’ නුවණ ඇතිවන විට හැඳීනීම උපාදාන (සාසවං උපාදානියං) වන යෙදීමත් සමඟ වන පැවැත්ම සඤ්ඤා උපාදානකඛන්ධය වශයෙන් ද මේ දේශනාව තුළ මනාව පැහැදිලි කර ඇත. මේ ආකාරයට හැඳීනීම පිළිබඳව තථාගත දහමට අනුව සත්‍යගවේෂී ප්‍රඥාවන්තයා මනසිකාර කිරීමට යොමුවේ.

39. සංඛාර සහ විඤ්ඤාණ උපාදානස්කන්ධ

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයේ පිළිබඳව ඉගෙන ගැනීමේ දී, එහි අන්තර්ගත රූප, වේදනා, සංඥා පිළිබඳව කලින් පැහැදිලි කරන ලදී.

බජ්ජනීය සූත්‍රය තුළ දී සංඛාර ලෙස පෙන්වා දී ඇත්තේ ද ‘අභිසඛබරොනතීති’ එනම් විශේෂයෙන් සකස්වෙන බව පෙන්වීමයි. එනම් ස්වකීයත්වය පිළිබඳව කරන විග්‍රහයක අඩංගු කරුණකි. එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබීමක් නොවේ. එනමුදු ලෝකයේ සිටින කෙනෙකුට (පෘථග්ජනයෙකුට) එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබෙන්නක් බව වැටහේ. එම නිසා ඒ ආකාර වූ සකස්වීම් ඉක්මවමින් විමුක්තියක් ලබන ප්‍රතිපදාවන් අන්‍යාශාස්තාවරු පෙන්වා වදාළ හ. නමුත් ස්වකීයත්වය ඉක්මවා නොයයි. මෙසේ ලෝකයාට (පෘථග්ජනයාට) සංඛාරය ගැන වැටහෙන (එනම් ස්වකීයත්වයට සංඛාරය වැටහෙන) ආකාරයත් තථාගත දහම තුළ සංඛත බව ඉස්මතු කරමින් පෙන්වන ස්වකීයත්වයෙහි විග්‍රහ වන සංඛාරයත් අතර විශාල වෙනසක් තිබේ. එම නිසා ශ්‍රද්ධාවෙන්, ගැඹුරු දහම ඇසීමට යොමු වූ ප්‍රඥාවන්තයා, තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ සංඛාරය කුමක් ද යන වග සෙවීමට, විමසීමට එම දහමට අනුවම පමණක් යොමු වේ. එවිට එම දහමට අනුව සෙවීමට මනසිකාර කරන විට දී ප්‍රඥාව ඇති වී ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ප්‍රතිපදාවට යොමු වේ.

මෙහිදී ද සකස්වීම නම් වූ ක්‍රියාව පෙන්වීම ම ස්වකීයත්වය සකස්වීමේ විග්‍රහය සඳහා උදාහරණ ලෙස පෙන්වා දී ඇත. තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන සකස්වීම නම් ක්‍රියාව මනාව තථාගත දහම තුළම පැහැදිලි කර ඇත. සංස්කාරය නම් වූ සකස්වීම පෙන්වන විට දී තවත් වූ තිබෙන කරුණක් ඉස්මතු කර නැත. මන්දයත් තිබෙන දෙයක් විග්‍රහ කරන විට ‘මේ’ ලෙසට දෙයක් ‘යමක්’ ලැබෙන බැවිණි.

“යෙ ව ධො කෙවි හිකඩවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා එවං සඛධාරා අභිඤ්ඤාය එවං සඛධාරසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං සඛධාරනිරෝධං අභිඤ්ඤාය, එවං සඛධාරනිරෝධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය.

එවං සඛධාරෙසු අසසාදං අභිඤ්ඤාය, එවං සඛධාරෙසු ආදීනවං අභිඤ්ඤාය, එවං සඛධාරෙසු නිසසරණං අභිඤ්ඤාය, සඛධාරෙසු නිබ්බදා විරාගා නිරෝධා අනුපාදා විමුක්තා. තෙ සුවිමුක්තා. යෙ සුවිමුක්තා තෙ කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො වට්ටං තෙසං නන්ථී පඤ්ඤාපනාය.” (සත්තට්ඨාන සූත්‍රය, ස.නි. 3)

“මහණෙනි, යම් කිසි ශ්‍රමණයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ මෙසේ සංඛාර විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සංඛාර සමුදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සංඛාර නිරෝධය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සංඛාර නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සංඛාරයෙහි ආස්වාදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සංඛාරයෙහි ආදීනව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ සංඛාරයෙහි නිස්සරණය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, සංඛාරයට යථාර්ථ වශයෙන් කළකිරේ (ඥාතීම් ලෙස නොයෙදේ). රාගය දුරුවේ. නිරෝධ වේ. උපාදාන රහිතව මිදේ. ඔහු මනාව මිදුනා වේ. යමෙක් මනාව මිදුනාහු ද ඔහු කේවලී (කිසිවක සම්බන්ධයක් නොවීමේ විග්‍රහය) වෙයි. යමෙක් කේවලී ද, ඔවුනට කරකැවීමක් (වට්ටයක්) පැනවෙන්නේ නැත.”

මෙසේ සකස්වීම ගැන තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ ආකාරයට විමසන විට ප්‍රඥාව ඇති වී සෝතාපන්න වේ. එය භාවිත කිරීම තුළින් සක්කාය නිරෝධ වී නිවීම සාක්ෂාත් කරයි.

“යෙ තථාභුතසස සඛධාරා, තෙ සඛධාරුපාදානකඩජෙධ සඛගහං ගච්ඡන්ති.” (මහාහත්ථීපදෝපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“යම් එසේ වූ හටගැනීමේ සකස්වීමක් වේ ද, එය සංඛාරඋපාදානස්කන්ධය වශයෙන් එක්වීමට යයි.”

සකස්වීම් වශයෙන් තරාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ කුමක් ද යන වග විමසන විට දී සකස්වීම නම් වූ, සකස්වීම පිළිබඳ ඥානය ඇතිවේ. එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීමත්, එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීම දැකීමත්, පටිච්චසමුප්පාදය දැකීම බව මහාහත්වීපදෝපම සූත්‍රය තුළ මනාව පෙන්වා ඇත. එලෙසම සකස්වීම 'සංඛත ලෙසට' නුවණ ඇති වන විට සකස්වීම උපාදාන වන (සාසවං උපාදානියං) යෙදීම ත් සමග වන පැවැත්ම සංඛාර උපාදානක්ඛන්ධය වශයෙන් ද මේ දේශනාව තුළ මනාව පැහැදිලි කර ඇත. මේ ආකාරයට සකස්වීම පිළිබඳව තරාගත දහමට අනුව සත්‍යගවේෂී ප්‍රඥාවන්තයා මනසිකාර කිරීමට යොමුවේ.

බජ්ජනිය සූත්‍රය තුළ දී විඤ්ඤාණ ලෙස පෙන්වා දී ඇත්තේ ද 'විජානාතීති' එනම් 'විශේෂයෙන් දැනගන්නා' බව පෙන්වීම යි. එනම් ස්වකීයත්වය පිළිබඳව කරන විග්‍රහයක අඩංගු කරුණකි. එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබීමක් නොවේ. එනමුදු ලෝකයේ සිටින කෙනෙකුට (පෘථග්ජනයෙකුට) එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබෙන්නක් බව වැටහේ. එම නිසා ඒ ආකාර වූ දැනගැනීම් ඉක්මවමින් විමුක්තියක් ලබන ප්‍රතිපදාවන් අන්‍යශාස්තාවරු පෙන්වා වදාළ හ. නමුත්, ස්වකීයත්වය ඉක්මවා නොයයි. මෙසේ ලෝකයාට (පෘථග්ජනයාට) විඤ්ඤාණය ගැන වැටහෙන (එනම් ස්වකීයත්වයට විඤ්ඤාණය වැටහෙන) ආකාරයත් තරාගත දහම තුළ සංඛත බව ඉස්මතු කරමින් පෙන්වන ස්වකීයත්වයෙහි විග්‍රහ වන විඤ්ඤාණයත් අතර විශාල වෙනසක් තිබේ. එම නිසා ශ්‍රද්ධාවෙන්, ගැඹුරු දහම ඇසීමට යොමු වූ ප්‍රඥාවන්තයා, තරාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ විඤ්ඤාණය කුමක් ද යන වග සෙවීමට, විමසීමට එම දහමට අනුවම පමණක් යොමු වේ.

මෙහිදී දැනගැනීම නම් වූ ක්‍රියාව පෙන්වීමට විවිධ රස වර්ගයන් දැනගන්නා බව පැහැදිලි කර ඇත. එය උදාහරණයක් පමණකි. ධර්මයට අනුව මනසිකාර කිරීමට පහසු වන ලෙසට එය තරාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ හ. ස්වකීයත්වයට කිසිඳු ලෙසකින් විඤ්ඤාණය ගැන වැටහීමක් ඇති නොවේ. මන්දයත් ස්වකීයත්වයම යනු විඤ්ඤාණයක විග්‍රහය නොහොත් දැනගැනීම්

විග්‍රහයක සිදුවීම ම වේ. අන්‍යවිමුක්තිකාමීන් සිදු කරන ප්‍රතිපදාවන් තුළින් කිසිසේත්ම ස්වකීයත්වය නම් වූ සක්කායෙන් එතෙර නොවේ.

“යා වාචුසො පඤ්ඤා, යඤ්ච විඤ්ඤාණං ඉමෙ ධම්මා සංසට්ඨා නො විසංසට්ඨා. න ච ලබ්භා ඉමෙසං ධම්මානං විනිබ්භුජ්චා විනිබ්භුජ්චා නානාකරණං පඤ්ඤාපෙනුං. යඤ්චවාචුසො පජානාති තං විජානාති. යං විජානාති තං පජානාති.” (මහාවෙදද්දෙ සූත්‍රය-ම.නි.1)

“ඇවැත්නි, යම් ප්‍රඥාවක් ඇද්ද, යම් විඤ්ඤාණයක් ඇද්ද, මේ ධර්මයන් එකට පවතී, වෙන්ව නොපවතී. මේ ධර්මයන් වෙන් වෙන් කොට වෙනස පනවන්නට නොහැකිය. ඇවැත්නි, යමක් ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී ද (අවබෝධ කරයි ද) එය විශේෂයෙන් දැනගනී. යමක් විශේෂයෙන් දැනගනී ද එය ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී (අවබෝධ කරයි).”

විඤ්ඤාණය හා ප්‍රඥාව කිසිඳු ලෙසකින් වෙන් කළ නොහැකි බව සාරිපුත්ත මහරහතන් වහන්සේ පෙන්වා දී ඇත. යමෙකුට එතෙර වන ලෙසට වූ (ප්‍රඥාවෙන්) දැකීමෙන් තොරව දැනගැනීමක් බව වැටහිණි නම් එය ස්වකීයත්වය පිළිබඳ නුවණ නොවේ. ලෝකය තුළම ස්වකීයත්වයට ලැබෙන දැනගැනීමකි. එය අන්‍යශාස්තෘන් වහන්සේලාගේ ධර්මයට අනුගත වන ක්‍රියාවකි. තථාගත දහම තුළ සක්කාය (ස්වකීයත්වය) නිරෝධය, එතෙරවීම පෙන්වා දී ඇත. එලෙස පෙන්වා දිය හැක්කේ තථාගතයන් වහන්සේට පමණි. එම දහම අන්‍ය වූ ශාස්තෘන් වහන්සේලාට කිසිඳු ලෙසකින් ගෝචර නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේට පමණක් ගෝචර වන බැවින් ‘බුද්ධ’ නම් වේ. මේ පිළිබඳව බොහෝ කරුණු මූලින් ඉදිරිපත් කරන ලදී. තම තමන් ස්වකීයත්වයෙන් දැනගැනීම (විඤ්ඤාණය) තථාගත දහමට අනුව වැරදිබවත් එම නිසා තථාගත දහමට අනුවම විඤ්ඤාණය පිළිබඳව මනසිකාර කිරීමත්, සුත්‍රය නිරවුල් වීම තුළින් සිදු වේ.

“යෙ ව ධො කෙවි හිකධවෙ, සමණො චා බ්‍රාහ්මණො චා එවං විඤ්ඤාණං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණසමුදයං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරෝධං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණනිරෝධගාමිනිං පටිපදං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණසස අසසාදං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණසස ආදීනවං අභිඤ්ඤාය, එවං විඤ්ඤාණසස නිසසරණං අභිඤ්ඤාය විඤ්ඤාණසස නිබ්බිදා විරාගා නිරෝධා අනුපාදා විමුක්තා, තෙ සුවිමුක්තා. යෙ සුවිමුක්තා, තෙ කෙවලිනො. යෙ කෙවලිනො චට්ටං තෙසං නථී පඤ්ඤාපනාය.” (සත්තට්ඨාන සූත්‍රය, ස.නි. 3)

“මහණෙනි, යම් කිසි ශ්‍රමණයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ මෙසේ විඤ්ඤාණ විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ විඤ්ඤාණ සමුදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ විඤ්ඤාණ නිරෝධය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ විඤ්ඤාණ නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ විඤ්ඤාණයෙහි ආස්වාදය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ විඤ්ඤාණයෙහි ආදීනව විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, මෙසේ විඤ්ඤාණයෙහි නිස්සරණය විශේෂයෙන් අවබෝධ කරගෙන, විඤ්ඤාණයට යථාර්ථ වශයෙන් කළකිරේ (ලැබීම් ලෙස නොයෙදේ). රාගය දුරුවේ. නිරෝධ වේ. උපාදාන රහිතව මිදේ. ඔහු මනාව මිදුනා වේ. යමෙක් මනාව මිදුනාහු ද ඔහු කේවලී (කිසිවක සම්බන්ධයක් නොවීමේ විග්‍රහය) වෙයි. යමෙක් කේවලී ද, ඔවුනට කරකැවීමක් (වට්ටයක්) පැනවෙන්නේ නැත.”

මෙසේ ‘දැනගැනීම’ ගැන තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ ආකාරයට විමසන විට ප්‍රඥාව ඇති වී සෝතාපන්න වේ. එය භාවිත කිරීම තුළින් සක්කාය නිරෝධ වී නිවීම සාක්ෂාත් කරයි.

“යං තථාභ්‍යුතසස විඤ්ඤාණං, තං විඤ්ඤාණුපාදානකධනෙධ සඛගහං ගච්ඡති.” (මහාහත්ථීපදෝපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“යම් එසේ වූ හටගැනීමේ දැනගැනීමක් වේ ද, එය විඤ්ඤාණඋපාදානස්කන්ධය වශයෙන් එක්වීමට යයි.”

දැනගැනීම් වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ කුමක් ද යන වග විමසන විට දී 'දැනගැනීම' නම් වූ සකස්වීම පිළිබඳ ඥානය ඇති වේ. එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීම ත්, එසේ සකස්වීම නම් වූ හටගැනීම දැකීමත්, පටිච්චසමුප්පාදය දැකීම බව, මහාහත්ථීපදෝපම සූත්‍රය තුළ මනාව පෙන්වා ඇත. එලෙසම සකස්වීම 'සංඛත ලෙසට' නුවණ ඇතිවන විට 'දැනගැනීම' උපාදාන වන යෙදීමත් (සාසවං උපාදානීයං) සමඟ වන පැවැත්ම විඤ්ඤාණඋපාදානක්ඛන්ධය වශයෙන් ද මේ දේශනාව තුළ මනාව පැහැදිලි කර ඇත. මේ ආකාරයට 'දැනගැනීම' පිළිබඳව තථාගත දහමට අනුව සත්‍යගවේෂී ප්‍රඥාවන්තයා මනසිකාර කිරීමට යොමුවේ.

40. නුවණට පමණක් වැටහෙන ස්වකීයත්වය දැකීම

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් පිළිබඳව මේ දක්වා සවිස්තරව පැහැදිලි කරන ලදී. රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන කරුණු තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ දහමට අනුව විමසන විට ද කිසිඳු ලෙසකින් එය ස්වකීයත්වයට (තමාට) ලැබීමක් සිදු නොවේ. ස්වකීයත්වයේ ඉක්මවීම ම සිදු වේ.

“එවමෙව ඛොභං ආවුසො, න රූපං ‘අසමී’ති වදාමි, නපි අඤ්ඤානු රූපා ‘අසමී’ති වදාමි. න වෙදනං -පෙ - න සඤ්ඤං -පෙ- න සංඛාරෙ -පෙ- න විඤ්ඤාණං ‘අසමී’ති වදාමි. නපි අඤ්ඤානු විඤ්ඤාණා ‘අසමී’ති වදාමි. අපි ච මෙ ආවුසො, පඤ්චසුපාදානකඛණෙධසු ‘අසමී’ති අධිගතං අයමහමසමීති න ච සමනුපසසාමි.” (බෙමක සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“ඇවැත්නි, මම රූපය ‘වෙමි’යි නොකියමි. රූපයෙන් වෙන්ව ‘වෙමි’යි නොකියමි. වේදනාව.... සංඥාව ... සංස්කාර ... විඤ්ඤාණය ‘වෙමි’යි නොකියමි. විඤ්ඤාණයෙන් වෙන්ව ‘වෙමි’යි නොකියමි. ඇවැත්නි, නමුත් මා විසින් පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන්හි යෙදීමෙහි ‘වෙමි’ යැයි වේ. ‘මේ මම වෙමි’යි අනුව නොදකිමි.”

රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණය බුද්ධ වචනයට අනුව විමසන විට ප්‍රඥාව ඇති වේ. ඒ ප්‍රඥාව තුළින් ස්වකීයත්වය වන පඤ්චඋපාදානස්කන්ධය පිළිබඳව පැවැත්මේ නුවණ ඇතිවේ. එනමුදු ‘මේ’ ලෙසට (අයං) නිත්‍ය, ශාස්වතබවක් සිදු නොවේ. ‘වෙමි යි’ (අසමී)ති යන හැඟීම පමණක් තිබේ. එය ද නිවීමේ දී ඉක්මවයි. මේ පිළිබඳව තව දුරටත් සක්කායදිට්ඨිය ගැන විමසීමේ දී පැහැදිලි කරගත හැක.

“අසසුතවා පුටුඡ්ඡනො අරියානං අදසසාවී අරියධමමසස අකොච්චො අරියධමමම අච්චිනො, සපපුරිසානං අදසසාවී සපපුරිසධමමසස අකොච්චො සපපුරිසධමමම අච්චිනො,

සකකායදිට්ඨිපරිසුට්ඨිතෙන වෙනසා විහරති සකකායදිට්ඨිපරෙතෙන, උපපනනාය ච සකකායදිට්ඨියා නිසසරණං යථාභුතං නපපඡානාති. තසස සා සකකායදිට්ඨි ටාමගතා අපපට්ඨිතිතා ඔරමභාගියං සංයොජනං...” (මහා මාලුඛිකාස සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනායා, ආයතීයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, ආයතීධම්මයේ අදක්‍ෂයා, ආයතීධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා, සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, සත්පුරුෂධම්මයේ අදක්‍ෂයා, සත්පුරුෂධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා සක්කාය දෘෂ්ටියෙන් මඛනා ලදුව (යටපත් කරගෙන) සක්කාය දෘෂ්ටිය අනුව ගිය සිතින් යුක්තව වෙසෙයි. උපත් සක්කාය දෘෂ්ටියේ ද නිසසරණය යථාර්ථ වශයෙන් නොදනී (ප්‍රඥාවෙන් නොදනී). ඔහුගේ ඒ සක්කාය දෘෂ්ටිය ස්ථිර බවට පත්වේ. බැහැර නොකළා වූ ඕරමභාගිය සංයෝජන වෙයි.”

“සුතවා ච ඛො ආනඤ්ඤා අරියසාවකො අරියානං දසසාවී අරියධම්මසස කොච්ඤො අරියධම්මෙ සුවිනිතො, සප්පුරිසානං දසසාවී සප්පුරිසධම්මසස කොච්ඤො සප්පුරිසධම්මෙ සුවිනිතො, න සකකායදිට්ඨිපරිසුට්ඨිතෙන වෙනසා විහරති න සකකායදිට්ඨිපරෙතෙන, උපපනනාය ච සකකායදිට්ඨියා නිසසරණං යථාභුතං පඡානාති, තසස සා සකකායදිට්ඨි සානුසයා පභීයති” (මහාමාලුඛිකාස සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“ආනන්ද, ශ්‍රැතවත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා, ආයතීත්වය දකින්නේ ය, ආයතීධම්මයෙහි දක්‍ෂය, ආයතීධම්මයෙහි හික්මුණේ වෙයි, සත්පුරුෂත්වය දකින්නේ ය, සත්පුරුෂධම්මයෙහි දක්‍ෂය, සත්පුරුෂධම්මයෙහි හික්මුණේ වෙයි, සක්කාය දෘෂ්ටියෙන් මඛනා ලදුව (යටපත් කරගෙන) සක්කාය දෘෂ්ටිය අනුව ගිය සිතින් යුක්තව නොවෙසෙයි. උපත් සක්කාය දෘෂ්ටියේ ද නිසසරණය යථාර්ථ වශයෙන් දනී (ප්‍රඥාවෙන් දනී). ඔහුගේ ඒ සක්කාය දෘෂ්ටිය අනුසය වශයෙන්ම ප්‍රභාණය වේ.”

සක්කාය දිට්ඨිය යනු පුද්ගලයෙක් තුළ තිබෙන යම් දෙයක් නොවේ. ඒ බව ඉහතින් පෙන්වූ මාලුඛිකාපුත්ත සූත්‍රය තුළින් හොඳින් පැහැදිලි වේ. එනම් ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ (දකින ආකාරය) සක්කාය දිට්ඨිය වේ. ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’, ස්වකීයත්වය දැක්මක් බව වැටහෙන්නේ නුවණකට පමණි. කළින් පැහැදිලි කළ සමනුපස්සති හා පජානාති විග්‍රහය තුළින් එය මනාව ඉස්මතු වේ. මෙලෙසට ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ පුද්ගලයෙක් තුළ තිබෙන්නා වූ දෙයක් නොවන බව මාලුඛිකාපුත්ත සූත්‍රයේම පහත උපමාවෙන් පැහැදිලි වේ.

“දහරසස හි මාලුඛිකාපුත්ත, කුමාරසස මජ්ඣසස උත්තානසෙය්‍යකසස සකකායොතිපි න හොති. කුණො පනසස උපපජජීසසති සකකායදිට්ඨී. අනුසෙතිනේවසස සකකායදිට්ඨානුසයො.” (මහාමාලුඛිකා සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“මාලුඛිකාපුත්ත, උඩුකුරුව වැතිරී සිටින මෝඩ වූ ළදරු කුමරෙකුට ‘සක්කාය’ (ස්වකීයත්වය) යයි ද නොවෙයි. එහෙයින් ඔහුට සක්කාය දෘෂ්ටියක් කෙසේ උපදින්න ද? ඔහුට අනුශය (යෙදීම අනුව සිටීම) වශයෙන් සක්කාය දෘෂ්ටිය අනුශය වේ.”

ලෝකයක් තිබෙන බව හා එහි ස්ථිරවම සංයෝජනයන් තිබෙන බව පෙන්වීම ම, තථාගත දහමට අනුගත නොවේ. මන්දයත්, එයම ආත්ම වාදය හා ශාස්වත දෘෂ්ටිය වේ. එබැවින් ඒකාන්තයෙන් ලෝකයේ සිටින්නා වූ පුද්ගලයෙකුගේ සක්කාය දිට්ඨී සංයෝජනය ඇති බව පැවසීම ම සක්කාය නිරෝධ දහමට විරුද්ධ වූවකි. එසේ වන්නේ නම්, ඒකාන්තයෙන් තිබෙන ලෝකයේ, සිටින පුද්ගලයන්ගේ විනාශයක්, බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා ඇති බව ඉස්මතු වේ. එවිට අන්‍යයන් වෝදනා කරන ‘උච්චේදය නම් වූ විනාශය පනවන්නෙක්’ යන දෝෂයට ද ලක් වේ. ඒ බව මාගන්දිය සූත්‍රය තුළ ද පැහැදිලි කර ඇත.

“භුනහු සමණො ගොතමො’ති.” (මාගන්දිය සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“ශ්‍රමණ ගෝතමයන් විනාශය පනවන්නෙකි ”

ඉන්නා වූ පුද්ගලයෙකුගේ නැතිවීමක් සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ ධර්ම දේශනා නොකළ හ. ආත්ම වශයෙන් ගැනීමක් වීමට ද ධර්ම දේශනා නොකළ හ. ආත්මයක් නැති කිරීමට ද ධර්ම දේශනා නොකළ හ. ආත්ම වශයෙන්, එනම් තමා ලෙස යෙදීමේ නුසුදුසුභාවය පෙන්වා දී ඇත.

“යමපනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං කලලං නු තං සමනුපසසිතුං: “එතං මම, එසො’හමසමී, එසො මෙ අතතා”ති? “නො හෙතං හනෙන.” (ධජ්ජනීය සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“යමක් අනිත්‍ය වේ නම්, දුක් වේ නම්, වෙනස්වෙන ස්වභාව ඇත් නම් “එය මාගේ, එය මම වෙමි, එය මාගේ ආත්මය යැයි” අනුව දැකීම සුදුසු වේ ද? ස්වාමීනී, එය එසේ නොවේම ය”

මේ තුළින් ද තිබෙන්නා වූ ආත්මය නැතිවීම සඳහා ධර්මයක් තථාගතයන් වහන්සේ නොවදාළ බව මනාව ඉස්මතු වේ. අවිද්‍යාව නිසා පවතින වැරද්ද පෙන්වීමට ධර්මය දේශනා කළ හ. එලෙස යමක වැරද්ද පෙන්වීම සඳහා, වැරද්ද තුළම ලැගගෙන සිටීමෙන් වැරද්ද පෙන්වීම ද සිදුවිය නොහැක. මන්දයත් යමක් වැරදිබව වැටහීමට නම් නිවැරදිබවක් තිබිය යුතුම වේ. අවිද්‍යාව නම් වූ වැරද්දෙන් සිදුවන පැවැත්ම පෙන්වීමට විද්‍යාව උපදින මගක් ඉස්මතු කළ යුතු වේ. එලෙස විද්‍යාව ඉපදෙන මගක් සමග අවිද්‍යාවේ ඇති පැවැත්ම මනාව වටහාගත හැකිවේ. මේ සඳහා අවශ්‍ය යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපදීමට තථාගතයන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කළ සේක. ඒ ආකාරයට යෝනිසෝ මනසිකාරය උපදින ආකාරය මුලින් දීර්ඝව පැහැදිලි කරන ලදී. එසේ යෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය වර්ධනය වේ. ඒ ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය ශ්‍රද්ධානුසාරී කෙනාගේ පටන් ඉස්මතු වේ.

“තථාගතෙ චසස සදධාමතතං හොති පෙමමතතං. අපි චසස ඉමෙ ධම්මා හොනති. සෙය්‍යථීදං: සදධිඤ්චියං විරිසිඤ්චියං සතිඤ්චියං සමාධිඤ්චියං පඤ්ඤාඤ්චියං. අයං චුච්චති භික්ඛවෙ, පුගගලො සදධානුසාරී.” (කීටාගිරි සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි ද ඔහුගේ ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයක්, ප්‍රේම මාත්‍රයක් වෙයි. තවද ඔහුට මේ ධර්මයේ වෙති. ඒ මෙසේ ය: ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය ය, චිරිය ඉන්ද්‍රිය ය, සති ඉන්ද්‍රිය ය, සමාධි ඉන්ද්‍රිය ය, ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය ය. මේ පුද්ගලයා ශ්‍රද්ධානුසාරී යැයි කියනු ලැබේ”

“පඤ්චමානි භික්ඛවෙ, ඉන්ද්‍රියානි. කතමානි පඤ්ච: සද්ධින්ද්‍රියං -පෙ- පඤ්ඤින්ද්‍රියං. යතො ඛො භික්ඛවෙ, අරියසාවකො ඉමෙසං පඤ්චනනං ඉන්ද්‍රියනං සමුදයඤ්ච අත්ථගමඤ්ච අසසාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිසසරණඤ්ච යථාභුතං පජානාති. අයං චුළුවති භික්ඛවෙ, අරියසාවකො සොතාපනෙනා අවිනිපාතධමෙමා නියතො සමෙබ්බපරායණොති.” (දුතිය සෝත සුත්‍රය - ස.නි. 5-1)

“මහණෙනි, මේ ඉන්ද්‍රිය පහකි. කවර පහක් ද යත්; සද්ධින්ද්‍රිය ... පඤ්ඤින්ද්‍රිය යි. මහණෙනි, යම්කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා මේ ඉන්ද්‍රිය පහේ, හටගැන්මත්, නැතිවීමත්, ආස්වාදයත්, ආදීනවයත්, නිස්සරණයත් යථාර්ථ වශයෙන්ම ප්‍රඥාවෙන් දනී; මහණෙනි, මේ ආර්ය ශ්‍රාවකයා නිරයට නොවැටෙනසුලු, අවබෝධය (නිවීම) අවසානය නියතකොට ඇති සෝතාපන්න යැයි කියනු ලැබේ යි.”

මේ වූ ප්‍රඥාවේ කෘත්‍ය වන්නේම ද පජානාති වීමයි. ඒ බව මූල දී පෙන්වූ පැහැදිලි කිරීම් තුළ හොඳින් ඉස්මතු විය. එම පජානාති බව ආර්ය සත්‍යය ඥානය බව මහාවේදල්ල සූත්‍රයේ පැහැදිලි කර ඇත. එනම් විද්‍යාව යන සක්කාය නිරෝධයේ කෘත්‍යය ඉස්මතු වීමයි. ඒ කෘත්‍ය ඉස්මතු වන විට අවිද්‍යාව බව ද පජානාති වේ. එනම් අවිද්‍යාව පිළිබඳ ඥානයක් ද ඇති වේ. එයම එතෙරවීමේ දකින ආකාරය වන සම්මා දිට්ඨියයි.

41. “වෙමි” සහ “මේ මම වෙමි”

අවිද්‍යාවෙන් වැසුණු සත්වයෝ ඉමක් කොතක් නොපෙනෙන සංසාරයේ ගමන් කරති. යමෙක් මේ අවිද්‍යාව අවබෝධ කරයි ද, ඔහුට විද්‍යාව ඉපදීමෙන් සසර ගමන නොපැන වේ. ඒ සඳහා ලෝකයේ පහළ වන අසාමාන්‍ය උත්තම රත්නය වන බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය අවශ්‍ය වේ. අවිද්‍යාව පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ ඒ දහම පිළිබඳව විමසා බලමු.

“යතො ඛො ආවුසො අරියසාවකො එවං අවිජ්ජං පජානාති, එවං අවිජ්ජාසමුදයං පජානාති, එවං අවිජ්ජානිරොධං පජානාති, එවං අවිජ්ජානිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති....” (සම්මාදිට්ඨී සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඇවැත්නි, යම් පරිදි ආයඝී ශ්‍රාවකයා මෙසේ අවිද්‍යාව ක් මනාව දැනගනී ද (ප්‍රඥාවෙන්), මෙසේ අවිද්‍යා සමුදය ක් මනාව දැනගනී ද, මෙසේ අවිද්‍යා නිරෝධය ක් මනාව දැනගනී ද, මෙසේ අවිද්‍යා නිරොධගාමිනී ප්‍රතිපදාව ක් මනාව දැනගනී ද....”

මේ ආකාරයට අවිද්‍යාවේ පැවැත්ම පජානාති වීම නොමැති නිසාම ‘ඇතිම බව’ හෙවත් ශාස්වත බව වූ දැකීමක් සිදු වේ. එමෙන්ම එය ‘සංයෝජනය’ වීම නම් වූ එකතු වීම යි. තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන සක්කාය නිරෝධ ධර්මය වන ලෝකෝත්තර ධර්මය ඒ ආකාරයට නොඇසීම ම අඥානයට හේතු වේ. මන්දයත් ඒ සියල්ලම සක්කාය නම් වූ ලෝකය මතම වූ ක්‍රියාවලියන් ය.

ධර්මය මනාව ඇසීම පිළිබඳව සුස්සුසති සූත්‍ර ආදිය මුල්කර ගනිමින් මූලින් පෙන්වා දී ඇත. එම සූත්‍රයට අනුව එතෙර වීමේ කෘත්‍ය වන සක්කාය නිරෝධය ඉස්මතු වෙමින් යෝනිසෝ මනසිකාරය සිදු නොවීම ම සද්ධර්මය නොඇසීම වේ. එනම් නොඅසන ලද පෘථග්ජනයෝ (‘අස්සුතවා පුටුප්පන’) වෙති. මේ වූ ශ්‍රැතවත් නැති පෘථග්ජනයාට කිසිඳු ලෙසකින් ‘එතෙර වීමේ දැනගැනීම’ වන ‘පජානාති’ බව නොයෙදේ. එසේ ‘න පජානාති’

බැවින් 'ස්වකීයත්වය දැක්ම' (සක්කාය දිට්ඨිය) බව ද පජානාති නොවේ. එම නිසාම එම 'ස්වකීයත්වය දැක්ම' ප්‍රභාණයවීමක් පිළිබඳව හෝ හටගැනීමක් පිළිබඳව හෝ 'න පජානාති' වේ. එසේ සිදුවීම 'ස්වකීයත්වය දැකීම සමඟ එකතුවීම යි'. එනම් සක්කාය දිට්ඨිය සංයෝජනය වීමයි. ලෝකයෙන් එතෙර වන ලෙසට වූ තථාගත දහම, ඒ ලෙසටම ප්‍රතිපදාව ඉස්මතු වන ආකාරයට නොඇසීමෙන්ම 'අස්සුතවා පුට්ඨජන' බැවින් 'ස්වකීයත්වය දැක්ම' සමඟ එකතුවීම සිදුවේ. එයම 'ඕරම්භාගිය සංයෝජනය' වේ.

නමුත් ඒ තථාගත දහම, සක්කාය ඉක්මවන ලෙසට යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපදීමේ කෘත්‍ය සිදුවෙමින්, 'ඇසෙන විට', 'අසන ලද' කෙනා, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක (සුතවා අරිය ශ්‍රාවක) වේ. එසේ යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉපදෙන විට මාත්‍ර වශයෙන් හෝ ඇතිවන ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රියේ කෘත්‍ය වන 'එතෙර වන ලෙස දැකීම' නම් වූ පජානාති බව සිදුවේ. මෙසේ සක්කාය දිට්ඨිය ('ස්වකීයත්වය දැකීම') ප්‍රඥාවෙන් දැනගැනීම (පජානාති) වේ. එමෙන්ම හටගැනීමත් ප්‍රභාණයවීමත් 'පජානාති' වේ. මෙසේ ප්‍රඥාවෙන් දකිනවිට සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය වේ. එනම් ස්වකීයත්වය දැකීම සමඟ එකතුවීම සිදු නොවේ (සංයෝජනය නොවේ).

සක්කාය දිට්ඨිය ('ස්වකීයත්වය දැකීම') ප්‍රභාණය නොවූයේ නම් 'ලෝකයක් හා මම' ඇති බවක් සම්මර්ශනය වේ. සමනුපස්සති යන වචනය තථාගත දහම තුළ දී යෙදෙන ආකාරය මුලින් පෙන්වා දී ඇත. එසේ සමනුපස්සති නොවන බව පෙන්වන විට දී 'න සමනුපස්සති' ලෙස පැහැදිලි කර ඇත. එය තව කෙනෙකුට පැහැදිලි කිරීම සඳහා කරන විග්‍රහයකි. මේ කරුණ බේමක සූත්‍රය තුළ පැහැදිලි කර ඇත.

'මේ මම වෙමි යි' ලෙසට යෙදෙන විට 'ලෝකය හා මම' ඇති බවට සම්මර්ශනය සිදු වේ. බේමක සූත්‍රයේ දී '**අයමහමසමීති න ව සමනුපසසාමී** ලෙස ද පෙන්වා දී ඇත. එනම් පඤ්ච උපාදානක්ඛන්ධ වන ස්වකීයත්වය ඇති බවත්, එයම මම බවත් වන සම්මර්ශනය නොමැති බවයි. එනම් සක්කාය දිට්ඨිය

සංයෝජනය නොමැති බවයි. නමුත් සක්කාය නිරෝධ නොවීම හේතුවෙන් මැනීම, කථාව, නිරුක්ති යෙදේ. එබැවින් 'වෙමි' යන බැසගැනීම යෙදෙන බවත් පෙන්වා ඇත. එය නිවීම සාක්ෂාත් නොවූ බව ඉස්මතු කොට පෙන්වීම වේ. මෙම ග්‍රන්ථය තුළදී නිවීම පිළිබඳ සවිස්තර වූ විස්තරයක් ඉදිරිපත් නොකරන බැවින් මේ ග්‍රන්ථය සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය වටහා ගැනීම සඳහා උපකාරී කර ගනිමු.

සක්කාය දිට්ඨිය පජානාති වීම සඳහා තථාගත ධර්මය ඇසිය යුතු බව මුලින් පෙන්වන ලදී. මෙලෙස තථාගත දහම තුළ වූ ධර්ම කරුණු ඉගෙන ගැනීම ම යෝනියෝ මනසිකාරය ඉපදීමට හේතු වේ. එලෙස ඇතිවන ප්‍රඥාව තුළින් සක්කාය දිට්ඨි බව පජානාති වේ. මේ සඳහා ප්‍රඥාවට අවශ්‍ය ආහාර නිතරම ලැබිය යුතු වේ. ධර්මය ඇසීම හා ප්‍රශ්න කරමින් විමසීම, ප්‍රඥාවට ආහාර බව ඉට්ඨමිම සූත්‍රයේ තිබූ කරුණු මුලින් ඉස්මතු කරන ලදී.

සක්කාය (ස්වකීයත්වය) පිළිබඳව යම් නිර්වචනයක්, පැනවීමක්, අධිවචනයක් වූ විට එය 'මේ' ලෙසට යෙදීමෙන් 'මම' බවම තහවුරු වේ ('මේ' යන්න යමක් බවට මැනීම සිදුවීම ම 'මම' නම් වූ කෙනෙකුගේ මැදිහත්වීමක්ම වේ. එනම් සක්කාය පිළිබඳව 'මේ' ලෙස නිර්වචනය වීම ම සක්කාය දිට්ඨිය වේ.). 'මේ' ලෙසට යෙදීම ම නිත්‍ය වූ සම්මර්ශනය යි. එසේ වූ නිත්‍ය සම්මර්ශනයෙන් කිසිදුක තථාගත දහමට (එතෙර වන මාර්ගයට) යොමු නොවන බව අනිච්ච සූත්‍රයේ පෙන්වූ ආකාරය මුලින් ඉදිරිපත් කර ඇත. එලෙස 'මේ' ලෙසට ගැනීම ම පිහිටීම වේ. එයම 'මම' ලෙසට සම්මර්ශනය වේ. මෙය සැප (සුඛ), තමා (අත්ත) ලෙස සිදුවන සම්මර්ශනය වේ. මේ ආකාරයට 'පජානාති' බව, ප්‍රඥාවේ කෘත්‍ය ඉස්මතු නොවන්නේ නම් කිසිඳු ලෙසකින් සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය කිරීමට හැකියාව නොලැබේ. බේමක සූත්‍රයේ ඇති විස්තරය හා සක්කාය දිට්ඨිය පිළිබඳව ඇති අනිකුත් විස්තරයන් සමඟ සක්කාය දිට්ඨියේ අර්ථය පැහැදිලි කර ගනිමු.

42. එතෙරවන බව 'ලැබීම' සත්‍ය නොවේ

බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයේ පහළ වී ප්‍රඥාවන්තයින් උදෙසා ලෝකයෙන් එතෙර වන දහමක් පෙන්වා වදාළ හ. ප්‍රඥාවන්තයන්ට එම දහම ඇසෙන විට, එතෙරවීම ප්‍රතිපදාත්මකව ම සිදුවේ. ප්‍රඥාව මඳ අය ලැගගැනීමට යොමුවේ. එම නිසා ප්‍රඥාව ඇතිවීම සඳහා සත්‍යය සෙවීමට යොමුවිය යුතුය. සෑම විටම සත්‍යය සොයන හැඟීමක් පමණක්ම ඉතිරි විය යුතුය. එනම් 'සත්‍යයක් ලබන' හැඟීම නොව 'සත්‍යය සොයන' හැඟීමයි. 'ලැබෙන ලෙස යෙදුණු සත්‍යයක්' වූ සියල්ලම බැහැර කළ යුතුයි. එසේ නොවූයේ නම් ඒ තුළ සතුටු වේ. එතෙර වීම අමතක වේ. සත්‍යයක් ලැබුණේ නම් එතෙර වීමේ අර්ථය කිම? ලැබූ දෙය පවතී. එතෙර නොවේ.

සත්‍යය සොයන හැඟීමක් පමණක් ඇති විට ලබන්නක් නැත. නැතිවන්නක් ද නැත. සත්‍යය සෙවීම ම පමණක් සිදුවේ. සත්‍යය සොයන විට 'එතෙර වීම' නම් වූ නිවීම ම සත්‍යය බව සිදුවේ. 'එතෙර වීම' සත්‍යය බව මිස, එතෙර වන බව 'ලැබීම' සැබෑම සත්‍යයේ කෘත්‍ය නොවේ. එලෙස ලැබෙන්නේ නම් එය එතෙරවීමේ සත්‍යය නොවේ.

බොහෝ විට එලෙස තර්කනයන් වහන්සේ පෙන්වූ එතෙර වන සත්‍යය සෙවීම පසෙකලා එයින් 'තමන්ට ලැබුණු' සත්‍යය කොටුවේ.

එය ලැබුණේ කාටද? මට යි.

එය සෙවුවේ කවුද? මම යි.

එය හමුවුනේ කාටද? මට යි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වූ නිසා යැයි කියා ද නම් කරයි. නමුත් එය සෙවුවේත්, එය ලැබුණේත් මටම ම යි. එබැවින් එතෙර වීමක්

ද නැත. පටිච්ච සමුප්පාද, ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, හොඳින්ම අනිත්‍ය සංඛත බව 'මට' වැටහේ. එපමණයි. 'මම' ඉතිරියි. එතෙරවූයේ නැත.

අනිත්‍ය, සංඛත ලෙස ධාතු, ආයතන, ස්කන්ධ, පටිච්ච සමුප්පන්ත වශයෙන් සත්‍යය සොයන විට ප්‍රඥාවෙන් දකී. මම අදාළම නැත.

ධාතු, ආයතන, ස්කන්ධ, පටිච්ච සමුප්පන්ත ලෙස හමුවූයේ නම් එය 'මේ' නම් වේ. අනිත්‍ය, සංඛත වශයෙන් 'මම' දකියි. එනමුත් 'මේ' නම් වූ ආයතන, ධාතු, ස්කන්ධ, පටිච්ච සමුප්පාදය සත්‍යය ලෙස හමුවේ. එයට 'මම' නොඇලේ. නොගැටේ. නමුත් එතෙර නොවේ. 'මම' ඉතිරි වේ. යම්කිසි හෝ ලෙසකින් ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, පටිච්ච සමුප්පාද ලෙස 'හමුවූයේ' නම් එය 'මේ' 'මම' ම වේ. ඉන්පසු 'මේ' යන යෙදීමෙහි 'මම' නොවේ යැයි අනිත්‍ය, සංඛත ලෙස හමු වේ. නිවීම නම් වූ සත්‍යය වන එතෙරවීම, මෙලෙසට කිසිඳු විටක සිදුනොවේ. මේ ගැන හොඳින් සිතන්න.

සත්‍යය සෙවීමේ ගතිය ඇති කරගන්න. සත්‍යය සෙවීම පමණක්ම ඉතිරි කරගන්න. සත්‍යය රැකීම යනු එතෙරවීමටම යොමුවීමයි. දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මග්ග ලෙස සත්‍යය, සතර ආකාරයකට පෙන්වා දී ඇත. ධාතු, ආයතන, ස්කන්ධ, පටිච්ච සමුප්පාදය ප්‍රඥාවෙන් දැකීම එතෙරවීමේ දැක්මයි. එතෙර වන ලෙස දකිනවිට ආර්ය සත්‍යය සතරම දකී. නමුත් යමෙක්, ධාතු, ආයතන, ස්කන්ධ, පටිච්ච සමුප්පාදය විග්‍රහයන් සෙවීමේ නිරතවන විට යම්කිසි විදියකට (ලැබෙන ලෙස) නිරවුල් වූයේ නම් ඔහුට එය සත්‍යයක් ලෙස ඉස්මතු වී ඇත. ආර්ය සත්‍යය සතරම ප්‍රඥාවට දර්ශනය වන විට සිදුවන්නේ එතෙරවීමයි. යමක් ලැබුණේ නම් එහි එතෙරවීමක් සිදුවී නැත. එමෙන්ම ඔහු 'දුක්ඛේ ඤාණය' ලැබුණේ යැයි රැවටී ඇත. එනමුත් සිදු වී ඇත්තේ දුකෙ හි ලැගගැනීමය. එතෙරවීම සිදුවී නැත. කිම, සමුදය, නිරෝධ, මග්ග සත්‍යය නොවේ ද?

“යො භික්ඛවෙ, දුක්ඛං පසසති දුක්ඛසමුදයමපි සො පසසති දුක්ඛනිරෝධමපි පසසති, දුක්ඛනිරෝධගාමිනිං පටිපදමපි පසසති.

යො දුකඛසමුදයං පසසති, දුකඛමපි යො පසසති, දුකඛනිරෝධමපි පසසති, දුකඛනිරෝධගාමිනිං පටිපදමපි පසසති. යො දුකඛනිරෝධං පසසති දුකඛමපි යො පසසති, දුකඛසමුදයමපි පසසති, දුකඛනිරෝධගාමිනිං පටිපදමපි පසසති. යො දුකඛනිරෝධගාමිනිං පටිපදං පසසති, දුකඛමපි යො පසසති, දුකඛසමුදයමපි පසසති, දුකඛනිරෝධමපි පසසති'ති.” (ඉවම්පති සූත්‍රය - ස.නි. 5-2)

“මහණෙනි, යමෙක් දුක දකී (ප්‍රඥාවෙන්) ද, ඔහු දුකේ හේතුවත් දකී(ප්‍රඥාවෙන්). දුකඛ නිරෝධයත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්). දුකඛ නිරෝධයට මාර්ගයත් (ප්‍රඥාවෙන්) දකී. යමෙක් දුකේ හේතුව දකී (ප්‍රඥාවෙන්) ද, ඔහු දුකත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්). දුකඛ නිරෝධයත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්). දුකඛ නිරෝධයට මාර්ගයත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්). යමෙක් දුකඛ නිරෝධය දකී (ප්‍රඥාවෙන්) ද, ඔහු දුකත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්). දුකේ හේතුවත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්). දුකඛ නිරෝධයට මාර්ගයත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්).. යමෙක් දුකඛ නිරෝධයට මාර්ගය දකී (ප්‍රඥාවෙන්) ද, ඔහු දුකත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්). දුකේ හේතුවත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්). දුකඛ නිරෝධයත් දකී (ප්‍රඥාවෙන්) යි.”

මේ ගැන හොඳින් සිතන්න. තථාගතයන් වහන්සේ අපට ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, පටිච්ච සමුප්පාදය ලැබීමට ධර්මය දේශනා නොකළ හ. ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, පටිච්චසමුප්පාද ලෙස විග්‍රහ කරමින් යෝනිසෝ මනසිකාරය තුළින් මඟ පමණක්ම පෙන්වූ සේක. එයයි බුද්ධ කෘත්‍ය. එය බුද්ධ කෘත්‍යක්ම පමණි. තව කෙනෙකුට එලෙස කළ නොහැක්කේම ය.

විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ සිටිනා විමුක්තිකාමීහු විවිධ සත්‍යයන් තුළින් අවබෝධ කරගත් ධර්ම විනයන් මත පාදක වී ‘මම’ යන්නෙහි වරද ප්‍රායෝගිකව අත්දකිමින් ප්‍රතිපදාවක් පුරුදු කරති. එසේ ප්‍රතිපදාවක් පුරුදු කරන විමුක්තිකාමීහු භවය පිළිකුල් කරන අතර භව නිරෝධයට කැමති වන්නා හ. එනමුදු ඒ කිසිවෙකුට සක්කාය දිට්ඨිය නුවණින් වටහාගත නොහැකි වේ. එමනිසා ලෝකයෙන් එතෙර නොවේ. නමුත් ඒ දකින ආකාරය ලෝකයේ ශ්‍රේෂ්ඨ ම දෘෂ්ටියක් වේ. ‘මම’ යන්නෙහි අසත්‍යභාවය කොපමණ

ඉස්මතු වූව ද, ඒ තුළින් සක්කාය දිට්ඨිය අවබෝධ කරගැනීමටවත් නොහැක.

“එතදගගං භික්ඛවෙ ඛාහිරකානං දිට්ඨිගතානං යදිදං නො චසසං, නො ච මෙ සියා, න භවිසසාමි, න මෙ භවිසසනතිති. එවංදිට්ඨිනො භික්ඛවෙ එතං පාටිකඛබං: යා වායං භවෙ අපපටිකුලායතා, සා චසස න භවිසසති, යාචායං භවතිරොධෙ පාටිකුලායතා, සා චසස න භවිසසතිති. එවං දිට්ඨිනොපි ඛො භික්ඛවෙ සනති සතතා. එවං දිට්ඨිනමපි ඛො භික්ඛවෙ සතතානං අපෙඨව අඤ්ඤාඵතතං, අත්ථී විපරිණාමො. එවං පසසං භික්ඛවෙ සුතවා අරියසාවකො තසමිමපි නිබ්බිඤ්ඤති. තසමිං නිබ්බිඤ්ඤනො අගෙග විරජජති, පගෙව හීනසමිං.” (පටමකෝසල සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“මහණෙනි, “(මම) නොවෙමි නම් ද, මගේ (මට) ද නොවෙයි. (මම) නොවන්නෙමි (නමි), මගේ (මට) නොවන්නේ ය,” යන යම් මේ දෘෂ්ටිගතයක් වේ ද, මාගේ ශාසනයෙන් බාහිර තිබෙනා දේ අතර අග්‍රම දේ වේ. මහණෙනි, මෙසේ දෘෂ්ටි ඇති අය මෙය කැමැති වෙයි. “පැවැත්මෙහි පිළිකුල් නොකිරීමක් වේ ද, එය ඔහුට නොවේ. පැවැත්ම නිරෝධයේ (භව නිරෝධය) යම් පිළිකුල් කිරීමක් වේ ද, එය ඔහුට නැත. මහණෙනි, මෙසේ දෘෂ්ටි ඇති සත්වයෝ ඇත. මහණෙනි, මෙසේ දෘෂ්ටි ඇති සත්වයින්ගේ අන්‍යාචාරාභාවයක් ඇත. විපරිණාමයක් ඇත. මහණෙනි, මෙසේ දක්නා (ප්‍රඥාවෙන්) ශ්‍රැතවත් ආයථී ශ්‍රාවකයා එහි ද ලැගගැනීම නොවෙයි (නිබ්බිදාව). එහි ලැගගැනීමක් නොවූයේ ද අග්‍ර දේහි නොඇලේ. හීන දේවල් ගැන කවර කතා ද?”

අන්‍ය විමුක්තිකාමීන් ලෝකයේ ඇති සත්‍යය මත පිහිටා ‘මම’ යන්නෙහි වරද කොපමණ දුටුව ද එයින් ලෝකයෙන් එතෙර නොවන බව ඉහත දේශනාව තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ.

“නො චසසං නො ච මෙ සියා න භවිසසාමි’ න මෙ භවිසසති”ති. යා ඛො පන සා භික්ඛවෙ, උචෙජදදිට්ඨී සඛබාරො සො.” (පාරලොයක සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“(මම) නොවෙමි නම් ද, මගේ (මට) ද නොවෙයි. (මම) නොවන්නෙමි (නම්), මගේ (මට) නොවන්නේ ය.” මහණෙනි, යම් ඒ උච්ඡේද දෘෂ්ටියක් වේ නම් එයත් සංස්කාරය යි.”

“රූපෙ ඛො භිකඛවෙ, සති රූපං උපාදාය රූපං අභිනිවිසස ඵවං දිට්ඨී උපපජ්ජති: “නො වසසං, නො ව මෙ සියා, න භවිසසාමි න මෙ භවිසසති”ති. වෙදනාය සති -පෙ- සඤ්ඤාය සති -පෙ- සඛ්ඛාරෙසු සති -පෙ- විඤ්ඤාණෙ සති -පෙ-” (නො වස්ස සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, රූපය ඇති කල්හි, රූපය උපාදාන කොට, රූපයේ රිංගාගෙන, මෙසේ දිට්ඨී උපදී. “(මම) නොවෙමි නම් ද, මගේ (මට) ද නොවෙයි. (මම) නොවන්නෙමි (නම්), මගේ (මට) නොවන්නේ ය”. වේදනාව ඇති කල්හි ... සංඥාව ඇති කල්හි ... සංස්කාර ඇති කල්හි ... විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි”

‘මම’ යන්නෙහි වැරදි බව සිදුවන ප්‍රායෝගික අත්දැකීම රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ තුළට රිංගා ගෙන ඇතිවන දැකීමක් බව ඉහත දේශනා තුළින් මනාව ඉස්මතු වේ. ‘මම’ යන්නෙහි වරද ‘යෙදීමක්’ ලෙස අවබෝධ වූව ද, ලෝකයෙන් එතෙර නොවන්නේම ‘එය ලෝකයේ යෙදීමක්ම’ නිසාවෙනි. එමෙන්ම ‘අත්ත’ යන්නෙහි වැරද්ද ‘තමාම’ අවබෝධ කරගෙන ‘අනත්ත’ ලෙස ‘තමා නොවන’ බව ‘තමාට’ වැටහුන ද, ඔවුන් ද ලෝකයෙන් එතෙර නො වේ.

43. යෙදීමක් තුළ දැට “මම හැති බව”

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මයෙන් තොරව විමුක්තිය සොයන අය එම සමාජය තුළ බොහෝ සිටිය හ. ඒ අය විවිධ ධර්ම විනයන් මගින් විවිධාකාරයට සත්‍යයන් අත්වින්ද හ. එසේ වූ ධර්ම විනයක් තුළින් ආත්මය වැරදි බවත්, අන්‍යාත්මය නිවැරදි දර්ශනයක් ලෙසට ‘අත්විඳින’ ප්‍රතිපදාවන් ද තිබුණි. ඒ බව සබ්බාසව සූත්‍රයේ මනාව පැහැදිලි වේ.

“අතී මෙ අතතාති වාසස සචචතො ථෙතතො දිට්ඨී උපපජ්ජති, නතී මෙ අතතාති වාසස සචචතො ථෙතතො දිට්ඨී උපපජ්ජති, අතතනාව අතතානං සඤ්ජානාමීති වාසස සචචතො ථෙතතො දිට්ඨී උපපජ්ජති, අතතනාව අතතතානං සඤ්ජානාමීති වාසස සචචතො ථෙතතො දිට්ඨී උපපජ්ජති, අතතතනාව අතතානං සඤ්ජානාමීති වාසස සචචතො ථෙතතො දිට්ඨී උපපජ්ජති.” (සබ්බාසව සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මාගේ ආත්මය ඇතැයි සත්‍යය වශයෙන් ස්ථිර වශයෙන් ඔහුට දෘෂ්ටිය උපදී (දැකීමක් යෙදේ). මාගේ ආත්මය නැතැයි සත්‍යය වශයෙන් ස්ථිර වශයෙන් ඔහුට දෘෂ්ටිය උපදී (දැකීමක් යෙදේ). තමා ම (ආත්මය ම) ආත්මය හැඳින ගනිමි’ යි සත්‍යය වශයෙන් ස්ථිර වශයෙන් ඔහුට දෘෂ්ටිය උපදී (දැකීමක් යෙදේ). තමා ම (ආත්මය ම) ආන්‍යාත්මය (තමා නොමැති බව) හැඳින ගනිමි’ යි සත්‍යය වශයෙන් ස්ථිර වශයෙන් ඔහුට දෘෂ්ටිය උපදී (දැකීමක් යෙදේ). තමා නොවී (අන්‍යාත්ම වූ) තමා ම (ආත්මය) හැඳින ගනිමි’ යි සත්‍යය වශයෙන් ස්ථිර වශයෙන් ඔහුට දෘෂ්ටිය උපදී (දැකීමක් යෙදේ).”

‘යමක්’ ‘දෙයක්’ ‘සිද්ධියක්’ පාදක කරගෙන අන්‍යාත්ම වශයෙන් දකින ආකාරය තුළින් ද අවබෝධයට පත්වුනා යැයි සිතා සිටි අය විමුක්තීකාමී සමාජය තුළ සිටිය හ. සබ්බාසව සූත්‍රය තුළ ඇති පැහැදිලි කිරීම තුළින් එය මනාව ඉස්මතු වේ. එසේ වූව ද සක්කාය හෝ සක්කාය දිට්ඨිය අවබෝධකර ගත නොහැකි වූ බැවින් ලෝකයෙන් එතෙර වන මග ඉස්මතු වූයේ නැත. මේ ආකාරයට

‘මම’ යන්න වැරදි බව දැකීම තුළින් වූ අවබෝධයත්, ‘අන්ත’ යන්න පිළිබඳව වූ අවබෝධයත්, (අන්‍ය විමුක්තිකාමින්ගේ) ලෝකයෙන් එතෙර වීමක් නොවන්නේම ‘යමක්’ ‘දෙයක්’ ‘සිද්ධියක්’ යෙදී ඇති බැවිනි. ලෝකයෙන් එතෙර වීමට සිදුවිය යුත්තේ ‘මම’ යන්න වැරදි බව හෝ ‘අන්ත’ යන්න වැරදි බව නොවේ. සක්කාය දිට්ඨිය තිබීමේ වැරදි බවයි. එබැවින් මෙම කරුණු ටික වෙන වෙනම පැහැදිලි කර ගනිමු.

පාලි භාෂාව තුළ ‘මම’ යන්න සඳහා ව්‍යවහාර කරන්නේ ‘අහං’ යන්න යි. මෙය ලෝකය තුළ වූ ව්‍යවහාර කිරීමකි. ලෝකය තුළ වූ යෙදීමකි. ලෝකය තුළ වූ (උත්තම පුරුෂ) පැවැත්ම යි. ලෝකයේ පැවැත්ම තුළ ව්‍යවහාරික යෙදීම (‘මම’), කුමන ආකාරයකින් දැක ඉක්මවූව ද ලෝකයෙන් එතෙරවීම සිදු නොවේ. ව්‍යවහාරය පමණක් ඉක්ම වී ඇත. එනමුදු ලෝකයෙන් එතෙර වූ විට ද එම ව්‍යවහාරික පැවැත්ම තුළ දී ‘මම’ යන්න භාවිත වේ.

“යො හොති භික්ඛු අරහං කතාවී බිණ්ණසචො අනතිමදෙහධාරී, අහං වදාමිතිපි සො වදෙය්‍ය මමං වදනතිතිපි සො වදෙය්‍ය ලොකෙ සමඤ්ඤං කුසලො විදිත්වා, වොහාරමතෙනන සො වොහරෙය්‍යති.”
(අරහන්ත සූත්‍රය - ස.නි. 1)

“අවසාන ශරීරය දරන, කළ යුත්ත කළ, ආප්‍රවයන් නැසූ අරහත් භික්ෂුවක් වේ ද, ඔහු “මම කියමි” යි කියා ත් කියන්නේ ය. ඔහු “මට කියති” යි කියා ත් කියන්නේ ය. දක්ෂ වූ ඔහු ලෝකයෙහි ව්‍යවහාරය නුවණින් දැන ව්‍යවහාර මාත්‍රයෙන් ව්‍යවහාර කරන්නේ ය.”

යමෙක් ලෝකය යන පැවැත්ම වැරදි බව ප්‍රඥාවෙන් දකින විට, ඒ නුවණ මත පාදක වීමෙන්, එම ප්‍රඥාව භාවිතයෙන්, ව්‍යවහාරික යෙදීමක් වන ‘මම’ යන්න ඉක්මවන වැඩපිළිවෙළ භාවිත කරනු ලැබේ. එසේ ‘මම’ යන්න වැරදි බව දකින්නේ අනිත්‍ය දර්ශනය ඇති ආර්ය ශ්‍රාවකයා ය. එම ආර්ය ශ්‍රාවකයා ‘ඇති ලෝකයක්’

යෙදීමක් බව නොදකී. එමනිසා ‘මම’ ‘යෙදෙන’ ආකාරය සහ ‘මම’ ‘නොයෙදෙන’ ආකාරය ප්‍රඥාවෙන් දර්ශනය වේ.

“තනු බො හගවා උදානං උදානෙසි. “නො වසස, නො ව මෙ සියා, න හවිසසති, න මෙ හවිසසතිනි එවං විමුච්චමානො හිකඛු ඡ්ඤෙයොභාරමභාගියානි සංයෝජනානි”ති.” (උදාන සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“එකල්හි භාග්‍යවතුන්වහන්සේ මේ උදානය (ප්‍රීතිවාක්‍යය) පහළ කළ සේක: “නොවෙයි නම් ද, (මට) මගේ ද නොවෙයි, නොවන්නේ ය (නම්), (මට) මගේ නොවන්නේ ය’, මෙසේ විමුක්ත වෙමින් සිටින හික්ෂුව ඕරමිභාගිය සංයෝජන සිද්ධිය.”

“ඉධානඤ්ඤා, හිකඛු එවං පටිපනෙනා හොති: නො වසස, නො ව මෙ සියා. න හවිසසති. න මෙ හවිසසති. යද්ඨ යං භූතං තං පජ්ඣමි’ති. එවං උපෙකඛං පටිලභති. සො තං උපෙකඛං නාහිනඤ්ඤා, නාහිවදති, නාජෙකධාසාය තිට්ඨති. තසස තං උපෙකඛං අනභිනඤ්ඤො අනභිවදතො අනජෙකධාසාය තිට්ඨතො න තං නිසසිතං හොති විඤ්ඤාණං, න තදුපාදානං. අනුපාදානො ආනඤ්ඤා, හිකඛු පටිනිබ්බායතිනි.” (ආනෙඤ්ජසප්පාය සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“ආනඤ්ඤා, මෙහි හික්ෂුවක් මෙසේ පිළිපන්නේ වෙයි. “නොවෙයි නම් ද, (මට) මගේ ද නොවෙයි, නොවන්නේ ය (නම්), (මට) මගේ නොවන්නේ ය’, යමක් හටගනී ද, එය දුරුකරමි’ යි යන කරුණ වේ. මෙසේ උපේක්ෂාව ලබයි. ඔහු ඒ උපේක්ෂාව සතුවින් නොපිළිගනී. ව්‍යවහාරයකට නොයයි (විස්තර කිරීමක් නැත). බැස ගැනීමක් නොවෙයි. ඔහු ඒ උපේක්ෂාව සතුවින් නොපිළිගැනීමෙන්, ව්‍යවහාරයකට නොයෑමෙන් (විස්තර කිරීමක් නොවීමෙන්), බැස නොගැනීමෙන් ඒ හා එකතු වූ දැනගැනීමක් නොවේ. එයට බැඳීමක් නොවේ (උපාදානය). ආනඤ්ඤා, උපාදාන නොවීමෙන් හික්ෂුව පිරිනිවේ.”

මේ උදාන සූත්‍රය හා ආනෙඤ්ජසප්පාය සූත්‍රය තුළ ප්‍රායෝගික වැඩපිළිවෙළ තුළ දී ‘මම’ කතා ලෙස උක්ත වී උත්තම පූරුෂය

තුළින් යෙදීමක් නැත. එනමුත් ව්‍යවහාරයෙන් 'මම' ඉක්මවීමේ වැඩපිළිවෙළ භාවිත වේ. පටුම කෝසල ආදි සූත්‍ර තුළ දී 'මම' කතෘ උක්ත වී උත්තම පුරුෂය තුළින් යෙදීම සිදුවී ඇත. ලෝකය තුළ 'මම ම' සිදුකරන්නක් ලෙසින්, ව්‍යවහාරිකත්ව පැවැත්ම 'මම' වැරදි බව දකිමින් සිටියි. මෙය ලෝකයෙන් එතෙර වන මගක් නොවේ. එය තවත් ලෝකය තුළ පවතින, දකින ආකාරයක් පමණි. ලෝකය තුළ යෙදීමක් ඇති විට, 'මම' යන්න ව්‍යවහාරය ඉක්මවූව ද ලෝකයෙන් එතෙර නොවේ. ප්‍රඥාව තුළින් සක්කාය දිට්ඨිය අවබෝධ කරගෙන ලෝකයේ යෙදීම වන 'මේ' යන්න වැරදි බව දැකීමෙන් 'මේ මම යැයි' බැසගැනීමක් නොවූව ද 'මම' යන භාවිතය යෙදී පවතින නිසා නිවීම සාක්ෂාත් නොවේ. එබැවින් දර්ශනයෙන් යුතු ආර්ය ශ්‍රාවකයා ලෝකයේ යෙදීම වන 'මේ' යන්නේ වැරදි බව දකිමින් සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය කළ නිසා සකස් වූවෙහි 'වෙමි යි' (මම) යන්න වැරදි බව ප්‍රඥාවෙන් දකින ආකාරය උදාන සූත්‍රය, ආනෙඤ්ජසප්පාය සූත්‍රය තුළ පැහැදිලි වේ. මේ කරුණ බේමක සූත්‍රය තුළ ද ඉතා හොඳින් පැහැදිලි වේ.

44. අන්තර් සාක්ෂිවේ පිහිටීම

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මයට අනුව ලෝකයෙන් එතෙර වන ප්‍රතිපදාවේ දී ‘මම’ යන්න නොයෙදෙන වැඩපිළිවෙළ පෙන්වන ධර්ම කාරණා පිළිබඳව අවධානය යොමු කරමු.

“එවමෙව ධොහං ආවුසො, න රූපං ‘අසමී’ති වදාමි, නපි අඤ්ඤානු රූපා ‘අසමී’ති වදාමි. න වේදනං -පෙ - න සඤ්ඤං -පෙ- න සංඛාරො -පෙ- න විඤ්ඤාණං ‘අසමී’ති වදාමි. නපි අඤ්ඤානු විඤ්ඤාණා ‘අසමී’ති වදාමි. අපි ච මෙ ආවුසො, පඤ්චස්සාදානකඛජෙධස්ස ‘අසමී’ති අධිගතං අයමහමසමීති න ච සමනුපසසාමි.” (බේමක සූත්‍රය- ස.නි. 3)

“ඇවැත්නි, මම රූපය ‘වෙමි’යි නොකියමි. රූපයෙන් වෙන්ව ‘වෙමි’යි නොකියමි. වේදනාව.... සංඥාව ... සංස්කාර ... විඤ්ඤාණය ‘වෙමි’යි නොකියමි. විඤ්ඤාණයෙන් වෙන්ව ‘වෙමි’යි නොකියමි. ඇවැත්නි, නමුත් මා විසින් පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන්හි යෙදීමෙහි ‘වෙමි’ යැයි වේ. ‘මේ මම වෙමි’යි අනුව නොදකිමි.”

සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය වූ විට, ලෝකය යෙදීමේ ව්‍යවහාරික පැවැත්ම සකස්වීම තුළ ජීවත් වන බව බේමක සූත්‍රය තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ. එසේ නම් ලෝකයේ යෙදීම තිබිය දී ‘මම’ යන්න වැරදි බව කුමන සත්‍යක් මත පාදක වී භාවිත කළ ද ලෝකයෙන් එතෙර නොවේ. එය ලෝකයේ පවතින ශ්‍රේෂ්ඨ දිට්ඨියක් පමණි.

පාලි භාෂාව තුළ ‘අත්ත’ වශයෙන් භාවිත කරනුයේ ‘තෙමේ’ යන්න ව්‍යවහාර කිරීමට යි. ලෝකය තුළ දී යම් කරුණක් පාදක කරගෙන ‘මම’ සිටීම අත්ත වේ. මෙය කිසිදාක යමෙකුට ‘අත්ත’ වශයෙන් හමු නොවේ. මන්දයත් යමෙක්, යමක් තුළ පිහිටා සිටින නිසාවෙනි. ඔහුට එය ‘මම’ වශයෙන් භාවිතය සිදුවේ. යම් කරුණක් මතම වූ ‘මම’ යෙදීම වැරදි බව යමෙකුට වැටහිණි නම් එවිට ‘තෙමේ’ නොවන යෙදීමක් බව ඔහුට ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ (ලෝකය තුළ අනාත්ම වශයෙන් දෘෂ්ටි ඇතිවන ආකාරයයි). එනම් යෙදුණු කරුණක් සමඟ

ම 'මම' නම් වූ පැවැත්ම වැරදි බව යමෙකුට භාවිත කිරීමක් සිදුවේ. එය ද ඔහුට ලෝකය තුළ අනාත්ම ලෙස වැටහීම වේ. මේ ආකාරයට වැටහෙන විට ද එම අවබෝධයේ යෙදීම ලෝකය තුළ පවතී. එබැවින් ලෝකයෙන් එතෙරවීමක් සිදු නො වේ.

“අහං හි හො ගොතම එවං වාදී එවංදිට්ඨී, සබ්බං මෙ න ඛමතීති. යාපි බො තෙ එසා අගගිවෙසසන දිට්ඨී සබ්බං මෙ න ඛමතීති, එසාපි තෙ දිට්ඨී න ඛමතීති. එසා වෙ මෙ හො ගොතම දිට්ඨී ඛමෙය්‍ය තමපසස තාදිසමෙව, තමපසස තාදිසමෙවාති.” (දීඝනඛ සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“භවත් ගෞතමයෙනි, මම වූ කලී ‘සියල්ල මට නොරුස්නේය’ යන මෙබඳු වාද ඇත්තෙමි, මෙබඳු දෘෂ්ටි ඇත්තෙමි’යි. අග්නිවෙස්න, ඒ ‘සියල්ල මට නොරුස්නේ යැයි’ යන තොපගේ යම් දෘෂ්ටියක් ඇද්ද, එය ද තොපට නොරුස්නේ දැ? යි. ඉදින් භවත් ගෞතමයෙනි, ඒ දෘෂ්ටිය මට රුස්නේ වී නම් එය ද එසේ ම වන්නේ ය, එය ද එසේ ම වන්නේ ය.”

ලෝකයේ යෙදුණු කරුණක් සමඟ ම ‘තමා’ නොයෙදෙන බව අත්විඳිමින් සක්කාය දිට්ඨිය සංයෝජනය වී අනාත්ම ලෙස දකින ආකාරය සබ්බාසව සූත්‍රය තුළ දී ඉහතින් පැහැදිලි කරන ලදී. එනමුදු එයත් ලෝකය තුළම වූ දෘෂ්ටියක් පමණි. තථාගතයන් වහන්සේ අනාත්ම ලෙස පැහැදිලි කරන විට දී ලෝකයෙන් එතෙර වන ධර්ම පරියාය තුළින් ගැඹුරු අර්ථයක් ප්‍රායෝගිකව ඉස්මතු වේ.

“යමපනාතිච්චං දුකඛං විපරිණාමධම්මං කලලං හු තං සමනුපසසිතුං: “එතං මම, එසො’හමසමී, එසො මෙ අතතා”ති? “නො හෙතං හනෙත.” (අනත්ත ලක්ඛණ සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“යමක් අනිත්‍ය වේ නම් දුක් වේ නම් වෙනස්වෙන ස්වභාව ඇත් නම් “එය මාගේ, එය මම වෙමි, එය මාගේ ආත්මය යැයි” අනුව දැකීම සුදුසු වේ ද? ස්වාමීනී, එය එසේ නොවේ ම ය.”

‘මේ’ යන්නක යෙදීමක සත්‍යය භාවයක්, නොයෙදීම ම සංස්කාරයන්හි අනිත්‍ය බව ප්‍රඥාවෙන් දැකීම ලෙස ව්‍යවහාර වේ. ලෝකය තුළ ‘මේ’ ලෙස යෙදීම ‘මම’ ලෙස ගැනීම, ‘ආත්ම’ ලෙස ව්‍යවහාර වේ. යමෙක් සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කළ විට ‘මේ’ යන්න යෙදීමේ වැරද්ද දකින විට, ‘මම’ ලෙස ගැනීම නොයෙදෙන ආකාරය ද ප්‍රඥාවෙන් දකියි. මෙසේ දැකීම ‘අනාත්ම’ ලෙස ව්‍යවහාර වේ. එමනිසා අනිත්‍ය දකින විට අනාත්මයේ පිහිටීම (ප්‍රඥාවෙන් දැකීම) සිදුවේ.

“අනිවච්චසඤ්ඤිනො මෙහිය, අනත්තසඤ්ඤා සංඝායාති” (මේහිය සූත්‍රය - බු.නි.)

“මේහිය, අනිත්‍ය සංඥාවෙන් යුක්තවන විට, අනත්ත සංඥාවේ පිහිට යි”

අනිත්‍ය ලෙසට දකින විට ‘මේ’ යන්න යෙදීමේ වැරද්දත් සමඟ ම ‘මම’ ‘මගේ’ ‘මගේ ආත්ම’ යන සියලුම ව්‍යවහාරික පැවැත්ම වැරදි බව දැකීම ‘අනාත්ම’ වේ. අනාත්ම ලෙස වෙනම ම වූ තවත් යෙදීමක් ලෙසට දෘෂ්ටියක් ඇති නොවේ. එම නිසා ‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’ ලෙස දේශනාව තුළ පැහැදිලි කර ඇත.

“සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’නි යදා පඤ්ඤාය පසසති අථ නිබ්බීජදති දුකෙඛ එස මගෙහා විසුදධියා.” (ධම්ම පදය, මහා වග්ගය)

“යම් දවසක, සියලු ධර්මයන් අනාත්ම යැයි ප්‍රඥාවෙන් දකී ද, එකල්හි දුකෙහි ලැග ගැනීම නොයෙදේ. එයම පිරිසිදුවීමේ මග ය.”

මේ ආකාරයට ප්‍රඥාවෙන් දැකීමේ හඳුනාගැනීම අනත්ත සඤ්ඤාව වේ. එය තවත් කෙනෙකු තුළ පවතින තවත් ව්‍යවහාරයක රිංගාගෙන සිදුවන භාවිතයක් නොවේ. එනම් පදපරමයක් නොවේ.

“රූපං භික්ඛලෙ, අනත්තං රූපඤ්ඤව භිදං භික්ඛලෙ, අත්තං අභවිසස, නයිදං රූපං අඛාධාය සංවතොතය්‍ය, ලබ්භෙථ ච රූපෙ එවං මෙ රූපං

හොකු, එවං මෙ රූපං මා අහොසී'ති. යසමා ච බො භිකඛවෙ, රූපං අනතතා, තසමා රූපං ආබාධාය සංචතතති. න ච ලබ්හති රූපෙ "එවං මෙ රූපං හොකු, එවං මෙ රූපං මා අහොසී'ති. වේදනා භිකඛවෙ අනතතා. -පෙ- සඤ්ඤා භිකඛවෙ අනතතා -පෙ- සඛබාරා භිකඛවෙ අනතතා. -පෙ- විඤ්ඤාණං භිකඛවෙ අනතතා." (අනත්ත ලක්ඛන සූත්‍රය - ස.ති. 3)

“මහණෙනි, රූපය අනාත්ම ය, මහණෙනි, මේ රූපය ආත්ම වී නම් මේ රූපය ආබාධ පිණිස නොවන්නේ ය. රූපයෙහි ලා “මාගේ රූපය මෙසේ වේවා, මාගේ රූපය මෙසේ නො වේවා” යි ලැබෙන්නේ ද වෙයි. මහණෙනි, යම් හෙයකින් රූපය අනාත්ම ද, එහෙයින් රූපය ආබාධ පිණිස වැටෙයි. රූපයෙහි ලා “මාගේ රූපය මෙසේ වේවා, මාගේ රූපය මෙසේ නො වේව” යි ලැබෙන්නේ ද නොවෙයි. මහණෙනි, වේදනාව අනාත්ම ය, ... සංඥාව අනාත්ම ය, ... සංස්කාර අනාත්ම ය, ... විඤ්ඤාණය අනාත්ම ය..”

මෙම සූත්‍රය තුළ දී උපාදානස්කන්ධ ගැන විස්තර කිරීමක් නොමැත. වෙන් වශයෙන් කරුණු හැටියට පමණක් විස්තර කර ඇත. ලෝකයේ යෙදීමක් ලෙසට, රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ හමු වූයේ නම්, ඒවා යම් යම් ආකාරයට වෙනස් කළ හැකි වේ. (සත්‍යය වශයෙන්ම ‘මේ’ ලෙස යෙදීමක් ඇති නම් එය ‘ඇති බවකි’. එසේ ‘ඇති බවකි’ වූයේ නම් එය ආත්මයකි. එවිට එම ආත්මය වෙනස් කළ හැක. නමුත් ප්‍රඥාවෙන් අනිත්‍ය දකින විට ‘මේ’ ලෙස යෙදීමක් සිදු නොවේ. එබැවින් ආත්ම බව ද නොයෙදේ. සකස්වීම පමණක්ම වේ. එසේ සකස්වීම දැකීම රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණයන්හි සත්‍යම වේ. එබැවින් අනාත්ම වේ. එමනිසා වෙනස් කිරීමට ‘යමක්’ යෙදී නැත. ‘ඇති බවකි’ නැත. අනත්ත ලක්ඛණ සූත්‍රය වදාලේ සෝතාපත්ත වූ පඤ්ච වග්ගිය හික්ෂුන්ට ය. පඤ්ච වග්ගිය හික්ෂුන්ට දම්සක්පැවතුම් සූත්‍රය, පුරා මාසයක් මුළුල්ලේ බුදුරජාණන් වහන්සේ විග්‍රහ කරන විට, සෝතාපත්ත වූ බව විනය පිටකයේ සඳහන් වේ). එනමුත් රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණයන් ලෝකයේ යෙදීමක් ලෙසට හමු නොවන බැවින්

ව්‍යවහාරිකව පැවැත්මක් වන 'මම' ලෙසට සකස්වීමක් ඇත (ලෝකයේ සිටින කෙනෙකුට රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ හමුවීම, ලෝකය තුළම වැරදි දැක්මකි. යෙදීමක රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර ,විඤ්ඤාණ ආශ්‍රව සහිත බැඳීම සක්කාය බව කලින් විස්තර කරන ලදී.). එබැවින් සකස්වීම් යම් යම් ආකාරයට වෙනස් කළ නොහැක. එනම් එය හේතුඵල දහම වේ. එය තව කෙනෙකුට ගෝචර වීමක් නොවේ. එමනිසා ලෝකයේ යෙදීම, අනාත්ම ලෙසට යමෙකුට දැකීම සත්‍යය වශයෙන් සිදුවූව ද ලෝකයෙන් එතෙර නොවේ. සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය නොවූ නිසාම එම අනාත්ම බව දිට්ඨියක් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන්නේ 'මම' යන්න හෝ 'අත්ත' යන්න ඉක්මවීමක් නොවේ. සක්කාය ප්‍රභාණය කිරීම යි.

45. ශ්‍රද්ධා මාත්‍රය, ප්‍රේම මාත්‍රය

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දහම අනුව මූලිකම දුරුවීම විය යුත්තේ ස්වකීයත්වය දැක්ම (සක්කාය දිට්ඨිය) වේ.

[දෙවියා:]

**“සතතියා විය ඔමටෙයා ඩයහමානොව මඝඝකෙ,
කාමරාගපපහාණාය සතො භික්ඛු පරිබ්බජේති.” (සත්ති සූත්‍රය - ස.නි. 1)**

“ආයුධයකින් පහර ලැබුවකු මෙන්, හිස ගිනිගත්තෙකු මෙන් භික්ෂුව කාමරාගය ප්‍රහාණය සඳහා සිහියෙන් යුතුව වෙසෙන්නේ ය.”

[භාග්‍යවතුන් වහන්සේ:]

**“සතතියා විය ඔමටෙයා ඩයහමානොව මඝඝකෙ,
සක්කායදිට්ඨිපපහාණාය සතො භික්ඛු පරිබ්බජේති.”**

“ආයුධයකින් පහර ලැබුවකු මෙන්, හිස ගිනිගත්තෙකු මෙන් භික්ෂුව සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රහාණය සඳහා සිහියෙන් යුතුව වෙසෙන්නේ ය.”

සක්කාය ප්‍රහාණය කරන දහම තුළ දී මූලිකම ප්‍රහාණය වන්නේ සක්කාය දිට්ඨිය යි. ලෝකය තුළ සිටිනා අයට ‘මම’ හා ‘අත්ත’ ප්‍රශ්නය ලෙස හමු වුව ද එය සැබෑම ප්‍රශ්නය නොවන බව තරාගතයන් වහන්සේ වදාළ හ. සැබෑම, මූලික ප්‍රශ්නය වන්නේ සක්කාය දිට්ඨිය යි. සක්කාය දිට්ඨිය යන වචනයේ අර්ථය මීට පෙර පැහැදිලි කරන ලදී. සක්කාය යනු ස්වකීයත්වය වේ. ඒ සඳහා තරාගතයන් වහන්සේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ පැහැදිලි කර ඇත. පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන්ට ‘මම’ යෙදීම භාවිත කර නැත. එමෙන්ම ‘අත්ත’ වශයෙන් ද භාවිත කර නැත. බජ්ජනීය සූත්‍රය විග්‍රහ කළ අවස්ථාවේ දී එය මනාව ඉස්මතු විය. ‘මම’, ‘අත්ත’

ලෙසට භාවිත නොකළ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ‘මේ’ ලෙස යොදාගෙන ‘මම’ වශයෙන් රිංගා ගනිමින් වැරදි දිට්ඨියක් ඇතිකර ගනී. එසේ යෙදීමේ වැරද්ද ප්‍රඥාව තුළින් දකින ආකාරය ඉදිරියේ දී පැහැදිලි වේ. ‘මේ’ ‘මම’ ලෙස පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් කෙරෙහි යෙදීමක් ලෙසට ‘අධිගත’ වචනය භාවිත කරමින් බේමක සූත්‍රයේ පැහැදිලි කර ඇත. එසේ යෙදීම නුවණක් ලෙසින් සම්මර්ශනය නොවේ. එනම් අත්ත සම්මර්ශන යෙදීමේ ඤාණයක් නොවේ. එය විකෘති සඤ්ඤාවක් වන අත්ත සඤ්ඤාවේ යෙදීම වේ (අත්ත සංඥාවක් ඇති බවට ද පෘථග්ඡනයට ඤාණයක් නැත).

“අනතතනි භික්ඛවෙ අතතාති සඤ්ඤාවිපල්ලාසො විතතිවිපල්ලාසො දිට්ඨිවිපල්ලාසො.” (විපල්ලාස සූත්‍රය - අ.නි. 2)

“මහණෙනි, අනාත්මයෙහි, ‘ආත්මය’ යැයි සංඥා විපල්ලාසයකි. විත්ත විපල්ලාසයකි, දෘෂ්ටි විපල්ලාසයකි.”

‘අත්ත සම්මර්ශනය’ පජානාති (නුවණක් ලෙස) වන විට අත්ත සම්මර්ශනය ඉක්මවයි. එය සක්කාය දිට්ඨිය, පජානාති වීම යි. ඒ පිළිබඳව මහා මාලුඞ්ඛාස සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. ඒ විග්‍රහය ඉදිරියේදී තව දුරටත් පැහැදිලි වේ. සක්කාය දිට්ඨි පජානාති වන විට ‘මම’ යන්න දුරු නොවේ. එබැවින් සක්කාය දිට්ඨිය පැහැදිලි කිරීමට ‘මම’ යන්න යෙදීම වැරදි වේ. මන්දයත් එහි දී ‘මේ’ යෙදීමේ වැරද්දක් බව පමණක් ඉක්මවන නිසාය. සිදුවීම පැහැදිලි කරන විට ‘අධිගත’ ලෙසට ‘වෙමියි’ ලෙසින් බේමක සූත්‍රයේ පැහැදිලි කර ඇත. සක්කාය දිට්ඨිය විග්‍රහ කරන විට ‘අත්ත’ වශයෙන් සම්මර්ශනය සිදුවීමේ ‘පජානාති බව’ පැහැදිලි කර ඇත. එය ප්‍රායෝගිකත්ව ඥානයකි. ඒ පිළිබඳව තව දුරටත් ඉදිරියේ දී විස්තර වේ.

තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන ස්වකීයත්වය ඉක්මවන ප්‍රතිපදාවට යොමුවීමේ දී මූලිත්ම ස්වකීයත්වය දැක්ම වන සක්කාය දිට්ඨිය පිළිබඳ ඥානය ඇතිවේ. ‘මම’ හෝ ‘අත්ත’ යන කරුණු ‘නැතිවීමක්’ බුදුරජාණන් වහන්සේ පැහැදිලි කර නැත. එසේ වූයේ නම් සත්වයාගේ විනාශයක් පැනවේ. එය නිවීමක් නොවේ. මේ

කරුණු ලෝකයාට ගෝචර නොවන නිසාම තථාගත දහම ද විනාශය පනවන ධර්මයක් බව අන්‍යවිමුක්තිකාමීන් පෙන්වූ හ. මන්දයත් 'මම', 'අත්ත' යන කරුණු දුරුවන බව සිතාගන්නා බැවිනි.

“භූතභූ සමණො ගොතමො’ති.” (මාගන්දිය සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“ශ්‍රමණ ගෞතමයන් විනාශය පනවන්නෙකි ”

මේ තරම් ගම්හීර ධර්මයකට යොමුවීම ඉතාම අපහසු වේ. සත්‍යය සොයන අය පමණක් එම දහම සෙවීම සඳහා මූලිත්ම ශ්‍රද්ධාව ඇතිකර ගෙන ඊට අනු වූ ප්‍රතිපදාවට අනුගත වේ. එනම් ශ්‍රද්ධානුසාරී වේ.

“එවං සවාකධාතො භික්ඛවෙ මයා ධමෙමා උත්තානො විචටො පකාසිතො ඡින්නපිලොතිකො. එවං සවාකධාතෙ භික්ඛවෙ මයා ධමෙම උත්තානෙ විචටෙ පකාසිතෙ ඡින්නපිලොතිකෙ යෙ තෙ භික්ඛු ධම්මානුසාරිනො සද්ධානුසාරිනො සබ්බෙ තෙ සමෙබ්බිපරායනා.

එවං සවාකධාතො භික්ඛවෙ මයා ධමෙමා උත්තානො විචටො පකාසිතො ඡින්නපිලොතිකො. එවං සවාකධාතෙ භික්ඛවෙ මයා ධමෙම උත්තානෙ විචටෙ පකාසිතෙ ඡින්නපිලොතිකෙ යෙසං මසි සද්ධාමතතං පෙමමතතං සබ්බෙ තෙ සග්ගපරායනාති.” (අලගද්දූපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, මෙසේ මා විසින් ධර්මය මනාව දේශනා කරන ලදී. ප්‍රකට කරන ලදී. විවෘත කරන ලදී. පැහැදිලි කරන ලදී. වැරහැලි ඉවත් කරන ලදී. මහණෙනි, මෙසේ මා විසින් දේශනා කළ, ප්‍රකට කළ, විවෘත කළ, පැහැදිලි කළ, වැරහැලි ඉවත් කළ, ධර්මයෙහි යම් භික්ෂුවක් ධම්මානුසාරී වේ ද (ධර්මය අනුවම යොමුවීම), ශ්‍රද්ධානුසාරීන් වේ ද (ශ්‍රද්ධාව අනුවම යොමුවීම), ඒ සියල්ලෝ අවබෝධය අවසානය කොට ඇත්තෝ ය.

මහණෙනි, මෙසේ මා විසින් ධර්මය මනාව දේශනා කරන ලදී. ප්‍රකට කරන ලදී. විවෘත කරන ලදී. පැහැදිලි කරන ලදී. වැරහැලි ඉවත් කරන ලදී. මහණෙනි, මෙසේ මා විසින් දේශනා කළ, ප්‍රකට කළ, විවෘත කළ, පැහැදිලි කළ, වැරහැලි ඉවත් කළ, ධර්මයෙහි යම් හික්ෂුවක්, මා කෙරෙහි ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයක්, ප්‍රේම මාත්‍රයක් ඇති නම් ඒ සියල්ලෝම සුගතිය අවසාන කොට ඇත්තෝ ය.”

ශ්‍රද්ධා මාත්‍රය, ප්‍රේම මාත්‍රය ඇති කෙනා සුගතියාමී වන බව මෙම අලගද්දුපම සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. එසේ ශ්‍රද්ධා මාත්‍රය ඇති වන්නේ තථාගත පිරිසිදු දහම නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේට පැහැදීමෙනි. දහම අවබෝධ කිරීම කෙසේ වුව ද, තථාගත දහම නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙරෙහි පැහැදීම ඇතිකරගැනීමත් පහසු කරුණක් නොවන බව මනාව පැහැදිලි ය. අවබෝධය ගැන හෝ මාර්ගයට යොමුවීම පිළිබඳව පැහැදිලි නොකර ඒ දහම නිසා සුගතියාමී වන ආකාරයක් පිළිබඳව සෝතානුධත සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.

“ඉධ හිකඛවෙ හිකඛු ධම්මං පරියාපුණාති : සුතතං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිච්චත්තකං ජාතකං අබ්භූතධම්මං වෙදලලං. තසස තෙ ධම්මා සොතානුධතා හොනති වචසා පරිචිතා මනසානුපෙකඛිතා. දිට්ඨියා සුපපට්ඨිදධා. සො මුට්ඨසසති කාලං කුරුමානො අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං උපපජ්ජති.” (සොතානුධත සූත්‍රය - අ.නි. 2)

“මහණෙනි, මෙ සස්තෙහි මහණ සුත්ත, ගෙය්‍ය, වෙය්‍යාකරණ, ගාථා, උදාන, ඉතිච්චත්තක, ජාතක, අබ්භූතධම්ම, වෙදල්ල යන දහම් පුහුණු කරයි. ඔහු විසින් ඒ දහම්හු කණින් අසා ධරණ ලද්දහු, වචනයෙන් පුරුදු කරන ලද්දහු, සිතින් විමසන ලද්දහු, සුතය දැකීම වශයෙන් පිරිසිදු කරන ලද්දහු වෙත්. හේ සිහිමුලාව කලුරිය කරන්නේ අන්‍යතර දේවනිකායකට එළඹෙයි.”

ශ්‍රද්ධානුසාරීවීම, සම්මත්ත නියාමයට බැසගැනීමක් බව බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දී ඇත.

46. 'තමා හැකි බවෙහි' තමා 'අති බව'

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්ම මාර්ගයට යොමුවීමේ දී සිදුවන්නේ ශ්‍රද්ධානුසාරී වීමයි. එනම් සෝතාපන්න මගට යොමුවීමයි. යමෙක් සෝතාපන්න මගට යොමු වී නම්, එනම් සම්මත්ත නියාමයට බැසගත්තේ නම් සෝතාපන්න නොවී කලුරිය කිරීම අභව්‍ය බව ඔක්කන්ති සංයුත්තයේ සූත්‍ර ගණනාවකම පැහැදිලි වේ.

“පඨවීධාතු භික්ඛවෙ, අනිච්චං විපරිනාමී අඤ්ඤාථාභාවී, ආපොධාතු -පෙ- තෙජොධාතු -පෙ- වායොධාතු -පෙ- ආකාසධාතු -පෙ- විඤ්ඤාණධාතු අනිච්චා විපරිනාමී අඤ්ඤාථාභාවී.”

යො භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධමමෙ එවං සද්දහති අධිමුච්චති, අයං චුච්චති සද්ධානුසාරී ඔක්කනෙනා සම්මතතනියාමං සප්පුරිසභුමිං ඔක්කනෙනා විතිවතෙනා පුපුජ්ජනභුමිං, අභබ්බො තං කමමං කාතුං යං කමමං කඝා නිරයං වා නිරවඝානයොනිං වා පෙතතිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය. අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපතතිඵලං සච්ඡිකරොති.” (ධාතු සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, පඨවි ධාතුව (තද ස්වභාවය) අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අත්‍ය ස්වභාවී වේ. ආපෝ ධාතු -පෙ- තෙජෝ ධාතු -පෙ- වායෝ ධාතු -පෙ- ආකාස ධාතු -පෙ- විඤ්ඤාණ ධාතු අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අත්‍ය ස්වභාවී වේ.

මහණෙනි, යමෙක් මේ ධර්මයන් කෙරෙහි මෙසේ අදහසි (ශ්‍රද්ධාව වේ), නිශ්චයට යේ. මේ ශ්‍රද්ධානුසාරී යැයි කියනු ලැබේ. නිවැරදි වූ නියාමයට (ප්‍රතිපදාවට) බැසගත්තේ වේ. සත්පුරුෂ භූමියට බැසගත්තේ වේ. පෘථග්ජන භූමිය ඉක්මවූයේ වේ. යම් කර්මයක් කොට තිරයේ හෝ තිරිසන් යෝනියේ හෝ ප්‍රේත විෂයේ හෝ උපදී ද, එම කර්ම කිරීම අභව්‍ය වේ. ඔහු සෝතාපන්න ඵලය සාක්ෂාත් නොකොට කලුරිය කිරීම ද අභව්‍ය වේ.”

එමෙන්ම මේ ශ්‍රද්ධානුසාරී, ධම්මානුසාරී දෙදෙනාටම ඉන්ද්‍රිය ධර්ම ඇති බවත්, ඒ අය වෙන වෙනම වූ පුද්ගලයන් බවත් කීටාගිරි සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.

“තථාගතෙ චසස සද්ධාමතතං හොති පෙම්මතතං. අපි චසස ඉමෙ ධම්මා හොනති. සෙය්‍යථීදං: සදධිඤ්ජියං විරිසිඤ්ජියං සතිඤ්ජියං සමාධිඤ්ජියං පඤ්ඤිඤ්ජියං. අයං චුවචති භික්ඛවෙ, පුගගලො සද්ධානුසාරී.” (කීටාගිරි සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි ද ඔහුගේ ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයක්, ප්‍රේම මාත්‍රයක් වෙයි. තවද ඔහුට මේ ධර්මයේ වෙති. ඒ මෙසේ ය: ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය ය, විරිය ඉන්ද්‍රිය ය, සති ඉන්ද්‍රිය ය, සමාධි ඉන්ද්‍රිය ය, ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය ය. මේ පුද්ගලයා ශ්‍රද්ධානුසාරී යැයි කියනු ලැබේ.”

සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කරන මාර්ගයේ සිටින ශ්‍රද්ධානුසාරී, ධම්මානුසාරී දෙදෙනාට ඇති ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය කෙසේ ඇති වන්නේ ද යන්න විමසා බැලිය යුතු වේ. මෙය විමසා බැලීමට ප්‍රථම විවිධ කරුණු ඔස්සේ මාර්ගය යැයි සිතා නොමග යෑම පිළිබඳව ද කථා කරමු. මන්දයත් ‘මම’ හා ‘අන්ත’ නොයෙදෙන බව ප්‍රායෝගිකව අන්දකිමින් මූලා වූ අය පිළිබඳව දේශනාව තුළ සඳහන් වේ. එමෙන්ම එවැනි දර්ශනයන් අද දවස වන විට ද මධ්‍ය දේශීය සමාජය තුළ පවතී. මෙකරුණු ගැන නොදැන සිටියහොත්, මූලාවට පත් වී, ලැබුණු අවස්ථාව අහිමි වී යනු ඇත.

‘අන්ත’ යනු එකල සමාජය තුළ පැවැති ‘ආත්මය’ නැතහොත් ‘තමා’ යන්නයි. තම තමන් දන්නා කල්පනා කළ සත්‍යය තුළින්, ඒ ධර්ම විනයට අනුව ප්‍රතිපදාව පුරුදු කළ විට ඒ ඒ අය ‘තමා’ කියා නොලැබෙන බව ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගනී. මේ බව සබ්බාසව සූත්‍රයේ ද සඳහන් වේ. එය කලින් පැහැදිලි කර ඇත.

මෙහිදී ඔහු, ‘තමා’ නොලැබෙන බව ‘අන්ත’ ලෙස ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගනී. එසේ සිදුවන්නේ, ඔවුන්ට සත්‍යය වූ, ධර්ම විනයකට අනුව කල්පනා කිරීමෙනි. මෙය වටහා ගැනීමට පහත උදාහරණය වටහාගන්න.

උදා: මේ ආකාරයට යමෙකුට අනාත්ම බව ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ බව සිතන්න. එලෙස ප්‍රත්‍යක්ෂ වන්නේම යම් වූ යථාර්ථවාදී ධර්ම විනයකට අනුව කල්පනා කිරීමෙන් ඇතිවන දර්ශනයෙනි. එය එසේ ඇති වූ බව තමන්ම අත් විඳී. ‘එය තමන්ම අත් විඳී’. එසේ තමන්ම අත් විඳීම නිවැරදි වේ. එනම් ‘තමා නොවන’ බව ‘තමන්ම අත් විඳීම’ නිවැරදි වේ. ‘තමා නොවන’ බව ‘තමන්ම දැකීම’ නිවැරදි වේ. එසේ නිවැරදිවම ‘තමන් නැති බව’ අත් දැකීම තමාම අත්දැක්ක බැවින් ‘තමා’ යන්නම නැවතත් තහවුරු වී ඇත. එනම් ‘තමන් නැති බව’ ප්‍රත්‍යක්ෂ දැක්ම ම වැරදි වේ. මන්දයත්, මේ දැක්ම තමන්ගේ ඇඳුම හෝ වෙනත් අවයවයන් අත් දැක නැත. එය ‘තමාම අත්දැක’ ඇත. එබැවින් කුමන හෝ ආකාරයකට ‘තමන් නොමැති’ බව අත්දැකීම සාවද්‍ය බව මෙයින් පැහැදිලි වේ.

මේ ආකාරයටම සත්වයෙක් නැති බව තමන් අත්දකින්නේ නම් එතැනම ‘තමා’ නමැති සත්වයා සිටියි. එම නිසා සත්වයෙක් නැති බව තමන්ගේ අත්දැකීම ද සාවද්‍ය වේ. සත්වයා පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත. එනම් යම් තැනක තණ්හාව ඇත්නම් එතැන සත්වයා වේ.

“රූපෙ ඛො රාධ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා. තත්‍ර සතොතා, තත්‍ර විසතොතා තසමා සතොතාති වුවචති. වේදනාය යො ඡන්දො යො රාගො -පෙ- සඤ්ඤාය -පෙ- සඛබ්බරෙසු -පෙ- විඤ්ඤාණේ” (සත්ත සුත්‍රය - ස.නි. 3)

“රාධය රූපයෙහි යම් කැමැත්තක්, යම් ඇල්මක්, යම් සතුටක්, යම් ආශාවක් වේ ද එහි ඇලුණේ ය, එහි දැඩිව ඇලුණේ ය. එහෙයින් ‘සත්වයා’ යැයි කියනු ලැබෙයි. වේදනාවෙහි යම් කැමැත්තක් යම් ඇල්මක් ... සංඥායෙහි ... සංස්කාරයෙහි... විඤ්ඤාණයෙහි”

තණ්හාව යනු ඒ ඒ තැන සතුටු වන, නැවත පැවැත්ම සිදුවීම යි.

“යා’යං තණ්හා පොනොබ්භවිකා නන්දිරාගසහගතා තත්‍ර තත්‍රාහිනන්දිති, සෙය්‍යථීදං: කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා.” (සච්චවිභච්ච සුත්‍රය - ම.නි. 3)

“නැවත පැවැත්ම පිණිස සිදුවන, සතුටුවීමෙන් ඇලීමෙන් යුක්ත, ඒ ඒ තැන සතුටින් පිළිගන්න යම් එය තණ්හාවක් වේ. ඒ කෙසේද යත්: කාම තණ්හා, භව තණ්හා, විභව තණ්හා.”

යම් වූ පැවැත්මක් ඇති නම් එවිට එය භව තණ්හාව වේ. සත්වයෙක් නැති බව තමා අත්දකින විට එතැන තමා යැයි පැවැත්ම පවතී. එසේ නොපවතී නම් සත්වයෙක් නැති බව අත්දැකීම ද නැත. යම් ලෙසකට සත්වයෙක් නැති බව තමාම ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නේ නම් එතැන දී විභවය තුළින් භව තණ්හාව වේ. එනම් සත්වයාම වේ. එමෙන්ම එය සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නැති බව අත්දැකීම සතුටින් පිළිගැනීම වේ. එනම් එය නිවැරදි බවම ගැනේ. නිවැරදි බව ගැනීම ම එහි සතුටු වීමයි. එය තණ්හාවේ කෘත්‍යයක් වේ. එසේනම් සත්වයෙක් නැති බව විමසීම හෝ ප්‍රත්‍යක්ෂය හෝ දර්ශනය හෝ ඇති විට ‘තමා’ යෙදෙන බැවින් තණ්හාවම පවතී. තණ්හාව ඇති බවම සත්වයා බව සත්ත සූත්‍රයේ පැහැදිලි විය. එබැවින් තණ්හාව ඇති බැවින් ඉහතින් කී දර්ශනය ද සාවද්‍ය වේ. මේ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ ‘තමා නැති’ බව ගැනීම ප්‍රතික්ෂේප කොට ඇත.

47. බාහිර ශ්‍රේෂ්ඨ දෘෂ්ටි

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය ප්‍රඥාවන්තයන්ට පමණක් ගෝචර වන්නකි. ස්වකීයත්වය දැක්ම (සක්කාය දිට්ඨිය) ඉක්මවන දහමේ දී, ස්වකීයත්වය දැක්මට යමක් ලැබෙන්නේ නම් එය සම්පූර්ණයෙන් සාවද්‍ය වේ. එබැවින් තථාගත දහම ස්වකීයත්වය දැක්ම ඉක්මවන ලෙස ප්‍රඥාවට ගෝචර වන්නකි. තමා නැතිබව තමා අත්දකින්නේ නම් එය දෘෂ්ටියකි.

“අහං හි භෞ ගෞතම ඵලංවාදී ඵලංදිට්ඨී: “නඤ්ඤි අත්තකාරො, නඤ්ඤි පරකාරොති.”

“මාහං බ්‍රාහ්මණ, ඵලංවාදිං ඵලංදිට්ඨිං අදදසං වා අසෙසාසිං වා. කථං හි නාම සයං අභිකකමනෙතා සයං පටිකකමනෙතා ඵලං වකකති: “නඤ්ඤි අත්තකාරො, නඤ්ඤි පරකාරො”ති.” (අත්තකාර සූත්‍රය - අ.ති. 4)

“භවත් ගෞතමයන් වහන්ස, “මම වනාහි ආත්මයක ක්‍රියාවක් (තමන් කරන ක්‍රියාවක්) නැත. අනුන් කරන ක්‍රියාවක් නැත යන මෙබඳු වාද ඇතියෙමි, මෙබඳු දෘෂ්ටි ඇතියෙමි”

බ්‍රාහ්මණය, මෙබඳු වාද ඇති කෙනෙක්, මෙබඳු දෘෂ්ටි ඇති කෙනෙක් හෝ මම නොදකිවා. මට නොඇසේවා. තමන්ම ඉදිරියට යාමි කරද්දී, තමන්ම ආපසු ඒමි කරද්දී, කෙසේ නම් මෙසේ පවසන්නේ ද? ‘තමන් කරන්නක් නැත, අනුන් කරන්නක් නැතැ යි ලෙස’”

ඵච්ඡති සමහර ප්‍රශ්නවලට ද බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිතුරු දී ද නැත.

“අහඤ්ඤච ආනඤ්ඤ, වච්ඡගෞතතසස පරිබ්බාජකසස අත්තතතාති පුට්ඨො සමානො අත්තතතාති ව්‍යාකරෙය්‍යං, යෙ තෙ ආනඤ්ඤ, සමණබ්‍රාහ්මණො සසසතවාදා, තෙසමෙතං ලද්ධි අභවිසස. අහඤ්ඤ ආනඤ්ඤ, වච්ඡගෞතතසස පරිබ්බාජකසස නත්තතතාති පුට්ඨො

සමානෝ නාස්තතාති ව්‍යාකරෙය්‍යං, යෙ තෙ ආනන්ද, සමණ්ඩ්‍රාහමණ උච්ඡේදවාදා, තෙසමෙතං ලදධි අභවිසස. අභඤ්ච ආනන්ද, චච්ඡගොතතසස පරිබ්බාජකසස අස්තතාති පුට්ඨො සමානෝ අස්තතාති ව්‍යාකරෙය්‍යං, අපිනු මෙතං ආනන්ද, අනුලොමං අභවිසස ඤාණසස උපපාදාය. සබ්බෙ ධම්මා අනතතාති. නො හෙතං භනෙන. අභඤ්ච ආනන්ද චච්ඡගොතතසස පරිබ්බාජකසස නාස්තතාති පුට්ඨො සමානෝ නාස්තතාති ව්‍යාකරෙය්‍යං, සමමුලුහසස ආනන්ද, චච්ඡගොතතසස පරිබ්බාජකසස භියෙයා සමෙමාහාය අභවිසස: අහුචා මෙ නුන පුබ්බෙ අතතා, සො එතරභි නස්ථිති.” (අත්ථත්ත සූත්‍රය - ස.නි. 4)

“ආනන්දය, ආත්මයක් ඇත්දැයි ප්‍රශ්න කරන විට, ආත්මයක් ඇතැයි වච්චගොත්ත පරිබ්බාජකයාට මම පැවසුවේ නම්, ආනන්ද යම් ඒ මහණ බමුණෙක් ශාශ්වත වාද තිබේද (ඒකාන්තයෙන් යමක් ඇති බව) මෙය ඔවුන්ගේ ලැබීමක් වන්නේය. ආනන්දය, ආත්මයක් නැත්දැයි ප්‍රශ්න කරන විට, ආත්මයක් නැතැයි වච්චගොත්ත පරිබ්බාජකයාට මම පැවසුවේ නම්, ආනන්ද යම් ඒ මහණ බමුණෙක් උච්ඡේදවාද තිබේද (ඒකාන්තයෙන් යමක් නැති බව) මෙය ඔවුන්ගේ ලැබීමක් වන්නේ ය. ආනන්දය, ආත්මයක් ඇත්දැයි ප්‍රශ්න කරන විට, ආත්මයක් ඇතැයි වච්චගොත්ත පරිබ්බාජකයාට මම පැවසුවේ නම්, ආනන්ද සියලු ධර්මයන් අනාත්මයි යන ඥානය ඉපදීමට අනුලොම වේද? නැත ස්වාමීනි. ආනන්දය, ආත්මයක් නැත්දැයි ප්‍රශ්න කරන විට, ආත්මයක් නැතැයි වච්චගොත්ත පරිබ්බාජකයාට මම පැවසුවේ නම්, ආනන්ද මූලාවෙන් යුක්ත වූ වච්චගොත්ත පරිබ්බාජකයාට (නුවණ නැති) පෙර මට ඒකාන්තයෙන් ආත්මයක් තිබුනේ ය, ඒ දැන් නැතැයි බොහෝ සේ මූලා වේ.”

යම් වූ තමන්ට වැටහෙන සත්‍යය ධර්ම විනයකට අනුව තමාටම සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නැති බව හෝ තමා නැති බව අත්දකින්නේ නම් එය සාවද්‍ය බව ඉහත විස්තර තුළින් පැහැදිලි වන්නට ඇත.

මේ ආකාරයටම ‘මම’ යැයි නො ලැබෙන බව ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම තුළින් බාහිර වූ ශ්‍රේෂ්ඨ දෘෂ්ටිවලට යන බව තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ හ.

“එතදගම භික්ඛවෙ බාහිරකානං දිට්ඨිගතානං යදිදං නො චසසං, නො ච මෙ සියා, න හවිසසාමී, න මෙ හවිසසනතීති. එවංදිට්ඨිනො භික්ඛවෙ එතං පාටිකඛබං: යා චායං හවෙ අපපටිකුලායතා, සා චසස න හවිසසති, යාචායං හවනිරොධෙ පාටිකුලායතා, සා චසස න හවිසසතීති. එවං දිට්ඨිනොපි ඛො භික්ඛවෙ සනති සත්තා. එවං දිට්ඨිනමපි ඛො භික්ඛවෙ සත්තානං අසෙව අඤ්ඤාඵතතං, අපථී විපරිණාමො. එවං පසසං භික්ඛවෙ සුතවා අරියසාවකො තසමිපි නිබ්බිදුති. තසමීං නිබ්බිදුනොතා අගෙග විරජ්ජති, පගෙව හීනසමීං.” (පට්මකෝසල සුත්‍රය - අ.ති. 6)

“මහණෙනි, “(මම) නොවෙමි නම් ද, මගේ (මට) ද නොවෙයි. (මම) නොවන්නෙමි (නම්), මගේ (මට) නොවන්නේ ය.” යන යම් මේ දෘෂ්ටිගතයක් වේ ද, මාගේ ශාසනයෙන් බාහිර තිබෙනා දේ අතර අග්‍රම දේ වේ. මහණෙනි, මෙසේ දෘෂ්ටි ඇති අය මෙය කැමැති වෙයි. “පැවැත්මෙහි පිළිකුල් නොකිරීමක් වේ ද, එය ඔහුට නොවේ. පැවැත්ම නිරෝධයේ (භව නිරෝධය) යම් පිළිකුල් කිරීමක් වේ ද, එය ඔහුට නැත. මහණෙනි, මෙසේ දෘෂ්ටි ඇති සත්වයෝ ඇත. මහණෙනි, මෙසේ දෘෂ්ටි ඇති සත්වයින් ගේ අන්‍යථාභාවයක් ඇත. විපරිණාමයක් ඇත. මහණෙනි, මෙසේ දක්නා (ප්‍රඥාවෙන්) ශ්‍රැතවත් ආයථී ශ්‍රාවකයා එහි ද ලැගගැනීම නොවෙයි (නිබ්බිදුව). එහි ලැගගැනීමක් නොවූයේ ද අග්‍ර දේහි නොඇලේ. හීන දේවල් ගැන කවර කතා ද?”

ඉහත පෙන්වූ ප්‍රතිපදාව සත්‍යය වූ ධර්ම විනයට අනුව ප්‍රත්‍යක්ෂ දර්ශනයකින් පුරුදු කරන ප්‍රායෝගික ප්‍රතිපදාවකි. එනමුත් එය බාහිර ශ්‍රාවකයන් තුළ පවතින ශ්‍රේෂ්ඨම දෘෂ්ටිය වේ.

මෙසේ භාවිත කරන අය තුළ ප්‍රායෝගිකවම පැවැත්මට අකමැත්ත හා පැවැත්ම ඉක්මවීම නම් වූ නිවීමට කැමැත්ත ද ඇති වේ. එනමුදු

ඔවුන් බාහිර ශ්‍රාවකයන් වේ. මෙහි ඇති එම අත්දැකීමේ ප්‍රායෝගික වැඩපිළිවෙළ උත්තම පුරුෂ, 'මම' කරන්නක සිදුවීමක් ලෙස පැහැදිලි කර ඇත. එනම් මෙහි 'මම' යන කතෘට ඇති ප්‍රායෝගික සිදුවීමකි. 'මම' යන කතෘට ප්‍රායෝගිකවම 'මම' යන්න ලැබීම සිදු නොවීම යනු සාවද්‍ය කියමනකි. මන්දයත් එසේ 'මම' යන්න ලැබීම සිදු නොවන්නෙන් 'මම' යන කතෘටම වේ. එබැවින් එය සැබෑම තථ්‍යතා දහම නොව, අඩුම තථ්‍යතා දහමේ උණුසුමවත් නැත. එය බාහිර ඇති උතුම් දිවියකි. පහත උපමාවෙන් මෙය වටහා ගන්න.

උපමාව:

යමෙක් යම් ශුන්‍ය ස්ථානයකට (කවුරුත් නැති) ගොස් බලන විට එහි කිසිවෙක්ම ඇති බව දකින්නේ නැත. එබැවින් එහි කිසිවෙක් නැති බව ඔහු ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන්ම දකී. එනමුත් එහි ඔහු සිටින බවම 'යමෙක් සිටීම බව' ඔහුට නොහැඟේ. එම ස්ථානයේ 'කවුරුත් නැත' යන ප්‍රකාශයම අර්ථ ශුන්‍ය වන්නේ ඔහු ඒ තුළ සිටිනා බැවිනි.

මේ උපමාවට අනුව කල්පනාකර බලනවිට 'මම' යන්න නොලැබීමම එහි කවුරුත් නැති බව අත්දකින්නා මෙනි. එනමුත් එහි ඔහු සිටිනා බවම, කවුරුත් හෝ සිටීම ම යි. එය 'මම' යන්න නොලැබීම ම 'තමාට' සිදුවීමකි. ඒ ආකාරයටම ඉහත පෙන්වූ දෘෂ්ටිය ද ඇතිවේ. එම නිසා එය බාහිර දිවිය අතර අග්‍රම දිවිය වේ. එසේ නම් තථ්‍යතා දහමට අනුව 'මම' යන්න සිදු නොවී ප්‍රායෝගිකව 'මම' නොලැබීම දර්ශනය වන්නේ කෙසේ ද?

48. සෝතාපන්න වීමට පූර්ව නිමිත්ත

දර්ශනය පිරිසිදු නොවී එනම් සෝතාපන්න නොවී යමෙක් ‘මම’ යන්න නොලැබෙන ලෙසට ප්‍රායෝගිකව වඩන්නේ නම් ඔහුගේ ඒ දිට්ඨිය බාහිර ශ්‍රාවක දිට්ඨියකි. සෝතාපන්න වීමේ වැඩපිළිවෙළ වන සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය වන වැඩපිළිවෙළ මෙම විස්තරය මුළුල්ලේම පැහැදිලි කර ඇත. එසේ දර්ශනය සිදුවීම හා එයින් යුක්ත කෙනෙකුගේ ප්‍රායෝගික ප්‍රතිපදාව පිළිබඳව උදාන සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.

“නත්‍ර ඛො භගවා උදානං උදානෙසි. “නො වසස, නො ව මෙ සියා, න හව්සසති, න මෙ හව්සසතිති එවං විමුච්චමානො භික්ඛු ඡ්ඤෙයොසාරමභාගියානි සංයොජනානි”ති.” (උදාන සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“එකල්හි භාග්‍යවතුන්වහන්සේ මේ උදානය (ප්‍රීතිවාක්‍යය) පහළ කළසේක: “නොවෙයි නම් ද, (මට) මගේ ද නොවේ ය, නොවන්නේ ය (නම්), (මට) මගේ නොවන්නේ ය”, මෙසේ විමුක්ත වෙමින් සිටින භික්ෂුව ඕරම්භාගිය සංයෝජන සිද්ධියි.”

මේ පැහැදිලි කරන ප්‍රතිපදාව ඉස්මතු වී තිබෙන්නේ උත්තම පුරුෂ ක්‍රියාවකින් නොවේ. එය ප්‍රථම පුරුෂ ක්‍රියාවෙන්ම පැහැදිලි කර ඇත. කලින් පෙන්වූ පද්ම කෝසල සූත්‍රයේ දී ද එමෙන්ම පාරිලෙය්‍යක, නො වසස ආදී සූත්‍ර තුළ පෙන්වා ඇත්තේ උත්තම පුරුෂ ක්‍රියාවෙනි. එය බාහිර දිට්ඨියක් වේ.

“නො වසසං නො ව මෙ සියා න හව්සසාමි’ න මෙ හව්සසති”ති. යා ඛො පන සා භික්ඛවෙ, උච්ඡද්දිට්ඨී සඛබ්බාරො සො.” (පාරිලෙය්‍යක සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“(මම) නොවෙමි නම් ද, මගේ (මට) ද නොවෙයි. (මම) නොවන්නෙමි (නම්), මගේ (මට) නොවන්නේ ය.” මහණෙනි, යම් ඒ උච්ඡේද දෘෂ්ටියක් වේ නම් එයත් සංස්කාරය යි.”

“රූප බො හිකබවෙ, සති රූපං උපාදාය රූපං අභිනිවිසස ඵලං දිට්ඨී උපපජ්ජති: “නො වසසං, නො ව මෙ සියා, න හවිසසාමි න මෙ හවිසසති”ති. වෙදනාය සති -පෙ- සඤ්ඤාය සති -පෙ- සඛධාරෙසු සති -පෙ- විඤ්ඤාණෙ” (නො වස්ස සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, රූපය ඇති කල්හි, රූපය උපාදාන කොට, රූපයේ රිංගාගෙන, මෙසේ දිට්ඨී උපදී. “(මම) නොවෙමි නම් ද, මගේ (මට) ද නොවෙයි. (මම) නොවන්නෙමි (නම්), මගේ (මට) නොවන්නේ ය.” වෙදනාව ඇති කල්හි ... සංඥාව ඇති කල්හි ... සංස්කාර ඇති කල්හි ... විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි”

මෙසේ ‘මම’ නොලබන බව ප්‍රතිපදාව සිදුවීමට නම් දර්ශනය පිරිසිදු විය යුතුය. එසේ දර්ශනය පිරිසිදු වීම සිදුවන ආකාරය ද උදාන සූත්‍රයේ පැහැදිලි කර ඇත. ඒ දකින ආකාරය පිළිබඳව ඉදිරියේ දී සාකච්ඡා කරමු. මේ ආකාරයට සේඛ කෙනෙකුගේ සිදුවන ප්‍රායෝගික ප්‍රතිපදාව ආනෙඤ්ජසප්පාය සූත්‍රයේ ද සඳහන්ව ඇත.

“ඉධානන්ද, හිකඤු ඵලං පටිපනෙනා හොති: නො වසස, නො ව මෙ සියා. න හවිසසති. න මෙ හවිසසති. යද්දථී යං භුතං තං පජ්ඣාමී’ති. ඵලං උපෙකබං පටිලහති. සො තං උපෙකබං නාහිනන්දති, නාහිවදති, නාජෙකධාසාය තිට්ඨති. තසස තං උපෙකබං අනහිනන්දතො අනහිවදතො අනජෙකධාසාය තිට්ඨතො න තං නිසසිතං හොති විඤ්ඤාණං, න තදුපාදානං. අනුපාදානො ආනන්ද, හිකඤු පරිනිබ්බායතිති.” (ආනෙඤ්ජසප්පාය සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“ආනන්දය, මෙහි හික්ෂුවක් මෙසේ පිළිපන්නේ වෙයි. “නොවෙයි නම් ද, (මට) මගේ ද නොවේ ය, නොවන්නේ ය (නම්), (මට) මගේ නොවන්නේ ය”, යමක් හටගනී ද, එය දුරුකරමි යි යන කරුණ වේ. මෙසේ ඔහු උපේක්ෂාවක් ලබයි. ඔහු ඒ උපේක්ෂාව සතුවින් නොපිළිගනී. ව්‍යවහාරයකට නොයයි (විස්තර කිරීමක් නැත). බැස ගැනීමක් නොවෙයි. ඔහු ඒ උපේක්ෂාව සතුවින් නොපිළිගැනීමෙන්, ව්‍යවහාරයකට නොයෑමෙන් (විස්තර කිරීමක් නොවීමෙන්), බැස

නොගැනීමෙන් ඒ හා එකතු වූ දැනගැනීමක් නොවේ. එයට බැඳීමක් නොවේ (උපාදානය). ආනන්දය, උපාදාන නොවීමෙන් හික්ෂුව පිරිනිවේ.”

මෙසේ නිවැරදිව එතෙරවීමේ ප්‍රතිපදාවට යොමුවීමට කලාණ මිත්‍රයාටම යොමු වී දර්ශනය පිරිසිදු විය යුතු වේ. එසේ නොවුනහොත් තමාගේම අත්දැකීමක් ලෙසටම සිදු වී බාහිර ශ්‍රාවක දිට්ඨියෙන් යුතු වේ. එහි වැදගත්කම පිළිබඳව මූල සිටම විස්තර කර ඇත.

මේ ආකාරයට බාහිර දිට්ඨියකට යොමු නොවී සම්පූර්ණයෙන්ම කලාණ මිත්‍රයාට යොමු වී සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය වන මාර්ගයට යොමු වන ආකාරය පැහැදිලි කර ගනිමු. කලාණ මිත්‍රයාටම යොමු වී ඊට අනුව ප්‍රතිපදාව පුරුදු කරන විට, ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය තිබෙන බව කීටාගිරි සූත්‍රයේ සඳහන් විය. කලාණ මිත්‍රයාට යොමු වීම ම සම්මාදිට්ඨිය නොහොත් මාර්ගයට බැසගැනීමට (සෝතාපන්න වීමට) පූර්ව නිමිත්ත බව මූලින් පෙන්වූ සූත්‍ර තුළ පැහැදිලි කළේ ය. කලාණ මිත්‍රයාට යොමුවීම ම ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය ඇති බව වේ. එම ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය තුළ ඇති කෘත්‍ය පිළිබඳව විමසා බලමු.

“සුතවා ච ඛො ආනන්ද අරියසාවකො අරියානං දසසාවී අරියධම්මසස කොවිදො අරියධම්ම සුවිනිනො, සපපුරිසානං දසසාවී සපපුරිසධම්මසස කොවිදො සපපුරිසධම්ම සුවිනිනො, න සකකායදිට්ඨිපරිසුට්ඨිතෙන චෙතසා විහරති න සකකායදිට්ඨිපරෙතෙන, උපපනනාය ච සකකායදිට්ඨියා නිසසරණං යථාභුතං පඡානාති, තසස සා සකකායදිට්ඨී සානුසයා පභීයති”
(මහාමාලුඛිකා සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“ආනන්ද, ශ්‍රැතවත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා, ආර්යයන්ගේ දර්ශනය ඇත්තා, ආර්යධම්මයේ දක්ෂයා, ආර්යධම්මයෙහි හික්මෙන්නා, සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය ඇත්තා, සත්පුරුෂධම්මයේ දක්ෂයා, සත්පුරුෂධම්මයෙහි හික්මෙන්නා, සක්කාය දෘෂ්ටියෙන් මඩනා ලදුව (යටපත් කරගෙන) සක්කාය දෘෂ්ටිය අනුව ගිය සිතින් යුක්තව නොවෙසෙයි. උපත්

සක්කාය දෘෂ්ටියේ ද නිස්සරණය යථාර්ථ වශයෙන් දනි (ප්‍රඥාවෙන් දනී). ඔහුගේ ඒ සක්කාය දෘෂ්ටිය අනුසය වශයෙන්ම ප්‍රභාණය වේ.”

සක්කාය දිට්ඨිය ‘පජානාති වීම’ පිළිබඳව මහාමාලුඛිකා සූත්‍රයේ පැහැදිලි වේ. ‘පජානාති’ යන්න පිළිබඳව පැහැදිලි කිරීමක් මහාවේදල්ල සූත්‍රයේ ද සඳහන් වේ.

“පජානාති පජානාතීති ඛො ආවුසො, තස්මා පඤ්ඤාචාති වුච්චති. කිඤ්ච පජානාති? ඉදං දුක්ඛන්ති පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධොති පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධගාමීති පටිපදාති පජානාති. පජානාති පජානාතීති ඛො ආවුසො, තස්මා පඤ්ඤාචාති වුච්චති.” (මහාවේදල්ල සූත්‍රය, ම.නි-1)

“ඇවැත්නි, පජානාති පජානාති වෙයි ද, ඒ හෙයින් ප්‍රඥාවන්ත යැයි කියනු ලැබේ. කුමක් පජානාති වේද? ‘මේ දුක යැයි පජානාති වේ. මේ දුක හටගැනීම යැයි පජානාති වේ. මේ දුක නිරෝධය යැයි පජානාති වේ. මේ දුක නිරෝධ ගාමීති පටිපදාව යැයි පජානාති වේ’ යන මෙකරුණෙන් ඇවැත්නි, ප්‍රඥාවන්ත වේ යැයි කියනු ලැබේ.”

සක්කාය දිට්ඨිය පැහැදිලි කරන විට ඒ කරුණු සමග තව දුරටත් පජානාති පිළිබඳව පැහැදිලි කර ගනිමු. මෙතැන දී සක්කාය දිට්ඨිය පමණක් නොව විචිකිච්ඡා ආදී අනෙකුත් කරුණු ද පජානාති වේ. එමෙන්ම එහි ඉපදීම ද පජානාති වේ. ඔහු සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කරන බව ද පැහැදිලි කර ඇත. එනම් ඔහු සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කළ අයෙක් නොවේ. එමෙන්ම සක්කාය දිට්ඨිය දුරු නොකරන අය පිළිබඳව ද මහා මාලුඛිකා සූත්‍රයේ පැහැදිලි කර ඇත.

“අසසුතවා පුටුජ්ජනො අරියානං අදසසාවී අරියධම්මසස අකොච්ඤො අරියධම්මො අච්චිනො, සපපුරිසානං අදසසාවී සපපුරිසධම්මසස අකොච්ඤො සපපුරිසධම්මො අච්චිනො, සකකායදිට්ඨිපරිසුට්ඨිනෙන චෙතසා විහරති සකකායදිට්ඨිපරෙතෙන, උපපනනාය ච සකකායදිට්ඨියා නිසසරණං

යථාභූතං නපපජානාති. තසස සා සක්කායදිට්ඨි ටාමගතා
අපපට්ඨිනිකා ඔරමභාගියං සංයෝජනං...” (මහා මාලුච්ඡාස සූත්‍රය -
ම.නි. 2)

“අශ්‍රුතවත් පෘථග්ජනායා, ආයඨියන්ගේ දර්ශනය නැත්තා,
ආයඨිධම්මයේ අදක්‍ෂයා, ආයඨිධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා,
සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, සත්පුරුෂධම්මයේ අදක්‍ෂයා,
සත්පුරුෂධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා සක්කාය දෘෂ්ටියෙන් මඛනා
ලදුව (යටපත් කරගෙන) සක්කාය දෘෂ්ටිය අනුව ගිය සිතින් යුක්තව
වෙසෙයි. උපන් සක්කාය දෘෂ්ටියේ ද නිස්සරණය යථාර්ථ වශයෙන්
නො දැනී (ප්‍රඥාවෙන් නොදැනී). ඔහුගේ ඒ සක්කාය දෘෂ්ටිය ස්ථිර
බවට පත්වේ. බැහැර නොකළා වූ ඕරමභාගිය සංයෝජන වෙයි.”

සක්කාය දිට්ඨියෙන් යුක්ත, එය දුරු නොකරන අය හා දුරු කරන
අය පිළිබඳව මෙම දේශනය තුළින් හොඳින් ඉස්මතු වේ. එනම්
පෘථග්ජන අය (සක්කාය දිට්ඨි සංයෝජනයෙන් යුක්ත) හා සක්කාය
දිට්ඨිය දුරු නොකළ නමුත් දුරු කරන ප්‍රතිපදාවෙන් යුක්ත අය වේ.
ප්‍රතිපදාවෙන් යුතු (සක්කාය දිට්ඨිය පජානාති වූ) අයට ප්‍රඥාව ඇති
බව පජානාති බවින් පැහැදිලි වේ. එමෙන්ම මේ අය සක්කාය
දිට්ඨිය දුරු කළ සෝතාපන්න අය නොවේ. එය දුරු කිරීමට පිළිපත්
ප්‍රඥාව ඇති අය වේ. සද්ධානුසාරී, ධම්මානුසාරී දෙදෙනා ද
සෝතාපන්න නොවී මිය යෑම සිදු නොවන බව පැහැදිලි කර ඇත.
එසේ නම් සද්ධානුසාරී, ධම්මානුසාරී අය ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය තුළින්
සක්කාය දිට්ඨිය හා එහි හටගැනීම මනාව දැන ගනී. එනම්
පජානාති වේ.

49. 'සැකයෙන් යුතු' කෙනා මාර්ගයේ හික්මෙන ආකාරය

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මයට අනුව මුලින්ම දුරුවිය යුත්තේ ස්වකීයත්වය දැක්ම ය (සක්කාය දිට්ඨිය). එම ස්වකීයත්වය දැක්ම සමඟ ම විචිකිචිඡා සහ සීලබ්බත පරාමාස සංයෝජන ද බැඳී පවතී. සක්කාය දිට්ඨිය පජානාති වන ආකාරය පැහැදිලි කළ මහා මාලුඛිකා සූත්‍රය තුළම විචිකිචිඡා සහ සීලබ්බත පරාමාස පජානාති වන බව පැහැදිලි කර ඇත. එමෙන්ම මේ පිළිබඳව කලහවිවාද සූත්‍රයේ ද පැහැදිලි වේ.

“කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා ච එතෙපි ධම්මා දවයමෙව සනෙත, කථංකථී ඤාණපථාය සිකෙබ ඤාණා පච්චතතා සමණෙන ධම්මා.” (කලහවිවාද සූත්‍රය - සුත්ත නිපාත)

ක්‍රෝධය, මුසාවාදය හා විචිකිචිඡාව යන මේ ධර්මයෝග් (සාත, අසාත වේදනාව) ඒ දෙකම නිසාම සිදුවේ. විචිකිචිඡා බවින් යුතුව ඤාන මාර්ගය ඇතිවීම සඳහා හිමෙන්තේ ය. ශ්‍රමණයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කොටගෙන මේ ධර්මය දේශනා කරන ලදී.

සැකයෙන් යුතු කෙනා නුවණ වැඩෙන මාර්ගයේ හික්මෙයි. මෙය යමෙකු ඇසූ ගමන් උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නයක් මතු වේ. මන්දයත් සැකය ඇතිවිට නුවණ වැඩෙන මාර්ගයක හික්මිය නොහැක. එය ආවරණ දහමකි. එනම් එය නිවරණයකි. මෙතන පෙන්වන්නේ සංයෝජනය යි. නිවරණ ද ඇතිවිට අවබෝධ කරගෙන පජානාති වීමෙන් නැවත හටනොගන්නා බවටම පත්වීම පිළිබඳව සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.

“සනතං චා අජ්ඣධතතං විචිකිච්ඡං ‘අඤ්ච මෙ අජ්ඣධතතං විචිකිච්ඡා’ති පජානාති, අසනතං චා අජ්ඣධතතං විචිකිච්ඡං ‘නඤ්ච මෙ අජ්ඣධතතං විචිකිච්ඡා’ති පජානාති, යථා ච අනුපපනනාය විචිකිච්ඡාය උපපාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උපපනනාය විචිකිච්ඡාය පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පභීනාය

විවිකිවිඡාය ආයතීං අනුපපාදො හොති තඤ්ච පඡානාති.”
(සතිපට්ඨාන සූත්‍රය - දී.නි. 2)

“අධ්‍යාත්මයේ හෝ ඇත්තා වූ විවිකිවිඡාව ‘මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විවිකිවිඡාව ඇතැ’යි පඡානාති වේ (ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී). “අධ්‍යාත්මයේ හෝ නැත්තා වූ විවිකිවිඡාව ‘මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විවිකිවිඡාව නැතැ’යි පඡානාති වේ (ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී). යම් ආකාරයකින් ද නූපන් විවිකිවිඡාව ඉපැදීම වේ ද එයත් පඡානාති වේ (ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී). යම් ආකාරයකින් ද උපන් විවිකිවිඡාව ප්‍රහාණය වේ ද එයත් පඡානාති වේ (ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී). යම් ආකාරයකින් ද ප්‍රහාණය වූ විවිකිවිඡාව නැවත නූපදින්නේ වේ ද එයත් පඡානාති වේ (ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී).”

මෙම සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී විවිකිවිඡා නිවරණය ප්‍රහාණය වීම පිළිබඳව පැහැදිලි කර ඇත. එසේ ප්‍රහාණය වන්නේ ද විවිකිවිඡාව ඇතිබව පඡානාති වීමෙනි. නමුත් කලහවිවාද සූත්‍රයට හා මහා මාලුඛකාපුත්ත සූත්‍රයට අනුව විවිකිවිඡාව සංයෝජනයක් ලෙස දුරුවීම සිදුවන ලෙස හික්මීමේ වැඩපිළිවෙළ තුළ ඥාන මාර්ගය හෙවත් ප්‍රඥාවේ දර්ශනය ඇත. එය සංයෝජන පඡානාති වීම වේ. සක්කාය දිට්ඨිය විග්‍රහ කරන විට එසේ සංයෝජන පඡානාති වීම පිළිබඳව පැහැදිලි කරනු ඇත. සක්කාය දිට්ඨිය පැහැදිලි කරන විට සක්කාය දිට්ඨිය හා සක්කාය දිට්ඨිය පඡානාති වීම හා සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රහාණය වීම විස්තර කිරීමට අවශ්‍ය වේ. ඒ ආකාරයට ම විවිකිවිඡා ආදී සංයෝජන පඡානාති වීම සිදු වේ.

සක්කාය දිට්ඨිය නම් වූ ස්වකීයත්වය දැක්ම දුරුවන්නේ සක්කාය හෙවත් ස්වකීයත්වය පිළිබඳව ඇති මෝඛකම නම් වූ අවිද්‍යාව ඉක්මවීම සඳහා දේශනා කළ සක්කාය නිරෝධ ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමෙනි. එනම් ස්වකීයත්වය නිරෝධවීම පිළිබඳව ධර්ම ශ්‍රවණය කිරීමෙනි. ලෝකයේ යම් සත්වයෙක් යනු (සත්වත්වයක්) ස්වකීයත්වයම වේ. එසේ ස්වකීයත්වය නිරෝධයට ධර්ම දේශනා කරනු ලබන විට ලෝක සත්වයා (පෘථව්ජනයා) ඒ සඳහා කන් යොමු නොකරති.

“සක්කාය නිරෝධාය ධම්මෙ දෙසියමානෙ චිත්තං න පක්ඛන්දනි, නප්පසීදනි, න සන්තිට්ඨති, න විමුවචති.” (මහාමාලුච්ඡාය සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“සක්කාය නිරෝධය පිණිස ධර්මය දේශනා කරන විට සිත එයට බැස නොගනී ද, නොපහදී ද, නොපිහිටයි ද, නොමීදෙයි ද වෙයි.”

මේ දේශනා තුළින් සක්කාය නිරෝධයට ඇති දහම ඇසීමට ලෝකයා කන් යොමු නොකරන බව මනාව පැහැදිලි වේ. මන්දයත් තම තමන් සිටින්නේම ස්වකීයත්වය තුළ වීම ම යි. නුවණ මඳ අයට එසේ ධර්මය ඇසෙන විට දී පවා සම්මුති ලෝකයේ පවතින ස්වකීය රාමුවටම කොටු වී විමුක්ත වූ බවට රැවටී සිටිති.

“සකං හි ධම්මං පරිපුණ්ණමාහු අඤ්ඤාසස ධම්මං පන භීනමාහු, එවමපි විගගයහ විවාදයනති සකං සකං සම්මුතිමාහු සචචං.” (මහාවිදුහ සූත්‍රය - සුත්ත නිපාතය)

“ස්වකීය ධර්මයම පරිපූර්ණ යයි කියති. අන්‍යයන්ගේ ධර්මය භීන යැයි කියති. මෙසේත් දැඩිව ගෙන විවාද කෙරෙති. ස්වකීය ස්වකීය වූ සම්මුතියම සත්‍යය යැයි කියති.”

ස්වකීයත්වයම තුළ වාසය කරන අයට ස්වකීයත්වය නිරෝධය පිළිබඳ වූ ධර්ම දේශනා කළ ද, එය ද වැරදි ලෙසටම ගනිමින් තව තවත් දෘෂ්ටි තුළටම රිංගාගනු ලැබේ. එසේ ස්වකීයත්වයට රිංගා ගන්නේ තම තමන් කල්පනා කරන ආකාරයට වැදගත්කම ඇති වීම නිසාවෙනි.

“සකං සකං දිට්ඨිපරිබ්බසානා විගගයහ නානා කුසලා වදනති, යො ඵචං ජානාති ස වෙදි ධම්මං ඉදං පටිකෙකාස’මකෙචලී සො.” (චූළවිදුහ සූත්‍රය - සුත්ත නිපාතය)

“ස්වකීය ස්වකීය වූ දැක්මෙහි දැඩිව ගෙන වසන්නා වූ අය (තම තමන්) දැකූ යැයි නොයෙක් ආකාරයෙන් කියති. යමෙක් මෙසේ

මෙය දැනී ද ඔහු ධර්මය දැනගත්තේ ය. යමෙක් මෙය ප්‍රතික්ෂේප කරයි ද ඔහු අසම්පූර්ණයෙක් යැයි කියති.”

මේ සූත්‍රය තුළ පැහැදිලි වන්නේ දෘෂ්ටිවලට රිංගාගත් අය තම තමන්ගේ දේ නිවැරදි බව ඉදිරිපත් කිරීමකි. විමුක්තිකාමි සමාජය තුළ මෙවැනි අය බොහෝ සිටිය හ.

50. ක්ෂණ සම්පත්තිය නිවැරදිව තේරුම් ගන්නා ද?

විමුක්තිකාමී සාමාජිකයා ගතිය ඇති ප්‍රඥාවන්ත කෙනෙකුට එම තර්කාගතයන් වහන්සේට ආවේණික වූ දහම ඇසෙන විට ඔහුට මහානිය වූ අවස්ථාවක් උදා වේ. එය එකම ක්ෂණ සම්පත්තිය බව ද අක්ඛණ සූත්‍රයේ පැහැදිලි කර ඇත.

“අයඤ්ච පුගගලො පච්චනතිමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති අවිඤ්ඤාතා රෙසු මිලකෙබසු. යථ නථී ගති හිකඛුනං හිකඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං. අයං හිකබවෙ පඤ්චමො අකබණො අසමයො බ්‍රහමචරියවාසාය.” (අක්ඛණ සූත්‍රය - අ.නි. 5)

“මේ පුද්ගලයා හික්ෂු, හික්ෂුණි, උපාසක, උපාසිකාවන් නැති එබඳු මිලේච්ඡ වූ අඥාන වූ ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයන්හි උපදී. මහණෙනි, බඹසර විසීමට මේ පස්වන අනවකාශය වේ. අකාලය වේ.

“ධමමො ච දෙසීයති ඔපසමිකො පරිනිබ්බායිකො සමෙබ්බගාමී සුගතපපවෙදිතො. අයඤ්ච පුගගලො මජ්ඣමෙසු ජනපදෙසු පච්චාජාතො හොති. සො ච හොති පඤ්ඤවා අජළො අනෙලමුගො පටිබලො සුභාසිත දුබ්භාසිතසස අථමඤ්ඤාතුං. අයං හිකබවෙ, එකොච බණො ච සමයො ච බ්‍රහමචරියවාසායාති.”

“කෙලෙස් සන්සිඳුවන පිරිනිවීමට හේතු වන, අවබෝධයට පමුණුවන සුගතයන් වහන්සේ වදාළ ධර්මය දෙසනු ලැබේ. මේ පුද්ගලයා මධ්‍යම ජනපදයෙහි උපන්නේ වේ. ඔහු නුවණැති වූයේ, ජඩ නොවූයේ, කෙළතොලු නොවූයේ, සුභාෂිත දුර්භාෂිතයේ අර්ථය අවබෝධයට දක්ෂ වූයේ වේ. මහණෙනි, මේ බඹසර විසුමට එකම අවකාශය ද කාලය ද වේ.”

මේ ආකාරයට ශ්‍රාවක බව ලැබීම තුළින් ප්‍රත්‍යන්ත දේශවල ද විමුක්තිකාමී සමාජීය ගතියක් ඇතිවීමෙන් අවබෝධ කර ගැනීමට අවශ්‍ය ක්ෂණයම උදාවනු ඇත. ප්‍රත්‍යන්ත දේශය තුළ ශ්‍රාවකත්වය ඉස්මතු නොවූයේ නම්, එවිට මධ්‍ය දේශික ගතිය ඉස්මතු නොවේ.

“තත්‍රීමේ පව්වනතිමා ජනපදා: පුරුෂීමාය දිසාය කජඛගලං නාම නිගමො. තසසාපරෙන මහාසාලා. තනො පරා පව්වනතිමා ජනපදා. ඔරතො මජෙකං. පුරුෂීමදකබ්ණාය දිසාය සලලවතී නාම නදී. තනො පරා පව්වනතිමා ජනපදා. ඔරතො මජෙකං. දකබ්ණාය දිසාය සෙතකණණිකං නාම නිගමො. තනො පරා පව්වනතිමා ජනපදා. ඔරතො මජෙකං. පව්ඡමාය දිසාය ථූණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො. තනො පරා පව්වනතිමා ජනපදා, ඔරතො මජෙකං. උතතරාය දිසාය උසිරදධජො නාම පබ්බතො. තනො පරා පව්වනතිමා ජනපදා. ඔරතො මජෙකං.” (මහාවග්ග පාළිය, විනය පිටකය)

“මේ එහි ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයෝ ය. පෙරදිගින් කජඛගල නම් නියම් ගම ය. ඉන් පිටත මහා ශාලය ය. ඉන් ඔබ්බෙහි ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයෝ වෙයි. ඉන් මෙපිට මධ්‍ය දේශය යි. පූර්ව දකෂිණ දිශාවෙන් (ගිනිකොණින්) සල්ලවතී නම් ගංගාව ය. ඉන් ඔබ්බෙහි ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයෝ ය. ඉන් මෙපිට මධ්‍ය දේශය යි. දකුණු දිගින් සේත කන්ණිකා නම් නියම් ගම ය. ඉන් ඔබ්බෙහි ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයෝ ය. ඉන් මෙපිට මධ්‍ය දේශය යි. බස්නාහිර දිගින් ථූණ නම් බමුණු ගම ය. ඉන් ඔබ්බෙහි ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයෝ ය. ඉන් මෙපිට මධ්‍ය දේශය යි. උතුරු දිගින් උසිරද්ධජ නම් පව්ත ය යි. ඉන් ඔබ්බෙහි ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයෝ ය. ඉන් මෙපිට මධ්‍ය දේශය යි.”

විනය පිටකයේ පෙන්වා ඇති මේ කරුණින් මධ්‍ය දේශය කුමක් ද යන වග වටහා ගත හැක. එම මධ්‍ය දේශය තුළ ඇති ගතිය මුලින් පැහැදිලි කරන ලදී. මේ ආකාරයට ප්‍රත්‍යන්ත දේශය තුළ ද මධ්‍ය දේශික ගතිය තාවකාලිකව හෝ ඒ ඒ පිරිස අතර උදාවීමට නම් ශ්‍රාවකයන් ඇති විය යුතු ය. එසේ ශ්‍රාවකත්වය ඇති වූ තැන මධ්‍ය දේශික ගතිය නිර්මාණය වූ විට ප්‍රඥාවන්ත අයට සක්කාය නිරෝධ ධර්මය ඇසෙන විට සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය වේ. මෙලෙසට මධ්‍ය දේශික ගතියක් ඉස්මතු වෙමින් සක්කාය නිරෝධ ධර්මය ඉස්මතු කිරීමට ලෝකයේ දුර්ලභ ශ්‍රාවක සම්පත්තිය උදා විය යුතු වේ.

“පුන චපරං, හිකබ්වෙ තසෙසච සත්ථුසාවකො අරහං හොති බ්ණාසවො චුසිතවා කතකරණියො ඔහිතභාරො අනුපපතතසදජො

පරිකඩිණහවසංයෝජනෝ සමමදඤ්ඤා විමුතො. සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාථං සබ්‍යඤ්ඡනං කෙවලපරිපුණණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති. අයං භික්ඛවෙ ඥාතියො පුගගලො ලොකෙ උපපජ්ජමානෝ උපපජ්ජති බහුජනභිතාය බහුජනසුධාය ලොකානුකම්පාය අථාය භිතාය සුධාය දෙවමනුසසානං.”

පුන චපරං භික්ඛවෙ තසෙසච සත්ථුසාවකො සෙධො හොති පටිපදො බහුසසුතො සීලචතුපපනො. -පෙ- ” (බහුජනභිත සුත්‍රය - ඉතිවුත්තකපාලී)

“තවද, මහණෙනි, ඒ ශාස්තෘන් වහන්සේගේම ශ්‍රාවක වූ ආසුච ක්‍ෂය කරන ලද, බඹසර වාසය නිමවූ, කළ යුත්ත කළ, බර බහා තැබූ, අර්ථය කරගන්නා ලද, පැවැත්මේ බැඳීම ප්‍රහාණ වූ, මනාව ඥානයෙන් මිදුණා වූ රහතන් වහන්සේ නමක් වෙයි. ඔහු මුල සුන්දර වූ, මැද සුන්දර වූ, අවසානය සුන්දර වූ, අථයෙන් යුක්ත, ව්‍යඤ්ජනයෙන් යුක්ත (පද පිළිවෙළ), කේවළත්වය පිරෙන, පිරිසිදු නිවන් මග දේශනා කරන සේක. මහණෙනි, මේ දෙවෙනි පුද්ගලයා ලොව ඉපදීමෙන්, බොහෝ දෙනාට හිත පිණිස, බොහෝ දෙනාට සුව පිණිස, ලොවට අනුකම්පා පිණිස, දෙව මිනිසුන්ට වැඩ පිණිස හිත පිණිස, සුව පිණිස පවතී.

තවද මහණෙනි, ඒ ශාස්තෘන් වහන්සේගේම ශ්‍රාවක වූ බහුශ්‍රැත වූ සිල්වන්ත වූ ප්‍රතිපදාවෙන් යුක්ත ‘සේධ’ කෙනෙක් වේ. -පෙ- ”

තථාගතයන් වහන්සේ පහළ වන්නේම මධ්‍ය දේශික සමාජය තුළ ය. එනමුත් ශ්‍රාවකයන් ප්‍රත්‍යන්ත දේශයේ සිටීම තුළින් සක්කාය නිරෝධ ධර්මය ඇසීමට අවස්ථාව උදාවන්නේම මධ්‍ය දේශික ගතිය උදාවීමෙනි. එනම් විමුක්තිය සෙවීමේ ගතිය, සත්‍යගවේෂී ගතිය එම ශ්‍රාවකයන් ඇසුරු කරන පිරිස තුළ ඇතිවීම තුළිනි. එසේ ඇති වූ මධ්‍ය දේශික ගතියෙන් යුත් ප්‍රඥාවන්ත උදවියට සක්කාය නිරෝධ දහම ඇසෙන විට සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රහාණය වේ.

51. ප්‍රඥාව සහ විඤ්ඤාණය

ස්වකීයත්වය නම් වූ සක්කාය යනු පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් බව තථාගතයන් වහන්සේ පෙන්වූ විග්‍රහය මූලින් විස්තර කරන ලදී. එලෙසට ස්වකීයත්වය නම් වූ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන්ට උපමා පහක් සහිතව ඓණ්ඩුපම සූත්‍රයේ ඉදිරිපත් කර ඇත.

“ඓණ්ඩුපමං රූපං වේදනා බුබුදුඵ්පමා මරීචිකුපමා සඤ්ඤා සංඛාරා කද්දුපමා, මායුපමඤ්ච විඤ්ඤාණං දීපිතාදිවච්චන්දුනා.”
(ඓණ්ඩුපම සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“රූපය පෙන පිඬකට උපමා කොට ද, වේදනාව දියබුබුළුකට උපමා කොට ද, සංඥාව මිරිඟුවකට උපමා කොට ද, සංස්කාර කෙසෙල් කඳකට උපමා කොට ද, විඤ්ඤාණය මායාවකට උපමා කොට ද ආදිවච්චන්දු වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දක්වන ලදී.”

මෙහි දී බොහෝ අය සක්කාය, පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් බව වටහා නොගෙන, සක්කාය නම් වූ ස්වකීයත්වයට වැටහෙන දෙයක් ලෙසට පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයෝ පැහැදිලි කරගනී. එය සම්පූර්ණයෙන්ම වැරදි වේ. ස්වකීයත්වයට වැටහෙන දෙයක් නොව, ස්වකීයත්වයම පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයෝ වේ. මේ බව වූළවේදල්ල සූත්‍රයේ ද සඳහන් විය.

පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයෝ (රූප උපාදානස්කන්ධ ආදී ලෙස) වෙන් වෙන් වශයෙන් සොයන විට එසේ සෙවීම ම ස්වකීයත්වයක් වේ. එම නිසා එය සම්පූර්ණයෙන්ම වැරදි වේ. නුවණින් විමසීම සඳහා රූප, වේදනා, සංඥා, සංස්කාර, විඤ්ඤාණ යන පහ උපයෝගී කර ගත යුතු ය. මේ පහ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් ලෙස බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරා නැත. පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ යනු අතීත, අනාගත, වර්තමාන වූ, ආධ්‍යාත්මික, බාහිර, දුර, ළඟ, ගොරෝසු, සියුම්, හීන, ප්‍රණීන, ආශ්‍රව සහිත, උපාදානීය වූ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යෙදීම වේ. එය යෙදීමක්

වේ. යෙදීම සිදුවන කෙනෙකුට හමුවන වැටහීමක් නොවේ. මේ පිළිබඳව බන්ධ සූත්‍රය තුළ හොඳින් පැහැදිලි කර ඇත.

රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන පහ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයෝ නොවේ. රූප උපාදානස්කන්ධය, වේදනා උපාදානස්කන්ධය, සඤ්ඤා උපාදානස්කන්ධය, සංඛාර උපාදානස්කන්ධය, විඤ්ඤාණ උපාදානස්කන්ධය යන ඒවාට පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් ලෙස පැහැදිලි කර ඇත. එය සක්කාය වේ.

“කතමෙ වාචුසො, පඤ්චුපාදානකඛන්ධා: සෙය්‍යථීදං රූපුපාදානකඛන්ධො වේදනුපාදානකඛන්ධො සඤ්ඤුපාදානකඛන්ධො සඛ්ඛාරුපාදානකඛන්ධො, විඤ්ඤුණුපාදානකඛන්ධො.”
(මහාහත්ථිපදොපම සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඇවැත්නි, උපාදානස්කන්ධයන් පහ කවරේ ද? එනම්: රූපුපාදානකඛන්ධය ය, වේදනානුපාදානකඛන්ධය ය, සඤ්ඤුපාදානකඛන්ධය ය, සඛ්ඛාරුපාදානකඛන්ධය ය, විඤ්ඤුණුපාදානකඛන්ධය ය.”

යම් කෙනෙකුට කිසිඳු ලෙසකින් පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ සෙවිය නොහැක. මන්දයත්, එසේ සොයන්නාගේ සෙවීම ම සක්කාය වේ. එනම් පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ වේ. නමුත් එසේ යෙදෙමින්, සෙවීමක් වුවහොත් එසේ සොයන දෙයට පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ලෙසට කෙසේ නම් අර්ථ ගැන්විය හැකි ද? එය කිසිසේත්ම විය නොහැක. එනමුදු යමෙකුට රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන පහ ගැන විමසිය හැකි වේ. එය පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ නොවේ. සක්කාය ද නොවේ. නමුත් එය යම් වූ තමාට ගෝචර වන කරුණු වේ (රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ). එසේ තමාට ගෝචර, එම පහ සොයන විට (පිරිසිඳු සොයන විට) ඒවා අර්ථාන්විත නොවන බවත් ඵේණ පිණ්ඩුපම සූත්‍රයේ පෙන්වූ උපමාවන්හි අර්ථාන්විත බවත් සිදුවේ. මෙලෙසට සොයන විට එම වින්තනය, ඇත යන යෙදීමක් කෙරෙහි අනුව

බැලීමක් වේ. ඒ බව ධම්මානුපස්සනාවේ ද ‘කෙරෙහි අනුව බැලීම ගැන’ පැහැදිලි වේ.

“පඤ්ඤා භාවෙනබ්බා, විඤ්ඤාණං පරිඤ්ඤායාං.” (මහාවේදල්ල සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ප්‍රඥාව භාවිත කළ යුත්තක්, විඤ්ඤාණය පිරිසිඳ දත යුත්තක්.”

“පුන චපරං භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මසු ධම්මානුපසසී විහරති පඤ්චසු උපාදානකඛණෙසු. කථංඤ්ච පන භික්ඛවෙ, භික්ඛු ධම්මසු ධම්මානුපසසී විහරති පඤ්චසු උපාදානකඛණෙසු: ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු ‘ඉති රූපං, ඉති රූපසස සමුදයො, ඉති රූපසස අත්ඵගගමො -පෙ- ඉති වේදනා, -පෙ- ඉති සඤ්ඤා, -පෙ- ඉති සංඛාරා, -පෙ- ඉති විඤ්ඤාණං, ඉති විඤ්ඤාණසස සමුදයො, ඉති විඤ්ඤාණසස අත්ඵගගමො’ති.” (මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍රය - දී.නි. 2)

“නැවත ද අනෙකක් කියමි. මහණෙනි, භික්ෂුව පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ධර්මයන් කෙරෙහි ධර්මයන් අනුව දකිමින් වාසය කරයි. මහණෙනි, භික්ෂුව පඤ්ච උපාදානස්කන්ධ ධර්මයන් කෙරෙහි ධර්මයන් අනුව දකිමින් වාසය කරන්නේ කෙසේ ද? මහණෙනි, මෙහි භික්ෂුව ‘රූපය මෙසේ ය, රූපයේ හටගැනීම මෙසේ ය, රූපයේ අස්ථංගමය මෙසේ ය, -පෙ- වේදනා මෙසේ ය -පෙ- සංඥා මෙසේ ය -පෙ- සංස්කාර මෙසේ ය -පෙ- විඤ්ඤාණ මෙසේ ය, විඤ්ඤාණයේ හටගැනීම මෙසේ ය, විඤ්ඤාණයේ අස්ථංගමය මෙසේ ය”

මේ ආකාරයට, ‘අනුව බලන විට’ උපමා පහ අර්ථ ගන්වමින් සක්කායේ යෙදීම තහවුරු නොවේ (සක්කාය නිරෝධ ප්‍රතිපදාවෙන් යුක්ත වේ). එනම් නිරෝධය ප්‍රඥාවට දර්ශනය වේ. එවිට කිසිසේත් රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ලැබීමක් සිදු නොවේ. නොලැබීමක් ද සිදු නොවේ. නොලැබීමක් ලැබුණ හොත් එයම සක්කායකි. එනම් එයත් පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයෝ යි. මේ ආකාරයට සක්කාය ගැන ධර්මය ඇසෙන විට රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ගැන විමසිය යුතු බව එනම් යථාර්ථය

දැකිය යුතු බව ඉස්මතු වේ. එය කලාණ මිතුරකුගේ උපකාරයෙන් සිදුවීමට යොමු වේ.

“යෙ තෙ හිකබවෙ, හිකඞු නවා අචිරපබබජ්ඣා අධුනාගතා ඉමං ධම්මචිනයං, තෙ වො හිකබවෙ, හිකඞු චතුනනං සතිපට්ඨානානං භාවනාය සමාදපෙනබබා, නිවෙසෙනබබා පතිට්ඨාපෙනබබා. කතමෙසං චතුනනං: එඵ තුමෙහ ආචුසො, කායෙ කායානුපසස්නො විහරථ, ආතාපිනො සමපජානා එකොදිභුතා විපසනනචිතතා සමාහිතා එකගගචිතතා කායසස යථාභුතං ඤාණාය. -පෙ- වේදනාසු -පෙ- විතෙත -පෙ- ධම්මසු -පෙ-.” (සාලා සූත්‍රය - ස.නි. 5-2)

“මහණෙනි, අලුත පැවිදි වූ, ළඟ දී මේ ශාසනයට පැමිණි, යම් ඒ නවක හික්කුහු වෙත් නම්, මහණෙනි, නුඹලා විසින් ඒ හික්කුහු සතර සතිපට්ඨානය වඩනු පිණිස සමාදන් කරවනු. වාසය කරවනු. පිහිටවනු. කවර සතරක් ද යත්: ඇවැත්නි, නුඹලා ඇවිත් කයෙහි කය අනුව දකිමින්, කෙලෙස් තවන වීඨි ඇතිව, මනා නුවණ ඇතිව, එකඟ සිතින්, මනා ප්‍රසන්න සිතින් යුතුව, කයේ යථාර්ථ ඤාණය පිණිස වෙසෙවු. -පෙ- වේදනාවන්හි -පෙ- සිතෙහි -පෙ- ධර්මයන්හි -පෙ- ”

රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන පහ සොයන විට විචක්ෂණශීලී බව ඇති වේ. එය සම්පූර්ණයෙන්ම කලාණ මිතුරා මතම රඳා පවතී. ඒ බව මූලින් පැහැදිලි කර ඇත. මෙලෙස ලැබීමකින් තොරව සහ නොලැබීමකින් ද තොරව රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ගැන සොයන විට ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ දුරු වේ. එසේ දුරුවන්නේම සක්කාය හෙවත් ස්වකීයත්වය නිරෝධ දහම ඇසෙන විට ය. එලෙසට ඇසෙන ධර්මය තුළින් ස්වකීයත්වය පැහැදිලි කරන විට මෝඩකම නම් වූ අවිද්‍යාවෙන් එහි ලැගගෙන සිටින බව ප්‍රඥාවට වැටහේ. එයම අවිද්‍යා නිරෝධ දැක්ම හෙවත් ස්වකීයත්වය නිරෝධ දැක්ම වේ. මෙලෙසට ස්වකීයත්වය නිරෝධ ධර්මය (අවිද්‍යාව ඉක්මවීමෙන් ස්වකීයත්වය සිදු නොවීම) ඇසෙන විට ස්වකීයත්වය දැකීම මූලින්ම දුරු වේ.

එසේ දුරුවන්නේම ස්වකීයත්වය දැකීම නම් වූ සක්කාය දිට්ඨිය සංයෝජන වී ඇති බව පජානාති වීම හේතුවෙනි. එය ද ඔහුට ලැබීමක් නොවේ. එයත් ඔහු අත්විඳින්නක් නම් එයත් ස්වකීයත්වයකම ලැග ගැනීමකි. ඇසුණු ධර්මයට අනුව විමසන විට ගොඩනැගෙන ප්‍රඥාවේ, දර්ශනය වේ. ඔහු තුළ සිදුවන්නේ ඇසූ දහමට අනුව විමසීම යි. එම පජානාති බව, ප්‍රඥාවේ දර්ශනය යි.

52. ව්‍යවහාරයට රිංගා නොගත් සුන්දර ජීවිතය

සක්කාය දිට්ඨිය පජානාති වීම හා සම්මර්ශනය වීම පිළිබඳව සූත්‍ර දේශනා ඇසුරින් විමසා බලමු.

“කතමා ච භික්ඛවෙ, සකකායසමුදයගාමිනී පටිපදා:

ඉධ භික්ඛවෙ, අසසුතවා පුටුඡ්ජනො අරියානං අදසසාචී අරියධම්මසස කොච්චො අරියධම්මෙ අචිනිතො, සපපුරියානං අදසසාචී සපපුරියධම්මසස කොච්චො සපපුරියධම්මෙ අචිනිතො, රූපං අත්තතො සමනුපසසති, රූපචනතං ච අත්තානං, අත්තති ච රූපං, රූපසමී ච අත්තානං. වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සඛ්ඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං -පෙ-

කතමා ච භික්ඛවෙ, සකකායනිරොධගාමිනී පටිපදා:

ඉධ භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො අරියානං දසසාචී අරියධම්මසස කොච්චො අරියධම්මෙ සුචිනිතො, සපපුරියානං දසසාචී සපපුරියධම්මසස කොච්චො, සපපුරියධම්මෙ සුචිනිතො, න රූපං අත්තතො සමනුපසසති, න රූපචනතං ච අත්තානං, න අත්තති ච රූපං, න රූපසමී ච අත්තානං. න වෙදනං -පෙ- න සඤ්ඤං -පෙ- න සඛ්ඛාරෙ -පෙ- න විඤ්ඤාණං -පෙ- ” (පටිපදා සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, සක්කාය සමුදය ගාමිනී ප්‍රතිපදාව කුමක් ද?

මහණෙනි මෙහි අග්‍රැතවත් පෘථග්ජනයා, ආයතීයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, ආයතීධම්මයේ අදක්‍ෂයා, ආයතීධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා, සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, සත්පුරුෂධම්මයේ අදක්‍ෂයා, සත්පුරුෂධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා රූපය ආත්ම වශයෙන් ඒ අනුව දකියි, ආත්මය රූපවත් කොට හෝ දකියි, ආත්මයෙහි හෝ රූපය දකියි, රූපයෙහි හෝ ආත්මය දකියි. වේදනාව සංඥාව ... සංස්කාර ... විඤ්ඤාණය ...

මහණෙනි, සක්කාය නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව කුමක් ද?

මහණෙනි, මෙහි ශ්‍රැතවත් ආයී ශ්‍රාවකයා, ආයෂීයන්ගේ දර්ශනය ඇත්තා, ආයඨිධම්මයේ දක්‍ෂයා, ආයඨිධම්මයෙහි හික්මෙන්නා, සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය ඇත්තා, සත්පුරුෂධම්මයේ දක්‍ෂයා, සත්පුරුෂධම්මයෙහි හික්මෙන්නා රූපය ආත්ම වශයෙන් ඒ අනුව නොදකියි, ආත්මය රූපවත් කොට හෝ නොදකියි, ආත්මයෙහි හෝ රූපය නොදකියි, රූපයෙහි හෝ ආත්මය නොදකියි. වේදනාව ... සංඥාව ... සංස්කාර ... විඤ්ඤාණය ...”

සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවීම, සක්කාය නිරෝධ ගාමිනී ප්‍රතිපදාව බව මෙම සූත්‍රය තුළ සඳහන් වේ (මෙහි දී සඳහන් වන්නේ සෝතාපන්න පුද්ගලයෙක් ගැන නොවේ. මාර්ගය පිළිබඳව යි.). එසේ සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවන ආකාරය, ප්‍රතිපදාවකි. එය පුද්ගලයෙකුගේ සිදුවීමක් නොවේ (සෝතාපන්න පුද්ගලයා ගැන නොවේ). මේ ආකාරයට ස්වකීයත්වය දුරුවන වින්තනයේ දී තමා යන්න ශුන්‍ය බව භාවිත වේ (මාර්ගයේ දී ප්‍රඥාවට දර්ශනය වේ).

එය ‘කෙනෙකුට’ ලැබෙන දෙයක් නොවේ. ‘කෙනෙකුට’ එය ලැබෙන්නේ නම් එතැනම සක්කාය වේ. ‘කෙනෙකුට’ ‘මම’ නොවන බව ප්‍රයෝගිකව දර්ශනය වන ආකාරය පද්ම කෝසල සූත්‍රයේ ඇති ප්‍රතිපදාව වේ. එය තථාගත ශාසනයෙන් බාහිර ශ්‍රේෂ්ඨතම දෘෂ්ටිය යි. එය කලින් විස්තර කර ඇත.

“කිඤ්ඤව ආනන්ද, සුඤ්ඤං අනෙතන වා අතතනියෙන වා: චකච්චං බො ආනන්ද, සුඤ්ඤං අනෙතන වා අතතනියෙන වා-පෙ-”
(සුඤ්ඤතලෝක සූත්‍රය - ස.නි. 4)

“ආනන්දය, කුමක් ආත්මයෙන් (ආත්මය කරණ කොට ගෙන) හෝ ආත්මයට අයත් දෙයින් ශුන්‍ය වේ ද? ආනන්දය, ඇස ආත්මයෙන් (ආත්මය කරණ කොට ගෙන) හෝ ආත්මයට අයත් දෙයින් ශුන්‍ය ය. -පෙ- ”

මෙහි දී ස්වකීයත්වය හා ආත්මය අතර යම් වෙනසක් ඇති ද යන බව වටහාගෙන සිටීමු. එමෙන් ම ‘මම’ යන්න ද වෙනම විග්‍රහයක් ඇත.

“යො හොති භික්ඛු අරහං කතාවී බීණාසවො අනතිමදෙහධාරී, අහං වදාමිතිපි සො වදෙය්‍ය මමං වදනතිතිපි සො වදෙය්‍ය ලොකෙ සමඤ්ඤං කුසලො විදිත්වා, වොහාරමතෙතන සො වොහරෙය්‍යාති.” (අරහත්ත සූත්‍රය - ස.නි. 1)

“අන්තිම ශරීරය දරන, කළ යුත්ත කළ, ආභ්‍රවයන් නැසූ, අරහත් භික්ෂුවක් වේ ද, ඔහු “මම කියමි”යි කියාත්, කියන්නේ ය. ඔහු “මට කියති” යි කියාත්, කියන්නේ ය. දක්ෂ වූ ඔහු, ලෝකයෙහි ව්‍යවහාරය නුවණින් දැන, ව්‍යවහාර මාත්‍රයෙන්, ව්‍යවහාර කරන්නේ ය.”

‘අහං’ යනු ‘මම’ යන තේරුම යි. ‘සක්කාය’ යනු ‘ස්වකීයත්වය’ යන තේරුම යි. ‘අත්ත’ යනු ‘අල්වා ගැනීම’ යන තේරුම යි.

අහං - මම,

i) සත් + කාය > සක්කාය (Pali Text Society ඉංග්‍රීසි ශබ්දකෝෂය)

ඇතිබව + තත්වය > ඇති බවත්වය (සමූහය)

ii) ස්ව + කාය > සක්කාය (සංස්කෘත)

ස්වයං + තත්වය > ස්වතත්වය (ස්වකීයත්වය)

iii) සක + කාය > සක්කාය

ස්වකීය + තත්වය > ස්වකීයත්වය

(* සක්කාය පිළිබඳව අර්ථගැන්වීමේ දී, ‘ඇති බවක්’, ‘සත්‍යම බවක්’ වශයෙන් ඉස්මතු වේ. එනම් කුමන හෝ ලෙසකින් යම් වූ අත්තභාවපටිලාභයක (තමා යැයි පැවැත්ම ලැබීමක) යෙදීමක් යන්න වේ. එයින් එතෙරවීම, සක්කාය නිරෝධය වේ. එම අර්ථය

ද නිවැරදි වේ. බුද්ධ කාලයේ පවා ව්‍යවහාර වූ සංස්කෘත භාෂාව අදට ද වේද ග්‍රන්ථ ආදිය තුළ භාවිතය සිදුවේ. එහි අර්ථය අනුව බලන විටත් ස්වයං තත්වය (ස්ව + කාය) යන කරුණ නිවැරදි වේ. ස්වයං තත්වයක් යනුම ‘යෙදීමක්’ වේ. එයින් එතෙරවීම, සක්කාය නිරෝධය වේ. මාගධී භාෂාව තුළ ‘ස්ව’ හා ‘සකං’ යන පද දෙකම යෙදෙන බැවින් මෙම සක්කාය වචනයට ‘සක+කාය’ යන යෙදීම නිවැරදිම බව මට හැගේ. මන්දයත් සංස්කෘත භාෂාව බුද්ධ කාලයේ සිටම තවමත් පවතින හෙයිනි. එබැවින් එහි වන රීතිය බොහෝ සෙයින් නිවැරදි වේ. එම නිසා මෙම ග්‍රන්ථය පුරාම සක්කාය යන අරුතට ‘ස්වකීයත්වය’ ලෙස පැහැදිලි කර ඇත. ‘සත්+කාය’ යන අරුත ද යෙදීමේ වැරදි නැතිබව වටහාගන්න).

ආ + දාත්ත > ආදාත්ත > ආත්ත > අත්ත

(* ‘අත්ත’ යන වචනයට එකල ව්‍යවහාර වූ ‘තමා’ යන්න, තිබෙන ලෝකයේ ව්‍යවහාරය අනුව නිවැරදි වේ. නිවැරදිවම වචනයට කොටු නොවී ‘අත්ත’ යන අර්ථය සෙවීමේ දී ‘අල්වාගැනීම’ යන අර්ථය අර්ථාන්විත වන විට (දකින විට) එතෙරවීම ම සිදුවේ. එය තරාගත දහමටම ආවේණික වේ.

“පඤ්චමානි හිකඛලෙ, ඉන්ද්‍රියානි, භාවිතානි බහුලිකතානි අනුපපන්නානි උපපජ්ජනානි, නාඤ්ඤත්‍ර තරාගතසස පාකුභාවා අරහතො සම්මාසම්බුද්ධසස. කතමානි පඤ්ච: සද්ධිඤ්ඤියං, විරිසිඤ්ඤියං, සතිඤ්ඤියං, සමාධිඤ්ඤියං, පඤ්ඤිඤ්ඤියං.” (උප්පාද සූත්‍රය - ස.නි. 5.1)

“මහණෙනි, මේ ඉන්ද්‍රියන් පහ වඩන ලද්දේ ද, බහුල කරන ලද්දේ ද, යන කරුණ තරාගත අතීත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පහළවීමෙන් හැර වෙනත් කාලයන්හි උපදින්නාහු නූපදිති. කවර පහක් ද යත්: සද්ධිඤ්ඤිය, විරිසිඤ්ඤිය, සතිඤ්ඤිය, සමාධිඤ්ඤිය, පඤ්ඤිඤ්ඤිය යි.”

ඉන්ද්‍රිය ධර්මයන් අන්‍ය විමුක්තිකාමීන් ද භාවිත කළ බව අරිය පරියේසන සූත්‍රයේ දී සඳහන් වේ. උප්පාද සූත්‍රයට අනුව එම

ඉන්ද්‍රිය ධර්ම තථාගතයන් වහන්සේ පහළ වීමෙන් පමණක්ම සිදුවන බව ද පැහැදිලි ය. එකම කරුණ පිළිබඳව අර්ථ දෙකක් මේ සූත්‍ර තුළ ඉස්මතු වේ. ලෝකය තුළ වූ ව්‍යවහාරය නිවැරදිව තිබීම පිළිබඳව අරිය පරියේසන සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි වේ. එම වචනය තුළ වූ නිවැරදිම අර්ථය සොයන විට ලැබීමක් නොවී, එතෙරවීම ම ප්‍රායෝගිකවම සිදුවේ. එය ඉස්මතු කරන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ පමණි. ඒ බව උප්පාද සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි ය. සැබෑවටම ලෝකය තුළ තිබෙන්නක් ඇති නම්, තථාගත දහමින් විනාශය පැනවීමක් වේ. එම නිසා එම ව්‍යවහාරයම හොඳින්ම අර්ථාන්විත වන ලෙස විමසන විට දී, ව්‍යවහාරයක යෙදීමක් නොවන ලෙස එතෙර වේ. එය ලෝකෝත්තර බව යි. ලෝකයක් තිබිය දී එතෙර වීමක් සිදුවීම නොවේ. ලෝකය යැයි තිබීමේ ව්‍යවහාරය, සෙවීම ම එතෙර වීමේ මග වේ. මේ අනුව බලන විට ඉන්ද්‍රිය ධර්ම පිළිබඳව නිවැරදිවම පෙන්වා ඇත්තේ තථාගතයන් වහන්සේ පමණි. එලෙසටම ‘අත්ත’ යන වචනය ද ව්‍යවහාර ලෝකය තුළ පවතින අතරම, එහි අර්ථය ගැඹුරින්ම සොයන විට එතෙර වීම සිදුවේ. ‘තමා’ යන්න ඇතිබවක් නොව ‘අල්වාගැනීමක් ය.’ එසේ දකින විට පිරිසිඳු සෙවීමක් සිදුවී, සමුදය ලෙස ප්‍රඥාවෙන් දැක, එම සමුදය ඉක්මවීමෙන් එතෙර වීම සිදුවේ. එය මාර්ගය වේ. මේ ආකාරයට බුදුරජාණන් වහන්සේලාට ආවේණික ආර්ය සත්‍යය දර්ශනය වන එතෙර වීමේ දැක්ම ඇති වේ).

‘අත්ත’ යනු අල්වාගැනීම වේ. අල්වාගැනීම (අල්වාගැනීම කරණ කොට) හා අල්වාගැනීමට අයිති බවින් හිස් බව, අනාත්ම වේ. එනම් ශුන්‍යතාවය වේ.

**“තිණකට්ඨසමං ලොකං යදා පඤ්ඤාය පසසති,
මමතතං සො අසංචිඤං ‘නඤ්චි මෙ’ති න සොචති.” (අධිමුක්ත
පෙරගාථා)**

“යමෙක් යම් කලෙක තණකොළ, ලී කැබලි ලෙස, ලෝකය ප්‍රඥාවෙන් දකී ද, ඔහු මමතවය නොලබන්නේ ය. ‘මට යමක් නැතැ’ යි ශෝක නොකර යි.”

‘අත්ත’ - අල්වාගැනීම, යම් කරුණකට ළං වී සිදුවන ක්‍රියාව වේ. යම් කරුණක් වන, එනම් රූප, වේදනා, සංකල්ප, සංඛාර, විඤ්ඤාණ අර්ථ ශුන්‍ය බව ප්‍රඥාවට වැටහෙන විට, ‘අත්ත’ නම් වූ අල්වා ගැනීම සිදු නොවේ. මෙයින් කියවෙන්නේ ‘අල්වා නොගැනීමක්’ ‘ඇති බව’ නොවේ. ‘අල්වාගැනීම’ සිදු නොවීමයි. එවිට රූප, වේදනා, සංකල්ප, සංඛාර, විඤ්ඤාණ නිත්‍ය ලෙස දකින ආකාරය දුරු වේ.

මෙලෙස අල්වාගෙන සිටීමේ ක්‍රියාවේ දී, පැවැත්ම හා අවිද්‍යාව නම් වූ ආශ්‍රව ක්‍රියාවලිය සිදුවේ. එය යම් වූ අතීත, අනාගත, වර්තමාන වූ දුර, ළඟ... ආදී පැනවීමක් ය. එය සක්කාය වේ. එලෙස අල්වාගැනීමක් ලෙස දැකීම සිදුවන විට ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ (සක්කාය දිට්ඨිය) දුරුවේ. ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ දුරුවන බව ‘ලැබීම නොවේ’. එය ප්‍රඥාවේ දර්ශනයකි. එනම් සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවීම යි.

‘මම’ (අහං) යනු යම් කරුණක් සිදුකරන්නා වේ. මෙය බොහෝ විට ව්‍යවහාරය සඳහා භාවිත කරනු ලැබේ. ව්‍යවහාරය යනු සංකල්පවක විපාකයකි. සංකල්පවක විපාකයක් වශයෙන්, එලෙස ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

“වොහාර වෙපකකාහං භිකඛවෙ සඤ්ඤං වදාමි. යථා යථා නං සඤ්ඤානාති, තථා තථා වොහරති එවං සඤ්ඤී අහොසිනති. අයං වුච්චති භිකඛවෙ සඤ්ඤානං විපාකො.” (නිබ්බේධික සූත්‍රය අ.නි. 4)

“මහණෙනි, මම ව්‍යවහාරය සංඥාවේ විපාක ලෙස වදාරමි. යම් යම් ආකාරයෙන් හඳුනාගන්නේ ද, ඒ ඒ ආකාරයෙන් ව්‍යවහාර කෙරෙයි. මෙසේ සඤ්ඤීබව වේ. මහණෙනි, මේ සංඥාවේ විපාක යැයි කියනු ලැබේ.”

මිරිඟුවක ස්වභාවය ලෙස සංකල්පව යථාර්ථ වශයෙන් ප්‍රඥාවෙන් දකින විට ව්‍යවහාරය, ව්‍යවහාර මාත්‍රයක් බවම වැටහේ. ජීවත්ව

සිටින තුරු එලෙසට දකිමින් ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ. එනමුත් ව්‍යවහාරයට රිංගා ගැනීම සිදු නොවේ.

මේ ආකාරයට අහං (මම), අත්ත (තෙමේ, අල්වා ගැනීම), සක්කාය (ස්වකීයත්වය) පිළිබඳව දේශනාවට අනුව පැහැදිලි කරගත හැක.

53. මායාකාරී විඤ්ඤාණය

බුදුරජාණන් වහන්සේ විමුක්තිකාමී සමාජය තුළ පහළ වී එම සමාජය ව්‍යවහාර කරන භාෂාව තුළින් ප්‍රඥාවන්තයින්ට වටහා ගැනීමට උපකාර පිණිස ධර්මය දේශනා කළ සේක. සක්කාය දිට්ඨිය පිළිබඳව ද ඒ ආකාරයටම එම භාෂාව ව්‍යවහාර කරන අයට, එම භාෂාවෙන් පෙන්වා දුන් සේක. ‘සක්කාය දිට්ඨිය’, ‘අත්ත’, ‘අභං’, ‘සමනුපස්සති’ යන වචනවල, අප ව්‍යවහාර කරන භාෂාවට අනුව අර්ථය කලින් පැහැදිලි කරන ලදී. ඒ කරුණු ද උපකාර කරගනිමින් මාගධී භාෂාවෙන් පෙන්වූ විග්‍රහය අප ව්‍යවහාර කරන භාෂාවෙන් වටහා ගනිමු.

“කථං පන භනෙන, සකකායදිට්ඨී හොතීති?”

ඉධ භිකූ, අසසුතවා පුට්ඨජ්ජනො අරියානං අදසසාවී අරියධම්මසස අකොවීදො අරියධම්ම අවීනීනො, සප්පුරිසානං අදසසාවී සප්පුරිසධම්මසස අකොවීදො සප්පුරිසධම්ම අවීනීනො, රූපං අතතතො සමනුපසසති, රූපවතතං වා අතතානං, අතතති වා රූපං, රූපසමීං වා අතතානං. වේදනං -පෙ-. සඤ්ඤං -පෙ-. සඛධාරෙ -පෙ-. විඤ්ඤාණං -පෙ-. එවං ඛො භිකූ, සකකායදිට්ඨී හොතීති.”
(මහාපුණ්ණම සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“ස්වාමීනි, සක්කාය දිට්ඨිය කෙසේ වේ ද?”

“මහණ, මෙහි අග්‍රාතවත් පෘථග්ජනයා, ආයතීයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, ආයතීධම්මයේ අදක්‍ෂයා, ආයතීධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා, සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, සත්පුරුෂධම්මයේ අදක්‍ෂයා, සත්පුරුෂධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා රූපය ආත්ම වශයෙන් ඒ අනුව දකියි, ආත්මය රූපවත් කොට හෝ දකියි, ආත්මයෙහි හෝ රූපය දකියි, රූපයෙහි හෝ ආත්මය දකියි. වේදනාව සංඥාව ... සංස්කාර ... විඤ්ඤාණය ... මෙසේ වනාහි මහණ, සක්කාය දිට්ඨිය වේ.”

රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ අල්වාගැනීම් වශයෙන් දකින ආකාරය, සක්කාය දිට්ඨිය වේ. එම යෙදීමේ දැක්ම සක්කාය දිට්ඨිය වේ.

ස්වරූපය (රූපය) අල්වාගැනීම් (තමා) වශයෙන් දැකීම සිදුවීම.

ස්වරූපවත් වූ (රූපවත්) අල්වාගැනීම.

අල්වා ගැනීම කෙරෙහි (තමා කෙරෙහි) වූ ස්වරූපය (රූපය).

ස්වරූපය (රූපය) කෙරෙහි වූ අල්වා ගැනීම (තමාගේ) සිදුවීම.

විදීම (වේදනා)...-පෙ- හඳුනාගැනීම (සංඥා) -පෙ- සකස්වීම (සංඛාර) -පෙ- දැනගැනීම (විඤ්ඤාණ) -පෙ-

(මේ සියලුම යෙදීම්) කල්‍යාණ මිතුරුට අනුගත වී, රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යථාර්ථ වශයෙන් විමසන විට ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ (සක්කාය දිට්ඨිය) ප්‍රඥාවෙන් පජානාති වේ. එය තමන් අත්දැකීමක්, තමාට ලැබීමක් නොවේ. මේ ආකාරයට දකින විට තමාට කිසිඳු ලැබීමක් හෝ නොලැබීමක් සිදු නොවේ. මෙසේ දැකීම තුළින්, (ප්‍රඥාවෙන් දැකීම තුළින්) ඒ ආකාර වූ අල්වාගැනීම ඉක්මවීම සිදු වේ (සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභානාය වේ). එය ලෝකෝත්තර දැක්ම වේ. එනම් ලෝකයෙන් එතෙර වන දකින ආකාරය වේ. සක්කාය දිට්ඨිය පජානාති වීමෙන්ම, (එය නොදැකීම වන අවිද්‍යාව ද පජානාති වීම ය) ස්වකීයත්වය දැක්ම (සක්කාය දිට්ඨිය) දුරු වේ. මෙසේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ආදියේ යථාර්ථය කල්‍යාණ මිතුරු පෙන්වන විට, එයට අනුගත වීම ශ්‍රද්ධානුසාරී වේ. එයම ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ පජානාති වීම යි. මෙසේ පජානාති වීමෙන් ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ ඉක්මවන ප්‍රතිපදාවට යොමු වේ.

“කථං පන හනෙත, සකකායදිට්ඨී න හොතීති?”

ඉධ භික්ඛු, සුතවා අරියසාවකො අරියානං දසසාවී අරියධම්මසස කොච්ඤො අරියධම්මෙ සුවිනිතො, සපපුරිසානං දසසාවී,

සප්තරිසධමමසස කොවිදො, සප්තරිසධමම සුවිනිතො, න රූපං අතතතො සමනුපසසති, න රූපවනතං වා අතතානං, න අතතති වා රූපං, න රූපසමිං වා අතතානං. වේදනං -පෙ-. සඤ්ඤං -පෙ-. සංඛාරෙ -පෙ-. විඤ්ඤාණං -පෙ-. එවං ඛො භික්ඛු, සකකායදිට්ඨී න භොතිති.” (මහාපුණ්ණම සූත්‍රය - ම.නි. 3)

“ස්වාමීනි, සක්කාය දිට්ඨිය කෙසේ නොවේ ද?

“මහණ, මෙහි ශ්‍රැතවත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා, ආර්යාත්වය දකින්නේ ය, ආර්යධර්මයෙහි දක්ෂය, ආර්යධර්මයෙහි හික්මුණේ වෙයි, සත්පුරුෂත්වය දකින්නේ ය, සත්පුරුෂධර්මයෙහි දක්ෂය, සත්පුරුෂධර්මයෙහි හික්මුණේ වෙයි, රූපය ආත්ම වශයෙන් ඒ අනුව නොදකියි, ආත්මය රූපවත් කොට හෝ නොදකියි, ආත්මයෙහි හෝ රූපය නොදකියි, රූපයෙහි හෝ ආත්මය නොදකියි. වේදනාව සංඥාව ... සංස්කාර ... විඤ්ඤාණය ... මෙසේ වනාහි මහණ, සක්කාය දිට්ඨිය නොවේ.”

“රූපං භික්ඛවෙ, අනිච්චං විපරිනාමී අඤ්ඤාථාභාවී.

වේදනා අනිච්චා විපරිනාමී අඤ්ඤාථාභාවී. සඤ්ඤා අනිච්චා විපරිනාමී අඤ්ඤාථාභාවී. සංඛාරා අනිච්චා විපරිනාමී අඤ්ඤාථාභාවී. විඤ්ඤාණං අනිච්චං විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී.

යො භික්ඛවෙ, ඉමෙ ධමමෙ එවං සදදහති අධිමුච්චති අයං වුවචති සදධානුසාරී ඔකකනෙතා සමමතතනියාමං, සප්තරිසභුමිං ඔකකනෙතා, විනිවතෙතා පුට්ඨජ්ජනභුමිං, අභබ්බො තං කමමං කාතුං, යං කමමං කත්වා තිරයං වා තිරච්ඡානායොතිං වා පෙතතිවිසයං වා උපපජ්ජෙය්‍ය, අභබ්බො ච තාව කාලං කාතුං යාව න සොතාපතතිඵලං සච්ඡිකරොති” (ඛන්ධ සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහනෙති, රූපය අනිත්‍ය යි, වෙනස් වේ, අන්‍ය ස්වභාවී වේ. වේදනාව -පෙ- සංඥා -පෙ- සංස්කාරය -පෙ- විඤ්ඤාණය -පෙ- අනිත්‍යයි, වෙනස් වේ, අන්‍ය ස්වභාවී වේ.

මහනෙති, යමෙක් මේ ධර්මයන් කෙරෙහි මෙසේ (ශ්‍රද්ධාව ය) අදහසි, නිශ්චයකට යේ. මේ ශ්‍රද්ධානුසාරී යැයි කියනු ලැබේ. නිවැරදි වූ නියාමයට (ප්‍රතිපදාවට) බැසගත්තේ වේ. සත්පුරුෂ භූමියට බැසගත්තේ වේ. පෘථග්ජන භූමිය ඉක්මවූයේ වේ. යම් කර්මයක් කොට නිරයේ හෝ තිරිසන් යෝනියේ හෝ ප්‍රේත විෂයේ හෝ උපදී ද, එම කර්ම කිරීම අභව්‍ය වේ. ඔහු සෝකාපන්න ඵලය සාක්ෂාත් නොකොට කලුරිය කිරීම ද අභව්‍ය වේ.”

සක්කාය දිට්ඨි විග්‍රහය තුළ පෙන්වූ පජානාති හා සම්මර්ගනය පිළිබඳ ගැඹුරු විග්‍රහයක් මුලින් ද පෙන්වා දී ඇත. මේ ආකාරයට පජානාති වීම යම් හෙයකින් දැනගැනීමක් වූයේ නම් එයත් ලෝකයේ පැවැත්මකි. මේ ආකාරයට ප්‍රඥාවෙන් දැක, සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කළ ආර්ය ශ්‍රාවකයාට සක්කාය පැවැත්ම සිදුවීම පිළිබඳව මනා නුවණක් ඇති වේ. එය සංඛතයේ තුන්වැනි ලක්ෂණයේ විග්‍රහය වේ. එනම් පැවැත්මේ වෙනස් වීම පැනවීම වේ. එසේ පැවැත්ම සිදුවන්නේ අතීත, අනාගත, වර්තමාන වූ ආධ්‍යාත්මික, බාහිර, හීන ආදී ලෙස වූ ආසුව සහිත උපාදානීය බව වූ ඤාණය උපදී. මෙසේ පැවැත්මේ ස්වභාවය දැකීම (ප්‍රඥාවෙන්) ‘වෙමි යි’ යන හැඟීම, පජානාති වීම යි. එය බේමක සූත්‍රයේ දී පැහැදිලි කරන ලදී. මේ ආකාරයට උපාදානයක පැවැත්මේ යෙදීම ‘වෙමි යි’ (අස්මීති) යන ඤාණය උපදී. ඒ බව ආනන්ද සූත්‍රය තුළින් පැහැදිලි කරගත හැක.

“උපාදාය ආවුසො ආනන්ද, ‘අසමී’ති හොති, නො අනුපාදාය. කිඤ්ච උපාදාය ‘අසමී’ති හොති නො අනුපාදාය: රූපං උපාදාය ‘අසමී’ති හොති, නො අනුපාදාය. වේදනා -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සඛධාරො -පෙ- විඤ්ඤාණං උපාදාය ‘අසමී’ති හොති නො අනුපාදාය.”
(ආනන්ද සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“ඇවැත්නි, ආනන්දයෙනි (මම) වෙමි’යි යන්න උපාදානය හේතුවෙන් ය. උපාදානය නැතිව නොවේ. කුමක් උපාදානය නිසා (මම) වෙමි’යි වේ ද? උපාදානය නැතිව නොවේ ද?: රූපය උපාදානයෙන් (මම) වෙමි’යි වෙයි, උපාදානය නැතිව නොවෙයි, වේදනාව ... සංඥාව ... සංස්කාර ... විඤ්ඤාණය උපාදානයෙන් (මම) වෙමි’යි වෙයි, උපාදානය නැතිව නොවෙයි.”

“යා වාචුසො පඤ්ඤා, යඤ්ච විඤ්ඤාණං ඉමෙ ධම්මා සංසට්ඨා නො විසංසට්ඨා. න ච ලබ්භා ඉමෙසං ධම්මානං විනිබ්භුජ්ඣා විනිබ්භුජ්ඣා නානාකරණං පඤ්ඤාපෙනුං. යඤ්චාචුසො පජානාති තං විජානාති. යං විජානාති තං පජානාති.” (මහාවේදල්ල සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඇවැත්නි, යම් ප්‍රඥාවක් ඇද්ද, යම් විඤ්ඤාණයක් ඇද්ද, මේ ධර්මයන් එකට පවතී. වෙන්ව නොපවතී. මේ ධර්මයන් වෙන් වෙන් කොට වෙනස පනවන්නට නොහැකිය. ඇවැත්නි, යමක් ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී ද (අවබෝධකරයි ද) එය විශේෂයෙන් දැනගනී. යමක් විශේෂයෙන් දැනගනී ද එය ප්‍රඥාවෙන් දැනගනී (අවබෝධ කරයි). ”

සක්කාය හෝ සක්කාය දිට්ඨිය ‘යමෙකුට දැනගැනීමට’ යොමු වූයේ නම් එය මායාකාරී විඤ්ඤාණ ක්‍රියාවකි. එසේ වූයේ නම් එය කිසිසේත්ම අවබෝධයක් නොවේ. අවබෝධයක් වූයේ නම් දැනගැනීම පිරිසිඳු සොයමින් එතෙර වීම සිදු වේ. එයත් දැනගැනීමක පැවැත්මක් නොවේ.

රූපය (ස්වරූපය) අල්වාගැනීම වශයෙන් දැකීම සිදුවන විට, එය ද එහි අනිකුත් දකින විට ද (සක්කාය දිට්ඨියේ විග්‍රහය) මෙසේ ප්‍රඥාවට පජානාතිවීම සිදු වේ. එනම් රූපවත් (ස්වරූපවත්) වූ අල්වාගැනීම බවත්, අල්වාගැනීම කෙරෙහි රූපය (ස්වරූපය) යන්නත්, රූපය (ස්වරූපය) කෙරෙහි වූ අල්වාගැනීම යන්නත් වේ. මේ ආකාරයට වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ගැනත් සිදුවන දැකීම පජානාති වන්නේ (සක්කාය දිට්ඨිය), ඒ රූප, වේදනා,

සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ආදිය යථාර්ථ වශයෙන් විමසන විට දී ය. එවිට සක්කාය දිට්ඨිය පජානාති වීම සිදුවන අතරම, ප්‍රතිපදාව සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවීම වේ. එවිට ඔහු අනිච්චයෙන් ම සක්කාය දිට්ඨිය දුරු කරනු ලැබේ. ඒ බව ඉහත සඳහන් කළ බන්ධ සූත්‍රයේ (ඔක්කන්ති සංයුක්තය) ද පැහැදිලි කර ඇත. එනම් සෝතාපන්න නොවී කලුරිය කිරීම අභව්‍ය වශයෙනි.

මේ සියලුම කරුණු (සක්කාය දිට්ඨි විග්‍රහය) තවත් වූ සකස්වීමකි. එනම් හේතු සහිතව සිදුවීමකි. එයත් ඔහු ප්‍රඥාවෙන් දකී. එලෙස දකින විට එම සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවීමත් සිදු වේ. මෙම සිදුවීම අවිද්‍යාව නිසා සිදුවන්නක් බව පාරිලෙය්‍යක සූත්‍රයේ දී සඳහන් වේ.

“ඉධ භික්ඛවෙ, අසසුතවා පුච්ඡජනො අරියානං අදසසාවී අරියධම්මසස අකොවිදො අරියධමෙම අවිනීතො, සපපුරිසානං අදසසාවී සපපුරිසධම්මසස අකොවිදො සපපුරිසධමෙම අවිනීතො, රූපං අතතතො සමනුපසසති. යා ඛො පන සා භික්ඛවෙ, සමනුපසසනා සඛබ්බාරො සො. සො පන සඛබ්බාරො කින්නදානො කිංසමුදයො කිඤ්ජානිතො කිම්පහවොති: අවිජ්ජාසමච්ඡසජෙන භික්ඛවෙ, වෙදයිතෙන චුට්ඨසස අසසුතවතො පුච්ඡජනසස උපපනනා තණ්හා තතොජො සො සඛබ්බාරො.” (පාරිලෙය්‍යක සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි මෙහි අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයා, ආයතීයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, ආයතීධම්මයේ අදක්‍ෂයා, ආයතීධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා, සත්පුරුෂයන්ගේ දර්ශනය නැත්තා, සත්පුරුෂධම්මයේ අදක්‍ෂයා, සත්පුරුෂධම්මයෙහි නොහික්මෙන්නා රූපය ආත්ම වශයෙන් ඒ අනුව දකියි, මහණෙනි, යම් ඒ සම්මර්ශනයක් (ඒ අනුව මනාව දැකීම) වේ ද, එය සංස්කාර (සකස්වීම) වේ. ඒ සංස්කාර කුමක් නිදාන කොට ඇත්තේ ද, කුමක් සමුදය කොට ඇත්තේ ද, කුමක් ඉපදීම කොට ඇත්තේ ද, කුමක් ප්‍රභව කොට ඇත්තේ ද යත්: මහණෙනි, අවිද්‍යාවක වූ යෙදීමකින් (ස්පර්ශය) විඳීම යෙදුණුවිට (ස්පර්ශ වුණු විට) අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයාට උපත් තණ්හාවක් වේ ද, එයින් ඒ සංස්කාර හටගනී.”

රූපෙ ඛො භික්ඛවෙ, සති රූපං උපාදාය රූපං අභිනිවිසස සක්කායදිට්ඨි උපපජ්ජති. වේදනාය සති -පෙ- සඤ්ඤාය සති -පෙ- සංඛාරොසු සති -පෙ- විඤ්ඤාණෙ සති -පෙ-. (සක්කායදිට්ඨි සූත්‍රය - ස.නි. 3)

“මහණෙනි, රූපය ඇති කල්හි, රූපය උපාදාන කොට, රූපයේ රිංගාගෙන, මෙසේ සක්කාය දිට්ඨිය උපදී. වේදනාව ඇති කල්හි ... සංඥාව ඇති කල්හි ... සංස්කාර ඇති කල්හි ... විඤ්ඤාණය ඇති කල්හි...”

රූපය ‘ඇති කල්හි’ (උපාදානයෙන් රිංගා ගැනීම) බව සිදුවීම ම අවිද්‍යාව වේ. රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, ප්‍රඥාව තුළින් දකිනවිට ඒවා ඇති බවම තුළින්, එහි රිංගා ගැනීමේ දැක්ම, සක්කාය දිට්ඨිය බව ප්‍රඥාවෙන් දැකීමයි.

මේ ආකාරයට මනා ප්‍රඥාවෙන් දකින විට සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවීම සිදු වේ. එමෙන්ම ඒ හා බැඳුණු විචිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස සංයෝජනයන් ද දුරු වේ.

54. නිවැරදි දර්ශනය තුළින් අවේච්ච ප්‍රසාදයට

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය ප්‍රඥාවන්තයෙකුට ඇසෙන විට ඒ ධර්මය දේශනා කරන කලාණ මිත්‍රයාට යොමුවී විචක්ෂණය සිදුවීම තුළින් ස්වකීයත්වය දැක්ම දුරුවේ.

සක්කාය දිට්ඨිය නම් වූ ස්වකීයත්වය දැක්ම ඇති විට අතීත, අනාගත, වර්තමාන යන පැවැත්මක් ඇති බවට ඉස්මතු වීම සංයෝජනය වී තිබේ. එමනිසා මෙම කාලයන්හි මම සිටියේ ද, නැති ද, යන ලෙසට සැකයක් පවතී. එය විචිකිචිභා සංයෝජනය වේ. එමෙන්ම ස්වකීයත්වය දැක්මෙන් යුතු පැවැත්මක් ඇති නිසා, ඒ දුක ඉක්මවීමට ඔහු විවිධ ක්‍රම උපායන් අනුගමනය කරයි. එයත් ඒ සමඟ ම සංයෝජන වී පවතී. එය සීලබ්බත පරාමාස සංයෝජනය වේ.

ස්වකීයත්වය දැක්ම ඇති විට එතෙර වන දහම නිවැරදිව දර්ශනය නොවේ. එම එතෙර වන දහම නිවැරදිව දර්ශනය නොවීම ම, එම දහම පෙන්වන බුදුරජාණන් වහන්සේට ත්, එම දහමට ත්, එම දහමට අනු ප්‍රතිපදාවෙන් යුතු බව වන සංඝයා ත් පිළිබඳව නිවැරදි දැක්මක් නොවීමක්ම ය. එනම් අවේච්ච ප්‍රසාදය නැත. ස්වකීයත්වය දැක්ම දුරුවීමත් සමඟ ඉතිරි සංයෝජන දෙක දුරුවීමෙන්ම බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ පිළිබඳව නිවැරදි දර්ශනය වන නිසා එසේ අවේච්ච ප්‍රසාදය ඇති වේ. එසේ සිදුවන්නේ ස්වකීයත්වය දැක්ම හා බැඳුණු සංයෝජන දුරු වූ නිසා ය.

“යතො ඛො භික්ඛවෙ, අරියසාවකසස අයඤච පටිච්චසමුපපාදො ඉමෙ ච පටිච්චසමුපපනනා ධම්මා යථාභූතං සමමපපඤඤාය සුදිට්ඨා භොනති, සො චත පුබ්බතතං වා පරිධාවිසසති: “අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධානං, න නු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කිං නු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කථං නු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කිං හුඤ්චා කිං අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධානනති”; අපරනතං වා උපධාවිසසති: “භවිසසාමී නු ඛො අහං අනාගතමද්ධානං, න නු ඛො භවිසසාමී අනාගතමද්ධානං, කිං

නු බො හවිසසාමි අනාගතමදධානං, කථං නු බො හවිසසාමි අනාගතමදධානං, කිං හුඤ්චා කිං හවිසසාමි නු බො අහං අනාගතමදධානනති”; එතරහි චා පච්චුපපනනං අදධානං අජ්ඣාතනං කථඛකථී හවිසසති: “අහං නු බොසමි, නො නු බොසමි කිං නු බොසමි, කථං නු බොසමි, අයං නු බො සතො කුතො ආගතො, සො කුහිං ගාමී හවිසසති”ති නොනං ධානං විජජති.” (පච්චය පච්චසුප්පන්ත සුත්තය - ස.නි. 2)

“මහණෙනි, යම් කලෙක ආයථී ශ්‍රාවකයා මේ පටිච්චසමුප්පාදය ත් මේ පටිච්චසමුප්පන්ත ධර්මයෝ ත් යථාර්ථ වශයෙන් මනා ප්‍රඥාවෙන් මනාව දකින්නේ වේ ද, ඔහු ‘අතීත කාලයෙහි මම වූයෙමි දෝ, අතීත කාලයෙහි නොවූයෙමි දෝ, අතීත කාලයෙහි කවරෙක් වූයෙමි දෝ, අතීත කාලයෙහි කෙසේ වූයෙමි දෝ, අතීත කාලයෙහි මම කවරෙක්ව සිට කවරෙක් වූයෙමි දෝ’ යි පූර්වාන්තය කරා දුවන්නේ ය - “මම අනාගත කාලයෙහි වන්නෙමි දෝ, අනාගත කාලයෙහි නොවන්නෙමි දෝ, අනාගත කාලයෙහි කවරෙක් වන්නෙමි දෝ, අනාගත කාලයෙහි කෙසේ වන්නෙමි දෝ, අනාගත කාලයෙහි මම කවරෙක්ව සිට කවරෙක් වන්නෙමි දෝ,” යි අපරාන්තය කරාත් දුවන්නේ ය - දැන් වර්තමානයෙහි “මම වෙමි දෝ, නොවෙමි දෝ, කවරෙක් වෙමි දෝ, කෙසේ වෙමි දෝ, මේ සත්වයා කොහි සිට ආයේ දෝ, ඔහු කොහි යන්නෙක් වන්නේ දෝ” යි - යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ.”

මේ ආකාරයට කාලයන්ට අදාළත්වයක් නොදැකීමෙන් එතෙර වන දහමේ ගුණ ඉස්මතු වෙමින් විචිකිචිඡා සංයෝජනය දුරු වේ.

මේ සංයෝජන තුනම එකට බැඳී පවතින අතරම, ආර්ය සත්‍ය, යෝනියෝ මනසිකාර වීමෙන් එම තුනම ප්‍රභාණය වේ.

“සො ඉදං දුකඛනති යොනියො මනසි කරොති, අයං දුකඛසමුදයොති යොනියො මනසි කරොති, අයං දුකඛනිරොධොති යොනියො මනසි කරොති, අයං දුකඛනිරොධගාමිනීපටිපදාති යොනියො මනසි කරොති. තසස එවං යොනියො මනසිකරොතො

නිෂ්ණ සංයෝජනානි පහියනානි: සක්කායදිට්ඨී විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසෝ” (සබ්බාසව සූත්‍රය - ම.නි. 1)

“ඔහු මේ දුක යැයි යෝනිසෝ මනසිකාර කරයි. මේ දුක්ඛ සමුදය යැයි යෝනිසෝ මනසිකාර කරයි. මේ දුක්ඛ නිරෝධය යැයි යෝනිසෝ මනසිකාර කරයි. මේ දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී පටිපදාව යැයි යෝනිසෝ මනසිකාර කරයි. ඔහු මෙසේ යෝනිසෝ මනසිකාරය කරන විට සක්කායදිට්ඨී, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාස යන තුන් සංයෝජනයෝ ප්‍රහීණ වෙති.”

“සභාවසස දසසනසමපදාය තයසසු ධම්මා ජහිනා භවනති සක්කායදිට්ඨී විචිකිච්ඡනඤ්ච සීලබ්බතං වාපි යදාපී කිඤ්චී චතුහපායෙහි ච විපපමුතෙතා ඡ වාහිඨානානි අභබ්බො කාතුං ඉදමපි සඛෙස රතනං පණිතං එතෙන සචෙචන සුවඤ්චි හොතු.” (රතන සූත්‍රය - බු.නි.)

“ඔහුට දර්ශන සම්පත්තිය ඇතිවීමත් සමඟ ම සක්කාය දිට්ඨිය ද, සැකය ද, හික්මීමෙන් යුතු වැඩපිළිවෙළ ද යන මේවා තුන් ධර්මයන් දුරු කරන ලද්දේ වෙති. සතර අපායෙන් මිදුනේ ද වේ. සය තෑනක කර්ම කිරීම අභව්‍ය වේ. මෙ කරුණින් ද ආර්ය සංඝයා උතුම් රුවනකි. මේ සත්‍යය බලයෙන් සෙත් වේවා.”

ස්වකීයත්වය දැක්මක් නැති නිසා තමන් මැදිහත් වී සිදු කළ යුතු (‘තමා’ යන්න මැදිහත් වීමෙන්) වැඩපිළිවෙළක් අවශ්‍ය නොවේ. එබැවින්ම සීලබ්බත පරාමාස සංයෝජනය දුරු වේ. එවිට ඔහු තුළ ආර්යකාන්ත සීලය ඇති වේ.

“අරියකනෙනහි සීලෙහි සමනනාගතො හොති: අබ්භෙඤ්චි අච්ඡේදෙහි අසබලෙහි අකමමාසෙහි භුජ්සෙසහි විඤ්ඤාපපසඤ්චි අපරාමට්ඨෙහි සමාධිසංවතනනිකෙහි.” (පඤ්චභයචේර සූත්‍රය - ස.නි. 2)

“කඩ නොවීමෙන්, සිදුරු නොවීමෙන්, මිශ්‍ර නොවීමෙන් (වෙනත් ක්‍රමයකට හික්මීමක් නැති) කැලැල් නොවීමෙන්, දාස නොවීමෙන්,

නුවණැත්තන් ප්‍රශංසා කිරීමෙන්, ග්‍රහණය නොවීමෙන්, සමාධියට උපකාර වීමෙන් යුක්ත වීම ආයතීකාන්ත සීලය වේ. (සුන්දර වූ උතුම් හික්මීම)”

මෙම හික්මෙන වැඩපිළිවෙළ තුළින් සිත එකඟ වීමට උපකාරී වේ. ජීවිතයේ යථාර්ථය සොයන විචක්ෂණශීලී බවින් යුක්ත වන විට, කාමයට, ගැටීමට, සිතෙහි හැකිලීමට, සිත විසිරීමට, සැකයට යොමුවීමක් සිදු නොවේ. මේ වූ පංච නිවරණ ඉක්මවීම සිතෙහි එකඟ බවයි. ඒ ආකාර වූ ස්වකීයත්වය දැක්ම (සක්කාය දිට්ඨිය) ඉක්මවීම ම ආර්ය දර්ශනය වේ. එය ආර්ය න්‍යාය වේ. මේ දැක්මෙන් යුතු වන විට, සිදුවන හික්මෙන වැඩපිළිවෙළින් නිවීම කරාම යොමු වේ. එසේ ඇති නිවැරදි දැක්ම තුළින් අනිකුත් මාර්ග අංගයන් සිදුවන බව දේශනාව තුළ සඳහන් වේ.

“සමමා දිට්ඨිකසස සමමා සඛකපෙසා පහොති, සමමා සඛකපපසස සමමාවාචා පහොති. සමමා වාචසස සමමා කමමනෙතා පහොති. සමමා කමමනතසස සමමා ආජීවො පහොති. සමමා ආජීවසස සමමාවායාමො පහොති. සමමාවායාමසස සමමාසති පහොති. සමමාසතිසස සමමා සමාධි පහොති. සමමාසමාධිසස සමමා ඤාණං පහොති. සමමාඤාණසස සමමා විමුක්ති පහොති’ති” (විජ්ජා සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“මහණෙනි, සමමා දිට්ඨි පිරීමෙන් සමමා සංකල්පය පිරේ. සමමා සංකල්පය පිරීමෙන් සමමා වාචා පිරේ. සමමා වාචා පිරීමෙන් සමමා කමමන්තය පිරේ. සමමා කමමන්තය පිරීමෙන් සමමා ආජීවය පිරේ. සමමා ආජීවය පිරීමෙන් සමමා වායාම පිරේ. සමමා වායාම පිරීමෙන් සමමා සති පිරේ. සමමා සති පිරීමෙන් සමමා සමාධි පිරේ. සමමා සමාධි පිරීමෙන් සමමා ඤාණය පිරේ. සමමා ඤාණය පිරීමෙන් සමමා විමුක්තිය පිරේ.”

55. සැබෑම ශ්‍රාවකයාගේ ආර්යකාන්ත සීලය

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මයට යමෙක් අනුගත වූ විට එතෙර වන ප්‍රතිපදාව දර්ශනය වේ. එසේ යොමු වූ අය බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් බවට පත්වේ. මේ ශ්‍රාවකයන්ගේ හික්මෙන වැඩපිළිවෙළ පිළිබඳ මනා විග්‍රහයක් වේතනාකරණීය සූත්‍රවල සඳහන් වේ.

“සීලවතො හිකඛවෙ සීලසමපන්නසස න වෙනනය කරණීයං
 “අවිපපටිසාරො මෙ උපපජ්ඣ”ති. ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං
 සීලවතො සීලසමපන්නසස අවිපපටිසාරො උපපජ්ඣති.
 අවිපපටිසාරීසස හිකඛවෙ න වෙනනය කරණීයං “පාමොජ්ජං
 උපපජ්ඣතතු”ති. ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං අවිපපටිසාරීසස
 පාමොජ්ජං උපපජ්ඣති. පමුදිතසස හිකඛවෙ න වෙනනය කරණීයං
 “පීති මෙ උපපජ්ඣ”ති. ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං පමුදිතසස පීති
 උපපජ්ඣති. පීතිමනසස හිකඛවෙ න වෙනනය කරණීයං ‘කායො
 මෙ පසසමහතු’ති ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං පීතිමනසස කායො
 පසසමහති. පසසදධකායසස හිකඛවෙ න වෙනනය ය කරණීයං
 ‘සුඛං වෙදියාමී’ති. ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං පසසදධකායො සුඛං
 වෙදියති. සුඛිනො හිකඛවෙ න වෙනනය කරණීයං ‘චිත්තං මෙ
 සමාධියතු’ති. ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං සුඛිනො චිත්තං සමාධියති.
 සමාහිතසස හිකඛවෙ න වෙනනය කරණීයං ‘යථාභුතං ජානාමී
 පසසාමී’ති. ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං සමාහිතො යථාභුතං ජානාති
 පසසති. යථාභුතං හිකඛවෙ ජානතො පසසතො න වෙනනය
 කරණීයං, නිබ්බන්දාමී විරජජාමී’ති. ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං
 යථාභුතං ජානං පසසං නිබ්බන්දාමී විරජජති. නිබ්බන්දාසස හිකඛවෙ
 විරජජන්නසස න වෙනනය කරණීයං’ විමුත්තිඤ්ඤාණදසසනං
 සච්ඡකරොමී’ති. ධමමතා එසා හිකඛවෙ යං නිබ්බන්දොණො විරතො
 විමුත්තිඤ්ඤාණදසසනං සච්ඡකරොති.” (වෙනනාකරණීය සූත්‍ර - අ.නි.
 6)

“මහණෙනි, සිල්වත් (හික්මීමෙන් යුක්ත) සීල සම්පන්නයාට ‘මට විපිළිසර නොවීම ඉපදේවා යි’ වේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත.

මහණෙනි, යම්භෙයෙකින් සිල්වත්, සීල සම්පන්නයාට විපිළිසර නොවීමක් උපදින්නේ ය යන කරුණ ධර්මතාවයකි (ස්වභාවයකි). මහණෙනි, ‘මට ප්‍රමුද්ධිභාවය උපදීවා යි’ විපිළිසර නැති කෙනා හට චේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත. මහණෙනි, විපිළිසර නැති කෙනාට ප්‍රමුද්ධිභාවය උපදින්නේ ය යන කරුණ ධර්මතාවයකි. මහණෙනි, ‘මට ප්‍රීතිය උපදීවා යි’ ප්‍රමුද්ධිභාවය ඇති කෙනා හට චේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත. මහණෙනි, ප්‍රමුද්ධිභාවය ඇති කෙනා හට ප්‍රීතිය උපදින්නේ ය යන කරුණ ධර්මතාවයකි. මහණෙනි, ‘මට කය සැහැල්ලු වේවා යි’ ප්‍රීති මනසින් යුක්ත කෙනා හට චේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත. මහණෙනි, ප්‍රීති මනසක් ඇති කෙනා හට කය සැහැල්ලු වීම යන කරුණ ධර්මතාවයකි. මහණෙනි, ‘මට සැප විඳීවා යි’ කය සැහැල්ලු වූවහුට චේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත. මහණෙනි, කය සැහැල්ලු වූවහුට සැප විඳීම යන කරුණ ධර්මතාවයකි. මහණෙනි, ‘මට සිත සමාධිමත් වේවා යි’ සැප විඳින්නාට චේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත. මහණෙනි, සැප විඳින්නහුට සිත සමාධිමත් වීම යන කරුණ ධර්මතාවයකි. මහණෙනි, ‘යථාර්ථ වශයෙන් දැනීම යි දැකීම යි’ සමාහිත වූවහුට චේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත. මහණෙනි, සමාහිත වූවහුට යථාර්ථ වශයෙන් දැනීම යි දැකීම යි යන කරුණ ධර්මතාවයකි. මහණෙනි, ‘ලැඟනොගැනේවා යි, නොඇලේවා යි යථාර්ථ වශයෙන් දන්නහුට දක්නහුට’ චේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත. මහණෙනි, යථාර්ථ වශයෙන් දන්නහුට දක්නහුට ලැඟ නොගැනීම, නොඇලීම යන කරුණ ධර්මතාවයකි. මහණෙනි, ‘විමුක්ති ඤාණ දර්ශනය ලැබේවා යි ලැඟ නොගන්නා වූවහුට, නොඇලෙන්නා වූවහුට’ චේතනාවෙන් කළ යුත්තක් නැත. මහණෙනි, ලැඟ නොගන්නා වූවහුට, නොඇලෙන්නා වූවහුට විමුක්ති ඤාණ දර්ශනය ඇතිවීම යන කරුණ ධර්මතාවයකි.”

මෙහි දී පැහැදිලි කරන්නේ, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සැබෑම ශ්‍රාවකත්වය ලැබූ ශ්‍රාවකයෙක් හික්මෙන ආර්යකාන්ත සීලය පිළිබඳව වේ. එහි දී සමාධිය ඇති වන බව ඉහත පෙන්වූ සූත්‍රය තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ. මේ ආකාරයට රකින සීලය

නුවණැත්තන් විසින් ද ප්‍රශංසාවට ලක් කරයි. එමෙන්ම 'ස්වකීයත්වය දැක්ම' නැති නිසා ග්‍රහණය වීමක්, එම හික්මීම (සීලය) තුළ නැත. 'තමා' යන්න හෝ 'පැවැත්ම' යන්න තුළ රිංගා ගැනීමක් නැති නිසා කිසිම ප්‍රතිපදාවක ග්‍රහණයවීමක් නොයෙදේ. තවත් කරුණකින් හෝ සිද්ධාන්තයකින් මෙහෙයවීමක් නැත. එබැවින් කිසිවකට දාස බවක් ඇති නොවේ. යමකට ග්‍රහණය වූ විට එයට දාස වී විවිධ වැඩපිළිවෙළ පුරුදු කරයි. එසේ විවිධ ප්‍රතිපදාවන්ට හෝ 'තමා' යන්නට ග්‍රහණය වී නැති නිසා දාසභාවයෙන් නිදහස්ව හික්මීම (සීලය) සිදුවේ. මේ සියල්ලම සීලබ්බතපරාමාස සංයෝජනය දුරුවීම නම් වූ ආර්යකාන්ත සීලයේ ස්වභාවය යි.

'ස්වකීයත්වය දැක්ම' ඉක්මවීමෙන් සිදුවන හික්මීමත්, පැවැත්ම පිළිබඳව වන විවිකිච්ඡාව නැති වීමත්, සිදුවන්නේ ආර්ය දර්ශනය නිසාය. එයට ආර්ය න්‍යාය යැයි විස්තර කර ඇත.

“කතමො චසස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුද්ධො හොති සුපපට්ඨිදොධා? ඉධ ගහපති, අරියසාවකො පට්ඨවසමුපපාදං යෙව සාධුකං යොනියො මනසිකරොති: “ඉති ඉමසමීං සති ඉදං හොති, ඉමසසුපපාදා ඉදං උපපජ්ජති, ඉති ඉමසමීං අසති ඉදං න හොති, ඉමසස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති, යද්දිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඛබ්බාරා, සඛබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා සලායතනං, සලායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වෙදනා, වෙදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොක පරිදෙව දුකඛ දොමනසසුපායාසා සමභවනති. එවමෙතසස කෙවලසස දුකඛකඛන්ධසස සමුදයො හොති. අවිජ්ජායතෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඛබ්බාරනිරොධො, සඛබ්බාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො, -පෙ- සොකපරිදෙව දුකඛදොමනසසුපායාසා නිරුජ්ඣනති. එවමෙතසස කෙවලසස දුකඛකඛන්ධසස නිරොධො හොති”ති. අයමසස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුද්ධො හොති සුපපට්ඨිදොධා.” (තතිය අනාථපිණ්ඩික සූත්‍රය - ස.නි. 5-2)

“ඔහු විසින් කවර අයුරකින් ආසී න්‍යාය ප්‍රඥාව මනාව දකින්නේ වේ ද? මනාව ප්‍රතිවේද කරන්නේ වේ ද? ගෘහපතිය, මෙහි ආසී ශ්‍රාවකයා පටිච්ච සමුප්පාදය යෝනිසෝ මනසිකාර කරයි. (හේතුවෙන් ඉපදීම අනුවම වූ මනසිකාර කරයි.) මෙසේ මෙය ඇති කල්හි මෙය වේ. මෙය උපදින කල්හි මෙය උපදී. මෙය නැති කල්හි මෙය නොවේ. මෙය නිරුද්ධ වීමෙන් මෙය නිරුද්ධ වේ. යම් මේ අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ය. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණය ය. විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍යයෙන් නාම රූප ය. නාම රූප ප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන ය. සලායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය ය. ස්පර්ශය ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව ය. වේදනාව ප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව ය. තණ්හාව ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන ය. උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය ය. භවය ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය ය. ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරා, මරණ, ශෝක, පරිදේව, දුක්ඛ, දෝමනස්ස, උපායාසයෝ ය. මෙසේ මේ තනිකරම දුක් රැස හටගැනීම වේ. අවිද්‍යාවේ ම ඉතිරි නැති නිරෝධයෙන් සංස්කාර නිරෝධය ය. -පෙ- සෝක, පරිදේව, දුක්ඛ, දෝමනස්ස, උපායාසයෝ නිරුද්ධ ය. “මෙසේ මේ තනිකරම දුක් රැසේ නිරෝධය වේ. මෙසේ මේ ආසී න්‍යාය ප්‍රඥාවෙන් මනාව දකින්නේ වේ. මනාව ප්‍රතිවේද කරන්නේ වේ.”

ආර්ය න්‍යාය සම්පූර්ණ විස්තර කිරීමක් මෙහි දී සිදු කිරීමට ගියහොත් එයත් දීර්ඝ විස්තරයකි. එබැවින් මෙයින් ඉස්මතු වන්නේම කිසිම පැවැත්මක් ඉස්මතු නොවීම යි. පටිච්ච සමුප්පාදය පෙන්වන විට එම කිසිඳු කරුණක් තාත්විකව ලැබීමක් ඉස්මතු කොට නැත. එසේ ඉස්මතු වුවහොත් එය ද පැවැත්මකි. එබැවින් ‘මෙය’ ඇති කල්හි ‘මෙය’ ඇත යන්න විස්තර කර ඇත. මේ ආකාර වූ ආර්ය දර්ශනයෙන් යුතු වන විට වර්තමානයක් යන්න නොයෙදීම ම අතීත, අනාගත යන කියවීම කිසිසේත්ම යෙදීමක් නොවේ. අතීත, අනාගතය ‘නැත’ යන්න නොවේ. ‘නැත’ යන්න සිදු වන්නේම ‘ඇත’ යන්න තිබෙන විට ය. ආර්ය දර්ශනය යනු එම සියල්ලම ඉක්මවන දැක්මකි. මේ තුළින් කාලය පිළිබඳ ඉස්මතු වීමක් නැත.

56. 'අත', 'හත' නොයෙදීම

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මයට අනුව ආර්ය න්‍යාය දර්ශනයවීම සිදුවන විට, කාලික බව ද, අකාලික බව ද (අතීත, අනාගත, වර්තමාන) පිළිබඳව ද ඤාණය ඇතිවේ. ඒ පිළිබඳව පහත සූත්‍ර තුළින් මනාව තේරුම් ගත හැක.

“යතො ඛො භික්ඛවෙ, අරියසාවකො එවං ජරාමරණං පජානාති, එවං ජරාමරණසමුදයං පජානාති, එවං ජරාමරණනිරෝධං පජානාති, එවං ජරාමරණනිරෝධගාමිතිං පටිපදං පජානාති, ඉදමසස ධමෙම ඤාණං. සො ඉමිනා ධමෙමන දිට්ඨන විදිතෙන අකාලිකෙන පතෙතන පරියොගාලෙභන අතීතානාගතෙ නයං නෙති.

යෙ ඛො කෙවි අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං අබ්භඤ්ඤංසු, ජරාමරණසමුදයං අබ්භඤ්ඤංසු, ජරාමරණනිරෝධං අබ්භඤ්ඤංසු, ජරාමරණනිරෝධගාමිතිං පටිපදං අබ්භඤ්ඤංසු, සබ්බෙ තෙ එවමෙව අබ්භඤ්ඤංසු, සෙය්‍යථාපහං එතරහි. යෙපි හි කෙවි අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං අභිජානිසසනාති, ජරාමරණසමුදයං අභිජානිසසනාති, ජරාමරණනිරෝධං අභිජානිසසනාති, ජරාමරණනිරෝධගාමිතිං පටිපදං අභිජානිසසනාති, සබ්බෙ තෙ එවමෙව අභිජානිසසනාති, සෙය්‍යථාපහං එතරහි. ඉදමසස අනවයෙ ඤාණං. -පෙ-”
(ඤාණවත්ථු සූත්‍රය - ස.ති. 2)

“මහණෙනි, යම් කලෙක ආර්ය ශ්‍රාවකයා මෙසේ ජරාමරණ ප්‍රඥාවෙන් දැනී ද, මෙසේ ජරාමරණ සමුදය ප්‍රඥාවෙන් දැනී ද, මෙසේ ජරාමරණ නිරෝධය ප්‍රඥාවෙන් දැනී ද, මෙසේ ජරාමරණ නිරෝධගාමිති ප්‍රතිපදාව ප්‍රඥාවෙන් දැනී ද, මෙය ඔහුගේ දහමෙහි නුවණ ය. ඔහු මේ ධර්මයන් දැකීමෙන්, පත්වීමෙන්, කාලික නොවීමෙන්, ප්‍රත්‍යක්ෂවීමෙන්, බැසගැනීමෙන්, අතීත අනාගත පිළිබඳව න්‍යායට පමුණුවයි.

අතීත කාලයෙහි යම් කිසි ශ්‍රමණ කෙනෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ ජරාමරණ ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු ද, ජරාමරණ සමුදය ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු ද, ජරාමරණ නිරෝධය ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු ද, ජරාමරණ-නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු ද, ඒ සියල්ලෝ එසේම ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු නම් මම දැන් යම්සේ දත් හෙයින් ය. අනාගත කාලයෙහි යම් කිසි ශ්‍රමණ කෙනෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ ජරාමරණ ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු ද, ජරාමරණ සමුදය ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු ද, ජරාමරණ නිරෝධය ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු ද, ජරාමරණ-නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු ද, ඒ සියල්ලෝ එසේ ම ප්‍රඥාවෙන් දත්තාහු නම් මම දැන් යම්සේ දත් හෙයින් ය. මේ ඔහුගේ අනුව යන ඥාණය යි. -පෙ-

“ජාතිපච්චයා ජරාමරණනති ඥාණං, අසති ජාතියා නත්ථී ජරාමරණනති ඥාණං, අතීතමපි අදධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණනති ඥාණං, අසති ජාතියා නත්ථී ජරාමරණනති ඥාණං, අනාගතමපි අදධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණනති ඥාණං, අසති ජාතියා නත්ථී ජරාමරණනති ඥාණං, යමපිසස තං ධම්මට්ඨිති ඥාණං තමපි ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මනති ඥාණං. -පෙ-” (දුතියඥාණවත්ථු සූත්‍රය - ස.නි. 2)

“ජාති ප්‍රත්‍යයයෙන් ජරාමරණ වේ යැයි නුවණක් ය, ජාතිය නැති කල්හි ජරාමරණ නැතැයි නුවණක් ය, අතීත කාලයෙහි ද ජාති ප්‍රත්‍යයයෙන් ජරාමරණ වී යැයි නුවණක් ය, ජාතිය නැති කල්හි ජරාමරණ නැතැයි නුවණක් ය, අනාගත කාලයෙහි ද ජාති ප්‍රත්‍යයයෙන් ජරාමරණ වන්නේ යැයි නුවණක් ය, ජාතිය නැති කල්හි ජරාමරණ නැතැයි නුවණක් ය, යම් ඒ ධර්ම ස්වභාවය (මූලින් විග්‍රහ කළ ධර්ම න්‍යායන්) පිළිබඳව ඥාණයක් වන්නේ නම් එය ද ඤජයවන ස්වභාවයෙන් යුක්ත ය, නැසෙන ස්වභාවයෙන් යුක්ත ය, නොඇලෙන ස්වභාවයෙන් යුක්ත ය, නිරෝධ ස්වභාවයෙන් යුක්ත ය යන නුවණ ය. -පෙ-”

අතීත අනාගතයට නය පැමිණවීම පෙන්වීමෙන් අතීත අනාගතය ඇත හෝ නැත යන්න අදහස් නො වේ. එමෙන්ම වර්තමානය

යන්නත් ඉස්මතු කර නැත. ඒ සඳහා පටිච්ච සමුප්පාද බව පෙන්වා දී ඇත. පටිච්ච සමුප්පාද බව දකින විට වර්තමානය ‘ඇත’ හෝ ‘නැත’ යන්න ඉස්මතු නොවී, එතෙර වීමේ දර්ශනය සිදුවේ. එය ‘මෙය ඇති කල්හි මෙය වේ’ යන්නෙන් මනාව විග්‍රහ කර ඇත. අතීත හා අනාගත යන්න පැනවෙන්නේම වර්තමානය ‘ඇත’ යන්න ඉස්මතු වූ විට යි. අතීත අනාගත ‘නැත’ යන්න පැනනගින්නේත් වර්තමානය ‘නැත’ යන්න සිදු වූ විටය. මේ දෙකම නොයෙදෙන විට කතාව අවසන් වී එතෙර වීමට අනුගත වේ.

“අතීතං බො ආවුසො එකො අනො, අනාගතං දුතියො අනො, පච්චුපපනනං මජ්ඣධ, තණ්හා සිබ්බනී. තණ්හා හි නං සිබ්බති තස්ස තසෙසව භවස්ස අභිනිබ්බතතියා. එතතාවතා බො ආවුසො භිකඛු අභිඤ්ඤායාං අභිජානාති පරිඤ්ඤායාං පරිජානාති, අභිඤ්ඤායාං අභිජානනො පරිඤ්ඤායාං පරිජානනො දිට්ඨව ධම්මෙ දුකඛස්සනතකරො හොතී”ති.” (මජ්ඣිම නිකාය - අ.නි. 4)

“ඇවැත්නි, අතීතය එක් අන්තයකි, අනාගතය දෙවන අන්තයකි, පච්චුප්පන්නය මැදයි. තණ්හාව මැහුම්කාරිය යි. ඒ තණ්හාවම ඒ ඒ පැවැත්මේ විශේෂයෙන් බැසගැනීම, මැහීම කරයි. ඇවැත්නි, මෙතෙකින් භික්ෂුව විශේෂයෙන් අවබෝධකළ යුත්ත විශේෂයෙන් අවබෝධ කරයි. පිරිසිඳ දත යුත්ත පිරිසිඳ දකී. විශේෂයෙන් අවබෝධ කොට යුත්ත, විශේෂයෙන් අවබෝධ කොට, පිරිසිඳ දත යුත්ත, පිරිසිඳ දැන දිටුදැහැමෙහිම දුක කෙළවර කරන්නේ වෙයි.”

‘වර්තමානයක්’ යන්න ඇති විට, එනම් ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම නොදැකීම නම් වූ තැවරීම නිසා ‘අතීත අනාගත’ යන අන්ත ඉස්මතු වේ. නමුත් ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම දකින විට වර්තමානය ‘ඇත හෝ නැත’ ලෙස තැවරීමක් සිදු නොවී ‘අතීත අනාගත අන්ත’ වලට නොගොස් පැවැත්ම ම ඉක්මවේ. ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම නොදකින විට වර්තමානය ‘ඇත හෝ නැත’ යන්නෙන් පැවැත්ම සිදුවන නිසා ‘අතීත අනාගතයන්’ ද ‘ඇත හෝ නැත’ යන්න

ඉස්මතු වේ. මේ ආකාරයට පැවැත්මක් සිදුවේ. මෙය පැවැත්ම ම නම් වූ තණ්හාව වේ. මේ තණ්හා ක්‍රියාකාරීත්වය ද දැකීමින් සිටින විට සියලු දුක ඉක්මවන, එතෙර වන ආකාරය ඉහත මජ්ඣිමනිකායේ සඳහන් වේ. මෙවැනි සුන්දර ප්‍රතිපදාවක් සිදුවන්නේ එලෙස පෙන්වූ එතෙර වන දහම නිසාය.

“සවාකධානො භගවතා ධම්මො සඤ්ඨධීකො අකාලිකො එහිපසසිකො ඔපනයිකො පචචතතං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤාහීති”
(මහනාම සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මය මනා කොට දේශනා කරන ලද්දක් ය. ස්වයං දැකීමක් ය. කාලික බව ඉස්මතු නොවන්නක් ය. ඇවිත් බලවක් ය (දහම විසින්, ඇවිත් බලන්න යැයි කියවෙන්නක් ය). ළං වී බැලීමක් ය (දහමට). වෙන් වෙන් වශයෙන් නුවණැත්තන් දත යුත්තක් ය.”

මෙම දහම තුළ සම්පූර්ණයෙන්ම ප්‍රතිපදාව ඉස්මතු වී ඇත. එනම් ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ (සක්කාය දිට්ඨිය) ඉක්මවමින්, පැවැත්ම සිදු නොවී, තව දෙයකට දාස නොවී, හික්මෙන වැඩපිළිවෙළ පෙන්වා දී ඇත. කිසිදු විදියකට හමුවීමක් හෝ ලැග ගැනීමක් සිදුවන්නේ නැත. සම්මා සම්බුදුවරුන්ට ආවේණිකම වූ දහමේ මූල සිටම බලන විට අවසානය දක්වාම එතෙර වන ප්‍රතිපදාව මනාව ඉස්මතු වේ. එබැවින් එම දහම ස්වාක්ඛාත වේ. එනම් ‘ස්වකීයත්වය දැක්මේ’ වැරැද්දේ සිටම පැවැත්ම ඉක්මවන වැඩපිළිවෙළ දක්වාම මනා වූ ප්‍රතිපදාවෙන් යුතු බවයි. එම දැක්ම ද අල්වා ගැනීමක් නොවේ.

57. සිංදිට්ඨික, අකාලික, ඒහිපස්සික

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දෙන ධර්මයේ දී, ප්‍රතිපදාත්මකව ම එතෙරවීම සිදුවේ. එම දහම පහුරකට ද උපමා කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක. එතෙරවීම සඳහා පෙන්වන දහම ද ග්‍රහණය වීමක් නොවන්නක් බව ද, ස්වාක්ඛාත ගුණයෙන් මනාව තහවුරු වේ. ඒ පිළිබඳව කිංදිට්ඨික සූත්‍රයේ ද විස්තර වේ.

“යං ඛො භනෙන කිඤ්ච භුතං සංඛතං වෙනයිතං පටිච්චසමුපපන්නං තදනිච්චං, යදනිච්චං, තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තං නෙතං මම, නෙසො’භමසමි’ න මෙසො අත්තාති එවමෙනං යථාභුතං සමමපපඤ්ඤාය සුද්ධිං තසස ච උත්තරං නිසසරණං යථාභුතං පජානාමිති.” (කිංදිට්ඨික සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“ස්වාමීනි, යම් කිසිවක් හටගත්ත ද, සකස්වූ ද, සිතූ ද, ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්නේ ද, එය අනිත්‍ය ය. යමක් අනිත්‍ය නම්, එය දුක් ය. යමක් දුක් ද එය ‘මාගේ නොවෙයි, මම නොවෙමි, මාගේ ආත්මය (අල්වාගැනීමක්) නොවෙයි. මෙසේ යථාර්ථ වශයෙන් මනා ප්‍රඥාවෙන් මනාව දක්නා ලදී. එයට ද මත්තෙහි නිස්සරණය ඇති බව යථාර්ථ වශයෙන් ප්‍රඥාවෙන් දනිමි’යි.”

යථාර්ථ වශයෙන් (ප්‍රඥාවෙන්) දකින ආකාරය ද ඉක්මවන බව ඉහත පෙන්වූ කිංදිට්ඨික සූත්‍රයෙන් හොඳින්ම ඉස්මතු වේ. මෙය වෙන කෙනෙකුගේ දැක්මක් නොවන අතරම, ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ (සක්කාය දිට්ඨිය) නැති ස්වයං දැක්මකි (සන්දිට්ඨික). මෙම කියමන තුළම බාහිරව සහ අභ්‍යන්තරව (ද්වයතාවයක්) නොවන, ආධ්‍යාත්මික (මැනීමකින් තොර, කේවල වූ) මනා දැක්ම ම ඉස්මතු වේ. බාහිර අරමුණු වන රූප, ශබ්ද ආදී ආරම්භණ ද විශේෂයෙන් ධම්මාරම්භණ ද ඉස්මතුවන්නේ නම් එය බාහිරට විසිරීමකි. එසේ වුවහොත් එය සැබෑම ස්වයං දැක්මක් නොවේ. ධම්මාරම්භණ සිදුවීම, බාහිරට විසිරීමක් මෙන්ම අර්ථ උපපරීක්ෂණය නොවීම බව ද උද්දෙසවිභඞ්ග සූත්‍රයේ සඳහන් විය. එය මූලින් විස්තර කරන ලදී. යමෙකු ජීවත්වීම යනු කුමන හෝ ආයතනයක් සමග සිටීම යි.

“යථ ධො සමිදධි, අථථි චකඛු, අථථි රූපා, අථථි චකඛුවිඤ්ඤාණං, අථථි චකඛුවිඤ්ඤාණාවිඤ්ඤාතඛබ්බා ධම්මා, අථථි තථ ලොකො චා ලොකපඤ්ඤාතති චා -පෙ- අථථි මනො අථථි ධම්මා අථථි මනොවිඤ්ඤාණං අථථි මනොවිඤ්ඤාණාවිඤ්ඤාතඛබ්බා ධම්මා, අථථි තථ ලොකො චා ලොකපඤ්ඤාතති චා.” (සමිද්ධි ලෝකපඤ්ඤ සූත්‍රය - ස.නි. 4)

“සමිද්ධිය, යම් තැනෙක ඇස ඇති ද, රූපයේ ඇති ද, චකඛු විඤ්ඤාණය (ඇසේ දැනගැනීම) ඇති ද, චකඛු විඤ්ඤාණයෙන් දනගු දහම් (ඇසේ දැනගැනීමෙන් දැනගැනීම) ඇති ද, එහි ‘ලෝකය’ හෝ ‘ලෝක ප්‍රඥප්තිය (ලෝක පැනවීම)’ හෝ වේ ... මනස ඇති ද, ධර්මයේ ඇති ද, මනෝ විඤ්ඤාණය ඇති ද, මනෝ විඤ්ඤාණයෙන් දන ගු දහම් ඇති ද, එහි ‘ලෝකය’ හෝ ‘ලෝක ප්‍රඥප්තිය’ හෝ ඇත.”

“අසමීති භික්ඛවෙ මඤ්ඤිතමෙතං, අයමභමසමීති මඤ්ඤිතමෙතං, භවිසසනති මඤ්ඤිතමෙතං, න භවිසසනති මඤ්ඤිතමෙතං, රූපී භවිසසනති මඤ්ඤිතමෙතං, අරූපී භවිසසනති මඤ්ඤිතමෙතං, සඤ්ඤී භවිසසනති මඤ්ඤිතමෙතං, අසඤ්ඤී භවිසසනති මඤ්ඤිතමෙතං, නොචසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී භවිසසනති මඤ්ඤිතමෙතං; මඤ්ඤිතං භික්ඛවෙ රොගො, මඤ්ඤිතං ගණොධා, මඤ්ඤිතං සලලං. තසමාතිභ භික්ඛවෙ අමඤ්ඤාමානෙන චෙතසා විහරිසසාමාති, එචං හි වො භික්ඛවෙ සිකඛිතඛබ්බං.” (යචකලාපී සූත්‍රය - ස.නි. 4)

“මහණෙනි, ‘වෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි (හැඟීමකි). ‘මේ මම වෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි. ‘වන්නෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි. ‘නොවන්නෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි. ‘රූපී වන්නෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි. ‘අරූපී වන්නෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි. ‘සංඤී වන්නෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි. ‘අසංඤී වන්නෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි. ‘නේචසංඤීනාසංඤී වන්නෙමි’ යි යන මෙය මඤ්ඤනාවෙකි. මහණෙනි, මඤ්ඤනාව රෝගයෙකි. මඤ්ඤනාව ගෙඩියකි. මඤ්ඤනාව උලකි. මහණෙනි, එහෙයින් මෙහි ලා මඤ්ඤනා රහිත

සිතින් යුතුව වෙසෙන්නෙමු'යි මහණෙනි, මෙසේ තොප විසින් හික්මිය යුතු යි.”

යමෙක් ජීවත් වෙනවා යන්නම ආයතන පැවැත්ම ම යි. එවිට මනස කවරදාකවත් අරමුණු නැතිව නො පවතී.

“වකඛුං ඛො මාගන්දිය රූපාරාමං රූපරතං රූපසමමුද්දිතං - පෙ - සොතං - පෙ - සාතං - පෙ - ජීවහා - පෙ - කායො - පෙ - මනො ඛො මාගන්දිය ධම්මාරාමො ධම්මරතො ධම්මසමමුද්දිතො. සො තථාගතසස දනෙතා ගුනෙතා රකඛිතො සංචුතො. තසස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති. ඉදං නු තෙ එතං මාගන්දිය, සන්ධාය භාසිතං: භුනභු සමණො ගොතමො'ති. එතදෙව ඛො පන මෙ හො ගොතම සන්ධාය භාසිතං. භුනභු සමණො ගොතමො'ති. තං කිසස හෙතු: එවං හි නො සුතෙත ඔවරති'ති” (මාගන්දිය සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“මාගන්දිය, ඇස වනාහි රූපය ආරාමය (වාසස්ථානය) වේ. රූපය ඇලුණේ වේ. රූපය සතුවුවීම වේ. - පෙ - කන - පෙ - නාසය - පෙ - දිව - පෙ - කය - පෙ - මනස වනාහි ධර්මය (අරමුණු) ආරාමය (වාසස්ථානය) වේ, ධර්මය ඇලුණේ වේ, ධර්මය සතුවුවීම වේ. එය තථාගතයන් විසින් දමනය කරන ලදී, ගෝපනය කරන ලදී, රක්තා ලදී, සංවර කරන ලදී. එය සංවරය පිණිස දහම් දෙසති. මාගන්දිය, තොප විසින් “ශ්‍රමණ ගෞතමයන් විනාශයක් පණවන්නෙක් යැයි කියන ලද දෑ? යි. භවත් ගෞතමයන් වහන්සේ මා විසින් මේ සඳහාම “ශ්‍රමණ ගෞතම විනාශය පණවන්නෙක් යැයි කියන ලදී. ඒ කවර හෙයින් ද යත්: අපගේ සූත්‍රයෙහි මෙසේ එන හෙයිනි. ”

මනස අරමුණු සමඟ පවතින්නේ නම් එය බාහිර සමඟ ජීවත්වීමකි. එය සැබෑම ස්වයං දැක්මක් නොවේ. එය කිලිටි වීමකි.

“පහසසරමිදං හිකඛවෙ චිතතං. තඤ්ච ඛො ආගනතුකෙහි උපකකිලෙසෙහි උපකකිලිට්ඨනති.” (අ.නි. 1)

“මහණෙනි, මේ සිත ප්‍රභාස්වර ය, එය ද වනාහි ආගන්තුක උපක්ලේශයන්ගෙන් කිලිටි වූයේ වෙති.”

අරමුණු සමඟ නොයා ජීවත් වීමක් ද නැත. එසේ ජීවත් වන විට ආගන්තුක උපක්ලේශ සහිතය. එය සැබෑම ස්වයං දැක්ම නොවේ. සැබෑම ස්වයං දැක්ම තුළ සිදුවන්නේ එතෙරවීම පමණි. එයත් දහමේ ගුණයකි. එය සන්දිට්ඨික ගුණය වේ.

“නනු හිකඛවෙ යදෙව තුමහකං සාමං ඤාතං සාමං දිට්ඨං සාමං විදිතං තදෙව තුමෙහ වදෙඨාති. එවමහනෙත.

සාධු හිකඛවෙ. උපනීතා ඛො මෙ තුමෙහ හිකඛවෙ ඉමිනා සන්දිට්ඨිකෙන ධමමෙන අකාලිකෙන එහිපස්සිකෙන ඔපනයිකෙන පච්චතතං වේදිතබ්බෙන විඤ්ඤාහි. සන්දිට්ඨිකො “අයං හිකඛවෙ ධමමො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චතතං වේදිතබ්බොවිඤ්ඤාහී”ති.” (මහාතණ්හාසඛිඛය සුත්තය - ම.නි. 1)

“මහණෙනි, යම් වූ තොප විසින් ස්වයං නුවණින් දැක්මක් වේ ද, ස්වයං දැක්මක් වේ ද, ස්වයංව දත යුතු ද, එයම තෙපි කියන්නාහු නොවේ ද? වහන්ස, එසේ ය.

හොඳයි මහණෙනි, මා විසින් මේ සංදිට්ඨික, අකාලික, ඒහිපස්සික, ඕපනයික, පච්චත්තං වේදිතබ්බ වූ ධර්මයෙන් තෙපි පමුණුවන ලද්දහු ය. මහණෙනි, “මේ ධර්මය සංදිට්ඨික ය, අකාලික ය, ඒහිපස්සික ය, ඕපනයික ය, පච්චත්තං වේදිතබ්බ ය”

‘ස්වකියත්වය දැක්ම’ දුරුවීමත් සමඟ ම අතීත, අනාගත, වර්තමාන පැවැත්ම ගැන සම්පූර්ණම කතාව දුරු වේ. එය ඉහතින් මනාව පැහැදිලි කළහ. එබැවින් මෙම දහම අකාලික වේ. මෙම ධර්මය කල්‍යාණ මිතුරෙකුගෙන් ඇසෙන්නකි. එසේ ඇසෙන ධර්මය ගම්භීර, දුද්දස, අතක්කාවචර වේ. එහි කිසිවක්ම තම තමන්ගේ අත්දැකීම් ලෝකය සමඟ ගැලපීමට ගත නොහැක. එම නිසා එම දහමට යා යුතුම වේ. තමන්ගේ අත්දැකීම්කින් නිමිති වලින් ගලපන විට, එය ඇද ගැනීමකි. නමුත් දහමේ ස්වභාවය එයට යොමුවීමකි. එය සිදුවන්නේ එම ධර්මය කියන පුද්ගලයාට, එනම් කල්‍යාණ මිත්‍රයාට සම්පූර්ණයෙන්ම යොමුවීමෙනි. මේ ධර්මය තුළින් ඉස්මතු වන්නේ ඇවිත් බැලිය යුතු බව යි. එමනිසා ‘ඒහිපස්සික’ ලෙස ඉස්මතු වී ඇත.

58. තථාගත දහම ප්‍රඥාවන්තයාට පමණි

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මය ප්‍රතිපදාත්මකව ම එතෙරවීම ඉස්මතු වී ඇත. එලෙස ප්‍රතිපදාත්මකව ම එතෙරවීම ඉස්මතු වීම එනම් දහමේ ස්වක්ඛාත ගුණය, මූලින් පැහැදිලි කරන ලදී. සන්දිට්ඨික, ඒහිපස්සික ගුණයන් ද පැහැදිලි කරන ලදී. මෙසේ ඒහිපස්සික ගුණයෙන් යුතු ධර්මය කලාණ මිත්‍රයෙකු විසින් පෙන්වා දෙනු ලබයි. කලාණ මිත්‍රයා එම දහම පෙන්වන විට තමාගේ නිමිතිවලට ගැලපීමක් නොවන නිසා එම දහමට යොමු වී බලන විටම, එම දහමටම ළං වී බැලීමක් සිදුවේ. එසේ දහමට ළං වන විට එහි හමුවීමක් නැත. මන්දයත් ස්වාක්ඛාත ලෙසට, එතෙර වීම ම දහම තුළ පවතී. එම දහමට ම ළං වී බලන විට, එම දහමටම ළං වී වටහා ගන්න විට එතෙර වීම සිදුවේ. එබැවින් එම දහම ‘ඕපනයික’ වේ.

මෙලෙසට දහමට යොමුවන විට එතෙර වීමේ ප්‍රතිපදාව සිදුවේ. මෙලෙසට එතෙර වීමේ ප්‍රතිපදාව සිදුවන්නේ ඔහු තුළ ඇති මනා ප්‍රඥාව නිසාවෙනි. මේ ආකාරයට යමෙකුට දහමට යොමුවිය හැකි නම් ඔහු ප්‍රඥාවන්තයෙකි. තථාගත දහම ඇත්තේ ප්‍රඥාවන්තයාට පමණි.

“පඤ්ඤාවතො අයං ධම්මො, නායං ධම්මො දුපපඤ්ඤසසාති.”
(අනුරුද්ධ සුත්‍රය - අ.නි. 5)

“මේ ධර්මය ප්‍රඥා ඇත්තහුට ය. මේ ධර්මය දුෂ්ප්‍රාඥයාට නොවේ යැයි.”

ප්‍රඥාවට හේතුව සිතීමේ හැකියාව (විචක්ෂණය) බව කලින් විස්තර කර ඇත. සිතීමේ හැකියාව නැති කෙනෙකුට කවරදාකවත් මේ දහමට යොමුවිය නොහැක. සිතීමේ හැකියාවෙන් යුතු කෙනා මේ පෙන්වන දහම ඒ ඒ කරුණු අනුව යොමුවී බලයි. විවිධ ක්‍රම වලින් පෙන්වන දහම ඒ ඒ ආකාරයටම ප්‍රඥාවන්තයා දකී. එසේ එම කරුණු වෙන් වෙන් වශයෙන් දකින විට එතෙර වන ප්‍රතිපදාව

පෙන්වන දහමේ ස්වභාවය ප්‍රායෝගිකව සිදුවේ. මෙසේ වෙන් වෙන්ව පෙන්වූ කරුණු නුවණැති කෙනා එතෙර වන ලෙසම අන්වීදීමට යොමුවේ. එබැවින් ‘පව්වත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤාහි’ ලෙස පැහැදිලි කර ඇත. මෙවන් වූ සුන්දර දහමකට යමෙකුට නිවැරදිව යොමුවිය හැකි නම් ඔහු සැබෑම වාසනාවන්තයෙකි. මෙලෙසට සැබෑම දහමට යොමු වන්නේම කලාණ මිත්‍රයාට නිවැරදිව යොමුවීම තුළිනි.

“සුභ චපරං සුභුති, හිකඛු කලාණමිතො හොති කලාණසභායො කලාණසමපචචෙකා. යමපි සුභුති හිකඛු කලාණමිතො හොති කලාණසභායො කලාණසමපචචෙකා, ඉදමපි සුභුති සදධසස සදධාපදානං හොති.” (සුභුති සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“තවද සුභුතියෙනි, හික්ෂුව කලාණ මිතුරන් ඇතියේ වේ, කලාණ යහළුවන් ඇතියේ වේ, කලාණ මිතුරන් කෙරෙහි නැඹුරු වූයේ වෙයි, සුභුතියෙනි, යම් හෙයකින් හික්ෂුව කලාණ මිතුරන් ඇතියේ කලාණ යහළුවන් ඇතියේ කලාණ මිතුරන් කෙරෙහි නැඹුරුවූයේ වේ ද, සුභුතියෙනි, මෙය ද ශ්‍රද්ධාවන්තයාගේ ශ්‍රද්ධාවෙන් යුතු වීඨි වේ.”

“කලාණමිතො ච හොති කලාණසභායො කලාණසමපචචෙකා. සම්මාදිට්ඨිකො හොති සම්මාදසසනො සමනාගතො.” (ආහුනෙය්‍ය සූත්‍රය - අ.නි. 6)

“කලාණ මිතුරන් ඇතියේ වේ, කලාණ යහළුවන් ඇතියේ වේ, කලාණ මිතුරන්ට නැඹුරු වූයේ වේ. සම්මා දිට්ඨියෙන් යුක්ත වෙයි. සම්මා දර්ශයෙන් සමන්වාගත වේ.”

මෙම සියලුම කරුණු සලකා බලන විට කලාණ මිත්‍ර සම්පත්තියේ වටිනාකම මැනවින් ඉස්මතු වේ. එලෙසට කලාණ මිත්‍ර සම්පත්තියට යොමුවීමෙන්ම, එවන් සුන්දර දහමක වූ ප්‍රතිපදාවට යොමු වේ. තම තමන්ට අයත් වූ කිසිඳු දෙයක් ඉස්මතු නොවේ. යමෙක් තම තමන්ට අයත් යැයි කොපමණ සිතුව ද, එය ද බාහිර අරමුණු හා සම්බන්ධ වීමකි. එබැවින් එම බාහිරත්වය කලාණ

මිතුරාටම යොමු වන්නේ නම් එම ජීවිතය මනාව සුන්දර වේ. එසේ සුන්දර ජීවිතය, නිර්භයව ජීවත් වේ.

“අරියසාවකො පඤ්චභයාති සමතිකකතොතො භොති, කතමාති පඤ්ච: ආජීවිකභයං, අසිලොකභයං, පරිසසාරජ්ජභයං, මරණභයං, දුගගතිභයං.”

“ආයී ශ්‍රාවකයා පහක් වූ භය ඉක්ම වූයේ වෙයි. කවර පහක් ද යත්: ආජීවික (ජීවන පැවැත්ම පිළිබඳ) භය, අසිලෝක භය (ගැරහුම් ලැබීමේ භය) පරිසසාරජ්ජ භය (පිරිස්මැද සිටීමේ භය) මරණ භය, දුග්ගති භය යි.”

“එතදගගං භිකඛවෙ, දානානං යද්දං ධම්මදානං එතදගගං භිකඛවෙ, පෙය්‍යචජජානං යද්දං අපටීකසස ඔභිතසොතසස පුනපුනං ධම්මං දෙසෙති. එතදගගං භිකඛවෙ, අපචරියානං යද්දං අසසදධං සදධාසමපදාය සමාදපෙති නිවෙසෙති පතිට්ඨාපෙති. දුස්සීලං සීලසමපදාය සමාදපෙති නිවෙසෙති පතිට්ඨාපෙති, මචජරිං වාගසමපදාය සමාදපෙති නිවෙසෙති පතිට්ඨාපෙති. දුපපඤ්ඤා පඤ්ඤාසමපදාය සමාදපෙති නිවෙසෙති පතිට්ඨාපෙති. එතදගගං භිකඛවෙ, සමානතතතානං යද්දං සොතාපනොතො සොතාපනනසස සමානතොතො, සකදාගාමී සකදාගාමීසස සමානතොතො, අනාගාමී අනාගාමීසස සමානතොතො, අරහං අරහොතො සමානතොතො. ඉදං වුවච්චි භිකඛවෙ සඛගඛලං.” (බලසඛිගභවත්ථු සූත්‍රය - අ.ති. 5)

“මහණෙනි, යම් මේ ධර්ම දානයෙක් වේ ද, දානයන් අතුරෙන් මෙය අග්‍ර යි. මහණෙනි, කන් යොමුකර ගැනීමෙන් යුක්ත, ධර්ම දේශනාවෙන් ප්‍රයෝජන ඇතියකු හට පුනපුනා දම් දෙසන්නේය යන යමෙක් වේ නම් ප්‍රියවචන අතුරෙහි එය අග්‍ර යි. මහණෙනි, ශ්‍රද්ධාව නැති අයෙකු ශ්‍රද්ධා සම්පත්තියෙහි සමාදන් කරවයි, වාසය කරවයි, පිහිටුවයි. දුස්සීල අය ශීල සම්පත්තියෙහි සමාදන් කරවයි, වාසය කරවයි, පිහිටුවයි. මසුරු අය ත්‍යාග සම්පත්තියෙහි සමාදන් කරවයි. වාසය කරවයි. පිහිටුවයි. දුෂ්ප්‍රාඥයන් ප්‍රඥා සම්පත්තියෙහි සමාදන් කරවයි. වාසය කරවයි. පිහිටුවයි යන මෙබඳු යමෙක් වේ නම් අර්ථවර්ශාවන් අතුරෙහි මේ අග්‍ර යි. සෝතාපන්න වූයේ සෝතාපන්නයෙකු හට සමානාත්ම වෙයි. සකදාගාමී වූයේ

සකදාගාමියෙකු හට සමානාත්ම වෙයි. අනාගාමී වූයේ අනාගාමියෙකු හට සමානාත්ම වෙයි. අභීත් වූයේ රහතන් වහන්සේලා හට සමානාත්ම වෙයි යන මෙබඳු යමෙක් වේ නම් සමානාත්මතාවන් අතුරෙහි මේ අග්‍ර යි. මහණෙනි, මේ සභිග්‍රහ බලය යැයි කියනු ලැබේ.”

එසේ සුන්දරව ජීවත්වන කෙනා තුළ කිසිඳු ලෙසකින් මරණ භය ආදී කිසිවක් ඇති නොවේ. ඔහුගේ ජීවිතය සම්පූර්ණයෙන්ම දහමත් සමගම පවතී. එම නිසාම දානය, ප්‍රිය වචනය, අර්ථ වරියාව තුළින් මුළුමනින්ම දහම ඉස්මතු වී ඇත. මෙවැනි පුද්ගලයෙක් ලෝකය තුළ නිර්භයව, විශාරදව ජීවත් වේ. මෙසේ විශාරදව, නිර්භයව සතුටින් ජීවත් වීමට නම් මේ දක්වා වූ ප්‍රතිපදාව එලෙසටම අනුගමනය කළ යුතු වේ.

“අථ බො භියොච යෙ උපාසකා මම සාවකා ගිහී ඔදාතවසනා කාමභෝගිනො සාසනකරා ඔවාදපතිකරා තිණණවිචිච්ඡා විගතකථඞ්කථා වෙසාරජ්ජපතකා අපරපචචයා සත්ථසාසනෙ විහරන්ති.” (මහාවච්ඡගොත්ත සූත්‍රය - ම.නි. 2)

“ඉක්බිති මාගේ ශ්‍රාවක වූ ගිහි සඵ පිළි හඳින කාමභෝගී වූ, ශාසනය කරන ලද වූ, අවවාද පිළිගෙන කරන ලද, විචිකිච්ඡාව ඉක්මවා, සැක සංකා දුරු කොට, විශාරද බවට පැමිණි, ශාස්තෘ ශාසනයෙහි අනුන්ගේ උපකාරයකින් තොරව යම් උපාසක කෙනෙක් වෙසෙත් ද, එබඳු උපාසකයෝ බොහෝ වෙති.”

ගැඹුරු දහම පෙන්වන කල්‍යාණ මිත්‍රයාට යොමු වී විමුක්තිකාමී චින්තනය ද, සත්‍යගවේශී බව ද ඇති කර ගනිමින් කිසිම ගැලපීමක් නොකොට, විචක්ෂණශීලී බව ඉස්මතු කර ගත යුතු වේ. එලෙස වූ ජීවිතයට කල්‍යාණ මිත්‍රයා අනුකම්පා කොට නිවන් මාර්ගයේ හික්මවනු ලැබේ. මේ සඳහා සාගරයක් බඳු වූ ගුණධර්ම ඇති ජීවිතයක් අත්‍යාවශ්‍ය ම වේ. ඒ සියල්ල හොඳින් ඇති කර ගෙන ‘ස්වකීයත්වය දැක්ම’ දුරු කොට සැබෑම තථාගත දහමට යොමු වීමට මේ සියලුම කරුණු, කල්‍යාණ මිත්‍රු දහම් පඬුරක්ම වේවා!

මේ පොත සම්පාදනයේ කිරීමේ දී පාදක කරගත් මූලාශ්‍රයන්:

- බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව
- PTS ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව
- පූජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ 'නිවනේ නිවීම' ග්‍රන්ථ මාලාව
- පූජ්‍ය ඩෙන්මාර්ක් ජාතික ඤාණදීප ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදිත 'No cassa - A Nibbana Focussing Practice (Introduction)'
- පූජ්‍ය මොරටුවේ ගුණරතන ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදිත - පාලි ක්‍රියාපද හා කිතක පද ව්‍යාකරණය.
- පූජ්‍ය පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදිත පාලි සිංහල අකාරාදිය
- පූජ්‍ය මඩිතියවෙල සුමංගල ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදිත පාලි සිංහල ශබ්දකෝෂය
- The Pali Text Society's Pali English Dictionary. (T.W. Rhys Davids and William Stede)

කෙටි යෙදුම්:

දී.නි. - දීඝ නිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව

ම.නි. - මජ්ඣිම නිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව

ස.නි. - සංයුක්ත නිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව

අ.නි. - අභිගුත්තර නිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව

බු.නි. - බුද්දක නිකාය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව

ඉතිවු. - ඉතිවුත්තක පාළි, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව

සු.නි. - සුත්ත නිපාතය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව

වි.පි. - විනය පිටකය, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව

සූත්‍ර ඉගිවැල

දීඝ නිකාය

පාසාදික සූත්‍රය - දී.නි. 3	87
බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය - දී.නි. 1	08, 54, 168
මහාගෝවිඤ්ඤ සූත්‍රය - දී.නි. 2	82
මහාපදාන සූත්‍රය - දී.නි. 2	142
සතිපට්ඨාන සූත්‍රය - දී.නි. 2	227, 236

මජ්ඣිම නිකාය

අරණවිහඞ්ග සූත්‍රය - ම.නි. 3	21
අරියපරියෙසන සූත්‍රය - ම.නි. 1	06, 22
අලගද්දුපම සූත්‍රය - ම.නි. 1	24, 114, 212
ආනෙඤ්ජස්ප්පාය සූත්‍රය - ම.නි. 3	203, 223
ඉඤ්ඤාභාවනා සූත්‍රය - ම.නි. 3	162
උද්දේසවිහඞ්ග සූත්‍රය - ම.නි. 3	123
කීටාගිරි සූත්‍රය - ම.නි. 2	40, 81, 92, 121, 191, 215
චඞ්ඤි සූත්‍රය - ම.නි. 2	30, 37
චූළකම්මවිහඞ්ග සූත්‍රය - ම.නි. 3	52
චූළවේදල්ල සූත්‍රය - ම.නි. 1	132
චූළසීහනාද සූත්‍රය - ම.නි. 1	07, 08
චූළසුඤ්ඤාන සූත්‍රය - ම.නි. 3	99
දීඝනඛ සූත්‍රය - ම.නි. 2	206
ධාතුච්ඡේදන සූත්‍රය - ම.නි. 3	114, 128
පඤ්චත්තය සූත්‍රය - ම.නි. 3	09
බහුධාතුක සූත්‍රය - ම.නි. 3	104
භූමිජ සූත්‍රය - ම.නි. 3	46
මහාතණ්හාසඞ්ඛය සූත්‍රය - ම.නි. 1	82, 268
මහාපුණ්ණමා සූත්‍රය - ම.නි. 3	156, 169, 246
මහාමාලුඞ්ඤාන සූත්‍රය - ම.නි. 2	35, 188, 224, 225, 229
මහාවච්ඡගොත්ත සූත්‍රය - ම.නි. 2	272
මහාවේදල්ල සූත්‍රය - ම.නි. 1	70,100,134,185,225,236,250
මහාහත්ථිපදොපම සූත්‍රය - ම.නි. 1	174, 178, 180, 183, 186, 235
මාගඤ්ඤාන සූත්‍රය - ම.නි. 2	117, 190, 212, 267
මූලපරියාය සූත්‍රය - ම.නි. 1	103, 164
සච්චවිහඞ්ග සූත්‍රය - ම.නි. 3	63, 65, 128, 216
සතිපට්ඨාන සූත්‍රය - ම.නි. 1	163
සබ්බාසව සූත්‍රය - ම.නි. 1	67, 161, 201, 254
සමමාදිට්ඨි සූත්‍රය - ම.නි. 1	193

සල්ලේඛ සූත්‍රය - ම.නි. 1	126
සුනක්ඛන්ත සූත්‍රය - ම.නි. 3	46
සේල සූත්‍රය - ම.නි. 2	88
සංයුක්ත නිකාය	
අත්ථන්ත සූත්‍රය - ස.නි. 4	218
අනන්ත ලක්ඛණ සූත්‍රය - ස.නි. 3	206, 207
අරහන්ත සූත්‍රය - ස.නි. 1	202, 241
අරිට්ඨ සූත්‍රය - ස.නි. 5-2	11
ආණ් සූත්‍රය - ස.නි. 2	72
ආනන්ද සූත්‍රය - ස.නි. 3	249
ආයාචන සූත්‍රය - ස.නි. 1	145
උදාන සූත්‍රය - ස.නි. 3	203, 222
උප්පාද සූත්‍රය - ස.නි. 5.1	242
උපධිඪ සූත්‍රය - ස.නි. 5-2	40
උපනිස සූත්‍රය - ස.නි. 2	156
ඕසතරණ සූත්‍රය - ස.නි. 1	118
කච්චානගොත්ත සූත්‍රය - ස.නි. 2	163
කල්‍යාණමිත්‍ර සූත්‍රය - ස.නි. 5-1	51
කිංසුකෝපම සූත්‍රය - ස.නි. 4	105
ඛජ්ජනිය සූත්‍රය - ස.නි. 3	169, 191
ඛන්ධ සූත්‍රය - ස.නි. 3	156, 248
ඛෙමක සූත්‍රය - ස.නි. 3	188, 194, 205
ගවම්පනි සූත්‍රය - ස.නි. 5-2	197
ගොතම සූත්‍රය - ස.නි. 2	143
චක්ඛු සූත්‍රය - ස.නි. 3	112, 151
ඤාණචන්ද්‍ර සූත්‍රය - ස.නි. 2	261
තනිය අනාථපිණ්ඩික සූත්‍රය - ස.නි. 5-2	259
දුතියඤාණචන්ද්‍ර සූත්‍රය - ස.නි. 2	262
දුතිය සෝත සූත්‍රය - ස.නි. 5-1	192
ධම්මචක්කප්පචන්තන සූත්‍රය - ස.නි. 5-2	167
ධාතු සූත්‍රය - ස.නි. 3	214
නිරුත්තිපථ සූත්‍රය - ස.නි. 3	131
නො චස්ස සූත්‍රය - ස.නි. 3	200, 223
පච්චය පච්චයුප්පන්ත සූත්‍රය - ස.නි. 2	253
පඤ්චභයචේර සූත්‍රය - ස.නි. 2	255
පට්ඨපදා සූත්‍රය - ස.නි. 3	239
පරියාය සූත්‍රය - ස.නි. 5-1	12
පාරිලෙයාක සූත්‍රය - ස.නි. 3	199, 222, 251

පුප්ඵ සූත්‍රය - ස.නි. 3	13
ඵල සූත්‍රය - ස.නි. 5-2	39
ඵණපිණ්ඩුපඵ සූත්‍රය - ස.නි. 3	234
බ්‍රහ්මචරිය සූත්‍රය - ස.නි. 5-1	90
යවකලාපී සූත්‍රය - ස.නි. 4	266
යෝනියෝ සූත්‍රය - ස.නි. 5-1	134
රහෝගත සූත්‍රය - ස.නි. 4	63
සක්කාය සූත්‍රය - ස.නි. 4	155
සක්කායදිට්ඨි සූත්‍රය - ස.නි. 3	252
සත්ත සූත්‍රය - ස.නි. 3	216
සත්තට්ඨාන සූත්‍රය - ස.නි. 3	172, 177, 180, 183, 186
සත්ති සූත්‍රය - ස.නි. 1	142, 210
සද්ධම්මපතිරූපක සූත්‍රය - ස.නි. 2	71
සමබුද්ධ සූත්‍රය - ස.නි. 3	29, 84
සමිද්ධි ලෝකපඤ්ඡ සූත්‍රය - ස.නි. 4	266
සමිද්ධි සූත්‍රය - ස.නි. 1	120
සාලා සූත්‍රය - ස.නි. 5-2	237
සීල සූත්‍රය - ස.නි. 3	165
සුඤ්ඤතලොක සූත්‍රය - ස.නි. 4	14, 74, 240

අභිග්ගකර නිකාය

අක්කොසක සූත්‍රය - අ.නි. 6	92
අක්ඛණ සූත්‍රය - අ.නි. 5	231
අත්තකාර සූත්‍රය - අ.නි. 4	218
අධිමාන සූත්‍රය - අ.නි. 6	91
අධිචුත්තිපද සූත්‍රය - අ.නි. 6	61
අනත්ත සූත්‍රය - අ.නි. 4	97
අනිච්ච සූත්‍රය - අ.නි. 4	95, 151
අනුරුද්ධ සූත්‍රය - අ.නි. 5	269
අප්පස්සුත සූත්‍රය - අ.නි. 2	85
අභිඤ්ඤායානං.. ධම්මං දෙසෙමි - අ.නි. 1	59
අවිජ්ජා සූත්‍රය - අ.නි. 6	134
ආදිබ්‍රහ්මචරියපඤ්ඤා සූත්‍රය - අ.නි. 5	41, 87
ආනුනෙය්‍ය සූත්‍රය - අ.නි. 6	270
ඉට්ඨධම්ම සූත්‍රය - අ.නි. 6	53, 86
උත්තර සූත්‍රය - අ.නි. 5	68
උපපාදො පඤ්ඤායනි - අ.නි. 1	162
ඵතදගගං භික්ඛවො - අ.නි. 1	16

කිංදිට්ඨික සූත්‍රය - අ.නි. 6	265
කිංමූලක සූත්‍රය - අ.නි. 5	89
වෙනනාකරණීය සූත්‍ර - අ.නි. 6	257
යාන සූත්‍රය - අ.නි. 6	01
තනියපටිපදා සූත්‍රය - අ.නි. 2	127
තනියසද්ධම්මසම්මොස සූත්‍රය - අ.නි. 3	19
තෙ තං ධම්මං පරියාපුණිඤා - අ.නි. 1	53
ථේර සූත්‍රය - අ.නි. 3	69
දුක්ඛ සූත්‍රය - අ.නි. 4	96
නගරුපම සූත්‍රය - අ.නි. 4	59
නිබ්බාන සූත්‍රය - අ.නි. 4	98
නිබ්බේධික සූත්‍රය - අ.නි. 4	150, 244
නෙයාපුග්ගල සූත්‍රය - අ.නි. 2	93
පට්මකෝසල සූත්‍රය - අ.නි. 6	199, 220
පට්ම නාටකරණ සූත්‍රය - අ.නි. 6	65
පහසසරමිදං හිකඛවෙ චිත්තං. - අ.නි. 1	267
බලසඛිගභවත්ථු සූත්‍රය - අ.නි. 5	271
බහුස්සුත සූත්‍රය- අ.නි. 2	83
මජ්ඣෙ සූත්‍රය - අ.නි. 4	263
මහානාම සූත්‍රය - අ.නි. 6	60, 131, 264
මහාපදෙසදෙසනා සූත්‍රය - අ.නි. 2	74
විජ්ජා සූත්‍රය - අ.නි. 6	256
විපල්ලාස සූත්‍රය - අ.නි. 2	211
විමුක්තායතන සූත්‍රය - අ.නි. 3	129
සත්ථුසාසන සූත්‍රය - අ.නි. 4	35, 77
සම්මත්තනියාම සූත්‍ර - අ.නි. 2	50, 57
සමාධි භාවනා සූත්‍රය - අ.නි. 2	126
සමිද්ධි සූත්‍රය - අ.නි. 6	89
සුනෙත්ත සූත්‍රය - අ.නි. 4	55
සුභුති සූත්‍රය - අ.නි. 6	146, 270
සුස්සුසති සූත්‍රය - අ.නි. 4	43
සොනානුධන සූත්‍රය - අ.නි. 2	83, 213

ධම්ම පදය

සබ්බ ධම්මා අනත්තා'ති	207
--------------------------------------	-----

උදාහරණ පාලිය

මේසිය සූත්‍රය	207
ලෝකවෙලෝකන සූත්‍රය	119

ඉතිවූත්තක පාලිය

දිව්ධීගත සූත්‍රය	118
පුබ්බනිමිතත සූත්‍රය	152
බහුජනහිත සූත්‍රය	232
ලෝකාවබෝධ සූත්‍රය	18

සූත නිපාතය

කලහවිවාද සූත්‍රය	227
චූලවිදුහ සූත්‍රය	229
ද්වයතානුපස්සනා සූත්‍රය	118
මහාවිදුහ සූත්‍රය	229
රතන සූත්‍රය	255

ථෙරගාථා

අධිමුත්ත ථෙරගාථා	243
ආනන්දසේර ගාථා	17

විනය පිටකය

චූලචගගපාලි	152
මහාධජධකය	54
මහාවග්ගපාලිය	03, 04, 05, 231

වෙනත්

ඉති ඉමසමිං සති ඉදං හෝති	160
-------------------------	-----

පොත ගැන

සදහම් පාඨක ඔබ අතට මේ පත් වී තිබෙන්නේ සතිඅන්ත අරුණ පුවත් පතේ 'අරුණ' අතිරේකයට පූජ්‍ය අලව්වේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදිත ලිපි සමුච්චයකි. මේ කෘතිය සක්කායදිට්ඨී ප්‍රභාණයට අවශ්‍ය දහම් දැක්ම පැහැදිලි කරන මාහැඟි ධර්ම සංග්‍රහයකි. පුහුදුන් පුද්ගලයා මූලික වශයෙන් 'වෙමි' යන මාතයෙන් යුතු බැවින් නිශ්පුද්ගල, අකර්තෘක, භාවසාධන ශෛලියෙන් දේශිත තථාගත සද්ධර්මය තේරුම් ගැනීම පහසු නො වේ. පුහුදුන් සිත සේධනවයට නැංවෙනු පිණිස ධර්මය තේරුම් ගැනීමේ දී සාමාන්‍ය සංජානන මට්ටමට සීමා නො වී අභිජානන මට්ටමින් තේරුම් ගත යුතු වේ. අසේධනවය පිණිස පිරිසිඳු දැකීමට (පරිජානාති) අවකාශ විවෘත වන්නේ වච්ච ය. ඒ සඳහා කලණ මිතුරු සබඳතාව අත්‍යවශ්‍ය ය. තාර්කික ප්‍රතිවිරෝධතාවන්හි කොටු වුණ මනස ඉන් නිදහස්ව යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් කටයුතු කිරීමට පුද්ගලයාට නුවණැස ප්‍රදානය කෙරෙන්නේ කලාණ මිත්‍රතාව මගිනි. මේ කෘතිය මගින් කතුවරයන් වහන්සේ පාඨක ලෝකයා වෙත ඒ කලණමිතුරු බව මැනවින් ප්‍රදානය කර තිබේ.

සේධපටිපදාව ආරම්භ වීමට ශුද්ධාවේ ඇති ඥානමය උපයුක්තිය, සවිවානුරක්ඛන පිළිවෙත, අන්තයන්ට නො වැටී මධ්‍යය විහිවිද දැකීම, අපණ්ණක පටිපදාව වැනි ශෛක්‍ෂ්‍ය පුද්ගලයාගේ පහසුව පිණිස වදාළ කරුණු රැසක් පිළිබඳ අවදියක් මෙහි දී පුද්ගලයාට තිබිය යුතු ය. සද්ධර්ම ප්‍රතිරූප වැළඳ නො ගනු පිණිසත්, අධිමානයට නො වැටෙනු පිණිසත් ඒ අවදීමත් බව අවශ්‍ය ය. සරලත්වයේ සිට ගැඹුරට විකාශනය වන පරිද්දෙන් සම්පාදිත "සක්කායදිට්ඨීය ප්‍රභාණය කිරීම" නමැති මේ ධර්ම සංග්‍රහය යට කී අවශ්‍යතාව සපුරා ලන මාහැඟි ධර්මසංග්‍රහයක් වශයෙන් ධර්මකාමී පාඨක ලෝකයාට හඳුන්වා දෙමි. තව තවත් මෙවන් ධර්ම සංග්‍රහයන් සිදු කිරීමට කතුවරයන් වහන්සේට තෙරුවන් ආශීර්වාදය වේවායි අපි ආශිංසනය කරමු.

පූජ්‍ය කොස්වත්තේ අරියවමල හිමි

නොමිලයේ බෙදා හැරීම පිණිසයි.

- www.anomadassi.lk
- Alawwe Anomadassi Thero
- Alawwe Anomadassi Thero

ISBN 978-624-5619-02-3

9 786245 619023